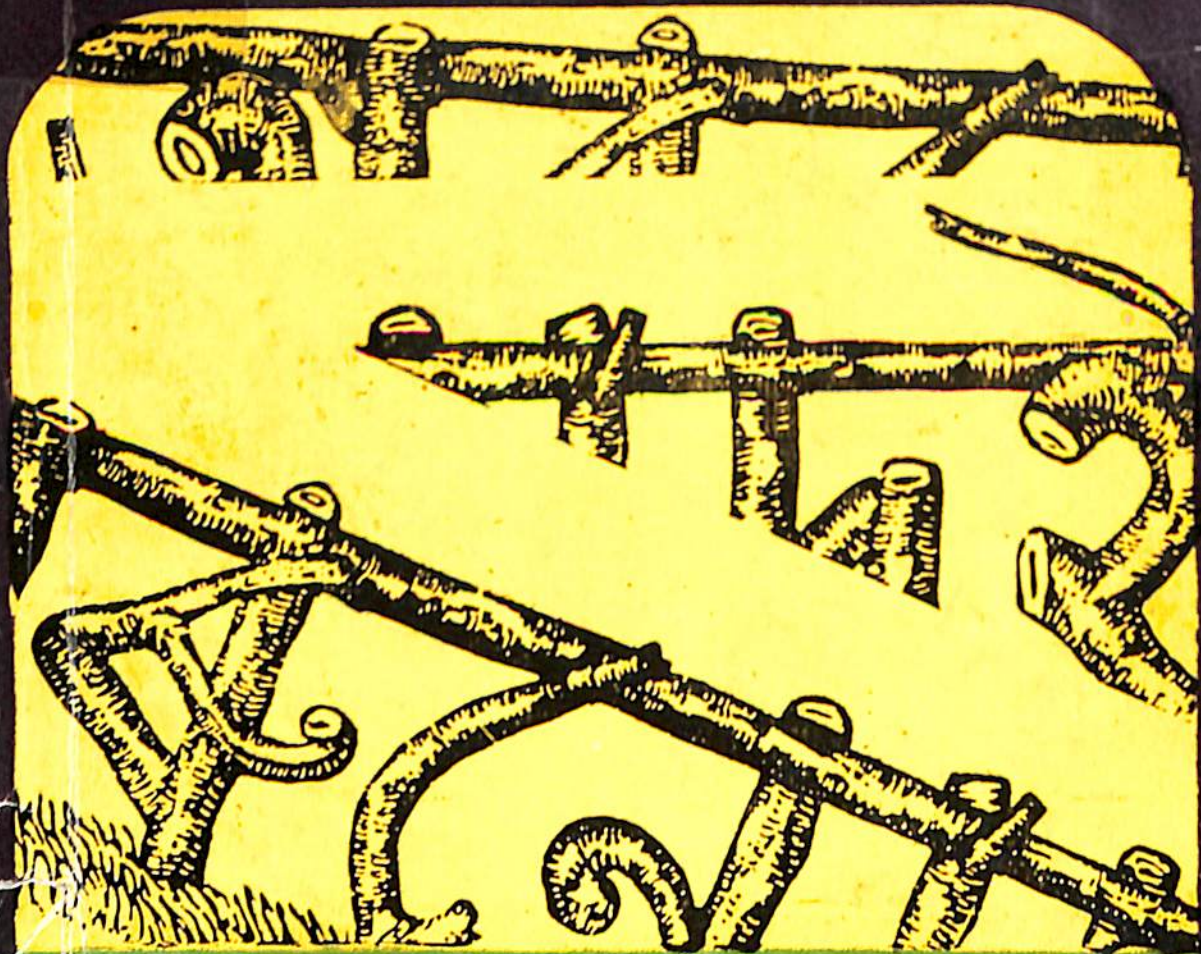

অসম প্ৰকাশন পৰিষদ

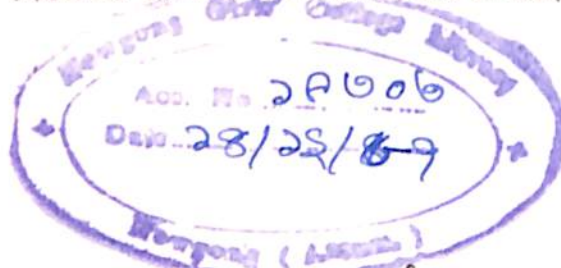
অৰু নোদই

...OR, ASAM, AL
 ...VOL. VI.
 ...মিচৰ দেশ
 Geography of Asia
 ...মিচৰ দেশ
 ...আগৰ

অৰুনোদই ১৮৪৬-১৮৫৪

বচন ১-৯

বেভাবেণ্ড ডক্টৰ নাথান ব্ৰাউনৰ দ্বাৰা সম্পাদিত

ডক্টৰ মহেশ্বৰ নেওগৰ দ্বাৰা সংকলিত আৰু পুনঃসম্পাদিত

THE ORUNODOI 1846-1854

Monthly Magazine devoted to Religion, Science and General Intelligence

VOLUMES I—IX

Edited by Reverend Dr Nathan Brown

NOW COMPILED AND RE-EDITED BY

MAHESWAR NEOG

১৯৮৩

অসম প্ৰকাশন পৰিষদ

ভূমিকা

ভাৰতৰ শিক্ষা-সংস্কৃতিৰ নতুন মাইলৰ খুঁটি : ১৭৯৩ আৰু ১৮১৩ :

ব্ৰিটিশ ভাৰতৰ শিক্ষা, সংস্কৃতি, ভাষা-সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত অষ্টাদশ শতিকাৰ অন্তভাগৰ ১৭৯৩ আৰু উনবিংশ শতিকাৰ প্ৰাৰম্ভৰ ১৮১৩ ছন দুটা বিশেষ অৰ্থপূৰ্ণ বছৰ। এই সময়ত অসম ইংৰাজ-বাঘৰ বৰ-পেটত সোমোৱা নাছিল আৰু সেই ঘটনাৰ উপক্ৰমেও দেখা দিছিল বুলি ক'ব নোৱাৰি। তদুপৰি ১৭৯৩ আৰু ১৮১৩ৰ সাৰ্থকতাপূৰ্ণ ঘটনাই কালক্ৰমত অসমক স্পৰ্শ নকৰাকৈ নৈৰিছিল। ১৮১৩ ছনৰ চাৰ্টাৰ এক্টত ভাৰতীয়সকলৰ সুখ-সমৃদ্ধি বৃদ্ধি কৰা, সিসকলৰ মাজত ব্যৱহাৰিক জ্ঞান বিস্তাৰ কৰা আৰু ধৰ্মসম্পৰ্কীয় আৰু নৈতিক উন্নয়নৰ ব্যৱস্থা কৰাটো ইংলেণ্ডৰ কৰ্তব্য সাব্যস্ত কৰি ভাৰতলৈ ধৰ্মপ্ৰচাৰক আৰু শিক্ষক পঠোৱাটো কোৰ্ট অৱ ডাইবেষ্ট্ৰছ'ৰ কৰ্মৰ ভিতৰত ধৰি বিধিবদ্ধ কৰা হ'ল। ১৭৯৩ ছনৰ চাৰ্টাৰ এক্টত এনে এটা ছেদ সন্নিবেশ কৰিবৰ কাৰণে এক পক্ষবপৰা বৰ হুবমূৰ লগোৱা হৈছিল : কিন্তু পাৰ্লামেণ্টে শেহান্তৰত সেই ছেদ অনুমোদন নকৰিলে। কিন্তু সেই বছৰতে "খ্ৰীষ্টৰ শুব্বাৰ্ত্তা সমস্ত মানৱ জাতিৰ মাজত খ্ৰীষ্টিয়ানসকলে হাতে-কামে প্ৰচাৰ কৰাৰ প্ৰস্তাৱ দাঙি ধৰা কি আমেৰিকা কি ইউৰোপৰ প্ৰথম এংগ্লো-ছেল্লন্ প্ৰোটেষ্টাণ্ট" উইলিয়াম কেৰি কলিকতা পায়হি। তেওঁ ঠিক তাৰ আগৰ বছৰত এক পুস্তিকা প্ৰকাশ-প্ৰচাৰ কৰিছিল—*The Enquiry into the Obligations of Christians to Use Means for the Conversion of the Heathens*. সেই বছৰৰ অক্টোবৰৰ ২ তাৰিখে ইংলেণ্ডৰ কেট্টেৰিং বোলা ঠাইত পোন্ধৰজন ব্ৰিটিশ বেপ্টিষ্ট মিছনেৰি লোক একেলগ হৈ বিদেশত ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰা সমাজ-গঠনৰ কথা আলোচনা কৰিছিল : তাতে আগ বয়সত মুচিব কাম কৰি জীৱন নিৰ্বাহ কৰা একগ্ৰন্থ-বছৰীয়া উইলিয়াম কেৰিয়ে সংগীসকলক উপস্থিত কৰ্তব্যলৈ প্ৰত্যাহ্বান জনায়। তেওঁৰ প্ৰত্যাহ্বান গ্ৰহণ কৰি তেওঁৰ পুস্তিকাৰ বক্তব্যৰ মৰ্মে সেই সৰু সভাখনতে Baptist Society for the Propagation of the Gospel amongst the Heathen প্ৰতিষ্ঠা কৰা হ'ল। দান-বৰঙণিও লগে লগে তোলা আৰম্ভ হ'ল। ১৭৯৩ৰ ৯ জানুৱাৰী তাৰিখে প্ৰথম মিছনেৰিও নিয়োগ কৰা হ'ল। ইতিপূৰ্বেই বংগদেশত ব্ৰিটিশ ছাৰ্জন-ৰূপে কাম কৰা জন্ তমাছ নতুন সমাজৰ কামলৈ আগ বাঢ়ি অহাত তেওঁক লোৱা হ'ল : আৰু একেবাৰেই প্ৰথমজন হ'বলৈ আশা কৰা উইলিয়াম কেৰিকো তমাছৰ লগতে কামত দিয়া হ'ল। কিন্তু কেৰি-তমাছ কলিকতা পোৱাৰ আগতে বংগ ছৰকাৰে কোম্পানীৰ ৰাজ্যত ধৰ্মপ্ৰচাৰ কৰিবলৈ নিদিয়া নিয়ম ঘোষণা কৰি ৰহি আছে। কলিকতাত ষ্ট্ৰেট্টিয়াবকে নোৱাৰি দুয়োজন মিছনেৰি ডেনমাৰ্কৰ ৰজাৰ অধীনৰ, কলিকতাবপৰা দহ মাইলমান নিলগৰ শ্ৰীৰামপুৰত আশ্ৰয় ল'লেগৈ আৰু তাতে ডেনিঃ গবৰ্ণৰে তেওঁলোকক ডেনিঃ নাগৰিকৰ সা-সুবিধাৰে ব্ৰিটিশৰ বিৰুদ্ধে হেঁচা-ঠেলাৰ মাজত সুৰক্ষা দান কৰিলে আৰু ভাৰতীয় ভাষাবিলাকত ধৰ্মশাস্ত্ৰ ছপাবৰ নিমিত্তে ছপাশাল পাতিবলৈও আৱশ্যকীয় অনুমতি দিলে।

ভাৰতত ধৰ্মপ্ৰচাৰৰ প্ৰতি ব্ৰিটিশ ছৰকাৰৰ বিৰূপ মনোভাৱ নানা ঐতিহাসিক কাৰণত গঠিত হৈছিল। এই দেশৰ শিক্ষা আৰু ধৰ্মৰ ক্ষেত্ৰত কি নীতি অৱলম্বন কৰিব লাগে, সেই লৈ নানা বাদ-বিসংবাদৰ সৃষ্টি হৈছিল বিলাতত। ছাৰ চাৰ্লছ উইলকিনছ, ছাৰ উইলিয়াম জোন্স প্ৰভৃতিয়ে পোনৰপৰা সংস্কৃত সাহিত্য আৰু ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ সমৃদ্ধি দেখা পাইছিল, স্বীকাৰ কৰিছিল আৰু তাৰ বাৰ্ত্তা আনক কৈছিল। উইল্ফ্ৰু, কোল্‌ব্ৰুক আদি প্ৰাচ্যবিদসকলে ভাৰতীয় ঐতিহ্যৰ গোৰু ঘোষণা কৰিছিল। এনেভাৱে, ভাৰতৰ নিজস্ব শিক্ষা-সংস্কৃতিৰ সংৰক্ষণৰ সপক্ষে এটা দৃঢ় মতবাদ গঢ় লৈ উঠিল। দ্বিতীয় পক্ষত আকৌ উদাৰপন্থী

টোৰি মত হ'ল ভাৰতত যি আছে তাক পাশ্চাত্য আদৰ্শ আৰু মূল্যবোধে উন্নয়ন নকৰিলে নহয়। কিন্তু নতুন ধৰ্ম, নতুন সংস্কৃতি ভাৰতত হঠাতে প্ৰচাৰ কৰিবলৈ যোৱাটো যে ভয়ংকৰভাৱে বিপজ্জনক হ'ব পাৰে, সেই কথাও এই দলৰ লোকে শাসনযন্ত্ৰক সোঁৱৰাই দিবলৈ পাহৰা নাছিল। তৃতীয় এটা মতবাদ হ'ল আমূল পৰিৱৰ্তনৰ, ভাৰতৰ ধৰ্ম, শিক্ষা, সংস্কৃতি নতুন পাতনেৰে পতাৰ দলৰ। অধৰ্ম-অনীতিত জোবোৰা মাৰি থকা ভাৰতক পাশ্চাত্য খ্ৰীষ্ট-ধৰ্মত দীক্ষিত কৰি ঈশ্বৰাভিমুখী কৰিব লাগিব। ইউৰ্টিলটোবিয়ান্সকলৰ বৰ চিন্তা হ'ল ভাৰতক যুক্তিবাদ আৰু ইউৰোপীয় জ্ঞান দি প্ৰকৃত মানৱ কৰাৰ। আমূল পৰিৱৰ্তনকামীসকলৰ মতে খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্ম আৰু পাশ্চাত্য শিক্ষাৰ গ্ৰহণেই হ'ল ভাৰতবৰ্ষৰ কল্যাণকৰ উচিত কৰ্মপন্থা। গোস্পেল বা খ্ৰীষ্টৰ শুভ বাৰ্তা-প্ৰদানৰ যোগে প্ৰচাৰকামী এভাঞ্জেলিকেলসকল হ'ল এই আমূল পৰিৱৰ্তনবাদী দলৰ ভিতৰৰ শক্ত এটা ভাগ। তেওঁলোকৰ স্পষ্ট কথা হ'ল খ্ৰীষ্টৰ বাবে ভাৰতৰ দুৱাৰ উন্মুক্ত হ'ব লাগে। ইফালে আকৌ যিসকলে ভাৰতবৰ্ষত ব্ৰিটিশ সাম্ৰাজ্যৰ ধ্বংস বহন কৰিছিল, সেইসকলে কিন্তু ভাৰতৰ ধৰ্মত হাত দিয়াটো বিপজ্জনক হ'ব পাৰে বুলি বাবে বাবে ক'বলৈ ধৰিছিল। তেনে ধৰণৰ বিবেচনাৰ বলতে ১৭৯৩ ছনৰ চাৰ্টাৰত ধৰ্ম-বিষয়ক ছেদ এটা প্ৰায় সন্নিবিষ্ট হোৱাৰ শেষ মুহূৰ্তত তাক বাদ দিব লগীয়া হ'ল। বৰং সকাৰ্ভিগেল গৱৰ্নৰ-জেনেৰেল ভাৰতৰ ধৰ্ম-পালনৰ বিষয়ত নিৰপেক্ষতা অৱলম্বন কৰি নতুন বেগুলেশ্যন্স বচি প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হ'ল। সেই গতিকেহে বেপ্টিস্টসকলৰ ধৰ্ম ভাৰতবৰ্ষত প্ৰৱেশ কৰিব লগীয়া হ'ল ডেনমাৰ্কৰ বজাৰ ছপ্ৰছাৱাক আশ্ৰয় কৰিহে; আন কি, ব্ৰিটিশ সিংহৰপৰা সুৰক্ষাও বিচাৰিব লগীয়া হ'ল সেই ছপ্ৰদণ্ডৰ আঁতৰে।

১৭৯৩ৰ পিছত ৰাজনীতিকসকলৰ মনৰ গতি নিজৰ ফালে ঘোৰাবৰ বাবে এভাঞ্জেলিস্টসকলৰ চেষ্টাৰ গুৰু নহ'ল। গৱৰ্নৰ-জেনেৰেলসকলৰ ভিতৰত ছাৰ জন্ শ্ৰোব' বা লৰ্ড ৱেলছলিৰ মিছনেৰিসকলৰ প্ৰতি ভিতৰি বেথা এফেৰি আছিল। ৱেলছলিৰ পিছত কিন্তু আকৌ গৱৰ্নৰ-জেনেৰেলৰ মনোভাৱত কঠোৰতা আছিল। বিশেষকৈ মাদ্ৰাজ প্ৰেছিডেণ্টৰ ভেলুভ ভাৰতীয় চিপাহীয়ে বিদ্ৰোহ কৰি উঠি দুশকৈ ইউৰোপীয় লোকৰ মৃত্যু ঘটালত, সেই ঘটনাৰ মূলকাৰণত দেশত মিছনেৰিৰ ক্ৰিয়া-কলাপো আছে বুলি অন্ততঃ বিলাতত অৰ্থ কৰা লোকৰ অভাৱ নহ'ল। গতিকে মিছনেৰিৰ প্ৰতি কোম্পানিৰ দৃষ্টি বিৰূপ হোৱা স্বাভাৱিক হৈ পৰিল। কিন্তু এভাঞ্জেলিকেলসকলে তেওঁলোকৰ চেষ্টা দৃঢ়তৰ কৰিলে। ভেলুভৰ ঘটনাৰ লগত মিছনেৰিৰ কাৰ্যৰ কোনো সম্বন্ধ নথকাটো দেখুওৱা হ'ল। এই সকলোৰে ফল-স্বৰূপে ১৮১০ ছনৰ চাৰ্টাৰ একত্ৰ মিছনেৰিৰ প্ৰচাৰ-কাৰ্য দোষমুক্ত কৰি তাক কৰ্তব্য কৰ্মৰ ভিতৰত ধৰা হ'ল। ভাৰতত খ্ৰীষ্ট-ধৰ্ম-প্ৰচাৰ আৰু পাশ্চাত্যীকৰণৰ বিষয়ত সেই দোঁখ ১৮১৩ বছৰটো এটা স্পষ্ট 'মাইল খুঁটি' হৈ ব'ল। ১৮১২ ছনৰ জুনত মাথোন আমেৰিকান মিছনেৰি ছজন কলিকতাত প্ৰৱেশ কৰিছিল; আৰু তেওঁলোকক লগে লগে তাৰপৰা বিদায় দিয়া হৈছিল। কলিকতা এৰি তেওঁলোক বোম্বাই পায়মানে বিলাতত ১৮১৩ৰ চাৰ্টাৰ এক্ট পাৰ্লামেণ্টে গ্ৰহণ কৰিলে আৰু তেওঁলোকে এতিয়া ভাৰততে কাম কৰিব পৰা হ'ল। ১৮১৩ ছনতে সেই দোঁখ এই দেশত আমেৰিকান প্ৰোটেষ্টান্টৰ প্ৰচাৰকৰ্মৰ আৰম্ভণি।

উল্লেখ কৰিবৰ মহৎ কৰ্ম আৰু প্ৰথম অসমীয়া বাইবেল :

ভাৰতত প্ৰোটেষ্টান্ট বেপ্টিস্টৰ ইতিহাসৰ উদ্বোধনিত আৰু প্ৰধান পথপ্ৰদৰ্শক ড° উইলিয়াম কেৰি। তেওঁৰ ত্যাগ, কৰ্মস্বীকাৰ, কৰ্মদক্ষতা আৰু জ্ঞানলিপ্সাই সেই ইতিহাসক গোৱৰময় কৰি শুভাৰম্ভ দিলে, লগতে ভাৰতীয় সাহিত্যবোৰত নৱমুগৰ সম্ভাৱনা সৃষ্টি কৰিলে। কোনো বাধাই বা কৰ্তব্যৰ বিপুলতাই তেওঁৰ একাগ্ৰতাৰ সম্মুখত থিয় দি থাকিব নোৱাৰিছিল। তেওঁ তেওঁৰ লগবীয়াসকলেৰে ভাৰতৰ ভাষা-বোৰত বাইবেলৰ অনুবাদ কৰাৰ এক বৃহৎ আঁচনি তৰিছিল। তেওঁৰ দ্বাৰা অনুদিত-সম্পাদিত বাইবেলৰ সংখ্যাই হ'ল একুৰি ষোল। তাৰ ভিতৰত বঙলা (১৮০১, ১৮০২-০৯) আৰু সংস্কৃত (১৮০৮, ১৮১১-১৮) অনুবাদ তেওঁৰ স্বহস্তৰ কৃতি। হিন্দী, মৰাঠী, ওড়িয়া আদি অনুবাদৰ খচৰা সেই সেই ভাষাৰ পিণ্ডতে প্ৰস্তুত কৰে আৰু কেৰিয়ে সিবোৰৰ ওপৰত সন্মালোচনাৰ হাত ফুৰাই সম্পাদন কৰে। আমাৰ ওচৰ-চুবুৰীয়া খাছি (১৮২৪) আৰু মৈতৈ-মণিপুৰী (১৮১৪-২৪) ভাষাও কেৰিৰ আঁচনিৰ অন্তৰ্গত হৈছিল। মুঠতে কেৰিৰ

হাবিয়াহ ভাৰতৰ ঘৰে ঘৰে একোখন বাইবেল দিয়া। ১৮১০ ছনত শ্ৰীৰামপুৰ প্ৰেছে অসমীয়া অনুবাদৰ কাম আৰম্ভ কৰে। এই অনুবাদৰ খচৰা কৰোৱা হৈছিল সম্ভৱতঃ কলিকতাত থকা এজন অসমীয়া পণ্ডিত আত্মাৰাম শৰ্মাৰ হতুৱাই। এই বিষয়ত কিন্তু কোনো শ্ৰীৰামপুৰীয়া অভিলেখ নাই। কেৰি আৰু আত্মা-ৰামৰ সম্পৰ্কে অসমত নানা কথাকেই অনুমান কৰি লোৱা হৈছে আৰু দুই-একৰ হাতত কম্পনাৰ পকাৰ্মিঠৈৰ পাক (snowballing) চলিয়ে আছে। ১৮৫৫ ছনত আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে *A Few Remarks on the Assamese Language and on Vernacular Education* নামৰ পুস্তিকাত লিখিছিল, "The whole of the Bible was translated and published by the Serampore Missionaries with the aid of Atmaram Shorma, an Assamese Pundit, in the year 1813. A Second Edition was issued from the Serampore Press in 1833." আত্মাৰামৰ বিষয়ে এই প্ৰথম অভিলেখৰ (১৮৫৪) প্ৰমুখী ঢেকিয়াল ফুকনে সম্ভৱতঃ আত্মাৰামক লগো পাইছিল। কিন্তু ১৮১৩ ছনত সমস্ত বাইবেলৰ অসমীয়া সংস্কৰণ ছপা হোৱা আৰু ১৮৩৩ ছনত তাৰ দ্বিতীয় তাঙৰণ প্ৰকাশ হোৱা—দুইটা কথাই ভ্ৰমাত্মক। গুণাভিৰাম বৰুৱায়ো কিজানি আত্মাৰামক কলিকতাত লগ পাইছিল। তেওঁ "আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ জীৱন চৰিত্ৰ"ত ১৮৫২ ছনত ফুকন কলিকতাত ফুৰা-মেলা কথাৰ প্ৰসংগত লিখিছে, "তাত ছাপাখানা আৰু কাগজৰ কল ফুকনে চালে। মানৱ দিনৰ পূৰ্বেই কলিয়াবৰৰ আত্মাৰাম নামে এজন অসমীয়া ব্ৰাহ্মণ গৈ শ্ৰীৰামপুৰত বাস কৰি আছে। তেওঁ তাতে বিয়া কৰাইছে। সতি-সন্তান হৈছে। তেওঁ ছাপাখানাৰ পণ্ডিত আছিল। তেওঁৰ সাহায্যতে ডাক্তৰ কেৰি পাৰ্চি চাহাবে প্ৰথমে অসমীয়াত খ্ৰীষ্টিয়ান বাইবেল শাস্ত্ৰ ছপায়।" এই উক্তিৰ "আছে"- "আছিল"বোৰৰ উপৰিও "এজন অসমীয়া ব্ৰাহ্মণ গৈ" (তেওঁক কোনেও নিওৱাৰ কথা নহয়) আৰু "তেওঁৰ সাহায্যতে" (ঢেকিয়াল ফুকনৰ ঠিক ঠিক যেন "with the aid of" কথাৰহে ভাঙনি) মন কৰিব লগীয়া। ১৮৩৩ৰ অসমীয়া "ধৰ্মপুস্তক"ৰ (নতুন নিয়ম) নাম-পাতত স্পষ্টকৈ TRANSLATED BY THE SERAMPORE MISSIONARIES বুলি কৰা উল্লেখত অনুবাদ কাৰ্যতয়ে মিছনেৰিৰ বাহিৰে আন কোনোবা আছিল, সেই কথা নাই। ফুকনৰ মতে 'aid' আৰু বৰুৱাৰ 'সাহায্য' কৰাজন সেই আখ্যাৰ ভিতৰত নপৰিল; তেওঁ মিছনেৰিও নহয়, অনুবাদকো নহয়—এনে কথা! কিন্তু শৰ্মাই এই দেশ এৰি কিয় কলিকতা বৰছহৰৰ পৰদেশত মৰভেশ ল'বলৈ গৈছিল, তাৰ কাৰণটো আমাৰ মাথোন কম্পনাৰ ওচৰত বিচাৰিব লগীয়া হৈ থাকিল। কলিকতাৰ পণ্ডান কৰ্মকাৰ বা তস্য জামাতা মনোহৰৰ দৰে গুণাভিৰামে ক'বৰ দৰে 'ছাপাখানাৰ পণ্ডিত' হ'বৰ অভিপ্ৰায়েৰে নে ভাগ্য-অন্বেষণৰ প্ৰয়াসত নে তীৰ্থ-দৰ্শনৰ হাবিলাসত নে ঘৰুৱা কন্দলৰ বাবে? তেওঁ দেশ এৰি 'বেদেশি' হ'ল?—এই প্ৰশ্নৰ সমাধানত অতীত নীৰৱ। অৰ্বাচীনভাৱে যোৱা শতিকাৰ নৱম দশকত (১৮৪৪) এ. কে. গাৰ্নিয়ে আৰু সেই দশকৰ সামৰণত পণ্ডিত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে ('অসমীয়া ভাষা' বক্তৃতা, ১৮৯০) কম্পনা কৰিলে যে আত্মাৰামক কেৰি আদি শ্ৰীৰামপুৰীয়া পাৰ্চীসকলেই অসমৰপৰা বিচাৰি নিছিল। এই উক্তিৰ মূল ক'ত?

আমাৰ তৃতীয় অনুমানেই সম্ভৱতঃ সঠিক।

British Missionaries in India 1793-1837 : The History of Serampore and Its Missions (Cambridge U.P., 1967, পৃষ্টি ৩৯) গ্ৰন্থত ই. ডানিআল পট্ছে উল্লেখ কৰিয়ে এডিনবৰাৰ এক ব্যক্তিলৈ ৬ ডিচেম্বৰ ১৮০৩ত দিয়া পত্ৰৰপৰা এই কথা লিখিছে : An Assamese brahmin was baptized at Serampore late in 1803 (while returning from a visit to the temple of Jagannath in Orissa.) এই অসমীয়া বাসুগাৰি নিশ্চয় আছিল আমাৰ আত্মাৰাম শৰ্মা। এই উক্তিৰ মতে তেৰেইহে প্ৰথম

অসমীয়া খ্ৰীষ্টিয়ান।

অন্য এক উক্তিৰ মতে (ওপৰত উক্ত) আত্মাৰাম শৰ্মা খৰঙি বৰুৱাৰ পৰিয়ালৰ কুল-পুৰোহিতৰ বংশৰ লোক আৰু তেওঁ শেষ বয়সত কলিকতাৰপৰা কলিয়াবৰলৈ ঘূৰি আহিছিল।

বাইবেলৰ অনুবাদক 'Serampore Missionaries' অৰ্থাৎ যি নাম-মশস্যা তাত আত্মাৰামক সেই আখ্যাবে দেখাতে ভাগ দিয়া নহৈছিল। তেওঁ খ্ৰীষ্টিয়ান হৈছিল যদিও (ওপৰৰ খবৰ মতে), missionary হোৱাৰ প্ৰমাণ আমাৰ হাতত নাই।

সেই দিনত (যোৱা শতিকাৰ প্ৰথম দশকত) প্ৰবল প্ৰতাপেৰে চলি থকা আহোম ৰাজ্যৰ মাজমাজিয়াৰপৰা বেচেৰা বান্ধুগাঁটক কোনে কেনেকৈনো থাপ মাৰি চলনীৰ দৰে উৰুৱাই নিলে !! “আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী”ত (১৯৩৭) ডিম্বেশ্বৰ নেওগে লেখিছিল, “কোনো কোনোৰ মতে ১৮১১ সনতে নগাঁও কলিয়াবৰৰ ‘আত্মাবাম শৰ্মাই এই ভাঙনী কৰিছিল। উক্ত পুথিত এই বিষয়ে একো সন্ধান পোৱা নগ’ল।” সেয়েহেইতো আচল কথা। আন কোনো অভিলেখেই নাই। কেনেকৈ কোৱা যায়, আত্মাবামে অনুবাদকৰ্মটি কৰিছিল? তেওঁ কোন জাতৰবা কলিকতীয়া মানুহ বিয়া কৰিছিল? এক ‘খবৰমতে’ খৰাঙি ববুৱাৰ বংশ-পুৰোহিত তেওঁ কলিয়াবৰলৈ ঘূৰি আহিছিল। হয়নে? তেওঁৰ জাত্যন্তৰ ঘটিছিলনেকি নে মনোহৰে বিশ্বকৰ্মাৰ মূৰ্তিটোৰ তলত বহি আখৰ কটা-চলাৰ দৰে আত্মাবামেও ইচ্ছা দেখকে জঁপ ছপাখানাৰ কাম কৰিছিল?

ড° উইলিয়াম কেৰিয়েইবা কোনোদিনে চল-কৰ্ণ নথকা অসমীয়া ভাষাত ভাঙনি কৰিব পাৰিলে কেনেকৈ? তেওঁ বঙলা আৰু সংস্কৃতৰ বাহিৰে অসমীয়া আদি আন অনুবাদবিলাকৰ কাম কি পদ্ধতিত কেনেকৈ পৰিচালনা কৰিছিল, তাৰ আভাস জৰ্জ স্মিথে লেখা উইলিয়াম কেৰিৰ জীৱনীৰপৰা (*Life of William Carey, Shoemaker and Missionary, London, 1913*) পাব পাৰি। স্মিথে ওড়িয়া বাইবেল ভাঙনিৰ কথা লৈ লেখিছে “The Ooriya version was almost the first to be undertaken after the Bengali. ...The chief pundit, Mrityunjaya, skilled in both the dialects, first adapted the Bengali version to the language of the Ooriyas, which was his own. Carey then took the manuscript, compared it with the original Greek, and corrected it verse by verse.” শ্ৰীৰামপুৰীয়া অসমীয়া অনুবাদটি পাঢ়িলে আৰু কেৰিৰ বঙলা সংস্কৰণৰ লগত তাক বিজাই গ’লে অসমীয়া “ধৰ্মপুস্তক” দুই ভাগৰ ক্ষেত্ৰতো একে পদ্ধতিক অৱলম্বন কৰা বুলি সহজে অনুমান হ’ব। অসমীয়া আৰু বঙলাৰ বিদ্যৰ বাহিৰে আত্মাবামৰ আন ভাষাৰ জ্ঞান থকাৰ কোনো প্ৰমাণ-পত্ৰ আমাৰ হাতত নাই। তেওঁৰ অসমীয়া ভাঙনিও যে কেৰিৰ বঙলা অনুবাদৰ অনুগত ছায়াহে, তাক বুজিবলৈ সবহ কথা নালাগে। কেৰিয়েও সম্ভৱতঃ তেওঁৰ আহঁৰপৰা সেই ভাঙনি আঁতৰিবলৈ কুবুৰু-কাৰাং কৰিলেই তাক মোকটা মাৰি ধৰি ৰাখিছিল। অসমৰপৰা গৈ কলিকতাত ‘ছপাখানাৰ পণ্ডিত’ হ’ব পৰাকৈ আৰু পিছত তাতে বিয়া-বাবুও কৰিব পৰাকৈ থাকিবলৈ লোৱা অসমীয়া মানুহ এজনৰ পক্ষে বঙলা ভাষাৰ দৰে ওচৰ-চুবুৰীয়া এটা ভাষা আয়ত্ত কৰাটো বোধ হয় অতি সহজ, স্বাভাৱিক আৰু সততে কামত-লগা কাৰ্য। উপযুক্ত পদ্ধতিত কাম কৰা মৃত্যুঞ্জয়েই বা আত্মাবামেই ইংৰাজী, গ্ৰীক, হিব্ৰু আদিৰ বোজা বোৱাৰ কোনো প্ৰয়োজন নাছিল। আনফালে, কেৰিয়ে যে অসমীয়া ভাষা আয়ত্ত কৰিছিল, বাইবেলখনৰ বাহিৰে তাৰ প্ৰত্যক্ষ প্ৰমাণৰ অভাৱ। কিন্তু ভাষা শিকা বিষয়ত তেওঁ অস্বতকৰ্মা। তেওঁতো সংস্কৃত আৰু বঙলাৰ অধ্যাপকেই হৈছিল। ২২ জানুৱাৰী ১৮০৮ তাৰিখে ড° বাইলেণ্ড নামৰ এজন হিব্ৰু আৰু বাইবেলৰ শাস্ত্ৰৰ বিশেষজ্ঞ পণ্ডিতলৈ এখন চিঠিত তেওঁ ভাৰতীয় ভাষা শিকা সম্বন্ধে লেখিছিল, “The necessity which lies upon me of acquiring so many languages, obliges me to study and write out the grammar of each of them, and to attend closely to their irregularities and peculiarities. I have, therefore, already published grammars of three of them; namely, the Sanskrit, the Bengali, and the Mahratta. To these I have resolved to add grammars of the Telinga, Kurnata, Orissa, Punjabi, Kashmeeri, Goojarati, Nepalese, and Assam languages. Two of these are now in the press, and I hope to have two or three more of them out by the end of the next year. ...This may not only be useful in the way I have stated, but may serve to furnish an

answer to a query which has been more than once repeated, ‘How can these men translate into so great a number of languages?’ Few people know what may be done till they try, and persevere in what they undertake.” ১৮০৮ত এই চিঠি লেখালে চাই তাৰ কিছ্ পূৰ্বেই কেৰিৰ অসমীয়া শিকা, বাইবেলৰ অসমীয়া অনুবাদ আৰম্ভ কৰা আৰু আত্মাবামৰো কলিকতা-প্ৰবেশ হোৱা বুলি ভাবিব পাৰি। কেৰিৰ অসমীয়া ব্যাকৰণ নোলাল, বোধ কৰোঁ লেখাও নহ’ল আৰু তেওঁৰ পৰিৱৰ্তে তেওঁৰ উদ্ৰেকত উইলিয়াম ৰবিনছনেহে *Grammar of the Assamese Language* (১৮৩৯) লেখি প্ৰকাশ কৰে। বোধ হয় ৰবিনছনৰ দৰে কেৰিয়েও অসমীয়া ভাষাক বঙলাৰপৰা স্বতন্ত্ৰ জ্ঞান নকৰিছিল। তেওঁষে পোনতে অলিখিতভাৱে হ’লেও অসমীয়া ব্যাকৰণৰ বিশ্লেষণ কৰি ভাষাটো শিকিছিল, এই চিঠিখনত তাৰ ইংগিত বৈছে। মুঠতে, কেৰিৰ অস্বত ভাষা-আয়ত্ত-শক্তি আৰু বিচক্ষণ বুদ্ধি-পদ্ধতিৰ গুণে অসমীয়া আদি কেইবাটাও ভাৰতীয় ভাষাত বাইবেল প্ৰস্তুত হৈ উঠিল।

১৮১২ৰ ১১ মাৰ্চ তাৰিখে কেৰি কলিকতাত ফোৰ্ট উইলিয়াম কলেজৰ কামত গৈ ব্যাপ্ত থকাত সেই নিশা শ্ৰীৰামপুৰত মিছনৰ ঘৰত জুই লাগে আৰু প্ৰস্তুত বাইবেলৰ অনুবাদবিলাক ভস্মীভূত হয়। তেওঁ কলিকতাবৰপৰা ঘূৰি আহি ইমান দিনৰ ইমান জনৰ ইমান কষ্টৰ কাম নষ্ট হোৱাত দুখ পালে, হয়। কিন্তু তাত নিবুংসাহ নহৈ আগতে নিজ হাতে কাটি-কুটি সম্পাদন কৰা অনুবাদ পুনৰ প্ৰস্তুত কৰা আৰু ছপা কৰা কামত তেওঁ প্ৰবৃত্ত হয়। আগ্ৰেয় দুৰ্ঘটনাটোৰ ঠিক পিছতে ২৫ মাৰ্চ তাৰিখে লেখা এখন চিঠিত তেওঁ কৈছিল, “The ground must be trodden again, but no delay in printing need arise from that. The translations are all written out first by pundits in the different languages, except the Sanskrit which is dictated by me to an amanuensis. The Sikh, Mahratta, Hindoostani, Orissa, Telinga, Assam, and Kurnata are re-translating in rough by pundits who have been long accustomed to their work and have gone over the ground before. I follow them in revise, the chief part of which is done as the sheets pass through the press, and is by far the heaviest part of the work.”

১৮১৩ ছনত অসমীয়া প্ৰথম ছপা কিতাপ শ্ৰীৰামপুৰীয়া বাইবেলৰ নতুন নিয়ম (ধৰ্মপুস্তক অন্তভাগ) প্ৰকাশ পালে আৰু কুৰি বছৰৰ মূৰত ওলাল বাইবেলৰ পুৰণি ভাগ। ১৮১৩ৰ অসমীয়া নিউ টেষ্টামেণ্টৰ নাম-পাতৰ কথা:

ঈশ্বৰৰ সৰ্ব্ব বাক্য। —/বিশেষত্ মানুহৰ্ তৰণৰে আক কাৰ্য্য সাধনৰে অৰ্থে/ ঈশ্বৰে যিহক্ প্ৰৌচিক কৰিচে। /সেয়েই/ধৰ্মপুস্তক/ তাৰে অন্তভাগ্ /সেয়ে আমাৰ্ প্ৰভুৰ্ তৰণ কৰোঁতা যিও ঞ্ৰীস্তৰ্ /ওভবাৰ্তা। /গ্ৰীক ভাষাৰ্ পৰা তৰ্জমা হল। /শ্ৰীৰামপুৰে ছাপ্ মাৰিলে। /ইংৰাজী ১৮১৩ ঞ্ক।

১৮৩৩ৰ অসমীয়া ওল্ড টেষ্টামেণ্টৰ শীৰ্ষ-পত্ৰ এনে:

THE / HOLY BIBLE / TRANSLATED FROM / THE ORIGINAL TONGUES / INTO / THE ASSAMESE LANGUAGE / BY SERAMPORE MISSIONARIES. / ধৰ্মপুস্তক / আদিং যি যি মাতেৰে লিখিত আচিল্ তাৰ্ পৰা / অহমীয়া মাতেৰে তৰ্জমা কৰা হল্। / শ্ৰীৰামপুৰে ছাপ দিলে। / ১৮৩৩। / SERAMPORE PRESS. / 1833.

১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দৰ “ধৰ্মপুস্তকে”ই প্ৰথম অসমীয়া ছপা পুথি। সেইখন উলিয়াই উইলিয়াম কেৰিয়ে অসমত খ্ৰীষ্টৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰাৰ আশা মনতে পুৰিছিল। তেতিয়াও কিন্তু অসমত আহোম শাসন চলি আছিল। ১৮২৬ ছনত প্ৰদেশখন ব্ৰিটিশৰ হাতলৈ গ’ল। ১৮৩৩ৰ অসমীয়া ওল্ড টেষ্টামেণ্ট প্ৰকাশ কৰাৰ পূৰ্বেই কেৰিয়ে অসমৰ প্ৰথম মিছনৰি-ৰূপে ৰে (Mr Rae) নামে এজন স্কটিশ সৈনিকক

গুরাহাটীত স্থাপন কৰাৰ তৃপ্তিও লাভ কৰিলে। তদুপৰি পূৰ্বাঞ্চলৰ আন দুটি ভাষাত বঙলা হৰফত বাইবেল প্ৰকাশ কৰা হ'ল—খাছি ভাষাত (১৮২৪) আৰু মৈতৈ-মণিপুৰী ভাষাত (১৮১৪-২৪)। ইতিপূৰ্বেই বঙলা ভাষাত নিউ টেস্টামেণ্ট (ধৰ্মপুস্তক) তাহা ঈশ্বৰেৰ সমস্ত বাক্য। যাহা প্ৰকাশ কৰিয়াছেন মনুষ্যেৰ গ্ৰাণ ও কাৰ্য্য শোধনৰ্থে। তাহাৰ প্ৰথম ভাগ যাহাতে চাৰি বৰ্গ, মোশাৰ বাবস্থা যিশ্বৰালৈৰ বিবৰণ, গীতাৰ্দি, ভবিষ্যত বাক্য। ...তৰ্জমা হইল ঔপনিষাদ হইতে। শ্ৰীৰামপুৰে ছাপা হইল। ১৮০১।) আৰু ওল্ড টেস্টামেণ্ট (ধৰ্মপুস্তক তাহাৰ অন্তভাগ। তাহা আমাদেৰ প্ৰভু ও গ্ৰাণকৰ্তা যেশু খ্ৰীষ্টেৰ মঙ্গল সমাচাৰ। তৰ্জমা হইল গ্ৰীক ভাষা হইতে।) ১৮০১-০২ খ্ৰীষ্টাব্দত প্ৰকাশিত হৈছিল। ওড়িয়া নিউ আৰু ওল্ড টেস্টামেণ্ট ১৮১১ আৰু ১৮১২ আৰু মগহী নিউ টেস্টামেণ্ট ১৮২৪ চনত ওলায়। মন কৰিব লগীয়া যে ১৮০৬ চনতে কেৰিয়ে মালদহ জিলাৰ মহাপালদীঘৰ নীল খেতিয়ক মিস্টাৰ উডনীলৈ লেখা এখন চিঠিত গোৱালপাৰা আদি ঠাইত মিছনেৰী স্থাপন কৰিবৰ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিছিল। তেওঁ ভাবিছিল যে সেইবোৰ ঠাইত বেপাৰ কৰি থকা ইংৰাজ খ্ৰীষ্টিয়ানসকলো ধৰ্ম-প্ৰচাৰকৰ সহায়ক হ'ব।

কোন বিধি কৰি দিলে মুদ্ৰাজন্ত নিকপন!

প্ৰসংগতঃ উল্লেখ কৰিব লগীয়া যে কেৰি আদি শ্ৰীৰামপুৰীয়া মিছনেৰীসকলৰ কল্যাণতে প্ৰথম অসমীয়া ছপা কিতাপ ১৮১৩ৰ “ধৰ্মপুস্তক” ওলায়। আৰু পুথিখনৰ মুদ্ৰণত ব্যৱহৃত ছপাখানাৰ হৰফ পুৰণি অসমীয়া লিপি নহয়, বৰং শ্ৰীৰামপুৰত মুদ্ৰণকলাৰ সংপৰীক্ষাৰ এই কালছোৱাৰ কোনো ছপা বঙলা হৰফেই ই প্ৰকাৰভেদ।^১ কেইটামান হৰফৰ বাদে বাকীবোৰ অসমীয়া আখৰৰ কাম যে বটালীৰে কটা বা সাঁচত ঢলা বঙলা হৰফেই নিৰ্ববাদে চলাই দিব পাৰি, সেই কথা কেৰি আদিয়ে নিশ্চয় বুজিছিল। অৱশ্যে এই কথাও ঠিক যে বঙলা ছপা হৰফ পুৰণি বঙলা পুথিৰ লিপিৰপৰাও বহুতোখিনি পৰিৱৰ্তিত ৰূপহে। কথিত আছে যে কালীকুমাৰ বায় নামৰ এজন লোকৰ হাতৰ আখৰ বৰ ধুনীয়া আছিল কাৰণে তেওঁৰ হাতৰ লেখাৰপৰা পণ্ডান কৰ্মকাৰ আদিয়ে মুদ্ৰণক্ষৰৰ গঢ় গ্ৰহণ কৰিছিল। আনফালে, আৰু এটা কথা আমাৰ চকুত পৰে। সেয়া হ'ল পুৰণি অসমীয়া লিপিৰ তিনিটা জনাজাত শৈলীৰ ভিতৰত বিশেষকৈ বামুণীয়া বোলাটিৰ লগত পুৰণি বঙলা লিপিৰ নিকট সাদৃশ্য। আমাৰ পেট-কটা ব বংগত আঁচনাক নহয়, “শ্ৰীকৃষ্ণ-কীৰ্ত্তন”ৰ পুথিৰপৰা আৰম্ভ কৰি ঊনবিংশ শতিকাৰ চিঠি-পত্ৰলৈকে বঙলাত এই আখৰটো দেখা পোৱা যায়। ১৭৮৬ চনৰ কলিকতা গেজেটৰ ছপা কথাৰ মাজতো এই ব বিৰাজমান (*The Calcutta Gazette or Oriental Advertiser*, Vol. V, No. 114, 6 May 1786) দেখা পাইছো। কোনো কোনো বঙালীয়ে আকৌ আমাৰ ৱ-ৰ ঠাইত ৱ ব্যবহাৰ কৰিছিল ১৮১৩ পৰ্যন্ত। ১৭৮৭ জুনৰ এখন চিঠিত একেটা শব্দতে ৱ-ৰ (=ব) দুইটা লেখা পাইছো—‘খিদিবপুৰ’।

১৪৯৭ত ভাৰতবৰ্ষলৈ পোতুগীজসকলে প্ৰথম মুদ্ৰণযন্ত্ৰ আনি গোৱাত স্থাপন কৰে আৰু ১৫৫৭ত তেওঁলোকৰ ভাষাৰ এখন কিতাপ বোমান হৰফত ছপা কৰে। অভাৱতীয় ভাষাত হ'লেও ভাৰতত সেইখনেই প্ৰথম মুদ্ৰিত গ্ৰন্থ। ১৫৭৭ত জন গোল্ডহিল্ড নামে এজন স্পেনিয়াৰ্ড পাদুৰিয়ে তামিল-মালয়ালম ভাষাৰ হৰফ কৰি লৈ ছেইণ্ট ফ্ৰাঞ্চিছ জেভিয়াৰৰ *Christian Doctrine* অৰ অনুবাদ “ক্ৰীষ্টিয় ব্ৰহ্মকনম্” ছপা কৰে

^১মই নিজে এই কালৰ ছপা বঙলা আৰু এই অসমীয়া (“ধৰ্মপুস্তক”ৰ) হৰফবোৰ ভালকৈ মিলাই চাবৰ সুবিধা কৰিব পৰা নাই। কিন্তু লিপিৰ ক্ষেত্ৰত আন এজন সমীক্ষকৰ ভাষাত হ'লে “ঊনবিংশ শতিকাৰ আদি ভাগত যান্ত্ৰিক সুবিধাৰ অৰ্থে খুচটান মিছনেৰীয়ে শ্ৰীৰামপুৰত ব্যৱহৃত বাংলা লিপিকে অসমীয়া বাইবেল ছপাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। প্ৰাচীন বাংলা লিপি আৰু অসমীয়া লিপিৰ মাজত ঘাইকৈ যুক্তাক্ষৰসমূহত বহুতো পাৰ্থক্য আছিল। ১৮১৩ চনত প্ৰকাশিত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম ছপা পুথি বাইবেলত হৰফ বঙলা লিপিকে ব্যৱহাৰ

কৰিছিল; কিন্তু ১৮৩৩ চনত প্ৰকাশিত বাইবেলত যুক্তাক্ষৰসমূহ অসমীয়া প্ৰাচীন লিপিৰ আৰ্হিত কটা হৈছিল। কিন্তু পিছলৈ এই আৰ্হি এৰি সম্পূৰ্ণ বঙলা লিপিকে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ধৰে। সেয়েহে আধুনিক লিপিত পাৰ্গত মানুহ এজনেও এতিয়া পুৰণি অসমীয়া লিপিকে লিখা পুথি পঢ়িব নোৱাৰে বা পঢ়িবলৈ টান পায়” (লীলা গগৈ, ‘সম্ভৱৰ সংস্কৃতি : অসমীয়া’, “অসম বাণী”, ৰূপালী জয়ন্তী আৰু বিহু সংখ্যা, ১৯৭৯)।

কোচিনত। ১৬৯২ত মুদ্ৰিত এখন কিতাপত বঙলা আখৰ প্ৰথম ব্যৱহৃত হৈছিল বুলি কোৱা হয়, কিন্তু এই বিষয়ে সবিশেষ জনা নাযায়। তাৰ পিছত ১৭৪৩ত বোমান লিপিত খ্ৰীষ্টিয় সম্পৰ্কীয় এখন বঙলা কিতাপ পোতুগীজৰ লিছবনত ছপা হয়—*Crepar Xaxstret Orth, Bhed* (ৰূপাৰ শাস্ত্ৰেৰ অৰ্থভেদ)। কিন্তু বঙলা তথা অসমীয়া মুদ্ৰণশিল্পৰ বিষয়ত এটা বিশেষ সাৰ্থকতাপূৰ্ণ তাৰিখ ১৭৭৮ খ্ৰীষ্টাব্দহে। ব্ৰজেন্দ্ৰনাথ বন্দ্যোপাধ্যায়ে উল্লেখ কৰা দৰে, অষ্টাদশ শতিকাৰ শেহৰ ফালে বংগদেশত ইংৰাজ শাসন সুপ্ৰতিষ্ঠ হোৱাৰ পিছত ইংৰাজসকলে এই দেশৰ ভাষা শিকাৰ প্ৰয়োজন অনুভৱ কৰিবলৈ ধৰে। এই প্ৰয়োজনৰ অনুভৱতে ৱাৰেন হেষ্টিংছে যেতিয়া গবৰ্নৰ-জেনেৰেল, তেতিয়া নাথানিয়েল ব্ৰাছি হালহেডে বঙলা ভাষাৰ এখন ব্যাকৰণ ৰচনা কৰে। সেই কিতাপখনৰ নাম হ'ল *A Grammar of the Bengal Language*, আৰু সি লিখিত আছিল ইংৰাজীত। কিন্তু ব্যাকৰণৰ নিয়মৰ দৃষ্টান্তস্বৰূপে পুথিখনত কৃত্তিবাসৰ বামাৰ্ণ্য, কাশীদাসৰ মহাভাৰত আৰু ভাৰতচন্দ্ৰৰ ‘বিদ্যাসুন্দৰ’ৰপৰা উদ্ধৃতি বহুতোখিনি দিয়া হৈছিল বঙলা আখৰেৰে। গতিকে এতিয়া ছপাৰ বঙলা হৰফৰ বিশেষ প্ৰয়োজন উপস্থিত হ'ল। ইতিপূৰ্বে বিলাতত থাকি উইলিয়াম বোল্টস নামৰ এজন এক ফাৰ্ভাণ্ট বঙলা আখৰ তৈয়াৰ কৰিবৰ প্ৰয়াস কৰিছিল, হয়; কিন্তু সেই বিষয়ত তেওঁ মুঠেই কৃতকাৰ্য নহৈছিল। এনে অৱস্থাত হেষ্টিংছে স্বয়ং কোম্পানীৰ এক চিৰ্ভিলিয়ান (পিছত ছাৰ) চাৰ্লছ উইলকিন্সক বঙলা আখৰ কাটি দিবলৈ অনুৰোধ কৰে, কাৰণ এইটো জনা আছিল যে উইলকিন্স পিওত ব্যক্তি, এই দেশৰ ভাষা আদি বহুতো সজ কথাতই তেওঁৰ ৰতি আৰু তেওঁ আপোন মনে দুই এটা বঙলা আখৰো বটালীৰে কাটিও উলিয়াইছিল। গবৰ্নৰ-জেনেৰেলৰ কথাত তেওঁ এতিয়া হালহেডৰ কিতাপৰ বাবে লোত আখৰ কটা, আখৰ সাঁচত ঢলা, আৰু ছপা কৰা আদি সকলো কামকেই নিজ হাতে কৰে। জৰ্জ স্মিথে সেই দেখি তেওঁক *the Caxton of India* বোলাটো যথার্থই হৈছে। ছপাৰ বঙলা হৰফ তৈয়াৰ কৰাৰ কঠিনতা আৰু উইলকিন্সৰ কৃতিত্বৰ বিষয়ে হালহেডে ব্যাকৰণৰ ভূমিকাত প্ৰশংসা কৰি লিখিছে, “That the Bengal letter is very difficult to be imitated in steel will be admitted by every person who shall examine the intricacies of the strokes, the unequal length and size of the characters, and the variety of their positions and combinations. It was no easy task to procure a writer accurate enough to prepare an alphabet of a similar and proportionate body throughout, and with that symmetrical exactness which is necessary to the regularity and neatness of a fount. বোল্টসৰ বঙলা ভাষাৰ ভাল জ্ঞান আৰু লণ্ডনৰ উত্তমৰ উত্তম কাৰিকৰসকলৰ হাততে পোৱাৰ সুবিধা সত্ত্বেও তেওঁ কেনেকৈ আৰম্ভণিতে অকৃতকাৰ্য হ'ল, (egregiously failed) সেই কথা কৈ হালহেডে কৈছে, “The active advice and even solicitation of the Governor-General prevailed upon Mr. Wilkins, who has been some years in the India Company's civil service in Bengal, to undertake a set of Bengali types. He did and his success has exceeded every expectation. In a country so remote from all connexion with European artists, he has been obliged to charge himself with all the various occupations of the Metallurgist, the Engraver, the Founder and the Printer. To the merit of invention he was compelled to add the application of personal labour. With a rapidity unknown in Europe, he surmounted all the obstacles, which necessarily clog the first rudiments of a difficult art, as well as the disadvantages of solitary experiment; and has thus singly on the first effort exhibited his work in a state of perfection,

which in every part of the world has appeared to require the united improvements of different projectors, and the gradual polish of successive ages.” উইলকিন্ছে অকলশবীয়া পৰিশ্ৰমৰ লগত তেওঁৰ মনীষা আৰু আত্মপ্ৰয়োগ লগ লগাই অভূতপূৰ্ব মাত্ৰাব “perfection”এৰে যি বঙলা ফাউণ্ডাৰ্ণ নিৰ্মাণ কৰিলে, তাতো হয়তো “gradual polish of successive age”অৰ প্ৰয়োজন থাকিল। কিন্তু তেওঁৰ কৃতকাৰ্যতা পূৰ্ণ ভাৱতৰ তথা অন্যতৰ ভাৱতৰ সংস্কৃতিৰ নৰবিকাশৰ যে এটি প্ৰধান সোপান হ’ল, সেইটি উপলব্ধি কৰিব পাৰি। যিদিনাখন হুগলি ছহৰত প্ৰতিষ্ঠিত ছপাখানাৰপৰা হালহেডৰ বোমান-বঙলা আখৰৰ কিতাপখন ওলাল, সেইদিনা কোনেও কাৰো কাণত ফুচুচাই নক’লেও, কোনেও নিজ মনতে নুগুণিলেও, আধুনিকতাৰ ফাললৈ অসমীয়ায়ো এখুঁজ পেলালে। উইলকিন্ছে ছপাখানাৰ বাবে বঙলা আখৰৰ বাবে যি আউল গুচালে, সেই আউল লগে লগে অসমীয়া কিতাপৰ ছপা হৰফৰ বাবেও গুচিল।

হালহেডৰ ব্যাকৰণৰ পিছত সাত বছৰ ছপাৰ হৰফৰ কোনো উন্নতি নোহোৱাকৈ ১৭৮৫ত কোম্পানীৰ ছপাখানাৰপৰা জোনাথান ডানকানৰ দ্বাৰা কৃত ছাৰ ইলাইজা ইম্পেৰ সংগৃহীত ইংৰাজী ব্যৱস্থাবোৰৰ (Regulations) অনুবাদ ছপা হৈ ওলায়। ১৭৯১-৯২ত এন্. বি. এড্‌মণ্টনৰ ব্যৱস্থা (Regulations) কেইবাখনো ছপা হয়। ১৭৯৩ত হেন্ৰি পিট্ছ ফৰ্টাৰৰ দ্বাৰা কৰ্নৱালিঃৰ ব্যৱস্থাৰ (Code) অনুবাদ আৰু “ইঞ্জৰাজি ও বাঙ্গালি বোকোবিলি” প্ৰকাশিত হয়। ফৰ্টাৰৰ অনুবাদৰ বাবে আৱশ্যকীয় বোধ হোৱা আখৰৰ এক ‘তাঁবা’ উইলকিন্ছৰপৰা শিক্ষা লোৱা পণ্ডানন কৰ্মকাৰ নামে ত্ৰিৱেণী বোলা ঠাইৰ এজন কমাৰে নিৰ্মাণ কৰি সেই আখৰ প্ৰস্তুত কৰে; তাক সকলোৰে উৎকৃষ্ট বুলি প্ৰশংসা কৰে। এই আখৰ হ’ল হালহেডৰ ব্যাকৰণৰ আখৰতকৈ দেখাতো অধিক সুন্দৰ। ১৭৯৮ ছনতো কলিকতাত উইলকিন্ছৰ ‘একটি অক্ষৰ-ঢালাইয়েৰ কাৰখানা’(letter foundry)ত শিক্ষিত লোকে আখৰ কটাৰ বিদ্যা শিকিছিল।

যি সময়ত কেৰিৰ ব্যাকৰণৰ কামত লগাব পৰাকৈ পৰিৱৰ্ত্তন দেৱনাগৰী হৰফৰ ফাউণ্ডাৰ্ণৰ বাবে আৰু বঙলাৰ বাদে যিবোৰ ভাৰতীয় ভাষা তেতিয়া ছপালৈ অহা নাছিল সিহঁতৰ ফাউণ্ডাৰ্ণৰ বাবে তেওঁৰ মন হাহাকাৰ কৰি উঠিছিল। সেই সময়তে পণ্ডানন কৰ্মকাৰ শ্ৰীৰামপুৰত কামত যোগ দিলেহি। অৱশ্যে তেওঁ কেনেকৈ কেৰিৰ হাতত পৰিল, আৰু তেওঁক লৈ কোলবুক আৰু কেৰিৰ মাজত আৰু শেহতন্ত ডেৰিনঃশ ছৰকাৰ আৰু কলিকতা প্ৰশাসনৰ মাজত কিয় বিবাদ সংঘটিত হৈছিল, সেই কথা ইয়াত আৰু আলোচনা নকৰোঁ। ১৮০৩-০৪ত কেৰিৰ তত্ত্বাৱধানত পণ্ডাননে দেৱনাগৰী হৰফৰ ফাউণ্ডাৰ্ণ তৈয়াৰ কৰে আৰু নতুন বঙলা ফাউণ্ডাৰ্ণ প্ৰস্তুত কৰে। বঙলা নিউ টেষ্টামেণ্টৰ প্ৰথম সংস্কৰণ যি আখৰত ছপা হৈছিল তাতকৈ এতিয়াৰ ফাউণ্ডাৰ্ণ নতুন আখৰবোৰ আকাৰত সৰু আৰু দেখিবলৈও বেছি সুন্দৰ। ১৮০৩ত নিউ টেষ্টামেণ্টৰ দ্বিতীয় সংস্কৰণ ছপা হ’বলৈ আৰম্ভ হয়। শ্ৰীৰামপুৰত তিনি বছৰমান কাম কৰাৰ পিছতে পণ্ডানন মৰে আৰু তেওঁৰ কামৰ ভাৰ তেওঁৰ দ্বাৰা প্ৰশিক্ষিত তেওঁৰ জেঁৰায়েক মনোহৰ আৰু আনসকলৰ ওপৰত পৰে।

কিছু বছৰৰ পিছত *The Friend of India* কাগজে ভাৰতীয় মুদ্ৰণকলাৰ পথ-প্ৰদৰ্শক উইলকিন্ছ আৰু পণ্ডাননৰ কথা শ্ৰদ্ধাৰে সোঁৱৰে। প্ৰথমজনৰ বিষয়ে কাকতখনে কৈছিল যে “he (Wilkins) originated the models, prepared the materials and shared the manual labour with the native assistants while he directed their operations. To this fount of Bengalee types, he added others in the Nagree and Persian characters; and thus completely opened the way for the ultimate diffusion of knowledge throughout India” (জুলাই ১৮১৮)। এই কথা যোগ নিদিলেও হ’ব যে তেওঁ সংস্কৃতৰ পৰিণত আছিল আৰু “শ্ৰীমন্তগৰদগীতা”ৰ প্ৰথম ইংৰাজী অনুবাদ লেখি প্ৰকাশ কৰিছিল। পণ্ডাননৰ বিষয়ে : তেওঁ আছিল “one of the very few men who had assisted Wilkins in the fabrication of his types, applied to

the missionaries at Serampore where they had resided only for a few months; and though he died in about three years, it was not till he had instructed a sufficient number of his own countrymen in the art; who, in the course of eighteen years, have prepared founts of types in fourteen Indian alphabets (জুলাই ১৮১৮)। এয়ে খুলমূলভাৱে বঙলা আৰু আন ভাৰতীয় ভাষাৰ ছপাশাল আৰু ছপা আখৰৰ ফাউণ্ডাৰ্ণ আদিম ইতিহাস।^১ গুণাভবাম বৰুৱাই আমাৰ আত্মাৰাম শৰ্মাক ‘ছপাখানাৰ পৰিণত’ বুলিছে, কিন্তু কোভিয়াৰপৰা ক’ত তেওঁ এই পৰিণত আহৰণ কৰিলে আমাৰ জনা নাই। পণ্ডাননৰ দলত যদি তেওঁ যোগ দিছিল, তাত আৰ্চিবত মানিব লগা একো নহ’ব। শ্ৰীৰামপুৰত বঙলা ফাউণ্ডাৰ্ণ লগতে অন্ততঃ সংপৰীক্ষাৰ বৃপত অসমীয়া আখৰ, বিশেষকৈ যুক্তাক্ষৰ দুই-এটা নিশ্চয় কটা বা ঢলা হৈছিল; আৰু যদি হৈছিল, আত্মাৰামেই সেইবোৰ লেখি দেখুওৱাটো অসম্ভৱ কথা নহয়। কিন্তু অতি সোনকালেই কলিকতাই অসমীয়া সুকীয়া ফাউণ্ডাৰ্ণ নকৰি বা দুই-এটাও অসমীয়া আখৰ নাঢালি বঙলা ফাউণ্ডাৰ্ণেই সেই কাম আগুৱাটো কৰি পেলালে।

অসমৰ উত্তৰ-পূব চুকত স্থান মিছন চলাবলৈ নাথান ব্ৰাউনে বৰ্মা এৰি কলিকতালৈ আহি লগত এটা ছপাখানা আৰু ও. টি. কট্টাৰ নামে প্ৰিন্টাৰক লগত লৈ ১২ নৱেম্বৰ ১৮৩৫ত বঙালী মাৰিৰ নাৱেৰে উজাই যাত্ৰা কৰি ২৩ মাৰ্চ ১৮৩৬ত সদিয়া পায়হি। তেওঁলোকে লগত বঙলা ফাউণ্ডাৰ্ণ, ইংৰাজী ফাউণ্ডাৰ্ণ কঢ়িয়াই আনিছিল। অসমত ছপাশাল এয়ে প্ৰথম হ’ল। ব্ৰাউন-কট্টাৰ সদিয়া এৰি জয়পুৰলৈ আহোঁতে লগতে ছপাখানাও আহিল আৰু শেহত যেতিয়া তেওঁলোকৰ ঠাই হ’ল শিৱসাগৰ নগৰ, তেতিয়া দিখৌৰ পাৰৰ কেন্‌টনমেণ্টৰ ঠাইত বিখ্যাত শিৱসাগৰ বেপ্টিষ্ট মিছন প্ৰেছ প্ৰতিষ্ঠিত হ’ল। আমাৰ ল’ৰাকালত এই প্ৰেছৰ ঠাই লোকে আঙুলিয়াই দেখুৱাইছিল; কিন্তু কিছু দিন পিছত সেই ঠাই দিখৌৰে খহালে; তাৰ নাতিদেৰৰ খ্ৰীষ্টিয়ান মৰিষাৰালি মাথোন আছে। এই ঠাইত দুটা মুদ্ৰায়ন্ত আছিল বুলি জনা যায়; তাৰে এটা ১৮৪২ত ই. ডব্লিউ. ক্ৰাৰ্কে তুলি নি নগাপৰ্বতৰ মলুঙত পাতিছিলগৈ আৰু আনটো সেই বছৰৰ শেহৰ ফালে নাজিৰাৰ আসাম কোম্পানীক বেচি দিয়া হৈছিল। উল্লেখ আছে যে জেনকিন্ছ ছাহাবে পোনতেই ব্ৰাউন-কট্টাৰৰ ছপাখানাক এক বঙলা ফাউণ্ডাৰ্ণ দান কৰে। কলিকতাৰপৰা নাৱেৰেও ছপাৰ আখৰৰ টোপোলা শিৱসাগৰৰ ছপাশাললৈ অনা হৈছিল। ১৮৪৭ ছেপ্টেম্বৰৰ ‘অবুনোদই’ কাকতে দুখ কৰিছে : ‘ছপাখানাৰ আখৰ অনা নাও এখন কলিকতা মাৰ্চ মাহত এৰি, চাৰি মাহ মানৰ মুৰতহে গুআহাটি পালেহি, আৰু গুআহাটিৰ পৰা বৰ্তমান মাহৰ ৩০ তাৰিখলৈকে শিৱসাগৰ পোআই নাই।’ শিৱসাগৰৰ মিছন প্ৰেছত ফাউণ্ডাৰ্ণৰ কাম দেখি দয়্যাম চেটিয়াইতো তাজ্জুপ মানিছিল; ‘আখৰ ঢলোআ যন্ত্ৰ অতি আৰ্চিবত; তাহাৰ ভিতৰে হই আখৰ তুৰিত’ (ফেব্ৰুৱাৰি ১৮৫৩)। যেন ‘কোন বিধি কৰি দিলে জন্ত্ৰ নিবুপন!’

অসমত খ্ৰীষ্টধৰ্ম-প্ৰচাৰৰ প্ৰথম প্ৰচেষ্টা :

অসমৰ প্ৰথম খ্ৰীষ্টিয়ান মিছনেৰিৰ বে সম্পৰ্কে এটি বিষয়ত তেওঁক স্মৃতি নুবুলি ইংৰাজ বোলা হৈছে। পূৰ্বা নামটি হ’ল জেম্ছ বে। তেওঁ সৈনিক-ৰূপে ভাৰতবৰ্ষলৈ আহিলেও ছৰকাৰৰ পূৰ্ত্ত বিভাগৰ ছুপাৰিন্টেণ্ডেণ্ট হিছাপে কাম কৰিছিল কেইবছৰমান। তেওঁ ঢাকাত থকাত ধৰ্মৰ প্ৰতি তেওঁৰ ধাউতি হয় আৰু ১৮২৭-২৮ ছনত মিছনেৰি কৰ্মত ভৰ্তি হ’বৰ অৰ্থে শ্ৰীৰামপুৰ কলেজত আৱশ্যকীয় কিছু শিক্ষা লাভ কৰে। তাতে তেওঁ ধৰ্মপ্ৰচাৰৰ আজ্ঞা লাভ কৰে আৰু ১৮২৯ৰ জুলাই মাহত পত্নী আৰু কৰ্ম-বয়সীয়া সন্তান এটিৰে গুৱাহাটীলৈ যাত্ৰা কৰে। “অবুনোদই”ৰ ছেপ্টেম্বৰ ১৮৫৪ৰ সংখ্যাত ‘ক্ৰিষ্ণ পাল নামে প্ৰথম হিন্দু খ্ৰীষ্টিয়ানৰ বিবৰণ’ প্ৰকাশ পাইছিল। এই কৃষ্ণপাল হ’ল ড° কেৰিৰ দ্বাৰা ধৰ্মান্তৰিত প্ৰথম

^১এই বুৰঞ্জী অঁচিয়াওঁতে জৰ্জ স্মিথৰ কেৰি-জীৱনী, জে. বন্দোপাধ্যায়ৰ ‘বাংলা ছাপাৰ হৰফেৰ জন্মকথা’ চি. মাৰ্শ্‌মেনৰ *The Life and Times of Carey*, প্ৰবন্ধ (ভাৱতবৰ্ষ, ২৫ বৰ্ষ, ১ খণ্ড, ১ সংখ্যা, আৰ্শাচ্ *Marshman and Ward* (১৮৫৯-), ব্ৰজেননাথ ১৩৪০, পৃষ্ঠা ৬০-৬৫) আদিত আউজিব লাগিছিল।

বঙালী মানুহ। তেওঁ ১৮১৩ ছনতে আহি কিছ্ দিন খাছিয়া পাহাৰত কৃতকাৰ্যতাৰে মিছনেৰি কাম কৰিছিল। এতিয়া শ্ৰীৰামপুৰে আশা কৰিছিল যে বেই গুৱাহাটীৰ লগতে খাছিয়া অঞ্চলো সামৰি কাম চলাব পাৰিব। কিন্তু তেওঁক প্ৰথমবেপৰা নানা বাধা-বিঘ্নিয়ে আগুৰি ধৰিলে আৰু শেহশত তেওঁৰ সোঁ হাতৰ নিচিনা পত্নীকো যমে তেওঁৰপৰা কাঢ়ি লৈ গ'ল। যদিও তেওঁ চাৰিওফালে আশাকে দেখা পাইছিল, নাতিসুন্দৰ অসমীয়া নিউ টেষ্টামেণ্টখনকে^১ বিলাইছিল বা বিক্ৰী কৰিছিল, ১৮৩৬ ছনত ছজন লোকক বুৰ পোৱা (baptism) দিছিল। হঠাতে যেন পৰিস্থিতি অনুকূলৰপৰা প্ৰতিকূলত পৰিণত হ'ল। বে ছাহাবৰ অনুৰোধৰ উপৰি অনুৰোধত শ্ৰীৰামপুৰৰপৰা উইলিয়াম বৰিচ্ছনক গুৱাহাটীলৈ পঠিওৱা হয়। এওঁ সেইখিনি পালতহি কেইবাখনো পঢ়াশালি পতা হ'ল। কিন্তু অতি সোনকালেই বেই এখন ছৰকাৰী স্কুলত মাস্টাৰি কৰিবলৈ ল'লে আৰু বৰিচ্ছনে গুৱাহাটী এৰি থৈ ভোটানত কাম কৰিবলৈ গুচি গ'ল। ১৮৩৮ ছনৰ ৭ মাৰ্চত কেপ্টেইন জেফ্ৰিচ্ আৰু বেভাবেও বৰিচ্ছনৰপৰা বতৰা পোৱা গ'ল যে শ্ৰীৰামপুৰৰ মূল সমাজে মিছনৰ কেন্দ্ৰবোৰৰ দায়িত্ব এৰি দিব লাগিব, আৰু অসম আৰু আৰাকানত আমেৰিকাৰ বেপ্টিস্ট-সকলক ধৰ্মপ্ৰচাৰ কৰিবলৈ দিয়া হ'ব।

ভাৰতত আমেৰিকান প্ৰোটেষ্টান্টসকল :

ভাৰতবৰ্ষত আমেৰিকাৰ প্ৰোটেষ্টান্ট সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰচাৰকৰ প্ৰবেশৰ পূৰ্বে সেই দেশত ধৰ্মৰ এক বিশেষ আলোড়ন উপস্থিত হৈছিল নানা ঐতিহাসিক কাৰণত। যি সময়ত ইংলেণ্ডৰ এভাজেলিকেলসকলে তেওঁলোকৰ দেশী ভাইসকলক ভাৰতত খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰাৰ আৱশ্যকতাত প্ৰত্যয় নিয়াব খুজিছিল, নব্য লোকতত্ত্ব লাভ কৰা আমেৰিকাত সেই সময়ত এই ধৰ্মৰ জাগৰণে দেখা দিছিল। দেশখনৰ ঔপনিবেশিক ব্যৱস্থা চলি থকাতো Methodism (যাৰ মূল gospel হ'ল freewill আৰু free grace) প্ৰবেশ কৰিছিল আৰু সি ইংলেণ্ডত যেনেকৈ, আমেৰিকাতো তেনেকৈ খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মত এক অভিনৱ উদ্দীপনাৰ সৃষ্টি কৰিছিল। বেপ্টিস্টসকলৰ ধৰ্মপ্ৰচাৰৰ মনোভাৱ আৰু সেই অনবূপ ব্যৱস্থা-গ্ৰহণেও নব্য উৎসাহ বিস্তাৰ কৰিছিল। আমেৰিকা তথা ফ্ৰান্সৰ ৰাজনৈতিক আন্দোলনে আমেৰিকাত ইংলেণ্ড আৰু ফ্ৰান্সৰপৰা আনি যি দেৱতা-কেন্দ্ৰিক আৰু নিবীশ্বৰবাদী (deistic, atheistic) ধাৰণাৰ মৌলিক চিন্তাধাৰা প্ৰসূৰ্তন কৰিবলৈ বিচাৰিছিল আৰু আমেৰিকাৰ খ্ৰীষ্টধৰ্ম বিলোপ কৰাৰ সম্ভাৱনা উপস্থিত কৰিছিল, তাক বোধ কৰিবলৈ আৰু দেশত নাস্তিকবাদ আৰু ধৰ্মবোধ প্ৰশমিত কৰিবৰ অৰ্থে ধৰ্মনেতা-সকলো এই কালত সজাগ হৈ পৰিল মেথডিষ্ট, বেপ্টিস্ট আৰু কংগ্ৰেগেছনেল্ খ্ৰীষ্টসম্প্ৰদায়বোৰতো নতুন এক শক্তিৰ সঞ্চার দেখা পোৱা গ'ল। শিক্ষাৰ নায়কসকল আৰু ছেমুৱেল হপকিন্ছ আদি ঈশ্বৰতত্ত্বৰ পণ্ডিতসকলেও এই নতুন চেতনাক অভিবাদন জনালে। সমস্ত পৃথিৱীত খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ প্ৰকাশৰ যোগেদি নতুন এখন জাগতিক সুখী সমাজৰ স্বপ্ন চকুৰ আগত দাঙি ধৰা হ'ল। এই নৱজাগৰণক Second Great

^১এই অসমীয়া “ধৰ্মপুস্তক” খনৰ বিষয়ে তাহানি অ্যামাৰ গুৱাহাটীত থকা উষ্টৰ ডি. এইচ্. স্বৰ্ভৰ কথাখিনি প্ৰতি-ধানযোগ্য : Unfortunately this was not a good translation, since it was practically unintelligible to the ordinary Assamese. In making this translation, Dr Carey had to rely entirely on an Assamese pundit who had no knowledge of Christian theology or terms with which to express it. The result was that so much Sanskrit was incorporated as to render the book useless for the purpose for which it was originally intended. It was only a very

small learned group who could comprehend it, and then, all theological terms were misinterpreted as they were based entirely upon the Hindu religion” (Baptists in Assam, Chicago, Illinois, 1935). “The Bible produced by Carey, through interpreters, was so full of Bengali and Sanskrit words that it was practically useless” (pp. 48-f). ককা নীলমণি ফুকনেও কৈছে : “এইখন বাইবেল সংস্কৃতীয়া ভাষাত হোৱাদি হল” (অসমীয়া ভাষাত বাপটিষ্ট মিশ্যনৰ দান : মিশ্যনৰ বাম্বিকীত বক্তৃতা, “ঐদনিক বাতৰি”, ২৭ ফেব্ৰুৱাৰী ১৯৩৬)।

Awakening বোলা হয়। তাৰ প্ৰবলতম বৃপ ১৭৯৫ আৰু ১৮১২ৰ ভিতৰতে দেখা দিলে। জেফা-ছ'নৰ ধৰ্ম-নিৰপেক্ষ মানৱতাবাদেও এই ধৰ্ম-আন্দোলনক পৰোক্ষভাৱে হ'লেও সহায় কৰিলে। দেশ কি বিদেশ, সৰ্বত্ৰ সৰ্ব মানৱৰ উপকাৰ আন্দোলনটোৰ হ'ল এটি লক্ষ্য। এই কৰিব লগীয়া উপকাৰৰ প্ৰধান উপায়-বৃপে ধৰ্ম-প্ৰচাৰৰ আৱশ্যকতা সাব্যস্ত হ'ল। গতিকে মিছনেৰি কৰ্ম অৱশ্যাস্তাৰী যেন প্ৰতীয়মান হ'ল। বিভিন্ন খ্ৰীষ্ট-সম্প্ৰদায় গোট খাই বা সুকীয়াকৈ মিছনেৰি সমাজ সংগঠিত হ'ল, কেইবাখনো ধৰ্ম-বিষয়ক পত্ৰিকা প্ৰতিষ্ঠিত হ'ল, নতুন নতুন ধৰ্মগ্ৰন্থ ওলাল। নতুন ভৌগোলিক আৰু নৃতাত্ত্বিক জ্ঞানৰ বিকাশৰ ফল-স্বৰূপে অখ্ৰীষ্টিয়ান জগতৰ লোক-সমাজৰ বিষয়ে চাৰিওফালে কৌতূহল বিয়পি পৰিল। ব্ৰিটিশ এভাজেলিকেলসকলৰ উৎসাহদানৰ যোগেদি ইতিমধ্যে উষ্টৰ কেৰিয়ে ভাৰতবৰ্ষত যি কৰ্মধাৰা আৰম্ভ কৰিলে, তাৰ আদৰ্শয়ো আমেৰিকানসকলৰ ধৰ্ম-প্ৰচাৰক দৃষ্টি ভাৰতৰ ফালে আকৰ্ষণ কৰিলে। ১৭৯২ৰ ২ অক্টোবৰত ইংলেণ্ডৰ কেৰ্টিং নামৰ ঠাইত গোট খাই Baptist Society for the Propagation of the Gospel amongst the Heathen গঠন কৰা পোন্ধৰজন ব্ৰিটিশ বেপ্টিস্টৰ সভাত উপস্থিত থকা ফিলাডেল্ফিয়াৰ পেস্টৰ্ ডক্টৰ উইলিয়াম স্টাফ্টনে তিনি বছৰ পিছত দেশলৈ ঘূৰি আহিও কেৰিৰ লগত সংযোগ ৰাখিছিল। কেৰিৰ কামৰ কাৰণে অৰ্থ সংগ্ৰহ কৰিছিল আৰু কেৰিক সমৰ্থন কৰি Baptist Mission in India নামে এখন কিতাপ প্ৰকাশৰ যোগে প্ৰচাৰ কৰিছিল। এইদৰে ভাৰতত ব্ৰিটিশ বেপ্টিস্টৰ কৰ্মৰ বাবে আমেৰিকাৰ মন আৰু ধন উদাৰ হৈ পৰিছিল। কেৰিৰ Enquiry into the Obligation...পুস্তিকাখনৰ বহল প্ৰচাৰ হ'ল। ১৮১০ ছনত কংগ্ৰেগেছনেলিস্টসকলৰ যত্নত American Board of Commissioners for Foreign Missions প্ৰতিষ্ঠিত হ'ল, আৰু বেপ্টিস্টসকলে লুথাৰ বাইচ্, আৰ্ডনিবাম জুড্ছন আৰু এন্. জুড্ছনক ভাৰতলৈ পঠিওৱাত সহায় কৰিবলৈ তিনি হেজাৰ ডলাৰ সংগ্ৰহ কৰিলে। American Board-এও সমস্ত দেশৰপৰা অশেষ দান-বৰঙণি পালে। ১৮১০ৰ জুনতে আৰ্ডনিবাম জুড্ছন, ছেমুৱেল জে. মিল্ছ, ছেমুৱেল নট্ আৰু ছেমুৱেল নেৱেলে বোৰ্ডক এক বিদেশী মিছন প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ আৰু তেওঁলোকক মিছনেৰি-বৃপে পঠিয়াবলৈ টানি ধৰে। ১৮১২ৰ ফেব্ৰুৱাৰীত জুড্ছন, নট, নেৱেল, লুথাৰ্ বাইচ্ আৰু গৰ্ডন হ'ল—এই পাঁচোজন মিছনেৰি-বৃপে আজ্ঞাপ্ৰাপ্ত (ordained) হ'ল। সেই মাহৰ ভিতৰতে সপৰিবাৰে জুড্ছন আৰু নেৱেল এখন জাহাজত আৰু আন এখনত বাইচ্ আৰু সপৰিবাৰে হ'ল আৰু নট ভাৰতলৈ যাত্ৰা কৰে।

সপৰিবাৰে জুড্ছন আৰু নেৱেল ১৭ জুনত কলিকতা পোৱাৰ লগে লগে ইস্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানিৰ ছৰকাৰে তেওঁলোকক যি জাহাজত আহিছিল সেইখনতে আমেৰিকালৈ প্ৰত্যাহৰ্তন কৰিবলৈ কঠোৰ আদেশ জাৰি কৰিলে : তেওঁলোক ঘূৰি যাবৰ বাবে আন কি জাহাজঘাটত জাহাজখন ঘূৰি যাবলৈ নিদিয়াকৈ ৰাখি দিয়া হৈছিল। শ্ৰীৰামপুৰৰ মিছনেৰিসকলে দুই দম্পতিক আদৰ-অভ্যৰ্থনা কৰি ৰাখি তেওঁলোকৰ হৈ কোম্পানি ছৰকাৰক নানা ধৰণে খাটনি ধৰিবলৈ লাগিল। তাৰ ফলত, আগৰ কঠোৰ আদেশ সামান্য শিথিল কৰি তেওঁলোকক কোম্পানিৰ ৰাজ্যৰ বাহিৰে আন যেই কোনো ঠাইলৈ যাবলৈ অনুমতি দিয়া হ'ল। ২ আগষ্টত কলিকতা পোৱা আন তিনিজন মিছনেৰিক কোম্পানিয়ে শাস্তি নিদি, মাথোন কেইমাহমানলৈ কলিকতাত ৰ'বলৈ অনুমতি দিলে। গতিকে তেওঁলোক গ'ল বোম্বাইলৈ, য'ত আৰম্ভতে ঘোৰ আহুকাল ভোগ কৰিব লগীয়া হৈছিল যদিও ১৮১৩ৰ চাৰ্টাৰ্ এক্টৰ পিছত তেওঁলোকৰ কামত কোনো অসুবিধা ন'ল। ইতিমধ্যে আইল্ অব্ ফ্ৰাঞ্চলৈ আঁতৰি যোৱা নেৱেল আহি তেওঁলোকৰ লগত যুক্ত হ'ল। এইদৰে ভাৰতত প্ৰথম আমেৰিকান মিছনৰ কাম ছৰু হ'ল। সোনকালেই মৰাঠী ভাষাত বাইবেল প্ৰস্তুত কৰা হ'ল আৰু কেইবাখনো স্কুল প্ৰতিষ্ঠিত হ'ল।

জুড্ছন আৰু বাইচ্ কলিকতা পোৱাৰ পিছত ড° কেৰিৰ সংগী ড° উইলিয়াম ৱাৰ্ডৰপৰা 'বুৰ পোৱা' লাভ কৰি তেওঁলোক দুয়ো বেপ্টিস্ট হ'ল আৰু দুয়ো গৈ ব্ৰহ্মদেশত আমেৰিকান বেপ্টিস্ট মিছন প্ৰতিষ্ঠা কৰিলেগৈ। জুড্ছনে ১৮১৩ৰপৰা ১৮৫০লৈকে বেংগুনতে কাম কৰি নিজৰ সুশস্য স্থাপন কৰিলে। তেওঁ এখন ইংৰাজী-মান অভিধান, এখন মান ভাষাৰ ব্যাকৰণ আৰু মান ভাষাত বাইবেলৰ অনুবাদ প্ৰণয়ন

কৰে। আমেৰিকালৈ ঘূৰি গৈ বাইচে দেশত মিছনেৰি কাৰ্যৰ বাবে সহায়-সহযোগ আগ বঢ়াবলৈ ধৰে।

১৮৩০ ছনৰপৰা অধিকতৰভাৱে আমেৰিকাৰপৰা ভাৰতলৈ মিছনেৰি আহিবলৈ ধৰে। ১৮৩৩ ছনত প্ৰেছবিটাৰিয়ান সম্প্ৰদায়ৰ দুজন প্ৰতিনিধি ভাৰতলৈ আহি পঞ্জাবত ধৰ্মপ্ৰচাৰ আৰু ইংৰাজী-শিক্ষা-বিস্তাৰত ব্ৰতী হয়। ১৮৭০ ছনৰ ভিতৰত পূব এলাহাবাদৰপৰা পশ্চিমৰ পেছাৱাৰলৈকে তেওঁলোকৰ বহুতোবোৰ মিছন-কেন্দ্ৰ প্ৰতিষ্ঠিত হয়। ১৮৪০ ছনত আমেৰিকান বেপ্টিষ্টসকলে তেতিয়া মাদ্ৰাজৰ (এতিয়া অন্ধ্ৰ প্ৰদেশৰ) নীলুৰত আৰু পিছৰ বছৰত আমেৰিকান লুথাৱানসকলে একে প্ৰদেশৰ গুন্তুৰত মিছন পাতি বহে। ১৮৫৪ৰ চিপাহী বিদ্ৰোহৰ আগে আগে মেৰ্থাডিস্ট এপিষ্টোপেল্ চাৰ্চৰ পক্ষৰপৰা বেৰেইলীত ধৰ্মকেন্দ্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰা হয়; চিপাহী বিদ্ৰোহৰ কালত তেওঁলোকৰ কাম প্ৰায় বন্ধ হ'লেও শান্তি আহিলত বৰ্তমান উত্তৰ প্ৰদেশৰ বহুতোবোৰ গুবুৰুপূৰ্ণ কেন্দ্ৰত মেৰ্থাডিস্টৰ প্ৰচাৰ হ'বলৈ ধৰে। আমেৰিকাৰ ইউনিটেৰিয়ানসকল ভাৰতৰ প্ৰতি আকৃষ্ট হৈছিল বিশেষকৈ ৰাজা ৰামমোহন ৰায়ৰ কাৰ্য-কলাপৰ কথা পঢ়ি; তেওঁলোকৰ এজন মিছনেৰি আহি কলিকতাত ১৮৫৫-৮৬ ছনৰ কালছোৱা শিক্ষা আৰু ধৰ্মৰ কামত প্ৰবৃত্ত থাকে; শেহন্তত তেওঁলোকৰ মিছন ব্ৰাহ্ম সমাজ আন্দোলনত লীন হৈ পৰে। এইদৰে ১৮১৩ৰপৰা আধা শতিকাৰ ভিতৰত আমেৰিকাৰ প্ৰোটেষ্টান্টসকল বোম্বাই, মাদ্ৰাজ দুই প্ৰেছিডেঞ্চি, পঞ্জাব, উত্তৰ প্ৰদেশ, তেতিয়াৰ উত্তৰ-পশ্চিম সীমান্ত প্ৰদেশ আৰু অসমত প্ৰধানকৈ আৰু অন্যান্য বহুলভাৱে বিয়পি পৰে।

চীন দেশৰ স্বৰ্গদ্বাৰ আৰু স্থানসকলৰ অৱস্থিতিৰ অনুসন্ধানত অসমত বেপ্টিষ্টসকল :
সদিয়াত স্থান মিছন :

১৮৩৬ৰ ২৩ মাৰ্চ তাৰিখে সপৰিবাৰে দুজন আমেৰিকান বেপ্টিষ্ট সদিয়া পায়হি—ডক্টৰ নাথান ব্ৰাউন (ব্ৰাউন—অবুদোদই) আৰু ওলিভাৰ টি. কট্ৰাৰ। অসমত এই বেপ্টিষ্টসকলৰ ইতিহাসলৈ যদি চাওঁ—কেনেকৈ তেওঁলোকে অসমীয়াৰ মাজত সোমাই অসমীয়া ভাষা শিকি, সেই আধুনিক ভাষাত সাহিত্য, সাংবাদিকতা আৰু শিক্ষা নিৰ্মাণ কৰিলে; কেনেকৈ তেওঁলোকে শিক্ষাৰ আৰু প্ৰাশাসনিক ভাষা-ৰূপে বহিষ্কৃত অসমীয়া ভাষাৰ হকে পোনতে অকলশৰীয়া ঢেকিয়াল ফুকনেৰে লগ লাগি, আৰু ফুকনৰ পৰিকল্পিত চেষ্টা আৰু মিল্ছ ছাহাবৰ কৰ্তৃত্বপূৰ্ণ অনুমোদন বিফলীকৃত হোৱাৰ পিছত এক আন্দোলনৰ মুখ্য নেতাৰ ভূমিকা লৈ ভাষাটোৰ পুনঃস্থাপনৰ বাবে যুঁজিছিল আৰু সিবাৰহে যুদ্ধত জয় লাভ কৰিছিল—; তেতিয়া হ'লে এইটো বহুসংজ্ঞক কথা হৈ পৰিব যে **Celestial Empire** খেহ বা চীনদেশত ধৰ্মপ্ৰচাৰ প্ৰৱেশ কৰাবৰ উপায়-ৰূপে আৰু উত্তৰ বৰ্মা আৰু দক্ষিণ চীনৰ স্থান জনজাতিসকলৰ মাজত গৈ সোমাবৰ পথ-ৰূপেহে অসমলৈ বেপ্টিষ্ট মিছন আহিছিল আৰু, আন কি. সেই মিছনক **Mission to Shans** বুলি নামকৰণ কৰা হৈছিল।^১ তেওঁলোকৰ অসম-আগমনৰ ফলদৰ্শিত্বৰপৰা কিন্তু আমাৰ সদায় ভাব হৈ আহিছে অসমীয়া ভাষাৰ পৰিগ্ৰাণয় মাথোন সেই মিছনক সিবিলাকৰ ঈশ্বৰে যেন প্ৰেৰণ কৰিছিল। প্ৰকৃততে এই আগমন কেইবাটাও সৰু-বৰ ঐতিহাসিক ঘটনাৰ ফল। ১৮২৯ ছনত ব্ৰিটিশ বেপ্টিষ্টসকলে তেতিয়াৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ মুখ্য আয়ুক্ত ডেভিড স্কটৰ অনুমতিৰে গুৱাহাটীত যি কাম আৰম্ভ কৰিছিল, সি লেলাই-ধেন্দাই আঠ বছৰেই চলিল কি নচলিল! সিও ফলৰ ঘৰত ৰাখি থৈ গ'ল এক ব্যৰ্থতাৰ শূন্য! তাৰপৰা বোধ হয় সকলোৰে অনুমান হ'ল অসমীয়াৰ মাজত খ্ৰীষ্টধৰ্ম নপ্ৰৱৰ্তিব। আনফালে, সদিয়াত নতুন বন্ধু চাহ-বাৰী পাতি চাহ-পাতৰ খেতিত সংপৰীক্ষা চলাই থকা ব্ৰিটিশ কৰ্মচাৰী চি. এ. ব্লুচে আৰু তেওঁৰ পত্নীয়ে সেই অঞ্চলৰ খামটি আৰু চিংফো জনজাতিৰ বিষয়ত বিশেষ চিন্তা কৰিছিল। তেওঁলোকৰ ধাৰণা আছিল সেই

^১ এই প্ৰসংগত আমাৰ মনলৈ আহে যে পূৰ্বণি কালত “দিগ্বিজয়ী মুচলিম বীৰসকলে অসম ৰাজ্যক ভিতৰত আৰু চীন দেশলৈ সোমোৱা দুৱাৰ বুলি বিবেচনা কৰিছিল” আৰু সপ্তদশ শতিকাৰ সপ্তম দশকত অসম ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰা মীৰ জুমলায়ো ভাবিছিল, অসম জয় কৰি তেওঁ চীন সাম্ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিব (সূৰ্যকুমাৰ ভূঞা, মীৰজুমলাৰ অসম আক্ৰমণ, ১৯৫৬, পৃষ্ঠা ২২)।

মন কৰিব লগীয়া যে মহম্মদ বিন বখতিয়াৰ খিলজীয়ে কামৰূপ চেৰাই গৈয়ে চীনৰ দক্ষিণৰ ভিতৰত (প্ৰাচীন ভোটদেশ) আক্ৰমণ কৰিছিল আৰু তাৰপৰা ঘূৰি আহোঁতেই কামৰূপত তেওঁৰ সৈন্য শাকে ‘তুৰগ-যুগ্মেশে মধুমাস-ভ্ৰমোদশে’ (১৯২৭ শকৰ ১৩ চ’তত) ‘ক্ষয়মায়ুঃ’ (ক্ষয়প্ৰাপ্ত হ’ল)।

দুই জনজাতি বৰ্মাৰ স্থানসকলৰ লগত বিশেষভাৱে সংশ্লিষ্ট। ব্লুচে সিসকলৰ মাজত পঢ়াশালি পাতি হেনো ধৰ্মও প্ৰচাৰ কৰিছিল আৰু সেই দিশত সম্ভাৱনা সম্পৰ্কে অসমত গবৰ্নৰ-জেনেৰেলৰ এজেন্ট আৰু আয়ুক্ত এফ. জেণিক্লে ছাহাবক সজাগ কৰি দিছিল। জেণিক্লে বেপ্টিষ্টসকলক খামটি-চিংফোৰ মাজত ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ নিমন্ত্ৰণ কৰি কলিকতাত থকা বংগৰ চিভিল ছাৰ্ভিচৰ মিস্টাৰ ট্ৰেভেলিয়ানলৈ চিঠি লেখিলে। তেওঁ ইয়াকো জনালে বোলে, বেংগুনত বেপ্টিষ্টসকলে আভা ছবকাৰপৰা মিবোৰ আহুকাল পাইছে, সেই আহুকালৰপৰা ইয়াত মুক্ত থাকিব পাৰিব, বংগ ইয়াত ছবকাৰপৰা সুৰক্ষাকে লাভ কৰিব। তেওঁ দঢ়াই ক’লে যে ইয়াত অহা মিছনেৰিৰ সুবিধাৰ কাৰণে তেওঁৰ যত্ন বৃদ্ধি নহ’ব; “You may mention that I will subscribe 1,000 rupees, if a family is settled as a mission at Sadiya; and whenever they have had a press at work for six months I will be happy to double that sum if I remain in charge of the province.” ইংৰাজ বেপ্টিষ্ট মিছনৰ সম্পাদক উইলিয়াম এইচ. পিয়াৰ্চে আমেৰিকাৰ বোৰ্ডলৈ জেণিক্লেৰ এই উপযাচি দিয়া উদাৰ সহায়ৰ কথাৰে উৎসাহজনকভাৱে চিঠি দিলে। এই সময়ত বেংগুনৰ বেপ্টিষ্টসকল এক সমস্যা-সংকুল অৱস্থাত পৰি আছিল। তেওঁলোকে জেণিক্লেৰ সহায় আগ বঢ়োৱা আহ্বানতে তেওঁলোকৰ সমস্যাৰ সমাধান দেখা পালে। গতিকে যেতিয়া আমেৰিকাৰ বোৰ্ডে মৌলমেইনত থকা বেপ্টিষ্টসকললৈ এই প্ৰস্তাৱৰ কথা লেখিলে, তেতিয়া তাত নতুন উদ্দীপনাৰ সন্ধ্যা হ’ল। ১৮০৭ ছনতে ববাৰ্ট মৰিছন নামৰ ইংৰাজ মিছনেৰি চীন দেশৰ পূব সাগৰ উপকূলস্থ কেন্টন ছহৰলৈ গৈছিল, কিন্তু চীনাৰসকলৰ অত্যন্ত সন্দেহৰ মাজত ধৰ্মপ্ৰচাৰ কাৰ্য কৰিব নোৱাৰিছিল। তেওঁ লেখা পুথিয়েহে পাশ্চাত্যৰ খ্ৰীষ্টিয়ানসকলৰ মাজত চীন সম্পৰ্কে আশা জাগবুক কৰি ৰাখিছিল। ১৮৩৩ ছনত মৌলমেইনৰপৰা শ্যামদেশত কাম কৰিবলৈ বেংককলৈ জন্ টেইলৰ্ জোন্সক পঠোৱা হয়। তেওঁ পিছত যোগ দিয়া আন-সকলেৰে বেংককৰ চীনা আৰু শ্যামসকলৰ মাজত কামত প্ৰবৃত্ত হয়। চীনৰ পূব উপকূলত চীনাৰসকলৰপৰা বাধা পাই মিছনেৰিসকলে দক্ষিণ ফালৰপৰা চীন সোমোৱাৰ সুৰুঙা বিচাৰি পাবৰ আশাত আছিল। উত্তৰ থাইলেণ্ডৰ ওপৰে তেনে বাট নোলাব বুলিয়ে জোন্সৰ ধাৰণা হৈছিল। গতিকে, বৰ্মাকে ভিত্তি কৰি এক চীম মিছনৰ কামৰ সম্ভাৱনা জুমি চাবলৈ আমেৰিকাৰ বোৰ্ডে বৰ্মা মিছনক নিৰ্দেশ দিলে। কিন্তু এনে অভিযানত আগৰেপৰা বৰ্মা ছবকাৰৰ বাধা চলি আহিছে, কিন্তু তাতো বাধা পৰি আছে। গতিকে থাইলেণ্ডৰপৰা চীন প্ৰৱেশ কৰা যেনেকৈ অসম্ভৱ, বৰ্মাৰপৰা সোমোৱাও সমানে দুৰ্বহ। সদিয়া, উত্তৰ বৰ্মা আৰু দক্ষিণ চীনৰ মাজৰ দুৰ্গম-দুপ্পাৰ বাট-পথৰ ভূগোল আৰু সেইবোৰ ঠাইৰ লোকৰ ভাষা সম্পৰ্কে তেতিয়াও কাৰো স্পৰ্শ ধাৰণা নাছিল। অসমৰ খামটি আৰু উত্তৰ-পূব বৰ্মাৰ চিংফোৰ (আজ-কালি যাক জিং-পাও বা কাচিন বোলা হয়) ভাষাৰ মাজত পাৰ্থক্য নাছিল বুলি আন কি জেণিক্লেও ভাবসা দিছিল। ভূগোল আৰু ভাষাতত্ত্বৰ এই অসম্পূৰ্ণ জ্ঞান সত্ত্বেও ট্ৰেভেলিয়ান আৰু পিয়াৰ্চে বৰ্মা মিছনক চীনা আৰু উত্তৰ-বৰ্মাৰ স্থানসকলৰ মাজত মিছন প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ আশাৰে ব্যক্তিগত পত্ৰত সদিয়ালৈ আহিবলৈ উদগাবলৈ ধৰিলে। এই উদগনিয়া এনে কাম কৰিলে যে নাথান ব্ৰাউন বোলা এজন মিছনেৰি আহিবলৈ প্ৰস্তুত হ’লেই; আৰু সদিয়াত কাৰ্যসূচী উদ্বোধন কৰা প্ৰস্তাৱ আগত লৈ বেভাবেও আৰ্জনৰাম জুডছনে সহৰ্ষে লেখিলে: “My heart leaps for joy and glows with gratitude and praise to God, when I think of brother Jones at Bangkok, in the northern extremity of the continent, and brother Brown at Sadiya in Assam, on the frontiers of China—immensely distant points,—and of all the intervening stations, Ava, Rangoon, Kyouk-Phyoo, Maulmein, and Tavoy, and the churches and schools that are springing up in every station and throughout the Karen wilderness. Happy lot, to live in these days!”

এইদৰে উত্তৰ বৰ্মাৰ ওপৰে অসমবপৰা চীনলৈ খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ বাজপথ নিৰ্মাণৰ পৰিকল্পনা যে দিবাস্বপ্নহে, সেই কথা কিন্তু সদিয়াত কাম আৰম্ভ নকৰালৈকে বুজ পোৱা নগৈছিল।

১৬ ডিচেম্বৰ ১৮৩৪ তাৰিখে বোৰ্ডে জে'নিক্লেছৰ নিমন্ত্ৰণ সাদৰে গ্ৰহণ কৰি তেওঁলৈ চিঠি দিলে আৰু নাথান্ ব্ৰাউনক এই কামৰ বাবে নিয়োগ কৰা হৈছে বুলিও জনালে। ব্ৰাউনৰ গুণ বৰ্ণনা কৰি কোৱা হ'ল যে তেওঁৰ মূল বৈশিষ্ট্য হ'ল "strict integrity, enlarged views and truly Christian kindness." সদিয়াক কেন্দ্ৰ কৰি আন্তৰ্জাতিক ধৰ্মপথ প্ৰতিষ্ঠা কৰিবৰ আশাৰে ব্ৰাউন যাত্ৰাৰ বাবে সাজু হ'ল। আমেৰিকা আৰু ভাৰতৰ খ্ৰীষ্টিয়ানসকলে দান-বৰঙণি আগ বঢ়ালে। লগত এটা ছপাখানা আনিলে জে'নিক্লেছ তেওঁৰ প্ৰতিশ্ৰুত সাহায্য দুগুণ কৰিব বোলা বাবে আৰু সদিয়াত কাম কৰিবলৈ হ'লে নতুন পুথি প্ৰণয়ন আৰু মুদ্ৰণৰ প্ৰয়োজনীয়তা আৰু ওচৰত পাব পৰা কোনো মুদ্ৰণযন্ত্ৰ নথকা কথাটো বিবেচনা কৰি এক ছপাশাল আৰু সেই ছপাশাল চলাবৰ কাৰণে তাৰ মূৰিয়াল কৰি ওলিভাৰ টি. কট্ৰাবক নাথান ব্ৰাউনৰ লগত দিয়া হ'ল। ২০ নবেম্বৰ ১৮৩৫ তাৰিখে সপৰিবাৰে ব্ৰাউন আৰু কট্ৰাবে তিনিখন বঙালী মাৰিৰ নাৱত বয়-বন্তু লৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰইদি উজাই যাত্ৰা কৰিলে। তেওঁলোকে ১৮৩৬ৰ ১৮ জানুৱাৰীত গুৱাহাটী পাই চাৰি মাহৰ ভ্ৰমণ সম্পূৰ্ণ কৰি ২৩ মাৰ্চত সদিয়াত প্ৰবেশ কৰিলে। তেতিয়া খামটিসকলৰ লগত বণ লাগি যেন 'কোৱাই কা নকৰা জিলী জাঁ নকৰা সদিয়া-পাৰৰে আলি' হৈ আছিল। চৈখোৱা-ঘাটতে ব্ৰাউনে দেখা পাইছিল চীনদেশৰপৰা হেজাৰ হেজাৰ চাহৰ পুলি বোৱা চাহ-বাৰীৰ পাতনি। খামটি বণত আহত কেপ্টেইন চাৰ্লট্‌ন কলিকতালৈ যোৱা বাবে মিছনেৰিসকলক তেওঁৰ বঙলাতে ঠাই দিয়া হ'ল।

মিছনৰ বিপত্তি : মৃত্যু আৰু মৃত্যু-ভয় :

'স্বৰ্গীয় সাম্ৰাজ্য'ৰ স্বৰ্গদ্বাৰ আৰু স্থান জাতিৰ অৰ্হাস্থিৰ মধ্যবিন্দু বুলি হামবাও কাঢ়ি অহা সদিয়া পোৱা গ'ল ; কিন্তু সদিয়াত সেইবোৰ বিভূতিহে একো পোৱা নগ'ল। যি স্থান ভাষা আৰু মান ভাষা প্ৰায় একে বুলি ধাৰণা কৰা হৈছিল, গুৱাহাটী পাওঁতে নো পাওঁতেই (গোৱালপাৰাতে জে'নিক্লেছ লগ লগাই দিয়া) এজন স্থান পণ্ডিতৰপৰা স্থান শিকি ব্ৰাউনে উপলব্ধি কৰিলে, সি দুই ভাষা সম্পূৰ্ণ বেলেগ। গতিকে স্থান আৰু মান-ভাষা-ভাষীৰ বাবে একেটা বৃহৎ খ্ৰীষ্টিয়ান সাহিত্য-সৃষ্টিৰ স্বপ্ন থানবান হ'ল। সদিয়া পাই ব্ৰাউনে দেখিলে তেওঁলোকে বিচাৰি অহা স্থানসকলতো তাত নাই। আছে পৰ্বতবোৰৰ সিপাৰেহে। কিন্তু তেওঁ আশা এৰি নিৰ্দিলে। সদিয়াৰ কেয়োফালে অসমীয়া মানুহ পাই তেওঁলোকৰ ভাষা শুনি তেওঁৰ উপবুৱা এটা ধাৰণা হ'ল, সেই ভাষা বঙলা ভাষাৰ উপভাষা মাথোন। কিন্তু তেৰেই অতি সোনকালে অসমীয়া ভাষাৰ স্বতন্ত্ৰতাৰ পক্ষে প্ৰধান অধিবক্তা হৈ পৰিল। অসমীয়া ভাষাৰ হৈ প্ৰধান বণুৱা সেনাপতি হৈ পৰা মাইল্ছ ব্ৰহ্ম ১৭ জুলাই ১৮৩৭ত সদিয়া পায়হি। সপৰিবাৰে ব্ৰহ্ম আৰু জেকব্ তমাছক আমেৰিকাৰ বোৰ্ডে স্থান মিছনত সদিয়াত যোগ দিবলৈ নিৰ্দেশ দিয়ে। যোঁতয়া দুই পৰিয়ালে আমেৰিকাৰপৰা দীঘলীয়া যাত্ৰা কৰি কলিকতা পায়হি, তেতিয়া আগ-বাৰিষা। কলিকতাৰপৰা গুৱাহাটীলৈকে বা বিষ্ণনাথলৈকে সিসকলৰ নোঁযাত্ৰা ভালেই গ'ল। তাৰ পিছতে কিন্তু বাঢ়নী পানীৰ ভটীয়নী সোঁতৰ বল বাঢ়িল, নাও উজাই নিয়াই টান হ'ল আৰু ব্ৰহ্মক টান জৰে ধৰিলে। শেহন্তত এনেকুৱা হ'ল যে ডিবুৰু নৈৰ মুখ পোৱাৰ অলপ আগতে বঙালী মাৰিৰ বব নাও বাৰ্থ এখন সবু নাৱত জেকব্ তমাছক সদিয়াৰপৰা দৰব-পাতি আনিবলৈ পঠিয়াই দিব লগা হ'ল। তমাছৰ নাও নৈৰ গৰাৰ দাঁতিয়ে দাঁতিয়ে বাই যাওঁতে দুৰ্ভাগ্যবশতঃ পাৰৰ দুজোপা বৰগছ উভাল খাই পৰি তমাছক হেঁচা মাৰি ধৰি মাৰি পেলালে। বাকী নৱাগতসকল ১৭ জুলাই ১৮৩৭ তাৰিখে সদিয়া পালেগৈ। এটা বিষাদৰ ছায়াই সকলোকে আৱৰি বাৰ্থিলে। ইফালে সদিয়াত খামটি আৰু চিংফোৰ আৰম্ভ হ'ল—যদিও মিছনেৰিসকলে খামটি আৰু চিংফোৰ ভাষা শিকি পুথি বচনা কৰাৰ দিহা কৰিছিল, শ্ৰীমতী ব্ৰাউন আৰু শ্ৰীমতী কট্ৰাবে অসমীয়া পঢ়ুওৱা এখন পঢ়াশালিও খুলি লৈছিল। যোঁতয়া খামটিয়ে ১৮৩৯ৰ ২৮ জানুৱাৰী তাৰিখে কৰ্ণেল আডাম হোৱাইটক বধ কৰিলে, আতংকৰ মাজত থাকি সদিয়াৰ মিছন পৰিত্যাগ কৰাৰ কথাকে মিছনেৰিসকলে শেষ পথ বৃপে দেখা পালে। ব্ৰহ্ম আৰু

শ্ৰীমতী ব্ৰহ্মনে এপ্ৰিলত (১৮৩৮) সদিয়া এৰি জয়পুৰত কেন্দ্ৰ পাতিছিলগৈ 'পূব নগা'সকলৰ মাজত কাম আৰম্ভ কৰিবৰ উদ্দেশ্যে। ব্ৰাউন আদিয়েও ১২ মেই ১৮৩৯ তাৰিখে ছপাশাল আদি সকলো বন্ধু-বাহানীৰে জয়পুৰ বুলি যাত্ৰা কৰিলে। সদিয়াৰ স্থান মিছনৰ ইমানতে অন্ত পৰিল।

ব্ৰহ্মনে দেখা পালে, জয়পুৰৰপৰাও চিংফোৰে সম্পৰ্ক বখা সম্ভৱ নহ'ব। কিন্তু নামচঙীয়াসকলৰ (নক্টে) লগত তেওঁৰ পৰিচয়ে তেওঁৰ মনত স্থান মিছনৰ শেষ আশা এটি পুহি বাৰ্থিছিল। ভাষাতত্ত্বৰ বিশেষজ্ঞ তেওঁ নক্টে ভাষাৰ এখন স্পেলিং বুক (বৰ্ণ-পৰিচয়) আৰু কেৰ্টেকজম (প্ৰশ্নোত্তৰমালা) লেখি উলিয়ালে। তেওঁৰ কামত ব্ৰিটিশ সেনাধ্যক্ষ কেপ্টেইন হানে আৰু আমুজ্যো উৎসাহ যোগাবলৈ ধৰিলে। আমেৰিকাৰ বোৰ্ডে নগাসকলৰ মাজত কামত ব্ৰহ্মনক সহায় কৰিবলৈ চাইবাছ্ বাকাৰক পাঁচিলে। তেওঁ সপৰিবাৰে যাত্ৰা কৰাৰ বেলা ব্ৰহ্মনৰ ভনীয়েক বোডা নিজ খৰচত ককায়েকক সহায় কৰিবলৈ বুলি আহি তেওঁৰ লগ হ'ল। বাকাৰ-দম্পতি আৰু বোডা ব্ৰহ্মন মেই মাহত জয়পুৰ পালেহি। ব্ৰহ্মনে নামচঙীয়াত থাকিবলৈ লৈছিল ; বোডাই তেওঁৰ লগত যোগ দিছিলগৈ। বাকাৰসকল কিন্তু অসুখৰ বাবে ভৈয়ামতে ব'ল। আনফালে, নক্টেৰ মাজত কামত ব্ৰহ্মনে অগ্ৰসৰ হোৱাৰ কোনো আশা দেখা নাপালে। শেহান্তৰত ব্ৰাউন, কট্ৰাৰ, বাকাৰসকলে দুৰ্ভাৰ্শিতৰূপে বুজিলে, স্থান মিছন বা খেহ দেশৰ দুৱাৰ মুকলি কৰাৰ মূল ধাৰণা কাৰ্যকৰী নহ'ব। ৮ ডিচেম্বৰ দিনা বোডাৰ মৃত্যু ঘটিল। সেয়ে হ'ল স্থান মিছনৰো মৃত্যু।

পৰ্বত এৰি ভৈয়ামলৈ, চীন-স্থান এৰি অসমীয়া সমাজলৈ দৃষ্টি :

মিছনেৰিসকলে পৰ্বতত আশা এৰি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকালৈ চকু ঘূৰালে। সেই ভৈয়ামৰ সকলো লোকে এক অসমীয়া ভাষা কয় আৰু তাত কোনো অশান্তিৰ সম্ভাৱনা নাই। ব্ৰাউন, ব্ৰহ্মন, দুইজনেই আছিল ভাষাতত্ত্বৰ বিশেষজ্ঞ। 'সদিয়াত থকাত ব্ৰাউনে অসমীয়া ভাষা আয়ত্ত কৰি তাৰ সৌন্দৰ্য উপলব্ধি কৰিছিল আৰু সেই ভাষাত কিতাপ লেখাৰ নিজস্ব পৰিকল্পনা তৰি লৈছিল। ড° কেৰিৰ অসমীয়া "ধৰ্মপুস্তক" দুখন বঙলা আৰু সংস্কৃত শব্দেৰে ভাৰাকান্ত হোৱা বাবে তেওঁ কামত নলগা বিধৰ বুলি বুজি, তাক সংশোধন-পৰিৱৰ্তন কৰি পাঠক-সাধাৰণে হজম কৰিব পৰা অৱস্থালৈ অনাবো কোনো সম্ভাৱনা নেদেখি ১৮৩৮ৰ জানুৱাৰীত মূল বাইবেলৰপৰা স্বতন্ত্ৰ অনুবাদ কৰাত প্ৰবৃত্ত হ'ল আৰু তেওঁ এই দেশ পোৱাৰ ঠিক দুবছৰমানৰ ভিতৰতে "যিচু খ্ৰিষ্টৰ নতুন নিয়ম"ৰ তেওঁৰ অনুবাদৰ ২৩০ পিঠি প্ৰস্তুত হ'ল ; লগতে 'মাথি-লিখিত সুভ বাত্ৰা'ৰ (The Gospel according to Matthew) তেৰটা অধ্যায়।^১ ইতিপূৰ্বে মিছনৰ সকলো প্ৰকাশনতে বোমান লিপি ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ যি এটা সিদ্ধান্ত কৰা হৈছিল, তাক পৰিৱৰ্তন কৰি ছপাত যাক অসমত সৰ্বসাধাৰণে 'বঙলা আখৰ' বুলিছিল, অসমীয়া লিপিয়ে একপ্ৰকাৰে সেই মুদ্ৰণ-বৃপ এতিয়া ব্যৱহাৰ কৰা হ'ল ; তেনে কৰা সম্ভৱ হ'ল জে'নিক্লেছ সেই লিপিৰ টাইপ মিছনক এই সময়তে দান দিয়া বাবে।^২ মিছনে সদিয়া আৰু জয়পুৰত পতা সকলো পঢ়াশালিতে অসমীয়া মাধ্যম চলিছিল আৰু সকলোজন মিছনেৰিয়ে অসমীয়া ভাষা শিকি পেলাইছিল। বাকাৰে আদিবেপৰা ভৈয়ামৰ অসমীয়া

^১ Baptist Missionary Magazine-অন্ত (১৮৩৭)	Catechism in Tai, ১৮ পিঠি	৫০০ কপি
ছপা হোৱা পুথি, ট্ৰেট, পত্ৰ আদিৰ হিছাপ ধৰা হৈছে	A Hymn in Assamese, এপিঠি	১০০ কপি
(Sword, Baptists in Assam, pp. 152-f) :	Worcester's Primer in Assamese,	
Spelling Book in Eng., Assam. & Tai,	৫৬ পিঠি	১০০০ কপি
	৪৮ পিঠি	৫০০ কপি
The Alphabet and Spelling Lessons,	History of the Flood, ১৪ পিঠি	৫০০ কপি
	History of the Creation, ১২ পিঠি	৫০০ কপি
	১৬ পিঠি	১০০ কপি
The Parables of Christ, ৩২ পিঠি		৫০০ কপি
Sermon on the Mount, ১৬ পিঠি		৫০০কপি
Catechism in Assamese, ১৬ পিঠি		৫০০ কপি
The Alphabet, এপিঠি		১৫০ কপি

^২মাজে মাজে কলিকতাৰপৰা ছপাৰ আখৰ জাহাজত অনোৱা কথা 'অবনোদই'ত প্ৰকাশ পাইছিল। মিছনৰ নিজৰ ছপাখানাতো আখৰ চলা যন্ত্ৰ আছিল (ফেব্ৰুৱাৰি ১৮৫৩)।

মাজত কাম কৰা উচিত বুলি ভাবিছিল, পৰ্বতত তেওঁ কোনো আশা নেদেখিছিল। ব্ৰাউন, কট্টাৰ, আবু ব্ৰুছনে নানা কৰ্ম কৰি পৰ্বতত একো লাভ কৰিব নোৱাৰিও তাত কাম এৰি দিব নুখুজিছিল। ১৯৪০ ছনত বাকাৰে এমাহ ভৈয়ামত ঘূৰি আহি শিৱসাগৰ বা যোৰহাটলৈ মিছন তুলি নিব লাগে বুলি বিশেষ দৃঢ়তাৰে আবু স্পৰ্শ যুক্তিৰে মত প্ৰকাশ কৰিছিল, আবু আন নহ'লেও তেওঁক শিৱসাগৰত কাম কৰিবলৈ দিবলৈ তেওঁ নেৰোঁ-পানী হৈ ধৰিছিল। এনেতে মিছনেবিসকলৰ প্ৰায় ছবছৰৰ বিফল চেষ্টাৰ পিছত যিজন লোক ১৮৪১ ছনৰ ১৩ মেই তাৰিখে প্ৰথম খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মলৈ ধৰ্মান্তৰিত হ'ল, তেওঁ হ'ল এজন অসমীয়া ডেকা—নিধিবাম। তেওঁ যদিও সদিয়াৰ সূত কুলৰ এক দুখীয়া পৰিয়ালৰ ল'ৰা আছিল, সেই পৰিয়ালে তেওঁক শ্ৰীমতী ব্ৰাউন আবু কট্টাৰৰ অসমীয়া পঢ়াশালিত পঢ়িবলৈ নাম লগাই দিছিল। তেওঁ লগে লগে মিছন ছপাখানাৰ কামো কৰিছিল। পঢ়া পুথিৰ ভিতৰত থকা বিশেষ এটি ইংৰাজী প্ৰাৰ্থনা-গীত পাঢ়ি খ্ৰীষ্টধৰ্মলৈ তেওঁ আকৃষ্ট হয়। তেওঁক উপস্থিত ইউৰোপীয়সকলৰ আনন্দ-কোলাহল আবু স্থানীয় লোকৰ বিস্ময়ৰ মাজত ব্ৰুছনে জয়পুৰত বুঢ়ী দিহিং নৈত বুৰ পোৱা দিলে। এইটি কথায়ে এক খ্ৰীষ্টিয়ান অসমৰ স্বপ্ন মিছনেবিসকলৰ মনত জগাই তুলিলে।

শিৱসাগৰত বেপ্টিষ্টসকলৰ থলি :

শিৱসাগৰত মিছন পতাৰ সুবিধা বহুত আছিল। অণ্ডলটোৰ প্ৰজাসংখ্যা সাত লাখ। শিৱসাগৰৰপৰা জলপথে ওচৰৰ যোৰহাটলৈ যোৱাৰ কোনো অসুবিধা নাই। সি ব্ৰিটিশ সৈন্যৰ হেডকোৱাৰ্টাৰ্ছ বা ঘাই কুঁঠি। তাৰ লগত এজন ছাৰ্জন বোৰ্ডেৰ-বুপে থাকে। মিছনৰ আৱশ্যক হ'লেই সুবক্ষা পাব পৰা যাব। ইংৰাজী আবু বঙলা পঢ়ুওৱা এখন ছবকাৰী স্কুলো ইতিমধ্যে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে।

১৮৪১ৰ ২৪ মেই তাৰিখে দুপৰীয়া বেলিকা দিখৌ নৈয়েদি উজাই অহা এখন সবু নানে সপৰি-বাবে বাকাৰক শিৱসাগৰ (ব্ৰাউনে সেই বছৰতে বৰ্ণাবৰ দৰে probably the largest village this side of Gauhati) পোৱাই দিলে। কেই সপ্তাহমান পিছতে আন এখন নানে ব্ৰাউনৰ পৰিয়ালক সেই ঠাইলৈকে লৈ আহিল বোগৰ চিকিৎসাৰ বাবে; তেওঁলোকো বকুসকলৰ উপদেশত শিৱসাগৰতে ব'ব লগীয়াত পৰিল। নগাসকলৰ সংগ এৰিবলৈ অনিচ্ছুক ব্ৰুছনেও শিৱসাগৰত ধৰ্মমৰ কাম কৰাৰ সুবিধাখিনি দেখা পালে; অৱশ্যে তেওঁ নগাসকলৰ মাজত কৰ্ম এৰি থৈ আহিলেও আশা কৰিলে যে অসমীয়াৰ মাজত ধৰ্ম-বিস্তাৰৰ যোগে এদিন নগাসকলক ঢুকি পোৱা যাব। শিৱসাগৰ পুখুৰী-পাৰত মিছনেবিসকলে তেওঁলোকৰ বঙলা কৰিলে; কেপ্টেইন হানেয়ে মিছনক গুদাম ঘৰে সৈতে তেওঁৰ ইটাৰ পকী ঘৰটো দিলে। ব্ৰাউন তেওঁৰ তৰ্জমাৰ কামত ব্যস্ত হ'ল। ডিচেম্বৰ ১১ তাৰিখে কট্টাৰ আবু শ্ৰীমতী কট্টাৰ লগত নতুন খ্ৰীষ্টিয়ান নিধি আবু মনটান নামে মিছন প্ৰেছত কাম কৰা আন এজন ডেকাক লগত লৈ শিৱসাগৰ পালেহি। তাতে ১৮ ডিচেম্বৰ দেওবাৰে শিৱসাগৰ ববপুখুৰীত ব্ৰাউনে মনটানক বুৰ-পোৱা দি উলাহ-আনন্দত আশা কৰিলে, "May this beautiful expanse of water, long since dedicated to the heathen deity but now consecrated to the service of Christ, be often thus honoured by the footsteps of willing converts." কিন্তু উপযাচি আহি খ্ৰীষ্টিয়ান হোৱা লোক প্ৰায় নোলালেই। ১৮৪৫ত ববপুখুৰীৰ ফটিক-জলে তিনিজনক নতুন ধৰ্মত শৰণ-অভিষেক কৰিলে—৯ মাৰ্চ তাৰিখে কায়স্থ কুলৰ বাতিবাম (পিছত বাতিবাম দাস পেক), ১৩ জুলাইত কলিবৰ নামে ধোবা, আবু ২০ ডিচেম্বৰত বাতিবামৰ সমধীয়া বাম সিং। ১৮৪১ ছনত খ্ৰীষ্টিয়ান মনটানৰ মন টিলা হোৱাত পিছ বছৰতে সেই ধৰ্মবপৰা মূৰ-পোলোকা দিছিল, তেওঁক সমাজেও বহিষ্কাৰ কৰিছিল; ১৮৪৭ ছনত জানিবাঁ তেওঁক পুনৰ গ্ৰহণ কৰা হয়। এইদৰে ভৈয়ামৰ অসমীয়াৰ মাজত ধৰ্মপ্ৰচাৰ কৰাৰ আঁচনি আগ নাবাঢ়িছিল। তেতিয়াৰ হিন্দু সমাজেও নিধিবাম বা মনটানৰ দৰে তথাকথিত নিম্ন জাতৰ লোকৰ ধৰ্মান্তৰগ্ৰহণত বিচলিত অনুভৱ নকৰি-ছিল; কিন্তু বাতিবাম দাসৰ দৰে কায়স্থ খ্ৰীষ্টিয়ান হোৱাত সমাজত যথেষ্ট আলোড়নৰ সৃষ্টি হৈছিল।

২ 'অনুদানই-গোষ্ঠী' চাওক।

১৮৪৩ ছনৰ ১৫ নবেম্বৰত কট্টাৰ আবু শ্ৰীমতী কট্টাৰে জয়পুৰত থকা ছপাশালখন শিৱসাগৰলৈ লৈ আহিল। কিতাপ আবু ট্ৰেঙ্ক হাজাৰৰ সংখ্যাত ছপা হ'বলৈ ধৰিলে। ব্ৰাউনো তেওঁৰ অনুবাদ-কাৰ্যত আবু নৱসৃষ্টিত মহা উৎসাহেৰে লাগি থাকিল। হানে ছাহাবে দিয়া দিখৌ-পাবৰ পকী ঘৰত ছপাশাল নিয়মীয়াকৈ চলিল; মেজৰ জেন্সকেন্ছে দিয়া বঙলা টাইপৰ ফাউণ্টেটো অতি সহায়ক হ'ল। কট্টাৰ আবু শ্ৰীমতী কট্টাৰে অল্প দিনৰ ভিতৰতে অসমীয়া মাধ্যমৰ ছখন পঢ়াশালি পাতিলে শিৱসাগৰৰ দাঁতি-কাষৰীয়া গাওঁবোৰত। স্থানীয় বাইজে আবু স্কুল দাবী কৰিলে। ইতিমধ্যেই ছবকাৰে শিৱসাগৰত হাই-স্কুল এখন খুলিছিল; তাত ইংৰাজী আবু বঙলা পঢ়ুওৱা হৈছিল। ১৮৪৬ৰ ভিতৰতে শিৱসাগৰত মিছনেবিয়ে পতা স্কুলৰ সংখ্যা হৈছিল চৈধ্য আবু গড় হিছাপে উপস্থিত থকা ছাত্ৰৰ সংখ্যা হৈছিল ৩৮১। মিছনেবিসকলে সৃষ্টি কৰা উৎসাহৰ মাজত গঞাসকলে নিজে স্কুল-ঘৰ সাজি নিজে শিক্ষকক দৰ্মহা দি ৰাখিছিল।

নগাঁৱত শিক্ষাৰ পথেদি নতুন পুৰুষক আঁকোৱালি ল'বৰ যত্ন :

১৮৪১ ছনতে ব্ৰুছনে সংগীসকলৰ লগত পৰামৰ্শ কৰি নগাঁৱলৈ যাত্ৰা কৰি ২ অক্টোবৰত সেইখিনি পায়গৈ। সেই ঠাইৰ জনতা (multitudes) দেখি তেওঁ সকলোকে খ্ৰীষ্টত শৰণ দিয়াৰ আশা কৰিছিল; কিন্তু অতি সোনকালেই তেওঁৰ সেই আশা উভি গ'ল, কাৰণ তেওঁ দেখা পালে, হিন্দুসকল সেই বিষয়ত একেবাৰেই উদাসীন। গতিকে তেওঁ বৰ্তমান পুৰুষত আশা এৰি নতুন পুৰুষৰপৰা সঁহাৰিৰ আশাত বিশেষকৈ দুখীয়া আবু গৃহহীন ল'ৰা ছোৱালীৰ বাবে এখন স্কুল খোলাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। ব্ৰুছনৰ এই Orphan Institution-অৰ সাৰ্থকতা তেওঁ আশা কৰাতকৈ অধিকভাৱে প্ৰকট হৈ উঠিল; সমাজৰ অৱহেলিত পিতৃ-মাতৃহীনসকলে জীৱনৰ সুখৰপৰা বঞ্চিত নহ'বৰ পথ পালে; সহ-শিক্ষাৰ এই অনুষ্ঠানত স্ত্ৰী-শিক্ষাৰ এক দৃঢ় পদক্ষেপ প্ৰাথমিক চেষ্টাতে পৰিল; সকলোৰে একলগে থকা আবু খোৰা-বোৱাৰ ব্যৱস্থা হোৱাত জাত-বিচাৰৰপৰা মুক্ত এখন সমাজ অংকুৰিত হ'ল; অফে'ন ইনষ্টিটিউটৰ ছাত্ৰসকলৰ মাজৰপৰাই অসমৰ খ্ৰীষ্টিয়ান সম্প্ৰদায়ৰ আদিম পুৰুষৰ উদ্ভৱ হ'ল। পঢ়াশালিখনত প্ৰত্যক্ষ-ভাৱে ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰা হোৱা নাছিল। ১৮৪৬ ছনত তাৰ ওপৰ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ কিছুৰে খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ প্ৰতি আগ্ৰহ প্ৰকাশ কৰাত মিছনেবিসকল নগাঁৱত লগ হ'ল। শিৱসাগৰৰ মিছনেবিসকলেও শৰণ-কামী তিনিজন লোক লৈ আহিল। সকলোকে পৰীক্ষা কৰি চাই ২৯ নবেম্বৰত দহজনক বুৰ-পোৱা দিয়া হ'ল। তাৰ পিছৰপৰা ১৮৫৬ ছনত স্কুলখন ভাঙি পেলোৱাৰ আগলৈকে তাৰ ওপৰ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰৰ মাজৰপৰা নতুন নতুন খ্ৰীষ্টিয়ান ওলাইছিল বহুবি বহুবি। এই কাৰ্য-কলাপকে বেপ্টিষ্টসকলে এক 'বিভাইভেল' বুলি জ্ঞান কৰে।

গুৱাহাটী : অসম বেপ্টিষ্ট এছোচিয়েছন :

ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত কাম কৰিবৰ বাবে গুৱাহাটীখন যে এক বিশিষ্ট কেন্দ্ৰ হ'ব পাৰে, সেই কথা মিছনেবিসকলে বুজিছিল। ব্ৰাউন ছাহাবে ভাবিছিল, ছবকাৰী শিক্ষা-সেৱাত নিযুক্ত উইলিয়াম ববিচ্ছনকে মিছনেৰি কামৰ বাবে পোৱা যাব; কিন্তু ববিচ্ছনে ছবকাৰী কাম এৰিব নুখুজিলে। চাইবাছ বাকাৰে শিৱসাগৰ এৰি তেজপুৰলৈ নতুন কেন্দ্ৰ খোলাৰ আশা-দেখা কৰি গৈছিল। তেওঁ তাত দুমাহ মাত্ৰ থাকি ১৮৪৩ৰ পিছ ভাগত গুৱাহাটীত থাকিবলৈ লয়। ইয়াৰ পিছৰ দুটা দশক কাল শিৱসাগৰ, নগাঁও আবু গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰপৰাই বেপ্টিষ্টৰ সকলো কাৰ্য-কলাপ নিয়ন্ত্ৰিত হৈছিল। ১৮৪৫ ছনৰ ২৬ জানুৱাৰীত তিনিও কেন্দ্ৰৰ খ্ৰীষ্টিয়ানসকল গোট খাই Baptist Church of Assam গঠন কৰিলে। ১৮৪৮ত সপৰিবাৰে এ. এইচ. ডেনফোৰ্থ (দনফৰ্থ) নতুনকৈ আহি গুৱাহাটীত আবু সপৰিবাৰে আই. জে. স্টোডাৰ্ডে (ইন্সতৰ্দ) নগাঁৱৰ Orphan Institution অৰ ভাৰপ্ৰাপ্ত-বুপে যোগ দিয়োঁহি। ১৮৫১ ছনৰ অক্টোবৰত শিৱসাগৰ, নগাঁও আবু গুৱাহাটীৰ কেন্দ্ৰ ইটো সিটোৰপৰা স্বতন্ত্ৰ চাৰ্ছ যেন হ'ল আবু সেই মাহৰ ৩০ তাৰিখে Assam Baptist Association গঠন কৰা হ'ল। বেপ্টিষ্টসকল নতুন শক্তিশালী ক্ৰিয়াৰ বাবে এতিয়া প্ৰস্তুত।

সংকটপূৰ্ণ ষষ্ঠ দশক :

এনেতে সিসকলৰ মাজত সংকটে দেখা দিলে। ইতিমধ্যেই বহুত দিন নৰিয়া পৰি থাকি চাইবাছ বার্কাল্ ল'বা-ছোৰালী আৰু পল্লীক লৈ আমেৰিকালৈ বুলি যাত্ৰা কৰে : ১৯৫০ ছনৰ জানুৱাৰি মাহৰ ৩১ দিন জোআত আফ্ৰিকাৰ দাঁতিতে জাহাজে জাঁওতে বৰ ধুমুহা বতাহ হোআ কালত মচাফিক নামে সাগৰৰ এক অঞ্চল পালত ত্ৰিত্য হল। পাচে তেঁওৰ মৰা স পেৰাত সুমাই পানিত নমাই ডুবাই দিলে" (অবনোদই, চেপ্তেম্বৰ ১৮৫০)। এয়ে হ'ল যেন সংকটৰ সূচনা আৰু ইয়াৰ অব্যাহিত পৰবৰ্তী দশকটো অসমৰ বোপ্টস্ট-সকলৰ কাৰণে নানা বিপদ-বিঘিনি আৰু আহুকালৰ সময় হ'ল। এফ্. এছ্. ডাউন্ডে ক'বৰ দৰে সেই কালছোৱাৰ আবহুত্ব আৰু অন্তৰ পৰিসংখ্যাবোৰলৈ চালেই তাৰ অন্ধকাৰাচ্ছন্নতাৰ ধাৰণা কৰিব পাৰি : ১৮৫১ত তিনিওটা চাৰ্চ বা মণ্ডলিৰ সদস্য-সংখ্যা আছিল ৮৫ : ১৮৬১ত সি টুটি গৈ হ'লগৈ ৫৪। ১৮৫১ত আঠটা মিছনেৰি পৰিয়াল কাৰ্য-ক্ষেত্ৰত বত আছিল : ১৮৬১ত থাকিল নাথোন দুটি। ১৮৫১ত ১১২জন ছাত্ৰবেবে চাৰিখন পঢ়াশালি আছিল : ১৮৬১ত ব'লগৈ ১২জন ছাত্ৰবে দুখন স্কুল। উৎসাহনৰ অভাৱত বা বোগৰ সঘন আক্ৰমণত এজনৰ পিছত এজনকৈ মিছনেৰি অসম এৰি গবমুৰা হ'ব লাগিছিল। তাতোকৈ সংকটৰ দুটা প্ৰধান কাৰণ হ'ল আমেৰিকাৰ মিছনেৰি ইউনিয়নৰ অসংযোগী আৰু অবুজ মনোভাৱ আৰু চিপাহী-বিদ্ৰোহ বা ভাৰতৰ প্ৰথম স্বাধীনতা-বণ। তদুপৰি, আমেৰিকাৰ অৰ্থনৈতিক অৱসাদ আৰু আত্ম-বিগ্ৰহেও দুৰ-দূৰণিৰ এই অসমত থকা বোপ্টস্টৰ কাৰ্যত বাধা সৃষ্টি নকৰাকৈ নাছিল। আমেৰিকাৰ বোৰ্ডে বিভিন্ন বিদেশী মিছনবোৰে নিজৰ কাৰ্যসূচী নিৰ্মাণ কৰাত ঘোৰ আপত্তি কৰি উঠিছিল : অসমত যেনেকৈ মিছনে পঢ়াশালি পাতি শিক্ষা দান কৰিছিল, তাক অনাৱশ্যকীয় কৰ্ম বুলি বোৰ্ডে বন্ধ কৰিবলৈ বিচাৰিছিল। বোৰ্ডে সম্পাদক ড° ছলোমন পেকক ভাৰতলৈ নিজ চকুৰে সকলো ব্যৱস্থা পৰীক্ষা কৰিবৰ অৰ্থে প্ৰেৰণ কৰে। ইয়ালৈ আহি মিছনেৰিসকলৰ সংকাৰ্ণ আৰু যুক্তি দেখা-শুনাৰ পিছতো তেওঁ বিবৃপ মনোভাৱ লৈয়ে থাকিল। তেওঁৰ হাতৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ মাধ-মাৰ পৰিল ড° ব্ৰুছনে গোবৰৰ বন্তু বুলি জ্ঞান কৰা Orphan Institute-অৰ ওপৰত, কাৰণ তাৰ যোগেদি হোৰা মানবীয়তাৰ আৰু শিক্ষাৰ পোহৰ বিলোৱাৰ কৰ্ম পেকৰ সম্পূৰ্ণ না-পছন্দ হ'ল ! তেওঁ সেই কাৰ্যসূচীৰ পৰিৱৰ্তে এখন নৰ্মাল স্কুল পাতিবলৈ উপদেশ দিলে। ইমান আদৰৰ এটি অনুষ্ঠান লোপ পাব লগীয়া হোৱাতো ব্ৰুছনে দুখ-মনেবে হ'লেও যিমান পাৰি সন্মান সং কাৰ্যকে কৰি নগাঁৱত থাকিবলৈ সন্মত হ'ল। আনজন ধৰ্মনেতা নাথান ব্ৰাউন ছাহাবে কিন্তু মিছনৰ ওপৰত জাঁপ দিয়া অপমানজনক বাধাবোৰ সহ্য নকৰি আমেৰিকালৈ টান টান কথাবে চিঠি দিলে। তাৰ ফল-স্বৰূপে তেওঁক দেশলৈ 'অলপ জিৰণি' ল'বলৈ মাতি পঠিওৱা হ'ল আৰু তেওঁ আমেৰিকা পাই ১৮৫৬ ছনত মিছনৰ কাম ইন্তফা দিলে। এইদৰে অসম আৰু অসমীয়াৰ দুজন পণ্ডিত আৰু শুভাকাঙ্ক্ষী বন্ধুৰ ভিতৰত এজন আমাৰপৰা আঁতৰি গ'ল। ১৯৫৮ত পেকে সম্পাদক পদ ইন্তফা দিয়াত বোৰ্ডৰ অসংগত নীতিৰ পৰিৱৰ্তন ঘটিল। কিন্তু তাৰ আগতেই হ'ব লগীয়া ক্ষতি হৈ গ'ল : Orphan Institute ভাঙি দিয়া হ'ল : অসমত বোপ্টস্ট মিছনৰ প্ৰকৃত প্ৰতিষ্ঠাতা আৰু অসমীয়া ভাষাৰ কল্যাণকামী ডক্টৰ ব্ৰাউন গবলৈ ঘূৰি গ'ল। তেওঁ তাত দাসত্ব-প্ৰথা-বিবোধী আন্দোলনত যোগ দিছিলগৈ আৰু যেতিয়া তেওঁ পুনৰ ইউনিয়নত যোগ দিয়ে, তেতিয়া মিছনেৰি-বৃপে জাপানলৈ যায়। ১৮৫৫ৰ ফেব্ৰুৱাৰীতে তেওঁ অৰ-নৰিয়াৰ বাবে শিৱসাগৰ এৰিছিল : কিন্তু ১৯৫৬ত দেশমুৰা হৈও তেওঁ দূৰ দেশত থকাতো অসমক নাপাহৰিছিল। চিপাহী-বিদ্ৰোহৰ আতংক আৰু জ্বৰ-খবৰ যুটীয়া প্ৰক্ৰিয়াত মিছনেৰিৰ সংখ্যা টুটি আহিছিল। ড° ব্ৰুছনে লেখিছিল (১৮৫৮) : "A general feeling of insecurity is spread all over the country. All feel that it is emphatically true now that we know not what 'a day or an hour may bring forth.' "

তেতিয়া এনে বোঁড়ি ফুটিছিল যে বগা চালৰ এটি প্ৰাণীৰ সঁচো থাকিবলৈ দিয়া নহ'ব। গুৱাহাটী মণ্ডলিত থকা ডেনফোৰ্থে মিলিটেৰি পোছাক পিন্ধি কুচ-কাৰাজত যোগ দিয়া আদি দৈনিক কৰ্তব্য কৰিব লাগিছিল আৰু তেনে কৰি নিজৰ পৰিয়াল আৰু মিছনৰ সম্পাত্তিক সুৰক্ষা দিবৰ আশা কৰিছিল। তেওঁ

লেখিছিল, "I have done military duty daily, and that, too, directly in front of a large company of sepoy many of whom were known to be mutinous." ব্ৰুছনে এক নিশাৰ আন্ধাৰত নগাঁও এৰি নাৰেদি কলং আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰইদি গুৱাহাটী পাই পাদুৰি ডেনফোৰ্থক মিলিটেৰি মাজত দেখা পাইছিলহি। ব্ৰুছনে পৰিবাৰ আৰু জীয়েক মেৰীক লৈ গৃহ-যাত্ৰা কৰিলে। ১৮৫৮ত ডেনফোৰ্থে কান্দুৰা আৰু, স্মিথক গুৱাহাটী দি গবলৈ গ'ল। শিৱসাগৰ মণ্ডলিত থকা এছ্. ডাউন্ডে, হোৱাইটিঙক সকলোৰে পলাবলৈ উপদেশ দি আছিল : তেৱোঁ প্ৰেছটো ৰখাৰ বাহিৰে বিশেষ কাম কৰিব নোৱাৰিছিল। এনেতে দেশ জোৰা বিদ্ৰোহ শাম কাটিলে ; অসমত মণিৰাম দেৱানৰ ফাঁচীৰ বাহিৰে বিদ্ৰোহ প্ৰকট হোৱাৰ অৱসৰেই উপস্থিত নহ'ল। ১৮৫৯ত মেৰী ব্ৰুছনক বিয়া কৰি বেভাবেও চাইবাছ এফ্. টোলমান সপৰিবাৰে নগাৰ'ত কাম কৰিবলৈ আহে। তেওঁ মিকিবসকলৰ (আলেং) আহ্বানৰূমে মিকিব পৰ্বতত কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰেগৈ আৰু মিকিব ভাষাত এখন প্ৰাথমিক পুথিও লেখি উলিয়ায়। কিন্তু ব্ৰুছন দেশপৰা ঘূৰি আহি টোলমানক কাহিল অৱস্থাত দেখা পাই আমেৰিকালৈ ঘূৰাই পঠিয়ায়। মিছনেৰিসকলৰ এই হতাশ অৱস্থা আৰু ঘনীভূত হ'ল যেতিয়া দেশ জুৰি খাজনা-বৃদ্ধিৰ বাবে এক অশান্তি আৰু ছবকাৰে সকলোকে খ্ৰীষ্টিয়ান কৰিবৰ মতলব কৰিছে বুলি এক জনৰ চাৰিও-ফালে বিয়পি পৰিল। ইও মিছনেৰিসকলৰ কামত বাধাৰ সৃষ্টি কৰিলে।

পৰ্বতলৈ পুনৰ দৃষ্টি ঘূৰিল :

প্ৰায় ১৮৫০ ছনমানৰপৰাই বোপ্টস্ট-মহলত দৃষ্টি এটি ভাব হৈছিল, মিছনেৰিসকলে ভৈয়াম এৰি পৰ্বতৰ জনজাতিসকলৰ মাজত আশুফলদায়ক কামত লগাই উচিত হ'ব। এসময়ত নষ্টেসকলৰ মাজত কাম কৰা ব্ৰুছনৰ মন ঘূৰি ঘূৰি নগাসকলৰ মাজলৈ গৈছিল। তেওঁ জোঁৱায়ক টোলমানক ১৮৫১ত আলেক্সকলৰ মাজত কাম কৰিবলৈ দিও একে ধৰণৰ আশাকে দেখা পাইছিল। বেমাৰ-আজাৰে তেওঁক মিকিব পৰ্বতৰপৰা ঘূৰাই নপঠোৱা হ'লে সেই আশা তেতিয়াই হয়তো পূৰ হ'লহেঁতেন। ১৮৫৭তে ডেনফোৰ্থক কছাবীসকলে ধৰ্মদানৰ প্ৰাৰ্থনা জনাইছিল। গাবোসকলেও বিচাৰিছিল মিছনেৰি, আৰু বিচাৰিছিল ছবকাৰৰপৰা পঢ়াশালি। ছবকাৰে গোৱালপাৰাত পাতি দিয়া স্কুলৰ সাতজন ল'ৰা খ্ৰীষ্টিয়ান হোৱা দেখি ব্ৰুছনে ১৮৬৭ত গাবোৰ মাজলৈ গৈ একে কোবতে ৩৭ জনক ধৰ্ম দিয়ে। সেই বছৰতে গাবোৰ মাজত কাম কৰিবলৈ আই. জে. স্টোডাৰ্ড আৰু এম. বি. কফোৰ্ট অসম পায়হি : আৰু ই. জি. ফিলিপ্ছ, এম. চি. মেছন আদি আন কেইজনমান মিছনেৰিয়েও যোগ দিয়েই ইয়াৰ পিছতে। ১৮৫১তে এছ্. ডাউন্ডে, হোৱাইটিঙে এজন আও নগা ল'ৰাক বুৰ-পোৱা দিছিল। কিন্তু ১৮৭১ত ই. ডাউন্ডে, ক্ৰাৰ্ক, যেতিয়া শিৱসাগৰলৈ আহে, তেওঁ নগাৰ মাজত কাম কৰাত বিশেষ আগ্ৰহী হয় আৰু কলিবৰ ধোৱাৰ পুতেক গধুলা বুফাছ ব্ৰাউনৰ সহায়ত আও ভাষা শিকি ১৮৭২ৰপৰা মাজে-সময়ে আও চাংবোৰত ঘূৰিবলৈ ধৰে আৰু ১৮৭৬ৰ মাৰ্চত যেতিয়া মিছনৰ ছপাশালি আৰু পৰিষ্কাৰ পুথিৰ অনুবাদৰ দায়িত্ব এ. কে. গানিক গতাই দিব পৰা হয়, তেতিয়া তেওঁ নগা পৰ্বতত ঘৰ-দুৱাৰ লৈ কামত লাগি যায়। মন কৰিব লগীয়া যে নাথান ব্ৰাউনে বাইবেলৰ যি অনুবাদৰ কাম আৰম্ভ কৰে, তাৰ ক্ৰম বাৰ্থি নিৰ্ধি লিৰাই, হোৱাইটিং, ৱাৰ্ড আৰু শেহত গানিয়ে কষ্ট কৰাৰ ফলত ১৯০৩তহে অনুবাদৰ আঁচনি পূৰ হয়। আনফালে, ১৮৬৭ৰপৰা (যি বছৰি ব্ৰুছনৰ ইংৰাজ-অৰ্চমিয়া অভিধান ছপা হৈ ওলায়) অসমৰ বোপ্টস্ট মিছনে ভৈয়ামৰপৰা গৈ পৰ্বততে মনোযোগিতা প্ৰয়োগ কৰাৰ পৰিৱৰ্তিত নীতিত চলিবলৈ আৰম্ভ কৰে। শিৱসাগৰ, নগাঁও আৰু গুৱাহাটীত তেওঁলোকৰ কাৰ্য চলি থাকিলেও তাত থকা পাদুৰিসকলে (ও. এল্. স্বান্ছন, জন ফাৰ্থ, আৰু পিছত জোছেফ্ পল্) অসমীয়া লোকতকৈও চাহ-বাগিচাত কাম কৰা মুণ্ডাৰি আদি জনজাতীয় লোকসকলৰ মাজত প্ৰচাৰকাৰ্য কৰাটোহে সন্মুচিত বিবেচনা কৰিছিল। ১৮৭৯ত ডিব্ৰুগড়ৰ ওচৰৰ দুখন বাগিচাৰ ইংৰাজ মালিকে তেওঁৰ বনুৱাৰ মাজত ধৰ্মদান কৰিলে মিছনলৈ আৰ্থিক সহায় আগ বঢ়োৱাত ব্ৰুছনে নিজে ডিব্ৰুগড়ত কেন্দ্ৰ খোলোঁ বুলি গৈছিল ; কিন্তু বাগিচা দুখনৰ মেনেজাৰসকলেৰে সেই কামত বিৰোধ হোৱাত ব্ৰুছন তাৰপৰা ঘূৰি আহি আমেৰিকালৈ প্ৰত্যাবৰ্তন কৰে। ১৮৮৩ত তেওঁৰ মৃত্যু ঘটে। সেই বছৰতে

আসাম কোম্পানিয়ে শিৱসাগৰৰ মিছন ছপাখানাটো কিনি লয়। অসমৰ বেপ্টিষ্ট মিছনৰ তথা অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত ১৮৮৩ এটা বিশেষ চিন দি ৰাখিব লগীয়া বহু।

অসমৰ জাতীয় জীৱনত বেপ্টিষ্টৰ ভূমিকা :

অসমৰ জাতীয় জীৱনত বেপ্টিষ্টসকলৰ ভূমিকা হ'ল মৃত-সঞ্জীৱনী-দানৰ, অসমীয়া ভাষাৰ গ্ৰাণ আৰু নিৰ্মাণৰ জীৱনদায়ী ভূমিকা। ১৮২৬ৰ ২৪ ফেব্ৰুৱাৰীৰ মান-ইংৰাজৰ যোগ্য সন্ধিতে অসম দেশ মানৰ কৰলৰপৰা ইংৰাজৰ হাতলৈ যায়। ১৮৩৬ত ইংৰাজ প্ৰভুসকলে নিয়ম কৰিলে যে অসমৰ আদালত আৰু পঢ়াশালিত অসমীয়া ভাষাৰ পৰিৱৰ্তে বঙলা ভাষাহে চলোৱা যাব। অসমীয়া প্ৰজাৰ তেতিয়া বুদ্ধিয়েই নাছিল নে কথা ক'ব পৰা শক্তিয়েই নাছিল, ছৰকাৰৰ আদেশ নিৰ্বোধে চলিল জগন্নাথৰ বথৰ দৰে ঘৰ্ব কৰে। অসমৰ বুদ্ধি আৰু জ্ঞানৰ প্ৰদেশলৈ যে আঁউসীৰ অন্ধকাৰ নামি আহিল! কিন্তু সেই অন্ধকাৰ আঁতৰ কৰিবলৈ নাটকীয়ভাৱে তাৰ প্ৰতিবিধান-কৰ্তাসকলে লগে লগেই সাজু হ'লহি। "আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী"-কাৰে অনুভূতিৰে লেখিছে, "এই ঘোপমৰা আন্ধাৰৰ মাজতে জানিবা, বিজুলীৰ দৰে উজ্জ্বল, অথচ থিৰ, এছাতি পোহৰ আহিল : সি অৱশ্যে ঈশ্বৰ-প্ৰেৰিত-স্বৰূপ! সেয়ে হৈছে আমেৰিকাৰ বেপ্টিষ্ট মিশ্যন সমাজৰ সমজুৱাসকলৰ অসমলৈ শুভাগমন। ঠিক যি বছৰত অসমীয়া ভাষাক নিজ প্ৰাপ্য পৰা বঞ্চিত কৰি অপমানিত কৰা হয়, অৱিকল সেই একে সনতে এওঁলোকৰ, যেন তাৰ প্ৰতি-বিধান কৰিবলৈকে, অসমত পদাৰ্পণ! সেইদৰে, আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ গুৰিত যি আনন্দৰ বিহু চলা হৈছিল, এওঁলোকে তাৰ জোখাবেই চোকা ঔষধি দি সেই গছজোপা কৰ্মৰূপ জীয়ালে। এইদৰে আধুনিক অসমীয়া জাতি নিজ জাতীয় জীৱনৰ বাবে 'এইসকলৰ ওচৰত কিমান স্বৰ্ণী, তাক বঢ়াই কোৱা টান।' "অসমীয়া ভাষাৰ এই বিপদৰ কাল, আবহুৰ পৰা ধৰি, দুৰ্কাৰি বছৰৰ ওচৰা-উচৰি। এই মহানুভৱ পাদ্ৰী-সকলে ততোধিক কাল এই অন্যায়ৰ প্ৰতিকাৰ কৰিবলৈ যুজিছিল" (পিঠি ৮)। অসমত বেপ্টিষ্টসকলৰ কাৰ্য-কলাপৰ দুই প্ৰধান দিশ হ'ল পঢ়াশালি-স্থাপন আৰু পঢ়াশালীয়া পাঠ্য আৰু ধৰ্মগ্ৰন্থৰ প্ৰণয়ন আৰু মুদ্ৰণ। এই দুই কাৰ্যতে মাধ্যমৰ প্ৰশ্নটো হ'ল মৌলিক। সেই মূল প্ৰশ্ন বাস্তৱবাদী আৰু কাৰ্যকৰী দৃষ্টি-ভংগিৰে বিচাৰ কৰি বেপ্টিষ্টসকলে দেখিলে যে এই বিষয়ত অসমীয়া ভাষাৰ বাহিৰে গতান্ত নাই। গতিকে ব্ৰাউনে সদিয়াত কাম আৰম্ভ কৰিয়েই সেই ভাষা শিকি ল'লে, আৰু তাৰ শক্তি আৰু সৌন্দৰ্য উপলব্ধি কৰিলে। যদিও ওপৰ-চকুৱা ছৰকাৰী মতবাদৰ বাবেই হওক বা তেওঁৰ প্ৰাৰ্থনিক ভুল হিছাপতেই হওক, তেওঁ পোনতে অসমীয়াক বঙলাৰ অপভ্ৰংশ বুলি ভ্ৰম কৰিছিল, অতি সোনকালেই তেওঁৰ সেই ভ্ৰান্তি দূৰীভূত হ'ল। বিশেষজ্ঞ ভাষাতাত্ত্বিক ব্ৰাউন অসমীয়া ভাষাৰ এজন সেৱক হৈ পৰিল। কেঁবিৰ বাইবেলৰ অনুবাদৰ অসমীয়া বৃপটো (idiom) তেওঁ বৰ গোলামলীয়া পাইছিল বাবে সকলোৰে কামত আৰু মনত লাগিব পৰাকৈ নতুন ভাঙনিৰ আঁচনি হাতত লৈ হাতে-কামে তাত লাগিয়ে গ'ল। তেওঁৰ নিউ টেস্টামেণ্ট "য়িছু খ্ৰীষ্টৰ নতুন নিয়ম" ১৮৪৮ ছনত ওলাল : কিন্তু আন কেইবাখনো হাত লগাৰ পিছতহে ১৯০৩ ছনত আঁচনিখন সম্পূৰ্ণ হৈছিলগৈ, আগতে আমি দেখি আহিছো। গুৱাহাটীত শ্ৰীৰামপুৰৰ প্ৰতিনিধিবৃপে পোনতে মিছনেৰি কাম কৰি পিছত শিক্ষকতাত ধৰা অসমীয়া ভাষাৰ স্বতন্ত্ৰতা মৰিলেও স্বীকাৰ নকৰা ইংৰাজ উইলিয়াম বৰিছনে ১৮৩৯ ছনত গোহাটি ছেঁমিনাৰিবৰপৰা উলিওৱা *Grammar of the Assamese Language*-অৰ পিছত অধিক সংগতভাৱে অসমীয়া ভাষাৰ স্বতন্ত্ৰতা দেখুৱাই ব্ৰাউনে অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ প্ৰকাশ কৰে ১৮৪৮ত—*Grammatical Notices of the Assamese Language*। তেওঁ সদিয়াত থকাত আৰম্ভ কৰা চাৰিখন *Gospel*-অৰ অসমীয়া বৃপ ১৮৫৪তহে শিৱসাগৰৰ প্ৰেছৰপৰা ওলাইছিল। *Psalms of David*-অৰ কিছু গীত তেওঁ সুন্দৰকৈ ভাঙি উলিয়াইছিল। পঢ়াশালীয়া

ইয়াৰ পিছৰ বছৰত (১৮৪৯) বৰিছনৰ *Notes on the languages spoken by the various tribes inhabiting the valley of Assam and its mountain confines* ওলায় *Journal of the*

Asiatic Society of Bengal-ত (Vol. XVIII, pt. I)। তেওঁ তাত অসমীয়া আৰু বঙলাৰ ব্যাকৰণ আৰু শব্দাৱলীৰ সামান্যভাৱে তুলনা কৰিছে।

পাঠ্যৰ বিষয়ত ব্ৰাউন আমাৰ বাটকটীয়া। তেওঁৰ "প্ৰথম গননা" (১৮৪৫) "দ্বিতীয় গননা" (১৮৫৫), "ভূগোলৰ বিবৰন" (১৮৫১) সেই সময়ৰ বঙলা পুথিতকৈও উত্তম আছিল। ব্ৰাউন ছাহাবে পুৰণি অসমীয়া সাঁচিপতীয়া-তুলাপতীয়া পুথি সংগ্ৰহ-প্ৰকাশ আৰু অসমৰ অতীত-অধ্যয়নৰ বিষয়তো পথ-প্ৰদৰ্শকৰ কাম কৰিছিল। কাশীনাথ তামূলী ফুকনৰ "আসাম বুৰঞ্জী" (১৮৪৪) আদি মিছন প্ৰেছৰপৰাই ছপা হৈ ওলায়। ব্ৰাউনৰ দৰেই অভিজ্ঞ ভাষাতাত্ত্বিক মাইল্ছ ব্ৰনছনৰ দুটি অক্ষয় কীর্তি—প্ৰথম 'অচমিয়া-ইংৰাজি অভিধান' (১৮৬৭) আৰু অসমীয়া ভাষাৰ হকে যুঁজত সেনাপতিৰ পদ গ্ৰহণ কৰি বিজয় লাভ। সেই সময়ত 'যা নিশা সৰ'ভূতানাম্', তাত সকলোৰে টোপনিৰ ঘোৰঘোৰণ। অসমীয়া ভাষা জহমানে গ'লেও কাৰো কাহী-পাতে গা নাকাটিছিল। এই শোকজনক অৱস্থাৰ বৰ্ণনা দি ১৮৫৪ ছনৰ কথা গুণাভিৰামে লেখিছে, "তেতিয়াও অসম দেশত স্কুল আৰু কাছাৰীত বঙ্গলা ভাষা চলিছিল। পাদ্ৰীসকলে অসমীয়া ভাষা চলাবলৈ বৰ যত্ন কৰিছিল। ব্ৰনছন পাদ্ৰী চাহাবে অসমীয়া ভাষা চলাবলৈ এক আবেদনপত্ৰ প্ৰস্তুত কৰে। ফুকনে সেই চাহাবক এই বিষয়ে অনেক সাহায্য কৰিছিল। ফুকন বিনে দেশীয় লোকৰ হৈ দুআষাৰ কথা কয় বা কোনো আলোচনা কৰে বা বুদ্ধি দিয়ে তেতিয়া এনে লোক নাছিল। দেশীয় যিসকল লোক আছিল সেই সকলোৰে বঙ্গলা দেশৰ নদীয়া শান্তিপুৰ বা কনৌজপুৰৰপৰা অহা বুলি অভিমান কৰিছিল। অসমীয়া ভাষাই চলোক বা বঙ্গলা ভাষাই চলোক কাৰো কোনো ধাৰ নাখাইছিল। পাদ্ৰী চাহাবসকলে যত্ন কৰিছিল, তাৰপৰা বিফল-ফল নদৰ্শিল। পাছে ফুকনে পাদ্ৰী চাহাবসকলক আৰু পাদ্ৰী চাহাবসকলে ফুকনক দেশীয় ভাষা বিষয়ে সাহায্য কৰাত উভয়ে এই ভাষাৰ বিশেষ যত্ন কৰিবলৈ ধৰিলে।" সেই দুদিনত অসমৰ ভেমপুৰীয়াসকলে 'নদীয়া শান্তিপুৰ বা কনৌজপুৰৰপৰা অহা বুলি' মঠ ধৰি দেশত 'অসমীয়া ভাষাই চলোক বা বঙ্গলা ভাষাই চলোক' তালৈ কেৰেপ নকৰাটো বাস্তৱিকতে লজ্জাজনক, যদিচ আজিও তেনে মৃত্যু-কম্প উদাসীনতাৰ 'বুৰঞ্জীৰো হয় পুনৰ্ভিনয়, জ্ঞান-বুদ্ধিসে কয়।' প্ৰথম শ্ৰবত ব্ৰাউন আৰু ব্ৰনছন নাথোন ভাষা সম্পৰ্কে সজাগ থকা অসমৰ সেই 'যা নিশা সৰ'ভূতানাম্', তাত তেওঁলোক দুজনহে 'জাগতি'। আৰম্ভণিৰ কিছু দিন আলোচনা-লেখ চোৱাৰ পিছত তেওঁলোকৰপৰা চিঠি যায় কলিকতাৰ ছৰকাৰ বাহাদুৰলৈ। কিন্তু সেই চিঠিয়ে প্ৰশাসক আৰু এডুকেচন্ কাৰ্ভিণ্ডল কৰ্তৃপক্ষৰ বিমুখ হৃদয়-দুৰাৰত সামান্য টোকৰ এটাও মাৰিবগৈ নোৱাৰে। অসমীয়া ভাষা এটা ভাষা নহয়, এনে এক অটল বিশ্বাস ত'ত! দ্বিতীয় শ্ৰবত, যেতিয়া ১৮৫৩ত মফাট্ মিছন্ ছাহাব অসমৰ প্ৰশাসন সম্পৰ্কে অনুসন্ধান কৰি প্ৰতিবেদন প্ৰস্তুত কৰিবলৈ আহিল, তেতিয়া ঢেঁকিয়াল ফুকন আৰু ব্ৰনছনে পৰস্পৰে আলোচনা কৰিলে। নগাঁৱৰ ব্ৰনছন আৰু আন আন মিছন কেন্দ্ৰৰ মিছনেৰি কেয়োজনে অসমীয়া ভাষাক শিক্ষাৰ মাধ্যম কৰাৰ পৰামৰ্শ আগ বঢ়াই মিছনেলৈ কাগজ পঠিয়ায়। ফুকনৰ ফালৰপৰা এখন তন্ন তন্ন বিচাৰৰ সুদীৰ্ঘ স্মাৰক-পত্ৰ ('*Observations on the Administration of the Province of Assam*') দাখিল কৰা হ'ল : তাতে পঢ়াশালি আৰু আদালতৰ ভাষাৰ বিষয়ে সুন্দৰ যুক্তিৰে বিচাৰ কৰি তেওঁ অসমীয়া ভাষা পুনঃপ্ৰচলনৰ পোষকতা কৰে। মিছন্ ছাহাবে তেওঁৰ প্ৰতিবেদনত (১৮৫৪) ৬. ব্ৰাউনক *the best scholar in the Province* বুলি অসমীয়া ভাষা যে সুন্দৰ আৰু সবল, আৰু বঙলাৰ লগত তাৰ যে মিলতকৈ অমিলহে অধিক, ব্ৰাউনৰ এনে মতৰ উদ্ধৃতি দি ক'লে, "I think we made a great mistake in directing that all business should be transacted in Bengallee, and that the Assamese must acquire it." মিছন্ আনন্দৰামৰ নাম কে তেওঁ পৰামৰ্শ দিয়ামতে বঙলাৰ ঠাইত পঢ়াশালি-বোৰতো কাৰ্ভিণ্ডল অৰ্ এডুকেচনে অসমীয়া চলাব লাগে বুলি স্পষ্ট মত প্ৰকাশ কৰিলে। কিন্তু কলিকতাৰ প্ৰশাসন-যন্ত্ৰই সিমানতো কুৰুং-কাৰাং কৰাৰ কোনো লক্ষণ দেখা নগ'ল; কাৰ্ভিণ্ডল অৰ্ এডুকেচনো ৰ'ল অলৰ-অচৰ হৈ। আনন্দৰামে নিজৰ নাম নিদি *A Native* বুলি স্বাক্ষৰত *A Few Remarks on the Assamese Language and on Vernacular Education in Assam* নামে এখনি পুথি প্ৰকাশ কৰিলে ১৮৫৬-ত। এইটো অৰ্থপূৰ্ণ কথা যে কিতাপখন শিৱসাগৰস্থ আমেৰিকান বেপ্টিষ্ট মিছন প্ৰেছত মুদ্ৰিত হৈছিল। এই পুথিয়েও কলিকতাৰ নেভিগাথানৰ বিৰাট বপুক কীর্তি-কৃত্য

কৰাব নোৱাৰিলে। ১৬ জুন ১৮৫৯ তাৰিখে আনন্দবামৰ অকাল মৃত্যু ঘটে। তেওঁ সৰ্বাস্বত্বৰূপে আশা কৰামতে অসমীয়া ভাষাৰ পুনঃসংস্থাপন দেখা নাপালে। অসুখত মৃত্যুৰ আগদিনা চাৰ্ক লগোৱা পৰবে-পৰা তেওঁ অসমীয়া কথা নকৈছিল; যি কৈছিল তাৰ কিছু বঙলা আৰু কিছু সংস্কৃত, মাজে মাজে ইংৰাজী বা হিন্দী। তেওঁৰ সকলো চেষ্টা ব্যৰ্থ কৰি মাতৃভাষা লৈ তেওঁৰ আশা-ভাৱসৱা তেওঁৰ লগতে গ'ল দেখি এনে হৈছিলনেকি?

শেষ ৰণত অসমীয়া ভাষাৰ বক্ষাৰ হকে ব্ৰহ্মন আদিৰ সুদক্ষ ৰণ-কৌশল :

উনবিংশ-বছৰীয়া প্ৰতিভাৱান আনন্দবামক মৰণে হৰণ কৰি নিলে। তাৰ চাৰি বছৰ আগতে আমেৰিকাৰ মিছন কৰ্তৃপক্ষৰ অসংগত মনোভাৱৰ হেতুকে ডক্টৰ ব্ৰাউনে অসম দেশ এৰিব লগীয়া হ'ল। এতিয়া থাকিল মাথোন ডক্টৰ ব্ৰহ্মন তীখাবে গঢ়া এটা মন লৈ। তদুপৰি, শিৱসাগৰত থকা মিছনেৰি-সকলো ভাষাৰ বিষয়ত সক্রিয় হৈ উঠিল। এই মিছনেৰিসকল আৰু ব্ৰহ্মনে নিজে এক আন্দোলন আৰম্ভ কৰি দিলে অসমীয়া ভাষাৰ হৈ, আৰু সেই আন্দোলনৰ লগত স্থানীয় লোকসকলক মুকলিকৈ জড়িত কৰা হ'ল। শিৱসাগৰ, নগাঁও আদি চাৰিওফালে অসমীয়া পুনঃপ্ৰচলনৰ হকে বাজহুৱা স্মাৰকপত্ৰ চৰকাৰলৈ গ'ল। এই কৌশলৰ উপৰিও ব্ৰহ্মন ছাহাবে প্ৰয়োগ কৰা আৰু এটি কৌশলৰ কথা অলপ দিন আগতে বেভাৰেণ্ড এফ. এছ. ডাউল্ডৰ হাতলৈ অহা ব্ৰহ্মনৰ হাতৰ কিছু কাগজপত্ৰপৰা (তাক Bronson Papers নাম দি লোৱা হৈছে) জানিব পৰা গৈছে। মিছন ছাহাবে অসমৰ প্ৰশাসনৰ বিষয়ে ১৮৫৩তে নানা অনুসন্ধান কৰি কলিকতালৈ গৈ ছৰকাৰত প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিলে। সেই প্ৰতিবেদনত বঙলা গুচাই অসমত অসমীয়া পুনঃপ্ৰবৰ্তন কৰাৰ যুক্তিপূৰ্ণ পৰামৰ্শ আগ বঢ়ালে। কিন্তু সেয়া কাৰ্যত ফলিবৰ কোনো আগভুক দেখা নগ'ল। অসমৰ স্কুলবোৰৰ পৰিদৰ্শক আৰু এই দেশৰ শিক্ষাৰ হতা-কৰ্তা বিধতা উইলিয়াম ৰিভিন্সন সেই সময়তে কলিকতাৰপৰা পাক মাৰি আহিলগৈ। তেওঁৰপৰা যি বৃজ পোৱা গ'ল, ভাষা-নীতিৰ পৰিৱৰ্তন হোৱাৰ কোনো আশা নাই। ৰিভিন্সনে কলিকতাত পাকটো মাৰি আহোঁতে এই বিষয়ত যেন কিবা ভাঁউৰি-পাক লগাই থৈ আহিল আৰু তাৰ ফলতে যেন মিছনৰ কৰ্তৃত্বশীল অনুমোদনো শক্তিশীল মন্ত্ৰ মাথোনত পৰিণত হ'ল—এনে এক সন্দেহৰ ভাবে বোধ হয় ব্ৰহ্মনসকলৰ মনত উগল-থুগল লগাবলৈ ধৰিলে। ব্ৰহ্মনেই বোধ হয় এটি সুবুধি পাণ্ডি উলিয়ালে। তেওঁ অসমত বঙলা ভাষাৰ প্ৰচলনক বাহাল ৰখাৰ পক্ষপাতী ঘাই উকীল ৰিভিন্সনক ১৮৫৪ৰ মাজভাগত এটা অনুবোধ জনালে, তেওঁ যেন নিজ পক্ষ সমৰ্থন কৰি এটা টোকা প্ৰস্তুত কৰি দিয়ে। সেই অনুসৰি ৰিভিন্সনে 'Some remarks in defence of the use of Bengali in the Government Schools in Assam' নামে টোকা তৈয়াৰ কৰি ৩১ আগষ্টত ব্ৰহ্মনলৈ পঠিয়ালে। ব্ৰাউন ছাহাব তেতিয়াও শিৱসাগৰতে আছিল; ব্ৰহ্মনে তেওঁক, গুৱাহাটীত থকা ডেনফোৰ্থ আৰু উইলিয়াম ৱাৰ্ডক আৰু নগাঁৱত থকা ইবা জে. স্টোডাৰ্ডক ৰিভিন্সনৰ টোকাটো দি নিজৰ মন্তব্য লিখিতভাৱে দাঙি ধৰিবলৈ ক'লে। নৱেম্বৰৰ প্ৰথম সপ্তাহতে এই চাৰিওজন মিছনেৰিৰপৰা ৰিভিন্সনৰ যুক্তিৰ প্ৰতিযুক্তিৰে পত্ৰ পোৱা গ'ল। ৮ নৱেম্বৰ তাৰিখে ব্ৰহ্মনে ৰিভিন্সনলৈ লেখিলে অৰ্থপূৰ্ণভাৱে, "I am given to understand that previously, as also during your late visit to Cal. your opinion was solicited, whether the Assamese or Bengali is the better medium of education for the Assamese race, and you gave your voice in favour of still suppressing their language—which opinion influenced the Council of Education during the whole period of its administration, and in the absence of further information must necessarily still induce the Govt. to dis-favour the Assamese as the most fitting medium for the proposed scheme of vernacular education, it seems therefore but proper and fair that your reasons as given in your paper should be laid before the

Govt. together with the very serious objections against them." ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল : 'ৰিভিন্সন, তুমিয়ে যত কটৰ ঘাই, অসমে ন্যায্য প্ৰাপ্য নোপোৱাৰ গুৰিব ঘাই কলি।' ব্ৰহ্মনে ৰিভিন্সনৰ Remarks, আৰু চাৰিজন মিছনেৰিয়ে সেই Remarks-অৰ সমালোচনা কৰা চিঠি লগত গুণ্ঠি দি বংগৰ লেফটেনাণ্ট-গৱৰ্নৰ ফ্ৰেডাৰিক্ জেম্ছ হালিডেলে অসমীয়া ভাষা পুনঃপ্ৰচলনৰ হকে সুন্দৰ যুক্তি দেখুৱাই দেখুৱাই ১৩ নৱেম্বৰত এখন আজি পঠিয়ালে; আৰু এতিয়া বংগৰ লেজিছলেটিভ কাউন্সিলৰ সদস্য হোৱা মিছনলৈও লেখিলে এখন চিঠি। কিন্তু উদাৰমনা ব্ৰহ্মনে শিয়ালৰ কান্ধত মঙহৰ ভাব দি, উদক ভেঁটা-বখীয়া দি আজিখন পঠালে অসমীয়া ভাষাৰ শত্ৰু ৰিভিন্সনৰ যোগেদি তেওঁৰ আৰু কিবা বক্তব্য থাকিলে তাকো লগতে যাতে কৰ্তৃপক্ষলৈ পঠাব পাৰে! ব্ৰহ্মনৰ এই কৌশল ব্যঞ্জিত পৰ্য্যটক গৈছিল নে নাই, তাক আজি ক'ব পৰা নগ'ল। তেওঁৰ আজি আৰু আন নথিবোৰ হালিডেৰ হাতত পৰিলেগৈ নে বাটতে তাক নিগনিয়ে কুটিলে, বা হালিডেৰ হাতত পৰি, অলপ পৰলৈ হ'লেও তেওঁৰ মনোযোগ আকৰ্ষণ কৰিছিল নে সিৰিবক পেলনচন্দ্ৰ কাকতী ওৰফে ৰেস্ট্ৰপেপাৰ্ বাস্কেটক সমৰ্পণ কৰা হ'ল, তাক আমি ক'ব পৰাকৈ কোনো অভিলেখ দৃষ্টিপথলৈ অহা নাই। ব্ৰহ্মনে কিন্তু নিশ্চয় বিষয়টো আনন্দবাম ফুকনৰ লগত গভীৰভাৱে আলোচনা কৰিছিল। ফুকনৰ পৰামৰ্শ প্ৰায় আখৰে আখৰে গ্ৰহণ কৰি মিছে দিয়া অনুমোদন যেতিয়া বংগ ছৰকাৰ আৰু কাউন্সিল অফ্ এডুকেচনে অৱহেলা কৰাটো স্পষ্ট হ'ল, তেতিয়া ফুকনে ব্ৰহ্মনেৰে মছা-পতা কৰি *A Few Remarks on the Assamese Language and on Vernacular Education in Assam* ৰচনা কৰিলে আৰু শিৱসাগৰ বেপিটষ্ট মিছন প্ৰছ-পৰা এশ কপি ছপাই উলিয়াই ছৰকাৰৰ ঘৰ আৰু জনা-বুজা লোকৰ মাজত বিনামূলীয়াৰে বিতৰণ কৰিলে। কিন্তু ফুকনৰ যুক্তিৰ সেই ব্ৰহ্মন্তও ব্যৰ্থতাৰ পথৰে পথিক হ'ল।

মিছনেৰিসকল কিন্তু সহজে যুঃজন এৰি দিয়া বিধৰ ভকত নাছিল। "অবুনোদই"ত অসমীয়া ভাষা লৈ আৰু অসমীয়া বঙলাৰ তুলনাবে দুই-এটি সবু লেখা অতি পাতলকৈ উলিওৱা হৈছিল। এতিয়া সেই বহল প্ৰচাৰিত পত্ৰিকাৰ পাত অসমীয়া পণ্ডিতৰ অসমীয়া ভাষাৰ হকে দিয়া যুক্তিৰ বাবে মুকলি কৰি দিয়া হ'ল। ২৫ মেই ১৮৫৫ তাৰিখে ব্ৰহ্মনে কলিকতাৰ *Friend of India* (আজি-কালি যাক *Statesman* বোলা হয়) বাৰ্তা-কাকতত অসমীয়া ভাষাৰ হৈ ওকালতি কৰি এখন চিঠি দিয়ে ঘন যুক্তি দি। ১০ মেইৰ কাকতখনত 'Progress of the Education Scheme at this Presidency'-শীৰ্ষক এটা সম্পাদকীয় প্ৰবন্ধ ওলায়। তাৰ সূত্ৰ ধৰি ব্ৰহ্মনে অসমৰ শিক্ষাৰ বিষয়ে কথা উলিয়াই লৈ কয় যে দেশৰ আন আন ঠাইৰ দৰে অসমতো শিক্ষাৰ অগ্ৰগতি হোৱা নাই। তাৰ পিছত ভাষাৰ কথা : "You are aware that the Assamese, like all other people, have a *mother tongue*; and you will not have forgotten that the venerable Dr Carey, who put forth the first efforts to benefit the Assamese, found it necessary to employ that medium, as his translations of the Assamese Scriptures and other works abundantly show. At a later period also, when the Serampore Mission appointed Messrs. Robinson and Rae to Assam, their opinion as to the necessity to use the Assamese Language is evident from their having revised and printed St. Luke's Gospel and other works in Assamese." আন লোকসকলে নিজ মাতৃভাষা ভাল পোৱা দৰেই অসমীয়া মানুহে অসমীয়া ভাষা ভাল পায়। শিক্ষিত অসমীয়া কেইজনমান

আগষ্ট ১৮৫৩ত আৰু ফেব্ৰুৱাৰী ১৮৫৪ত ওলোৱা ১৮৫৫) প্ৰবন্ধত স্পষ্টভাৱে জলন্ত অসমীয়া-বঙলা 'কলিকতা নগৰত থকা এজন অচমিয়া লোক'ৰ (গুণাভি-বাম) পত্ৰত অসমীয়া লোকে অসমীয়া ভাষা শিকা উচিত, অসমীয়া ভাষা বঙলাৰপৰা স্বতন্ত্ৰ—এনেবোৰ বিষয় 'মাত্ৰি ভাষাৰ শক্তি' (মাৰ্চ ১৮৫৭) আদি লেখাত স্থানীয় আলোচিত হৈছিল। তেওঁৰ 'অচমিয়া ভাষা' (ডিচেম্বৰ লোকসকলৰ অনুভূতি প্ৰকাশ পাবলৈ ধৰে।

অসমীয়া ভাষাত পাঠ্য পুথি প্ৰণয়ন কৰাত প্ৰবৃত্ত হৈছেই। সৰ্বসাধাৰণৰ মাজত প্ৰচলিত সৰ্বাতো সৰ্বজনপ্ৰিয় ধৰ্মৰ গ্ৰন্থবোৰ শ্ৰীশঙ্কৰ পুৰুষে বচনা কৰা। “What is the secret of these books being so popular as to be found in almost every house, and on every tongue? Simply this, that Shri Hungkor struck for the masses. He came down to the level of the people, and translated from the Sanskrit these portions of the Hindu sacred books, and presented them to the people in their own familiar dialect. Relieved of a foreign tongue, and from difficult and abstruse terms, the people could now chant the praises of their gods in the familiar language of childhood. They took among them like wild-fire, and are to this day increasingly popular.” আমেৰিকান বেপ্টিষ্ট মিছন সমাজৰ স্কুলত বঙলা ভাষা আৰু বঙালী পঢ়িত দি দেখা পোৱা গৈছিল, দুইটা বন্ধুৱেই কামত নালাগে। “The two languages in their inflections, modes, affixes, prefixes, spelling, and above all pronunciation are so different that Bengali is to an Assamese what Latin and French are to an English school boy.” শেষ ছেদত বিচাৰপত্ৰিত মিছনৰ অনুমোদনৰ উল্লেখ কৰি ব্ৰহ্মনে সূচিছে, “Will this recommendation of Judge Mills be adopted in the forthcoming scheme? Many are waiting with no small solicitude for the result.” *The Friend of India*ৰ সম্পাদকে অতি স্পষ্ট আৰু শক্তিশালী ভাষাত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰচলন সমৰ্থন কৰি সম্পাদকীয় প্ৰবন্ধ লেখে। তেওঁ সাহসেৰে আৰু বিশ্বাসেৰে কয়, “The Assamese is not a mere provincial speech, like the Yorkshire or Wiltshire patois in England, or the Gascon or Briton patois in France, or the Chittagong and Sylhet patois in Bengal; it is a written and printed language.” ব্ৰহ্মনৰ যুক্তিৰ ধাৰাত আগ বাঢ়ি সম্পাদকদেৰে সিদ্ধান্ত দিবৰ যত্ন কৰে : “and it must be the language through which the elements of knowledge are communicated, if ever, to the great body of the people.”

মিছনেবিসকলে আৰু এটি কৰ্ম কৰিলে। সিসকলৰ স্কুলত অসমীয়া কিতাপৰ অভাৱত বঙলা পুথি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। ১৮৫৪ জনৰ জানুৱাৰীত আমেৰিকাৰ বোৰ্ডৰ ফৰেইন্ ছেক্ৰেটাৰী ডক্টৰ ছলোমন পেকৰ লগত আন কথাৰ লগতে এই কথাও আলোচনা কৰাত সিদ্ধান্ত কৰা হ'ল যে পঢ়াশালিত বঙলা বন্ধ কৰি দিব লাগে; তেতিয়াহে যদি অসমীয়াত পুথি ওলাবলৈ ধৰে। ১৮৬৭ ছনত ডক্টৰ ব্ৰহ্মনৰ “অচমিয়া আৰু ইংৰাজী অভিধান”ৰ প্ৰকাশ হোৱাত অসমীয়া ভাষাৰ হকে যুক্তিৰ এক অটল ভিত্তি নিৰ্মিত হ'ল। ষষ্ঠ দশকৰ মাজতেই কিন্তু জৰে-খৰে ধৰি মিছনেবিসকলৰ বঙ্গ কমাৰ্ছিছিল; ‘চিপাহী বিদ্ৰোহ’ও তেওঁলোকৰ কামত আমনি কৰিছিল। মিছনৰ প্ৰতিষ্ঠাপক, ভাষা-পঢ়িত ডক্টৰ ব্ৰাউন অসুখৰ কাৰণে আৰু আমেৰিকাৰ বোৰ্ডৰ লগত লগা খকা-খুন্দাৰ কাৰণে ১৮৫৬ত অসম এৰিলে। নবেম্বৰ ১৮৫৭ত ব্ৰহ্মনো বুগ পৰিয়াল লৈ ঘৰলৈ যাব লগীয়া হ'ল। শেহত ১৮৫৮ত গোটেই অসমত আপেক্ষিক-ভাৱে নতুন এজন মিছনেৰি, এছ. ডব্লিউ. হোৱাৰ্ছিটং মাথোন বৈছিল। ভাগ্যে ১৮৬১ত ব্ৰহ্মন আকোঁ অসমলৈ আহিল আৰু সদ্যঃসমাপ্ত দশকটোৰ যিখন ভাষা-যুদ্ধত আনন্দৰাম ফুকনে সৈতে মিছনেবিসকল হাৰিছিল, সেই যুদ্ধৰ বাবে পুনৰ থেম ধৰি নাও-নাওবা গোটাৰলৈ আৰু ঘাট তৈয়াৰ কৰাত লাগি গ'ল। ইতিমধ্যেই ফুকনৰ মৃত্যু ঘটিছিল; কিন্তু তেওঁৰ *Few Remarks* পুথিখনত তেওঁৰ যোদ্ধা আত্মাটি বৈ গ'ল। বাৰ বছৰৰ কঠোৰ পৰিশ্ৰমৰ ফল ব্ৰহ্মনৰ “অচমিয়া আৰু ইংৰাজী অভিধান” (১৮৬৭) নতুন ৰণখনৰ এক দেৱৰো অভেদ্য বেহু হ'ল। অসমীয়া ভাষাৰ অচলপ্ৰতিষ্ঠতা ঘোষণা কৰি ব্ৰহ্মনে অভিধানৰ

‘আভাস’ত ক’লে :

সকলো জাতি আৰু মানুহৰ মাজত নিজ মাত্ৰি ভাষা আদৰনিয়। সেয়ে জিমান কি খিন আৰু অসোজিত নহওক, তেও আপোন ভাষা বুলি নেবে। বন বিপ্ৰহ, ৰাজ্য ভগা আৰু নতুন ৰাজ্য পতা, এনে দুৰ্ঘটনাৰ পৰা, বা নানা বিদেশি ভাষা সিকাতে মাত্ৰি ভাষাক গুচাব নোআবে। আমাৰ এই অচম দেশত ইয়াৰ প্ৰমান দেখা গৈছে। পূৰ্বে আহোম ৰজাসকলে এই দেশ জই কৰি, স স বচৰ ভোগ কৰিলে। তেওঁবিলাকৰ ভাষা খাম্ভি জাতিৰ সমন্ধিয় এক ভাষা আছিল; কিন্তু এয়ে অতি আচৰিত জে ৰজা সকলৰ ভাষাই অচমিয়া ভাষাৰ একো হানি নকৰি, এতিয়া প্ৰাই সেই ভাষা আপুনি লোপ হল। এই দৰে, মান আৰু মচলমানৰ সৈন্যে বাবে বাবে এই দেশত বন কৰি দেশৰ বহু উতপাত কৰিলে। তথাপি ভাষাৰ একো লৰ নহল। আৰু বৰ্তমান কালত এই দেশ ইংলণ্ডিয়সকলৰ অধিন হোআত, তেওঁবিলাকে অচমিয়া ভাষাৰ প্ৰতি বিসেস সহাই নাই, বঙ্গালি ভাষাক নিজ মাত্ৰি ভাষা বুলি, গবৰ্নমেণ্টৰ সকলো কৰম আৰু স্কুল আদিতো সেই ভাষাকে বেবহাৰ কৰে; তাতে আমাৰ অচমিয়া মানুহৰ এভাগে জিবিকাৰ উপাইৰ নিমিত্তে বহু শ্ৰমেৰে বিদেশি ভাষা সিকে; আৰু কিছু বঙ্গালি কথা লিখিব বুলিব পাৰিলে, কাচাৰিলৈ গৈ, তাত বঙ্গালি অচমিয়া দুয়োকে মিহলাই আৰজি আদি লিখি জিবিকাৰ উলিয়াই। কাচাৰি ঘৰত দিনৰ দিনটো হিন্দুস্থানি, বঙ্গালি আৰু কেতিয়াবা কিছু অচমিয়া কথাও মিহলাই কাম কাজ কৰে; কিন্তু আপোন ঘৰ পৰিয়াল পোআ মাত্ৰে, সুধ বুপে নিজ মাত্ৰি ভাষাৰে আলাপ কলে। এইদৰে প্ৰাই ৩০ গ্ৰিচ বচৰ গল, কিন্তু অসমিয়া ভাষা ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদিৰ সোঁতৰ নিচিনাকৈ ৰাজ্যৰ মাজত একেদৰে চলি আছে, আৰু আগলৈকে চলিব।

অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ দুৰ্গ-বৃপী ব্ৰহ্মনৰ অভিধানৰ দেৱালতোষে ক’লা পৰুৱা বগাবৰ যত্ন কৰা নাছিল, এনে নহয়। অসমত বঙলা-প্ৰচলনৰ পক্ষীয়সকলে পৰিসংখ্যা (ভাষাৰ বৃপ আৰু গঠনৰ বিষয়তযে পৰিসংখ্যা, statistics কি মাৰাত্মক পদাৰ্থ !!) বাহিৰ কৰিলে যে এই তথ্যকথিত অসমীয়া অভিধানৰ প্ৰথমৰ ৬৮৮টা শব্দৰ ভিতৰত ৫৯১টাই বঙলা। অৰ্থাৎ, বঙলা প্ৰবাদত ক’বৰ দৰে ভূত জাৰিবলৈ লোৱা সৰ্বিয়হমুঠিতে দেখোন ভূত সোমাই আছে !! এই আৱিষ্কাৰৰ কথা আৰু অভিধানখন এজন বিজ্ঞ বঙালী পঢ়িত আৰু সুদক্ষ প্ৰশাসক ৰমেশচন্দ্ৰ দত্তলৈ (আই. চি. এছ. বিষয়া, তেতিয়া চৌৱিশ পৰগনাৰ এছিস্টেণ্ট-মেজিষ্ট্ৰেট আৰু কলেজৰ) পঠিয়াই দিয়া হ’ল। তেওঁ অভিধানখনৰ ৬০ পিঠি পৰীক্ষা কৰি চালে; দেখিলে যে যিবোৰ শব্দ বঙলা বুলি চিনাক্ত কৰা হৈছে, সেইবোৰ সংস্কৃতৰপৰা লোৱা বহুহে। পৰিসংখ্যা-প্ৰয়োগৰ ভ্ৰম আঙুলিয়াই তেওঁ ক’লে, “I have only to add that marking the words of a dictionary might indicate a greater resemblance between the two vernaculars than what actually exists, for in a dictionary every word finds place only once, and in conversation as well as in books, the short, and I may say, familiar words are more frequently used than the classical long-tailed words, and it is precisely in the short familiar words that the Bengallee totally differs from Assamese, while the classical words coming from the common parent Sanskrit are generally to be found in both the languages.” তেওঁ সাধুতাৰে স্বীকাৰ কৰিলে, তেওঁ বাবে বাবে যত্ন কৰিও ব্ৰহ্মনৰ অসমীয়া ‘আভাস’খনৰ অৰ্থকে উলিয়াব নোৱাৰিলে; লগতে এইটোও ক’লে, “I have known an educated young Assamese for many years, and I could never understand him when he spoke Assamese, or quoted from Assamese poetry.”^১ মিছনেবিসকলৰ মতৰ সপক্ষে দত্তৰ এই পত্ৰ ছবকাৰ ঘৰত ডাঙৰ শক্তি হ’ল।

^১ৰমেশচন্দ্ৰ দত্তৰ চিত্ৰখনৰ আংশিক উদ্ধৃতি ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ “অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত ভূমুকি”ৰ (১৮৬৩ শক) Appendix IX-ছিছাপে সন্নিৱিষ্ট হৈছে। তাত চিত্ৰখনৰ তাৰিখ দিয়া হোৱা নাই। ৯ এপ্ৰিল

১৮৭৩ তাৰিখে চিত্ৰিৰ এটা নকল বংগ ছবকাৰে অসমৰ আয়ুতলৈ পঠাইছিল। দত্তৰ চিত্ৰিৰ educated young Assameseজন বোধ হয় আনন্দৰাম বৰুৱা।

জনমত-গঠনৰ অভিনৱ-অব্যর্থ কৌশল হ'ল আন্দোলনৰ ব্ৰহ্মাণ্ড :

ব্ৰহ্মনৰ বণ-কৌশলৰ প্ৰধানটি হ'ল বাজহুৱা মত-গঠন আৰু ছবকাবৰ সমুখত দাবী-উত্থাপন। দেখা যায়, এই আধুনিক প্ৰক্ৰিয়াই আটাইতকৈ ফল-প্ৰসূ হৈছিল। এই পন্থাৰ এটি ভাল উদাহৰণ অসম ছবকাবৰ অভিলেখ-কক্ষত সংৰক্ষিত ৯ মাৰ্চ ১৮৭২ তাৰিখে ব্ৰহ্মনৰে নেতৃত্বত ২১৬ জন শিক্ষিত অসমীয়া লোকে দিয়া এখনি স্মাৰক-পত্ৰ।^১ স্মাৰক-পত্ৰখনিক বোলা হৈছে The humble Memorial of the Assamese Community at Nowgong, Assam আৰু ব্ৰহ্মনৰ দস্তখতৰ তলত পদবী দিয়া হৈছে President of the Committee (নে Community) বুলি। আন চহীবোৰৰ ভিতৰত কেইটামান নাম চকুত লগা : Roodra Ram (সম্ভৱতঃ অবুনোদই'ৰ গ্ৰাহক আৰু “বঙ্গাল-বঙ্গালনী নাটক”ৰ নাট্যকাৰ বুদ্ধবাম বৰদলৈয়েই), শ্ৰীৱাতীয়া কোচ, K. E. Neighbor, Goonabhi Ram (দেখাতে গুণাভিবাম ববুয়া ; এৰেই সম্ভৱতঃ কলিকতাৰপৰা “অবুনোদই”লৈ ছখন চিঠি লেখা ‘কলিকতা নগৰত থকা এজন অচাৰীয়া লোক’ : মেই, জুলাই, আগষ্ট, অক্টোবৰ ১৯৫৩, জানুআৰি, জুলাই ১৯৫৪—চিঠিবোৰত শিক্ষাৰ ফালে উদগনি আৰু অসমীয়া-বঙলা প্ৰশ্নৰ সামান্য পৰশ ঘাই বিষয়-বস্তু), Futtick Chandra (ফটিকচন্দ্ৰ ববুয়া ?), Kofeeanuddin Ahmed, শ্ৰীপদ্ম হাস গোঙ্গামী, শ্ৰীভদ্ৰকান্ত ইন্সপেক্টৰ, শ্ৰীজানকীনাথ সেন উকীল, শ্ৰীৰামলোচন সেন, শ্ৰীজীবদা দেব্যা, শ্ৰীলক্ষ্মীপ্ৰিয়া দেব্যা, শ্ৰীখগেশ্বৰ দাৰ্যা। সহজে অনুমান কৰিব পাৰি যে একে ধৰণ-ধাৰণৰ স্মাৰক-পত্ৰ মিছনেবিসকলৰ নেতৃত্বত অসমৰ অন্য ঠাইৰপৰা গৈ বংগৰ লেফটেনাণ্ট-গৱৰ্নৰৰ দূৰাবত ঠুকঠুক দিছিলগৈ। স্মাৰক-পত্ৰখনৰ লগত আনন্দবামৰ *Few Remarks* পুথিখন গুণি দিয়া হৈছিল। আৰু মন কৰিব লগীয়া ইতিমধ্যে প্ৰকাশিত ব্ৰহ্মনৰ অভিনয়, ডেকা-ববুয়া হেমচন্দ্ৰৰ “অসমীয়া ব্যাকৰণ”, “কানীয়া-কীৰ্ত্তন” “কোৱাভাতুৰী”, গুণাভিবামৰ “বামনৱামী”, বুদ্ধবামৰ “বঙ্গাল-বঙ্গালনী”, বলবামৰ “ভ্ৰামাঙ্ক নাটক”, কেফায়ৎ উল্লাহ এখনি পুথি (“বঙ্গলী পুথি ?”) আদি ফুকনৰ পুথিৰ পিছত নকৈ প্ৰকাশ হোৱা প্ৰকাশনবোৰৰ নাম যোগ দিয়া হৈছিল।^২ নকৈ এখন অসমীয়া সন্মাদ-পত্ৰৰ কথাও কোৱা হৈছে—সম্ভৱতঃ আউনিআটা সম্ভাধিকাৰৰ ধৰ্মপ্ৰকাশ-স্বত্বৰপৰা ওলোৱা “আসাম-বিলাসিনী” (১৮৭১-৮৩) কাকতকে বুজাইছে। এই সকলোৱেই নিশ্চয় ছবকাবৰ মনত ন আৰু দ সাঁচ বহুৱাব পাৰিছিল।

অসমীয়া ভাষাৰ বণ-জয়ৰ বিক্ৰান্তনঃ

স্মাৰক পত্ৰবোৰেই ছবকাবৰ ভ্ৰম অপনোদন কৰা মহোঁষাধি-স্বৰূপ হ'ল। এই কথা বংগৰ লেফটেনাণ্ট-গৱৰ্নৰৰ আদেশানুসাৰে ছবকাবৰ জেনেৰেল ডিপাৰ্টমেণ্টৰ (এডুকেচন) ১৯ এপ্ৰিল ১৮৭৩ৰ সিদ্ধান্তত (resolution) প্ৰকট হৈ ওলাল। সেই সিদ্ধান্ত-পত্ৰত কোৱা হৈছে যে বহুত বছৰ ধৰি অসমৰ স্কুল-কাছাৰীত বঙলাই চলা উচিত নে অসমীয়াই চলা উচিত, এই লৈ হোৱা মতবিৰোধ লাট বাহাদুৰে লক্ষ্য কৰি আহিছে। তাৰ পিছত মিষ্ছ ছাহাবে ব্ৰাউন আৰু আনন্দবামৰ মত সমর্থন কৰি এই বিষয়ত অসমীয়াৰ পুনঃসংস্থাপন অনুমোদন কৰাৰ উল্লেখ কৰা হৈছে আৰু বৰ্তমান আলোড়নৰ বিষয়ে কোৱা হৈছে,— “Since Mr. Mills and Anundaram Phookun wrote in 1853, more or less agitation has gone on time to time for the recognition of Assamese as the language of the courts ; the missionary and indigenous schools have

^১File No. 471 ; Assamese Language ; 1872-73, Assam Secretariat Record Room, Dispur.

^২আমি অলপ পিছতে ভূমিকাৰ শেহ ভাগত দেখা পাম যে ব্ৰহ্মনে এক বণ-কৌশল-ৰূপে আৰু এটি কৰ্ম কৰিলে। সেয়া হ'ল খ্ৰীষ্টিয়ান লেখকসকল আৰু “অবুনোদই” মানি চলা জাদুবাম-ব্ৰাউনৰ সবলীকৃত,

সমীকৃত, বাস্তৱবাদী বৰ্ণবিন্যাস ত্যাগ কৰি সংস্কৃতানুগামী বৰ্ণবিন্যাস গ্ৰহণ কৰাৰ নীতি-প্ৰবৰ্ত্তন। তেৱেঁ আনেকিকাব বোৰলৈ সেই পৰামৰ্শ আগ বঢ়ায় আৰু সেইমতেই আন কি ১৮৬১-ৰপৰা “অবুনোদই”খন “অবুনোদই” গুটি “অবুনোদই” হৈ পৰে। এই কৌশল-অৱলম্বনৰ দ্বাৰা ব্ৰহ্মনে ভাষা-আন্দোলনত স্থানীয় পণ্ডিতসকলৰ যোগদান সহজ কৰি তুলিলে।

continued to teach Assamese ; one or more vernacular newspapers, calling themselves Assamese, have sprung up.” মাজতে অস্থায়ী কমিছনাৰ কৰ্নেল হাফটনে কাছাৰীত অসমীয়া চলাব লাগে বুলি কৈছিল ; বংগ ছবকাৰে তেওঁৰ কথা নামানিলে ; কিন্তু বংগৰ চিৰ্ভিলিয়ান কৰ্মচাৰীসকলে যেনেকৈ বঙলাত আৰু উত্তৰ ভাৰতবসকলে (তেতিয়াৰ North-Western Provinces) হিন্দুস্থানীত পৰীক্ষা দিব লাগে, ইতিমধ্যে অসমৰ বিষয়াসকলে অসমীয়াৰ পৰীক্ষা দিয়াটো নিয়ম কৰি বন্ধা হৈছিল। “Recently memorials from different parts of Assam have been presented to the Lieutenant-Governor upon the subject... . The facts and memorials of the last few years have shown that the Assamese language is still the vernacular of the people.” লেফটেনাণ্ট-গৱৰ্নৰে সেই দেখি অসমৰ ভৈয়ামৰ বিভিন্ন উচ্চপদস্থ কৰ্মচাৰীসকলৰপৰা (উপায়ুক্ত, মহকুমাধিপতি আদি) প্ৰশ্নটোৰ সম্পৰ্কে বিশদ বিপোর্ট বিচাৰিলে। আয়ুক্ত কৰ্নেল হাফটন বঙলাৰ পক্ষপাতী ; কিন্তু বেছি ভাগ উপায়ুক্ত আৰু অভিজ্ঞ সহকাৰী আয়ুক্তসকলে অসমীয়াৰ পক্ষেই মত দিলে ; কেৱল কম অভিজ্ঞতা থকা-সকলেহে আৰু গোৱালপাৰাত কাম কৰা এ. ই. কেম্পবেলেহে বঙলাকে বাৰ্থিৰ লাগে বুলিলে। এই সকলো বিচাৰ কৰি প্ৰাথমিক পঢ়াশালিবোৰত বঙলা গুচাই অসমীয়া পঢ়াবলৈ ঠিক কৰা হ'ল ; মজলীয়া পঢ়াশালি আৰু উচ্চতৰ পঢ়াশালিৰ তল শ্ৰেণীবোৰতো একেই ব্যৱস্থা হ'ল। ২৫ জুলাই ১৮৭৩ তাৰিখে ১৮৩৭ৰ ২৯ আইন (যি আইনে সকাউণ্ডল গৱৰ্নৰ-জেনেৰেলক ফাৰ্চী ভাষাৰ পৰিষ্কৰ্ত্তে প্ৰশাসনত আন বিশেষ ভাষা আৰু লিপি প্ৰবৰ্ত্তন কৰাৰ ক্ষমতা দিছিল ^৩) আৰু দণ্ডবিধি আইনৰ (Criminal Procedure Code) ৩৩৭ ধাৰা অনুসৰি লেফটেনাণ্ট-গৱৰ্নৰৰ আদেশত কামৰূপ, দৰং, নগাঁও, শিৱসাগৰ আৰু লখীমপুৰ জিলাৰ বিচাৰালয় আৰু বাজস্বৰ সকলো কৰ্মতে অসমীয়া ভাষা চলাবৰ নিয়ম জাৰি কৰা হয়। ইয়াৰ লগে লগে কুৰি বছৰে চলোৱা বণখনৰ সুসমাপ্তি ঘটিল ; অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতি বিবৃপ মনোভাৱৰ হেনুৰি হাফটনে লেবেৰা-হতীয়াকৈ বেপট্ৰিস্টসকলক প্ৰশংসাবাদ কৰিলে—the Seeb-sagur Missionaries to whom we are chiefly indebted for the agitation in favor of the creation of an Assamese language.

মজল-সাধনৰ মাধ্যম অবুনোদই :

বেপট্ৰিস্টসকলৰ অসমৰ মজল-চিত্তাৰ প্ৰধান মাধ্যম হৈছিল “অবুনোদই” সন্মাদপত্ৰ আৰু গিয়ান-ভণ্ডাৰ। ১৮৪৬ খ্ৰীষ্টাব্দৰ জানুৱাৰীত শিৱসাগৰৰ বেপট্ৰিস্ট মিছন প্ৰেছৰপৰা “অবুনোদই” ওলাবলৈ আৰম্ভ কৰে মাহে মাহে। কাকতখনৰ উদ্যোগ্যসকলৰ সমুখত আদৰ্শ-ৰূপে আছিল ইতিমধ্যেই কলিকতাত সুপ্ৰতিষ্ঠিত পত্ৰিকা-সমূহ। তাৰ ভিতৰত ২৩ মেই ১৮১৮ শনিবাৰে প্ৰথম প্ৰকাশিত ব্ৰিটিশ বেপট্ৰিস্ট-সকলৰ “সমাচাৰ দৰ্পণে” অসমত বিশেষ প্ৰচাৰ লাভ কৰিছিল। “অবুনোদই”ৰ কোনো কোনো ঠাইত ‘সমাচাৰ দৰ্পণ’ কথাটোৱেই সাধাৰণ পত্ৰিকা অৰ্থত ব্যৱহৃত হৈছে—অসমত যেনেকৈ “অবুনোদই”ৰ প্ৰচলনৰ পিছত বহুত দিনলৈকে সেই কোনো আলোচনীকে সৰ্বসাধাৰণে ‘অবুন্দই’ বুলিছিল। “অবুনোদই”ৰ আঁচনিত এই “সমাচাৰ দৰ্পণে” নিশ্চয় এটা ভাল মডেলৰ দৰে কাম কৰিছিল। এই প্ৰসংগত সেই পত্ৰিকাৰ প্ৰাৰম্ভৰ সংকল্পৰ কথা স্মৰণ কৰিব পাৰি।—

“এই সমাচাৰেৰ পত্ৰ প্ৰতিসপ্তাহে ছাপান যাইবে। তাহাৰ মধ্যে এই ২ সমাচাৰ দেওয়া যাইবে।

১ এতদ্দেশেৰ জজ ও কলেজৰ সাহেবদেৱ ও অন্য ৱাজকৰ্ম্মাধ্যক্ষদেৱেৰ নিয়োগ।

২ শ্ৰীশ্ৰী যুত বড় সাহেব যে ২ নূতন আয়িন ও হুকুম প্ৰভৃতি প্ৰকাশ কৰিবে।

৩ ইংলণ্ড ও ইউৰোপেৰ অন্য ২ প্ৰদেশ হইতে যে ২ নূতন সমাচাৰ আইসে এবং এই দেশেৰ নানা সমাচাৰ।

৪ বাণিজ্যাদিৰ নূতন বিবৰণ।

^১আমাৰ *Anandaram Dhekiyal Phukan* :

Plea for Assam and Assamese. (অসম সাহিত্য-সভা প্ৰকাশিত, ১৯৭৭) ৪৪ পিঠিত আইনখনৰ পূৰ্ণ পাঠ দিয়া হৈছে।

- ৫ লোকেরদের জন্ম ও বিবাহ ও মরণ প্রভৃতি জিয়া ।
 ৬ ইউরোপ দেশীয় লোককর্তৃক যে ২ নতুন সৃষ্টি হইয়াছে সেই সকল পুস্তক হইতে ছাপান যাইবে এবং
 যে ২ নতুন পুস্তক মাসে ২ ইংলণ্ড হইতে আইসে সেই সকল পুস্তকে যে ২ নতুন শিল্প ও কল প্রভৃতির
 বিবরণ থাকে তাহাও ছাপান যাইবে ।
 ৭ এবং ভারতবর্ষের প্রাচীন ইতিহাস ও চিন্তা ও জ্ঞানবান লোক ও পুস্তক প্রভৃতির বিবরণ ।”

“অবুনোদই”ৰ বিষয়-বস্তুর পৰিসৰৰ লগত—“সমাচাৰ দৰ্পণ”ৰ এই প্ৰস্তাৱ তুলনা কৰিলে সহজে
 ধৰা পৰিব যে দুইখন কাকতৰ আদৰ্শ আৰু পৰিসৰ প্ৰায় একেই ।

পৃথিৱীৰ চাৰিও লুটিৰ বতৰা :

“অবুনোদই”ৰ আৰম্ভণিৰ সংখ্যাতে কাকতখনৰ চৰিত্ৰৰ যি বৰ্ণনা দিয়া হয়, সিয়ে শেষলৈকে বাঁত
 থাকিল—“THE ORUNODOI, A monthly Paper, devoted to Religion, Science and
 General Intelligence, is printed and published at the Sibsagor Mission Press, by
 O. T. CUTTER, for the American Baptist Mission in Asam.” এই কাকত অসমত
 স্থান লোৱা আমেৰিকান বেপ্টিষ্ট মিছনৰ মুখপত্ৰ । গতিকে মিছনৰ বাচ্য আৰু বস্তব্য “অবুনোদই”ৰ যোগে
 নিশ্চয় প্ৰকাশ হ’ব লগীয়া । কিন্তু তাতেই মিছনে কাকতখনৰ কাম শেষ হ’বলৈ নিদি পৃথিৱীৰ নানা
 ‘ধৰ্মৰ কথা-বাৰ্তা,’ নতুন নতুন জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ বিৱৰণ আৰু পৃথিৱীৰ প্ৰাচীন আৰু নব্য ঘটনাৱলীৰ সম্ভেদ
 এই মাসিক পত্ৰিকাৰ সম্বল কৰি দিছিল । প্ৰোটেষ্টাণ্ট খ্ৰীষ্ট-ধৰ্ম-প্ৰচাৰৰ কাৰণেই মিছনেবিসকল অসমলৈ
 আহিছিল । সেই ধৰ্মৰ জগতৰ বাৰ্তাৰ প্ৰচাৰ, সেই ধৰ্মৰ স্মৃতি-পাঠ আৰু সেই ধৰ্মৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব প্ৰতিপাদন
 অৱশ্যেই তেওঁলোকৰ কৰ্তব্যৰ ভিতৰত । কিন্তু তাকেই তেওঁলোকে একমাত্ৰ কৰ্ম বুলি নলৈ অসম দেশত
 জ্ঞানৰ প্ৰচাৰত ব্ৰতী হৈছিল আৰু আধুনিক ধাৰাত অসমীয়া পাঠকসকলৰ মানসিক দিগন্তৰ প্ৰসাৰ
 ঘটাইছিল । ‘অনেক দেশৰ সন্মাদ’ “অবুনোদই”ৰ এটি স্থায়ী শিৰোনামা । তাত অসমৰ গাঁও-ভূঁইকে ধৰি
 বিদেশ-বিভূঁইৰ নানা বতৰা একত্ৰিত কৰা হৈছিল । নানা মাৰি-মৰক, অপঘাত মৃত্যু, হতাকাণ্ড, চুৰি-
 ডকাইতি, মৰামৰি-কটাকাটি আদি চাঞ্চল্যকৰ ঘটনা, বনবীয়া মহ-বাঘ আদিৰ আক্ৰমণৰ কথা, জুই, বতাহ-
 ধুমুহা, বজ্ৰপাত আদি প্ৰকৃতিৰ প্ৰলয়ঙ্কৰী ৰূপৰ কথা, ভূঁইকঁপ বানপানীৰ নিগ্ৰহ, কোনোবা দেশৰ আয়েল-
 গিৰিৰ (তেতিয়াও সেই নাম অৱশ্যে কোনোৱে শুনো নাই) উদ্‌গৰণ, জাহাজ ভগা বা বুৰ যোৱা খবৰ, দূৰ
 আকাশত নেজাল তৰা ওলোৱা বতৰা, বেল-জাহাজ আদি নতুন বাহনৰ খবৰ, বিজ্ঞানৰ অদ্ভুত আৱিষ্কাৰৰ
 বাৰ্তা—এই সকলোবোৰ এজন “অবুনোদই”-পাঠকৰ ওচৰত থপ খাইছিলহি । বিবোৰ যিবোৰ দেশৰপৰা
 এই খবৰবোৰ আহিছিল, তাৰ নাম তেওঁ আগতে শুনাই নাছিল—বিপুল পৃথিৱীখনৰ এতিয়া দীঘ-পুতল,
 প্ৰজাৰ সংখ্যা আদিৰ লেখা এই অদ্ভুত “অবুনোদই” কাকতত ওলাবলৈ ধৰিছিল । পৃথিৱীৰ ‘বৰ্ষ’ (বৰ্ষ)
 অৰ্থাৎ দেশবোৰৰ হিছাপ দিওঁতে নতুন বৰ্গমাইল শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল আৰু তাকো বুজাই কোৱা
 হৈছিল—“বৰ্গমাইল সবদৰ অৰ্থ । জি ডোখৰ মাটি দিগে পথালিএ সমানকৈ এডাৰ বাট হই, তাক
 বৰ্গমাইল বোলে ।” এই ব্যাখ্যা ১৮৪৯ ছনৰ অসমীয়া পাঠকে বুজিছিল ; আজি আমি সতকাই
 নুবুজোঁ । ইউৰপ বৰ্ষৰ, আফ্ৰিকা বৰ্ষৰ, আচিয়া বৰ্ষৰ দেসবিলাক, আমেৰিকা দিপ, অষ্ট্ৰেলিয়া আদি
 পাৰ্চিফিকৰ মাজুলি—সকলো ঠাইৰে বতৰা “অবুনোদয়ে” দিছিলহি ; গ্ৰেট ব্ৰিটন, ফ্ৰাঞ্চ দেশ, ইম্পাৰিয়া,
 আইচলেণ্ড, নৰোৱেই, চুইডন, অষ্ট্ৰিয়া, অষ্ট্ৰিয়াৰ তল হুজাৰি, তুবুক দেশ, বাৰ্বেৰিয়া, চাৰ্দিয়া, বুৰিয়া দেশ,
 হলণ্ড, আফ্ৰিকা বৰ্ষৰ মিচৰ, মৰকো, আল্‌জেৰি আদি চিনাকি নাম হৈ পৰিছিল । ভাৰত বৰ্ষৰ ভিতৰৰ
 কলিকতা, বম্বাই, ৰাজপুতনা, কাৰ্চিমাৰ (কাশ্মীৰ), পঞ্জাব, হাইদৰাবাদ, ডেবা টোন জিলা, কটক নগৰ,
 পেস্যাম্ৰৰ আদি আৰু বাৰ্হিবৰ পাৰ্চি (পাবস দেশ), আফঘানিস্থান, খেহ দেশ (চীন), নেপাল, মান দেশ
 আদিত কালি ঘটা ঘটনাৰ বতৰা “অবুনোদই” পাঠকে আজি ঘৰত বাহি পাইছিল । নানা খবৰকাগজ আৰু
 চিঠিৰপৰা এই বাৰ্তাবোৰ সংগ্ৰহ কৰা হৈছিল । লণ্ডনৰ “টাইম্‌চ,” লক্ষাৰ “টাইম্‌চ,” “আগ্ৰা মেচেনজৰ,”
 “লাহোৰ ক্ৰনিকল,” “বানাবট ৰিকৰ্ডৰ,” “দেলহি গেজেট,” “ফ্ৰি ইনকোৱাৰেৰ,” “ফ্ৰেণ্ড অব ইণ্ডিয়া”

(আজি-কালি যাক “ষ্টেটছমেন” বোলা হয়), কলিকতা আৰু আন আন ঠাইৰপৰা ওলোৱা বঙলা কাকতৰ
 ভিতৰত “সমাচাৰ-দৰ্পণ,” “দিগদৰ্শন,” “পূৰ্ণচন্দ্ৰোদয়,” “ভাস্কৰ,” “বাৰ্তাবহ” (বঙ্গপুৰ), “উপদেশক” আদিৰ
 নাম “অবুনোদই”ত মাজে সময়ে ওলায়ে আছিল । কেতিয়াবা কোনো কাকতৰপৰা একোটা দীঘলীয়া
 লেখাও অসমীয়া কবি প্ৰকাশ কৰা হৈছিল—যেনে, “উপদেশক”ৰপৰা (ফেব্ৰুৱাৰি ১৮৪৭), “পূৰ্ণচন্দ্ৰোদয়”-
 ৰপৰা (মাৰ্চ ১৮৫৪) । কেতিয়াবা কেতিয়াবা বেলেগ বেলেগ ঠাইৰপৰা দিয়া পত্ৰৰপৰাও সন্মাদ দিয়া
 হৈছিল ; কিন্তু এই পত্ৰলেখক সাংবাদিকসকলৰ নাম প্ৰায়ে তুলি দিয়া নহৈছিল ; জোবহাটৰ স্ৰীখটেকেশ্বৰ
 পণ্ডিত (ডিচেম্বৰ ১৮৫০) আৰু গুআহাটীৰ পৰা লিখা স্ৰী মুক্তাবাম দাসৰ (নৱেম্বৰ ১৮৫২, ‘মুক্তাবাম নামে
 এটা মানুহ’ জানুআৰি ১৮৫৩) নাম আমি পাইছো । কেতিয়াবা কেতিয়াবা দুই-এটা স্থানীয় খবৰ ছপাখানা
 চাবলৈ অহা মানুহৰ মুখে শুনি লিখাৰ পিছত আন স্থানীয় লোকে তাৰ সত্যতাক প্ৰত্যাহ্বান জনোৱাত
 “অবুনোদয়ে” তাৰ ব্যাখ্যা দিব লগীয়াও হৈছিল ।

ৰাজভগনৰপৰা কলখোকা বাদুলিয়ে খোৱালৈকে :

সকলোবিলাকেই সন্মাদ—ৰাজভগনৰপৰা কলখোকা বাদুলিয়ে খোৱালৈকে ।^২ লণ্ডন ৰাজনগৰত
 মহাৰাণীৰ ৰাজমেল আৰু ৰাজমন্ত্ৰী ভণ্ডা-পতাবৰা আয়বলেও আৰু স্কটলেণ্ডৰ বাবে বাবে দুৰ্ভিক্ষৰ
 পীড়নলৈকে, ফ্ৰাঞ্চ দেশত বিপাৰলিক হোৱাৰপৰা ইউৰপৰ আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ ঠায়ে ঠায়ে ভাপ-ৰথ চলাচল
 কৰিবৰ বাবে বেলৰ ডাঙ্গ পতালৈকে সকলো । ৰঞ্জিত সিংহৰ পঞ্জাবৰ লগত ব্ৰিটিশ সৈন্যৰ যুদ্ধ-বিগ্ৰহ,
 পঞ্জাব ৰাজ্য ভাঙি গোলাৰ সিংহক কাশ্মীৰ দি, দলিপ সিংহৰ বাবে এক অংশ বাৰ্শ শতদ্ৰু আৰু বিপাশাৰ
 মাজৰ অংশ ইংৰাজে লোৱা, মান দেশৰ লগত বহুত দিন ধৰি চলি থকা যুদ্ধ-বিগ্ৰহ—এইবোৰ এতিয়া পূৰ্ণ
 বুৰঞ্জীৰ কথা, তেতিয়া নতুন ‘গৰম গৰম খবৰ ।’ ইস্ট ইণ্ডিয়া কম্পানিয়েনো কেনেকৈ মহাৰাণীৰ হৈ দেশ
 শাসন কৰে, তাৰ বিষয়গো “অবুনোদয়ে” পাঠকক যোগাইছিল । ইংৰাজ জাতিৰ সু-আদৰ্শৰ কথা
 আনন্দবাম টেকিয়াল ফুকন, নিধি লিলাই ফাবোএল আদিয়ে সিসকলৰ প্ৰবন্ধত দাঙি ধৰিছিল । আন-
 সকলে কম্পানিৰ ৰাজত্ব দেশৰ সৌভাগ্য বুলিয়ে বৰ্ণাৰ অৱকাশ পাইছিল । ‘কলঙ্গ নৈৰ ওপৰত সজা
 কাঠৰ দলঙ্গ’ৰ বৰ্ণনা দিবলৈ যাওঁতে পোনতেই কোৱা হৈছে : ‘হিন্দুস্থানৰ মাজত অসমীয়া লোকতকৈ এই
 কম্পানিৰ দিনত কোনো সুভাগ্য নাই ।’ মানৰ আক্ৰমণৰ উল্লেখৰে কোৱা হৈছে : ‘ইস্বৰৰ অনুগ্ৰহৰ
 দোআৰাই ইংৰাজ লোক আহি সিবিলাকৰ উপকাৰ কৰি সেই অতি নিৰ্দয়া সত্ৰুক অনেক বাৰ জিকিলত
 চাঙ্গিবৰ আগে খেদাই দিলে । সেই দিনৰে পৰা ক্ৰমে ক্ৰমে দেশ খনৰ সুখ বাহি বাহি গৈচে, আৰু
 অধিকাৰবিলাকে প্ৰজাবিলাকৰ কিমান হিত কৰে, তাৰ সকলো সাৰ্থ হৈচে’ (নৱেম্বৰ ১৮৪৮) । ধৰ্মকান্ত
 গোহাঁয়ে ইমানলৈকে কৈছে :

এতেকে ধৰ্মিষ্ঠ নাই ইংৰাজ সমান,

পৰৰ কাৰণে কোনে কৰে এত মান । (জুন ১৮৫৩)

আনফালে, অসমবয়ে স্বাধীনতা গ’ল, তাৰ বাবে কোনেও এটা হুঁমুনিয়াহো নাকাটিছিল । বৰং কোম্পানিৰ
 ৰাজত্বৰ প্ৰশংসাবাদ কৰা হৈছিল নানান প্ৰসংগত । ইংৰাজ ১৮৪৪ সনৰ ২৭ জানুআৰি তাৰিখত ‘সনি

কৌতুহলৰ বিষয় যে “অবুনোদয়ে” (এপ্ৰিল ১৮৫৩) আছিল । স্বৰ্গদেৱ পূৰন্দৰসিংহই ইংৰাজৰপৰা দেশ লৈ
 বৰ্তমান সম্পাদকজনৰ আজোককাকৰ ‘পথাৰ ঢাকি
 ধৰা’ ম’হ-পালৰ মাজৰ পাঁচজনী ম’হৰ অপঘাত-
 মৃত্যুৰ বতৰাও বুকুত বান্ধি ৰাখিছে : “২৫ মাৰ্চ সুকুৰ
 বাৰৰ বাতি দুপৰ মানৰ সময়ত কোঁঅৰপুৰ মৌজাৰ
 ৰতি নেওগ নামে এজন মানুহৰ ঘৰৰ ওচৰতে বান্ধি
 থোআ খুঁটিৰ মহৰ মাজত বজ্ৰপাত পৰি পাঁচ জনি মহ
 মৰিল । বাতি পুআ মহৰ গৰাকিএ দেখে যে পাঁচো জনি
 ঠৰ হৈ পৰি মৰি আছে : তাৰে এজনৰ চকু এটা ওলাই
 নিলগত পৰি আছিল ।” এই ৰতি নেওগ আগতে বৰবৰা

বাবে আন্দাজ বোলি এপৰ ডেৰ পৰ উঠাৰ সময়ত, ভাটি ফালৰ পৰা কাকতি ফৰিঙ্গবোৰ আহি মোকাম সিন্নসাগৰ পাই উজাই' যোৱা দেখি যোতিয়া অনেক ঠাইত অনেক মানুহে 'এতিয়াও কোনো আপদ হব, কোনো বজা বিসয়াবিলাকৰ ভঙ্গা পতা, বণ বিগ্ৰহ নতুবা দেসত মাউৰ নাইবা মহা আঁকাল হব, এই দৰে কোনো বিপতি অবসোই হব' বুলি কৈ ফুৰিছিল। তাতে 'দ.' (বাতিবাম দাস পেক ?) আশ্বাস দি লিখিছিল : "এতিয়া প্ৰাই দুই বছৰ হল, কিন্তু আমাৰ দেসত একো আপদ ইন্দ্ৰবে দিয়া নাই, ইন্দ্ৰবৰ অনুগ্রহতে লাহে লাহে আমাৰ দেস সুখিহে হৈছে ; কিয়নো এই কথা নগৰত থকা আবু গাঁৱত থকা সকলো মানুহবিলাকে জানিব পাৰে, আগৰ কালত কিমান সুখ আছিলে, আবু এতিয়া শ্ৰীকম্পানি বাহাদুৰৰ দিনত কিমান সুখ হৈছে, অধিক প্ৰমাণ দিব নে লাগে ; তথাপি তাহানিৰ কালত এজন মানুহে তিন টকা বুপতে বজা ঘৰত এবচবলৈ তাৰ চাউল লোন খাই খাটিব লাগে, তেহে তাৰ বচবেকত খাটনি ধনৰ পাল সুটে ; কিন্তু এতিয়া মাহেকত কুলিএ বন কৰি তিন টকা চাই টকাকৈ পাইচে, আবু তাতোকৈ অনেক লাভ এতিয়া আছে, মানুহে আপুনি আপুনি জানিব পাৰে ; আবু আসা কৰিচোঁ জদি কম্পানি বাহাদুৰৰ দিন সদাই থাকে তেন্তে দেস সুখি হব" (জুন ১৮৪৬)। ইন্দ্ৰবক অনেক ঠাইতে মিনতি জনোৱা হৈছে যেন "কম্পানিৰ আমোল সদাই কুসলে বাখে" (আগষ্ট ১৮৪৯, ইত্যাদি)। আহোম-গোৱৰৰ শেহৰ প্ৰতীক পুৰন্দৰসিংহৰ যোতিয়া ১৮৪৬ ছনৰ ১ অক্টোবৰ তাৰিখে জোৰহাট নগৰত মধুমহৰ পীড়া উপস্থিত হৈ মৃত্যু ঘটে, তেতিয়া মাথোন পূৰ্বৰ নিয়ম বাখি দুৰ্গা-পূজা চাবলৈ গোট খোৱা 'ফুকন, ববুআ আদি বৰ ববুআ ডাৰ্জবিয়াসকলে' বজাব পুত্ৰ 'শ্ৰীজুত কামেশ্বৰ সিংহক শ্ৰিত্য বজাব স থকা ঠাইতে' বৰ চবাত কাপৰ পাৰি বহুআই, বৰ ববুআ আবু ডাৰ্জবিয়াসকলে চাৰি বজাব সমইত পিঠি বজাই জুব্বাজ নাম দিয়া, শ্ৰীজুত কামেশ্বৰ সিংহক এক সেৱা কৰি জুব্বাজ মৰ্জতা দিলে। পাচে জুব্বাজে সোন, বুপ, কাঁহ, তাম, এই চাৰি কলহেৰে শ্ৰিত্য বজাক গা ধুআই, বাজ অলপকাৰ পিঠাই, সবাইত সাজ কাপৰ দি, কুঁআৰি আবু গোহাঁই সকলে সেৱা জনাই, চাঙ্গটি চন্দোআৰ তৰি চন্দন কাঠ আদিবে দহন কৰিলে' (অক্টোবৰ ১৮৪৬)। আন এঠাইত (ডিচেম্বৰ ১৮৫০) 'চন্দ্ৰকান্ত সিংহ মহা বজাব পুত্ৰ শ্ৰী শ্ৰী হেমকান্ত সিংহ জুব্বাজ' উজনি-ভ্ৰমণৰ উল্লেখ পৰিছে। আবু এঠাইত পুৰন্দৰসিংহ বজাব বৰবাণী গুআহাটিবপৰা উজাই যাওঁতে মূনিচন্দ্ৰ নামৰ বামুণে অলপ বেমাৰ হোৱাত দৰব খুৰাওঁ বুলি বিষম দৰব খুৰাই মৰা আবু তাৰ বাবে বামুণক বিচাৰকৰ্তাই জনমভব ফাটক দিয়াৰ সন্মদ দিয়া হৈছে (অক্টোবৰ ১৮৪৮)। এইদৰে প্ৰতাপী আহোম বাজশক্তিৰ প্ৰতিভূসকলৰ শেষ দশাৰ খবৰ "অবুনোদয়ে" বুকুত বাখি আছে। লগতে মটক দেশৰ বতৰাও কাকতখানিয়ে বাখিছিল—মৃত মাতিবৰ বৰসেনাপতিৰ মধ্যম পুতেক ভগীৰথ মাজিও গোহাঁইৰ মৃত্যু ; বাৰ্তাৰ বিৱৰণত ইয়াকো কোৱা হৈছে যে "শ্ৰিয়মান কালে তেঁওৰ বৰ গিয়ান আছিল, গুবুকো অনাই সবাইবে দখিনা কৰি জিবোৰ মানুহ তেঁওক চাবৰ মনেৰে গৈ আছিলে, সেইবোৰকো চাই সমাদৰ কৰিহে মৰিল। তাৰ পাচে তেঁওৰ সপৰিবাৰকে মৰা স বাপেকৰ বিতিবে দাহ কৰি মৈদামৰ দৰে ওখ ভেঁট কৰিলে ; বিধি মতে পহু মাচ আদি কৰি খাদ্য দ্ৰব্য মৰ্জদাৰ কাপৰকো কৰি ভালেমান দ্ৰব্য গোটাই ২৯ ফাগুন তাৰিখে সুকুৰ বাবৰ বাতি দিনকৈ বৰ সবাহ কৰিলে" (মাৰ্চ ১৮৪৭)। এইদৰেই প্ৰাচীন ধৰণ-ধাৰণবো অৱসানৰ ইংগিত যেন "অবুনোদই"ৰ সন্মদ-প্ৰৱাহে দিয়ে। মধ্য উনিবিংশ শতিকাৰ অসমৰ আকাশৰ এটি উজ্জ্বল তৰা মনিবাম দেওনৰ কাৰ্যৰ এটি ক্ষীণ দীপ্তিও আহি কাকতখানিত পৰিছে (জানোআৰি ১৮৪৮) ; তেওঁ ফাঁচি-কাঠত ওলমাৰ বতৰাও পত্ৰিকাৰ পাতত নিৰ্লেপ্তভাৱে দিয়া হৈছে (ফেব্ৰুৱাৰি ১৮৫৮)। মৰাণ-বিদ্ৰোহৰ স্মৰণ দুই-এটি ঠাইত আহিছে : ১৮৪৮ ছনত মৃত্যু ঘটা লোক এজনে কৈছে, "মটকত জেতিয়া চেকনি ধৰা বন হই তেতিয়া মই আন্দাজ আঠ বছৰিয়া লৰাৰ মান ডাঙ্গৰ" (ফেব্ৰুৱাৰি ১৮৪৮) ; সন্মদ দিয়া হৈছে : "গবৰ্গীয়া বুবা বজাব মৈদামটো মাথোন মটকে আঁগৈএ খানিলে" (জানোআৰি ১৮৪৬)।

অসমৰ অতীত-উদ্ঘাটন :

"অবুনোদই"ৰ পিণ্ডতসকলে অসমৰ অতীত উদ্ঘাটন কৰিবৰ যত্ন কৰিছিল, অসমৰ অমূল্য সম্পদ পুৰাণ বুৰঞ্জী বহুতোখিনি সংগ্ৰহ কৰিছিল আবু নতুন কাশীনাথ তামুলী ফুকনৰ বুৰঞ্জী প্ৰকাশ কৰিছিল

(১৮৪৪)। পুৰাণৰ ভিতৰত দুখনিৰ পাঠ পত্ৰিকাত প্ৰকাশ কৰা হৈছিল। ১৮৫০ৰ আগষ্টত আৰম্ভ কৰি "পুৰাণ অসম বুৰঞ্জী"খনি ১৮৫২ৰ আগষ্টলৈকে ২২ ভাগ কৰি টুকুৰা-টুকুৰাকৈ উলিওৱা হৈছিল। এইদৰে আহোম বুৰঞ্জীৰ মূল্যবান এখন গ্ৰন্থ প্ৰকাশ হোৱাৰ উপৰিও এই প্ৰকাশ হ'ল পুৰাণ পুথিৰ পাঠৰ প্ৰথম প্ৰকাশন আবু অসমত পাঠ-সমীক্ষাৰ প্ৰথম উদাহৰণ। বুৰঞ্জীখনৰ পাতনিত কোৱা হৈছে সম্পাদকৰ ফালতপৰা : "আমি এতিয়া আহোমৰ অতি পুৰাণ বুৰঞ্জী এটা পাই, এই মাহৰ অবুনোদইত লিখিবলৈ ধৰিচোঁ। তাত জি কথা পাইচোঁ, সকলো স্বৰূপ নহই, তথাপি জেনে পাইচোঁ, সেই দৰেই লিখোঁ ; পহু'আসকলে জি স্বৰূপ, জি অস্বৰূপ, তাকে আপোনাৰ মনেৰে বিবেচনা কৰি বুজোক" (আগষ্ট ১৮৫০)। পুৰাণ গ্ৰন্থৰ পাঠ-গ্ৰহণৰ এইদৰে এটি নিৰপেক্ষ ৰীতি অৱলম্বন কৰা হৈছে। লাউৰপৰা মানুহ জাতি উৎপন্ন হোৱা, ইন্দ্ৰৰপৰা ইন্দ্ৰবংশী আহোম বজাসকল হোৱাৰ আখ্যানক সম্পাদকে গ্ৰহণ কৰিব খোজা নাই সেইবোৰ উপাখ্যান মাথোন বুলি নহয়, বৰং বাইবেলৰ সৃষ্টি-পৰিক্ৰমা আবু গ্ৰীক দেশৰ চিকন্দৰ মহাবজাক দেৱৰাজ জুপিটাৰৰ পুতেক বুলি চাৰি থকা ধাৰণাৰ লগত তুলনা কৰিহে। আন এখন গুবুড়পূৰ্ণ বুৰঞ্জী "কামবুপৰ বুৰঞ্জী"ৰ আঠটা আখ্যা ১৮৫০ৰ জানুৱাৰীৰপৰা অক্টোবৰৰ ভিতৰত "অবুনোদই"ত সন্নিবিষ্ট হৈ প্ৰকাশ পায়। এইখনিৰ পাঠো যত্নসহকাৰে উদ্ধাৰ কৰা হৈছিল। "অবুনোদই"ত তৃতীয় অকণমান এখন বুৰঞ্জী "চুটিয়া বজাব বংসৱালি" অসমৰ গবৰ্ণমেণ্ট স্কুল-সমূহৰ পৰিদৰ্শক উইলিয়াম ৰবিচ্ছনে সংগ্ৰহ কৰি "অবুনোদই"ক দিছিল ; তাকে এই দুশৰীয়া কণমান পাতনিখন দি ১৮৫০ৰ ডিচেম্বৰৰ সংখ্যাত প্ৰকাশ কৰা হয় : "অনেক দেসৰ লোকে আপোনাৰ বজা দেৱতাৰ বংস বুলি সিবিলাকৰ অৰ্থে জি বুপে অনেক উপকথা গপ কৰি সাজি বুৰঞ্জিত সুমুআই লিখে, সেই বুপে চুটিয়াবিলাকেও আপোনাৰ বজাৰ বংসৱালি বনালে। সিহঁতৰ এক পুৰাণ বংসৱালি পাই তলত লিখিচোঁ।" এই বংশাৱলীৰ বিবিধ বুপ পোৱা যায় আবু সেইবোৰৰ ঐতিহাসিক মূল্যত ছাৰ এডোৱাৰ্ড গেইট প্ৰভৃতিয়ে ঘোৰ সন্দেহ প্ৰকাশ কৰি গৈছে। [১৯৮০ৰ ৰঙালী বিহু সংখ্যা "আমাৰ প্ৰতিনিধি"ত প্ৰকাশিত মোৰ প্ৰবন্ধত এই বিষয়ে কিঞ্চিৎ বহলাই আলোচনা কৰা হৈছে।]

ডক্টৰ ব্ৰাউন আবু বোপ্টস্ট আন কৰ্মীসকলে শিৱসাগৰত থাকি পোন প্ৰথম পুৰাণ পুথি-সংগ্ৰহৰ কাম আৰম্ভ কৰে। ১৮৪০ আবু ১৮৫০ৰ মাজৰ দশকতে এই সংগ্ৰহ হয় বুলি ক'ব পাৰি। সেইসকলে যিখনি পুথি গোটা হৈছিল, সেইখনি শিৱসাগৰত থকা বেভাবেও এ. কে. গাৰ্নি আবু তেওঁৰ পিছত নগাঁৱত কাম কৰা বেভা. পি. এইচ. মুৰৰ হাতলৈ যায় আবু অৱশেষত গুৱাহাটীৰ আমেৰিকান বোপ্টস্ট মিছনৰ গুদাম-ঘৰত জমা হয়গৈ। ভাগ্যক্রমে ১৯২৫ ছনৰ মেই মাহত পুথিখনি ডক্টৰ সূৰ্যকুমাৰ ভূঞাৰ দৃষ্টিগোচৰ হয় আবু সেই বছৰ অক্টোবৰ মাহত হোৱা কামবুপ অনুসন্ধান সন্মতিৰ বাৰ্ষিক অধিবেশনত সিখনি প্ৰদৰ্শনী পাত দেখুওৱা হয়। ডক্টৰ ভূঞাই মেই-জুনত চাই মেলি ব্ৰাউন ছাহাবৰ সংগৃহীত পুথিবোৰৰ এক তালিকা প্ৰস্তুত কৰে। সংগ্ৰহৰ ভিতৰত কেইবাখনো বুৰঞ্জী আছিল আবু তাৰে দুখন "অবুনোদই"ৰ পাতত প্ৰকাশিত হৈছিল। সংগ্ৰহত মুঠ আছিল ওঠখন পুথি ; যথা—বাম সৰস্বতীৰ "মণিচন্দ্ৰ ঘোষ," শঙ্কৰদেৱৰ "ভাগৱত," একাদশ স্কন্ধ ; বৈদ্যনাথ দ্বিজৰ "তুলসী-দূত-কাব্য" ; শ্ৰীধৰ স্বামীৰ 'দীপিকা'ৰে সৈতে "ভাগৱত-পুৰাণ"ৰ পঞ্চম আবু ষষ্ঠ স্কন্ধ ; "স্বৰোদয়" ; হৰিদেৱ শৰ্মাৰ "জ্যোতিষ-সংক্ষেপ" ; ৰঘুনন্দনৰ "জ্যোতিষ-তত্ত্ব" ; চাণক্যৰ প্ৰৱচনৰ খণ্ডিত অসমীয়া অনুবাদ ; কিছু নেলেকা পাত ; জয়ধ্বজসিংহৰপৰা বুদ্ধসিংহৰ দিনলৈ এখন খণ্ডিত বুৰঞ্জী ; "কামবুপৰ বুৰঞ্জী" ; লক্ষ্মীসিংহৰ বুৰঞ্জী (যিখনক ভূঞা ছাৰে 'বৰপাহি বুৰঞ্জী' নাম দিছিল) ; দেওখাই অসমীয়া বুৰঞ্জী। তেতিয়া তেতিয়াই বোপ্টস্ট মিছন সমাজে পুথিখনি কামবুপ অনুসন্ধান সন্মতিক নিবলৈ অনুমতি দিছিল ; কিছু বোধ হয় নিয়াও হ'ল ; কিছু পিছত জন্ম লোৱা (১৯২৮) বুৰঞ্জী আবু পুৰাতত্ত্ব বিভাগলৈ আহিল।^১ মুঠতে ব্ৰাউন ছাহাবৰ প্ৰচেষ্টা পেলনিতো নগ'লেই, বৰং অসমত বিশেষকৈ বুৰঞ্জী

^১ড. ভূঞাৰ "কামবুপৰ বুৰঞ্জী" (১৯৩৩) একাধিক প্ৰকাশিত (১৮৫৩) বুৰঞ্জীখনেই। সেইদৰে বুৰঞ্জী-বুৰঞ্জী আবু ওপৰৰি টোকাৰ সংকলন হ'লেও তাৰ ঘাই পুৰাতত্ত্ব বিভাগৰ আন আন বুৰঞ্জী-প্ৰকাশনতো ব্ৰাউনৰ অংশ ড. ব্ৰাউনৰ সংগৃহীত আবু "অবুনোদই"ত সংগৃহীত বুৰঞ্জী পুথিৰ পাঠ সোমাইছে।

আদি চৰ্চাৰ পথত পথপ্রদৰ্শকহে হ'ল। ব্ৰাউনৰ সংগৃহীত বুৰঞ্জী প্ৰায়কেইখনেই প্ৰকাশিত হৈ গৈছে।

ওপৰৰ দ.ব উক্তি আহোম ৰাজত্বৰ কালৰ খাজনাৰ সলনি ৰজা-বিষয়াৰ ঘৰত গা-খাটনিৰ সমালোচনা কৰা হৈছে আৰু 'কম্পানি বাহাদুৰৰ দিন সদাই থাকিব'ৰ আশা প্ৰকাশ কৰা হৈছে। কলং নৈৰ ওপৰত হোৱা কাঠৰ দলঙো 'ইন্দ্ৰব অনুগ্ৰহৰ দোআৰাই ইংৰাজ লোক আহিব'ৰ নিদৰ্শন (নৱেম্বৰ ১৮৪৮)। ইংৰাজ জাতি পৰাক্ৰম আৰু সভ্যতাৰ নিদৰ্শন (ফেব্ৰুৱাৰি ১৮৪৯)। 'এতিয়া ইন্দ্ৰবে পহৰ বাকিচে, আৰু আমালৈ দায়া কৰি গিয়ানি দেসাকিৰাবিলাক দিচে।' কম্পানিৰ আমোলবপৰাইহে দেশত ঠায়ে ঠায়ে স্কুল হৈছে (ব. দ., আগষ্ট ১৮৪৯)। তেওঁলোক কি বিচক্ষণ কৰ্মী!—'ধন্য ধন্য ইংৰাজহে বুধিমান হই./দেৱৰ নিৰ্মান কৰ্ম মানুহে কৰই' (দয়াবাম চোটিয়া, ফেব্ৰুৱাৰি ১৮৫০)। কম্পানিয়ে আমাৰ গুৱাহাটীতে কচাৰি, শূৰনী গীৰ্জাঘৰ, হস্পিটাল, স্কুল আদি কৰিছে; 'এতেকে ধৰ্মিষ্ঠ নাহি ইংৰাজ সমান./পৰব কাৰণে কোনে কৰে এত মান' (ধৰ্মকান্ত গোহাঁই, জুন ১৮৫০)। 'আপোন চকুএ দেখা ইংৰাজৰ দায়া/অনেক জিলাত থৈচে ইন্স্কুল পাতিয়া।' 'দেৱৰ কুসল চিন্তে ইংৰাজ মহা ৰজা/কেন মতে ভালে থাকিবন্ত সৰ্ব প্ৰজা./এই বুলি মনে কৰে পৰম জতন, সকলোকে কৰে দেখা দায়াৰে পালন। এনে উপকাৰি ৰজা ন হৈবন্ত আৰ' (চিকা দাস, চেপ্তেম্বৰ ১৮৫০)। এনেভাৱে ইংৰাজ কম্পানিৰ ৰাজত্বৰ প্ৰশংসা কৰাটো "অবুনোদই"ৰ নীতিগত কথা, যদিও তাক কাকতৰ প্ৰধান উদ্দেশ্যৰ ভিতৰত ধৰিব নোৱাৰি।

ভাৰতীয় ধৰ্ম আৰু ধৰ্মসাহিত্যৰ বিশেষ আলোচনা "অবুনোদই"ত নাই। যি দুই-এজন খ্ৰীষ্টিয়ান প্ৰচাৰকে তেনে আলোচনা কৰিছে, তেওঁলোক জে. এন্. ফাকু'হাব্ বা কামিল্ বুলকে নহয় যে মুকলি মনেৰে পাণ্ডিত্যপূৰ্ণ কথা ক'ব। ন.ল.ফ. আদিৰ লেখাত হিন্দুধৰ্মৰ স্পষ্ট নিন্দাই প্ৰকাশ পাইছে। নিন্দা নোহোৱাকৈ সেই ধৰ্মৰ চমু আভাসো দুই-এঠাইত অৱশ্যে দিয়া হৈছে (চেপ্তেম্বৰ ১৮৫২)।

মুদ্ৰা-বৈজ্ঞানিক অধ্যয়ন :

মধ্য যুগৰ ভাৰতবৰ্ষৰ ইতিহাস-অধ্যয়নত বিভিন্ন শাসকসকলৰ মুদ্ৰাৰ অধ্যয়ন (numismatic study) এটি বিশিষ্ট উপাদান। এই দিশতো "অবুনোদই"ৰ থলুৱা দৃষ্টি পৰিছিল। এইফালে সিসকলৰ বুচি উদ্ধৃত হোৱাৰ ইতিহাস এইদৰে দিয়া হৈছে : "বঙ্গপুৰ নগৰৰ ৰাজ কাৰেঙ্গৰ ওচৰত এতিয়ালৈকে অনেক মানুহ গোট খাই মাটি খানি আচে। তাতে কোচ, কচাৰি, জয়ন্তিয়া, ভোটিয়া, আৰু আহোম ৰজাবিলাকৰ অনেক পুৰনি মোহৰ বুপ পালে" (মাৰ্চ ১৮৫১)। এই খবৰ দিয়াৰ লগে লগেই এক নাৰায়ণী (কোচ বেহাৰ) বুপ, এক নাৰায়ণী আধালি আৰু গাবো কঁতৰা অৰ্থাৎ জয়ন্তীয়া ৰজাৰ বুপৰ চিত্ৰও কাটি দিয়া হৈছে; বুপটো লক্ষ্মীনাৰায়ণ ৰজাৰ ১৫০৯ শকৰ; আধালিটো আনুমানিকভাৱে চন্দ্ৰনাৰায়ণ ৰজাৰ, শক নোহোৱা ["আৰু কেঁচা বুপৰ আধালি অনেক ওলাল; টকিয়া মোহৰ সাঁচত মৰা হেতুকে আখৰ আদ খনি মাথোন বই।"]; কিন্তু "১৭১৬ সঁকৰ গাবো কঁতৰা বা জয়ন্তীয়া এটা বুপ ওলাল, তাৰ আখৰ কিছু ভগা হোআত আন এটা জয়ন্তীয়া বুপ"ৰ ছবিহে দিয়া হৈছে। বংপুৰ নগৰত খানি উলিওৱা মোহৰৰ ভিতৰত মোগল তথা অন্য মুছলমান শাসকসকলৰ মুদ্ৰাও ওলাইছিল : শ্বাহানশ্বাহ আকবৰৰ শাসনৰ ৪৩শ বছৰত (১৫৯৬ ছন) আহমদাবাদত মৰা বুপ, মহম্মদ শ্বাহৰ তাৰিখ নোহোৱা মোহৰ, মালৱা দেশৰ ঘিয়াছুদ্দিনৰ (১৪৬৯-১৫০১ খ্ৰী-) এটা মোহৰ আৰু পাটু উলিয়াৰ নোৱৰা এটা বুপৰ মুদ্ৰা (মেই ১৮৫১); শ্বাহজাহান (১৬৩১, ১৬৩৯ খ্ৰী-) আৰু আওৰংজেৰ বাদশ্বাহৰ (১৬৬৪?, ১৬৯৭ খ্ৰী-) দুটাকৈ মোহৰ (জুলাই ১৮৫১); আকবৰ, জেহাৰ্গাৰ, শ্বাহজাহান আৰু আওৰংজেৰৰ মোহৰ (জানুআৰি ১৮৫২)। নবনাৰায়ণ মহাৰজাৰ মোহৰ (চেপ্তেম্বৰ ১৮৫৪) আৰু মায়ামৰীয়া বিদ্রোহী ৰজাৰ মোহৰৰ (অক্টোবৰ ১৮৫৪) ছবি বিশেষ কোঁতু-হলোদীপক। অসমীয়া আখৰৰ মুদ্ৰাবোৰ ক্ৰমিকভাৱে সজালে : প্ৰতাপসিংহ স্বৰ্গদেৱ ১৬৪৮ ছন (ফেব্ৰুআৰি ১৮৫২, এপ্ৰিল ১৮৫৪), বুদ্ধসিংহ ১৬৯৬, ১৬৯৭, ১৭০৮ (এপ্ৰিল ১৮৫৪), শিৱসিংহ ১৭১৫, ১৭২১, শিৱসিংহ আৰু ফুলেশ্বৰী ১৭২৪, ১৭২৬ দুটা, ফুলেশ্বৰীৰ মৃত্যুত শিৱসিংহ অকলে ১৭৩২ (মেই ১৮৫৪), শিৱসিংহ আৰু অক্ষিকাদেশী ১৭৩২, ১৭৩৩, শিৱসিংহ আৰু সৰ্বেশ্বৰী ১৭৩৯, ১৭৪৩, প্ৰমত্তসিংহ ১৭৪৬ (জুন ১৮৫৪), ৰাজেশ্বৰসিংহ ১৭৫০, ১৭৫৪, ১৭৬৪, ১৭৬৭ (জুলাই ১৮৫৪),

লক্ষ্মীসিংহ ১৭৭০, ১৭৮০, গোবীনাৰ্থসিংহ ১৭৮১, ১৭৯৫ (আগষ্ট ১৮৫৪)। আহোম আখৰৰ মোহৰ-কেইটাৰ বিশেষ গুৰুত্ব : চক্ৰধৰসিংহ ১৬৬৪, গদাধৰসিংহ ১৬৮২ (এপ্ৰিল ১৮৫৪), প্ৰমত্তসিংহ ১৭৪৪, ১৭৫০ (জুন ১৮৫৪) আৰু ৰাজেশ্বৰসিংহ ১৭৫১ (জুলাই ১৮৫৪)। শিৱসিংহৰ দিনতেই সম্ভৱতঃ ফাৰ্চী হৰফত মোহৰ মৰা আৰম্ভ হয়; এইবোৰ ছনৰ মোহৰৰ অভিলেখক "অবুনোদয়ে" সুবক্ষা দি ৰাখিছে : শিৱসিংহ আৰু প্ৰমথেশ্বৰী ১৭২৭, ১৭২৯ (মেই ১৮৫৪), শিৱসিংহ আৰু অক্ষিকা ১৭৩২ (জুন ১৮৫৪), ৰাজেশ্বৰসিংহ ১৭৫২, ১৭৫৩ (জুলাই ১৮৫৪)। বিশেষ কোঁতুহলোদীপক হ'ল ৰাজেশ্বৰসিংহৰ দিনৰ ১৭৫৩ ছনৰ নাগেৰী আখৰৰ এটা বুপ আৰু ১৭৫৯ ছনৰ নাগেৰী-অসমীয়া-মিহালি এটা মহা। অসমৰ মাইকী-পোৱালি যন্ত্ৰ বা টাকচালে কেনেভাৱে মুদ্ৰা ঢালিছিল, তাৰ আভাস এই চিত্ৰবোৰৰপৰা পোৱা যাব।

নব্য অৰ্থনৈতিক দৃষ্টি :

অসমৰ নতুন অৰ্থনীতিৰ প্ৰতিও "অবুনোদই"ৰ দৃষ্টি আছিল আৰু কাকতখিনিয়ে চাহপাত, নাগমাটি আদিৰ বতৰা জনসাধাৰণক দিছিল। লক্ষ্য কৰিব লগীয়া যে ১৮৪৬ৰ ফেব্ৰুআৰিৰ 'অনেক দেসৰ সংসাৰিক সমাদ'ৰ আৰম্ভনতেই কোৱা হৈছে : "আসাম কম্পানিএ এবচৰৰ ভিতৰত ১৯৪০০০ পণ্ড অৰ্থাত ১৭০০০ সেৰ চাহ আৰ্জিচে। ইংলণ্ডলৈ নিলে সেবে ২ টকাকৈ দৰ পাই মুঠে প্ৰায় ২ লাখ টকা পাব।" অসমৰ চিৰকলীয়া কৃষিৰ উন্নয়ন কামনা কৰি গুৱাহাটীৰ মুনিছ কেফায়ত উলাৰ বঙলা ভাষাত লিখা "ক্ৰিসি দৰ্পন" নামৰ কিতাপৰ প্ৰকাশৰ আৰু তাৰ বিষয়-বস্তুৰ খবৰ দি অসমীয়া মানুহক সম্বোধন কৰি কোৱা হৈছে : "হে অচম দেসি লোকবিলাক, তোমোলাকে এলাহ এৰি এই কিতাপ চাই ৰিতিৰ দৰে খেতি কৰিলে, খেতিৰ দোআৰাই উত্তম বুপে পৰ্বীত থাকিব পাৰিবা, আৰু অনেক ধনো পাবা" (মেই ১৮৫৪)। আনফালে খেতিৰ শত্ৰু বানপানীৰ খবৰো "অবুনোদই"ৰ শুভত মাজে মাজে সন্নিৱিষ্ট হৈছিল। মন কৰিব লগীয়া যে প্ৰায় এই সময়তে আনন্দবাম ঢোকিয়াল ফুকনে মিষ্ছ ছাহাবৰ ওচৰত দাখিল কৰি স্মাৰক-পত্ৰত অসমৰ কৃষি-কৰ্ষণত আধুনিক যন্ত্ৰ আৰু বৈজ্ঞানিক পদ্ধতি-প্ৰয়োগৰ পোষকতা কৰিছিল আৰু তেওঁৰ 'ইংলণ্ডৰ বিবৰণ' আৰু অন্যান্য প্ৰবন্ধত ইংলেণ্ডৰ উদ্যোগিক বিপ্লৱৰ আদৰ্শত অসম দেশত উদ্যোগৰ বিকাশ কামনা কৰিছিল। "অবুনোদয়ে" অচম দেশৰ মানুহক মাটিৰ তলত টকা পুতি নাৰাখি বেংকত থৈ সুত আৰ্জিবলৈ উপদেশ দিছিল (ফেব্ৰুআৰি ১৮৫০)।

"বিং সং" অৰ্থাৎ "বিবিধার্থ সংগ্ৰহ"ৰপৰা ঢাকা দেশত কেনে সুন্দৰ মলমল কাপোৰ তৈয়াৰ হয়, তাৰ বৰ্ণনা দি দেশৰ শিপ্পৰ প্ৰতি মনোযোগ আকৰ্ষণ কৰিবৰ যত্ন কৰা হৈছে। তাৰ ভিতৰত উত্তম কেই-বিধমানৰ উল্লেখ কৰি তাকো সুকীয়াকৈ বৰ্ণোৱা হৈছে—মলমল খাস, সবকাৰআলি, জুমা, বঙ্গ, সবনম, আলাৰালি, তঞ্জৈ, জামদানি ইত্যাদি (চেপ্তেম্বৰ, অক্টোবৰ ১৮৫০)।

গীতালৰ বাৰ্তা :

নতুন জগতৰ সংগীতৰ বাৰ্তাও "অবুনোদয়ে" বিলাই দি গায়ক-গায়িকাৰ কি মূল্য হ'ব পাৰে, তাক লোকক জনাইছিল। যোৱা শতিকাৰ বিশ্ববিখ্যাত ছুইডিংশ্ গায়িকা জেনি লিণ্ডৰ দেশ-বিদেশত সমাদৰৰ কথা, তেওঁৰ জনহিতকৰ দানৰ কথা : "ইংলণ্ডত সুন্দৰকৈ গিত গাব জনা জেনি লিণ্ড নামেৰে এজনী মেম চাহাবে হস্পিটাল, ইন্স্কুল প্ৰতিভিতলৈ চান্দা কৰি বুপ দিবৰ আসয়েৰে এঠাইত দু ৰাতি গিত গালে; তাকে সুনিবলৈ অহা মানুহবিলাকৰ পৰা ১৮৬০০ মান বুপ পালে। আৰু ৩ বছৰৰ ভিতৰত তেওঁ সেই বুপে ঠায়ে ঠায়ে চান্দা কৰি ১,২০,০০০ মান দিলে" (জুন ১৮৪৯); "প্ৰীমিতি জেনি লিণ্ড নামে চুইডন দেসৰ এজনী তিবোতা অতি সুন্দৰ উত্তম গায়ন হোআ দেখি, তেওঁ গিত গোআ সুনিবলৈ সকলো মানুহে বৰকৈ খেদি জাই, এবাৰ সুনিবলৈ দুটকা এটকা এই বুপে ধন দিএ। আমেৰিকা দেসত গান কৰিবলৈ এজন মানুহে মাতি, দিনে দিনে ২০০০ টকা দিম বুলি কথা ৰাখিলে। পাচে নুয়ৰ্ক নগৰ পালত তাৰ মানুহবিলাকে তেওঁ গান কৰা ঘৰত সোমোআৰ বহু চিঠি কিনি লোআত কোনো দিনা কুৰি, ডেৰ কুৰি হেজাৰ ধন উঠে" (নৱেম্বৰ ১৮৫০)। দেশীয় সংগীতৰ বতৰাই তেতিয়াও আদৰ পাবৰ নো।

নৃতাত্ত্বিক অধ্যয়নৰ শুভাৰম্ভ :

অসমৰ বিভিন্ন জনজাতিৰ বিৱৰণ “অবুনোদই”ৰ এক মূল্যবান কৰ্ম। ‘ভোটৰ দেসৰ বিৱৰণ’তে তাৰ আৰম্ভণি (জুলাই ১৮৪৬)। ‘এই অসম দেসক চাৰিও ফালে পৰ্বতে বেৰি আছে, আবু সেই পৰ্বত-বিলাকত ভোট, অকা, আবৰ, চিংফ, ডফলা, খাম্টি, মিচিমি, নগা আবু গাবোকে আদি কৰি অনেক জাতি পৰ্বতিয়া মানুহ থাকে, সিহঁতৰ বিৱৰণ জনা বৰ আবাস্যক ; সম্প্ৰতি গাবো সকলৰ কথা লিখি পাচে সিবেৰ জাতিৰ বিৱৰণ লিখিম।’—এই বুলি জনজাতিৰ অধ্যয়নত সাৰ্থক গুবুহু আৰোপ কৰি সংকল্প লোৱা হয় (মেই ১৮৪৭) আবু লগে লগে গাবোৰ বৰ্ণনা দিয়া হয়। সেই অনুসৰি আ. নামৰ এজন লেখকে (আনন্দ-বাম ঢোকিয়াল ফুকননৈক ?) নগাঁও জিলাৰ বিচাৰপতি কেপ্টেইন বাটলাৰ *Sketch of Asam*-অৰপৰা নগাৰ বিৱৰণ (জুন ১৮৪৮), খাম্টিৰ আবু মিচিমিৰ বিৱৰণ (জুলাই ১৮৪৮), চিংফোৰ বিৱৰণ (আগষ্ট ১৮৪৮), আবৰ, বৰ আবৰ, মিৰি আবু ডফলাৰ বিৱৰণ (নৱেম্বৰ ১৮৪৮) আবু অ’কাৰ বিৱৰণ (ফেব্ৰুৱাৰি ১৮৪৯) প্ৰকাশ কৰে আবু সামৰ্ণিত ইংৰাজ জাতিৰ ইতিহাস স্মৰণ কৰি উচ্ছ্বাসিতভাৱে কয় : ‘জি ইংৰাজ জাতি এতিয়া ইমান পৰাক্ৰমি আবু সভ্য হৈছে, জিবিলাকে ভাপৰ বলত বৰ ঘৰ একোটা বামে আবু পানিএ চলাই, দহ দিনৰ বাট একে দিনে জাই, জিবিলাকে পাটৰ মোনা এখনেৰেই আকাশলৈ উঠে, জিবিলাকে গোটেই প্ৰিথিৰি ঘূৰি আটাই দেসৰ বাত্ৰা হাতৰ মুঠিতে থই, আবু জিবিলাক হেজাৰ হেজাৰ ক্ৰোচৰ আঁতৰৰ পৰা এই দেসলৈ আহি তাৰ লোকক সভ্য কৰিব ধৰিচে, সিবিলাকেই দুহেজাৰ বছৰৰ পূৰ্বে বিতিএ চৰিচে আবু সভ্যতাত নিচইকৈ নগা, আবু আবৰতকৈ বেয়া আছিল। দেখা, পৰম ইন্দ্ৰৰ কি আৰ্জ মাহিমা ! আবু মানুহৰ গিয়ান বা কাল ক্ৰমে কিমান ভাল হব পাৰে ! এতেকে আমি নৈবাস ন হ’ও, যে কোনোবা দিনা আমাৰ নগাহঁতৰ মাজতো ভাপৰ জন্ত হব, আবু সিহঁতেও গিয়ান আবু সভ্যতাত ইংৰাজহঁতে সৈতে জুজিব। আমি বাপ্পা কৰেণ, জে ইন্দ্ৰে সিয়ে সিহঁতক তেনে সভ্য হবলৈ লোআব।’ মন কৰিব লগীয়া : এই উল্লিখিত সন্নিৱিষ্ট ইংৰাজ জাতিৰ প্ৰশংসাবাদ, আমাৰ নিজৰ দেশৰ আশু উন্নতিৰ একান্ত কামনা আবু ঈশ্বৰৰ প্ৰতি সেই উন্নতি ঘটাবৰ বাবে অনুনয় আবু এক ঘন উচ্ছ্বাস—এই সকলোটি আনন্দবাম ফুকনৰ ‘ইংলণ্ডৰ বিৱৰণ’ আদি প্ৰবন্ধৰ বিশেষ লক্ষণাক্ৰান্ত বৈশিষ্ট্য।

সামাজিক কুসংস্কাৰ, অন্ধবিশ্বাসৰ বিৰুদ্ধে :

আনন্দবামৰ এই প্ৰবন্ধত (এপ্ৰেল ১৮৪৭) ‘মিচা সাখি, ভেঁটি, বেস্যা, কানি আবু সুবা’ক ত্যাগ কৰিব লগীয়া সামাজিক দুৰ্গুণ-বুপে নিৰ্বূপিত হৈছে। আজি ১৩৫ বছৰৰ পিছত সেই সময়ৰ সমাজত এইবোৰৰ কিমান প্ৰাদুৰ্ভাৱ আছিল, সেই কথা আমি কোৱা টান হৈ পৰিছে। মাদক দ্ৰব্যৰ কথা লৈ দুতিবাম স্বৰ্ণকাৰ হাজাৰিকাইতো এখন পদ-পুথিকে ৰচনা কৰিছিল। ‘অচম দেসৰ লোক সকলৰ প্ৰতি দুতিয় নিবেদন পত্ৰ’ত (জুলাই ১৮৫৩) ‘কলিকতা নগৰত থকা তোমোলাকৰ বন্ধু এজন অৰ্চামিয়া লোক’ৰ (এইজন সম্ভৱতঃ ডেকা গুণাভবাম ববুৱা) এই কথা-আষাৰ চকুত লগা : ‘জি মদ খোআ, বেস্যা গমন, জাল চাজি, আবু মিচা গোচৰ কথা আমাৰ দেসৰ লোকে পূৰ্বে সূনাও নাচিল, সেই সকল কৰম এতিয়া প্ৰৱল হৈছে। হাই হাই ! এই সকল কুলোকৰ লগত পৰি আমাৰ দেসৰ হোজা মানুহেও বৰ পাপ কৰিচে।’ ইয়াৰপৰা প্ৰতীয়মান হয়, এইবোৰ দুষ্কাৰ নৱপ্ৰৱৰ্তিত আধুনিকীকৃত জীৱনৰ বিষময় ফল মাথোন। ‘ফটিকাৰ বিৱৰণ’ প্ৰবন্ধত ‘ঈ’ (বাতিবাম দাস পেক ?) ‘বাৰাণ্ডি আবু বম, এই বুপে অনেক বিধ ফটিকা’ৰ উল্লেখ কৰি লৈছে : ‘এতিয়া কোনো কোনো ঠাইৰ পৰা অসম দেসৰ বদ নাম আহিচে আবু কৈচে বোলে, অসমৰ তিতৰতো কোনো কোনোএ খাই, এই কথা সুনী মই আৰ্চিৰত মানিচো ! কিয়নো আগৰ কালত কোনো কোনো বুৰাবিলাকৰ মুখত সুনীচোঁ বোলে, মিৰি মিচিমি অ’কা ডফলা, আবু কচাৰি দেওখাই এইবিলাকৰ জাৰ সান্ত্ৰ নাই আবু একো বিদ্যা নাই, এনে ধৰম ন জনা দাঁতিঅলিয়া অগিয়ানিবোৰে হুন্ তহানিৰ কালত ভাতৰ মদ কৰি খাই ; কিন্তু আমাৰ দেসৰ ভিতৰত এনে বেৱহাৰ কেতিয়াও নাই কিচিল, এতিয়া সুনীচোঁ ভাল মন্দ অনেক মানুহে খাই ; আবু খাবলৈ সিকা মানুহ নিতৌ নিতৌ বাঁহহে গৈচে’ (জুন ১৮৪৬)। জনজাতিসমূহৰ মাজত ‘ভাতৰ মদ’ (beer) খাদ্যৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ-বুপে চলি

আহিছিল ; আবু নতুন যুগৰ দান হ’ল ব্ৰাণ্ডি, বাম আদি ‘লতাপানিয়লৰ বস’ অৰ্থাৎ আঙুৰৰ বসৰ সুবা (wine), যি দান গ্ৰহণ কৰাটো আধুনিকতাৰ পৰাকাঠা হৈ পৰিছিল এইটি ক্ষণত !

দেশৰ হিত চিন্তা কৰিবৰ নিমিত্তে পাশ্চাত্যৰ আদৰ্শত দুই-এটিকৈ সামাজিক অনুষ্ঠান গঢ় লৈ উঠিছিল। শিৱসাগৰৰ গিয়ানৰ সভা এনে এখনি সমাজ। ‘বুধ বাৰ ইং সন ১৮৪৫ৰ ২৪ ডিচেম্বৰত বেলি চাৰি ঘৰি বজাৰ সমহঁত’ এই সভাই কানি বৰবিহৰ কথা আলোচনা কৰি তাক খোৱা নিন্দা কৰে আবু “অবুনোদই”ৰ যোগে কানিৰ দুৰ্গুণৰ কথা প্ৰচাৰ কৰে (জানোআৰি ১৮৪৬)। “অবুনোদয়ে” বাবে বাবে কানিৰপৰা হোৱা অপকাৰৰ কথা অসমৰ মানুহক সকীয়াই আছিল আবু যি সময়ত মানব দিন বুলিলে মানুহৰ মুখ কেঁহেবাজ বটা যেন হৈছিল, সেই সময়ত কানিক ‘মানতকৈও এক সত্ৰ’ বুলি ঘোষণা কৰিছিল (নৱেম্বৰ ১৮৪৮)। কোনোৱে পদ্য ৰচনা কৰি কানি, ভাং আবু ফটিকাক নিন্দা কৰিছিল।

সকলকো কৰোঁ একে বাবে নমস্কাৰ,
কানি ভাঙ্গে হৈচে আমাৰ দেসৰ মহা ভাৰ,
তাকে খাই নষ্ট হল এই দেসৰ প্ৰানি,
সদাই দুখ, নাই সুখ, আবু হল অগিয়ানি।
তাতোকৈ সুনী আচোঁ অতিসই বিস্মই,
এই দেসৰ লোকে হুন্ ফটিকাও খাই,
হাই হাই কি সুনীলোঁ, কি ভৈলা অকাজ,
এই কথা সুনী সকলোএ পোআ লাজ।

(ঈ, জুন ১৮৪৬)

মাদক দ্ৰব্যই মানুহৰ জীৱনত কেনেকৈ বিষম অৱস্থা সৃষ্টি কৰিব পাৰে, উদাহৰণ দি “অবুনোদয়ে” বুজোৱাত যত্ন কৰা নাছিল। ‘আ’ ব (ঢোকিয়াল ফুকন ?) প্ৰবন্ধ ‘বিভিচাৰ বিসয়ক’ত অসমৰ দুৰ্গতি লৈ দুখ কৰা হৈছে (এপ্ৰিল ১৮৪৮) ; আন কি বছৰেকীয়া বিহুটোকো ব্যভিচাৰ-কৰ্মৰ লগত সাঙুৰি ধৰা হৈছে। নানা প্ৰকাৰৰ কুসংস্কাৰ আবু অন্ধবিশ্বাসৰ বিৰুদ্ধে “অবুনোদই”ৰ অভিযান চলিছিল। ‘মাউৰ কালত বুবা দাঙ্গবিয়াৰ মহাত্মাৰ বিৱৰণ’ত (মেই ১৮৪৭) ‘দ.ই হাইজা মহামাৰিৰ সময়ত কেনেকৈ অসমীয়া মানুহে বুঢ়া ডাঙৰীয়া নামৰ দেওক মানে, তাৰ বৰ্ণনা দিছে। “এই দৰে অসমীয়া মানুহৰ মাজত কোনোএ কোনোএ মাউৰৰ সময়ত কলাৰ ভু’ৰ সাজি চাৰি লগাই, চাউল, মাহ, গুৰ, ঘি’উ আদি কৰি ভু’ৰৰ ওপৰত তুলি দি নাদিতে উতাই পঠিয়াই। কোনোএ কোনোএ সেই দৰে চাৰালিও দিএ, আবু কোনোএ মাউৰৰ নাম কৰি বামতো এৰি দিএ। পাচে এই সকলো বস্তু কাউৰে আবু চোৰে খাই।... আবু কোনোএ কোনোএ মূৰ্তি সাজি নাদিৰ পাবত থই, আবু থায়ে থায়ে জুমে জুমে সকলো খনতে গধূলি হলে খোল কোবাই গোটেই খনতে ফুৰি থাকে।” খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মৰ পোহৰ ঢালি এই কৰ্মবোৰক নিন্দা কৰা হৈছে।

শিক্ষাৰ প্ৰসাৰ-কামনা :

সকলো কুসংস্কাৰ, ব্যভিচাৰ, কুৰীতি-অৰীতিৰ সংশোধনৰ উপায়-বুপে “অবুনোদয়ে” শিক্ষাৰ প্ৰচাৰৰ পোষকতা কৰিছিল। “অবুনোদই”ৰ খ্ৰীষ্টিয়ানসকলে নিজেও ঠায়ে ঠায়ে পঢ়াশালি পাতি খ্ৰীষ্টিয়ান-অখ্ৰীষ্টিয়ানৰ ল’ৰা-ছোৱালীৰ শিক্ষাৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। কোম্পানিৰ চৰকাৰেও ঠায়ে ঠায়ে স্কুল পাতিছিল। কিন্তু য’ত চৰকাৰে বঙলা ভাষাক শিক্ষাৰ মাধ্যম কৰিছিল, তাত মিছনাৰিসকলে সাহসেৰে আবু যুক্তিৰে অসমীয়া প্ৰয়োগ কৰিছিল। ১৮৪৬ৰ ৩১ মাৰ্চ তাৰিখে নগাঁৱত কয়েদি এজনক ফাঁচী দিয়া বৰ্ণনা-প্ৰসংগত ‘ম.ই’ (মাইল্ছ ব্ৰন্থন ?) লৈছিল : “এই দেসৰ আগৰ ৰজাবিলাক সামান্য লোকক

১৮৫৪ ছনৰ মিল্ছ ছাহাৰৰ *Report on the Province of Assam* মতে সগুস্ত অসম প্ৰদেশত ৭১ খন স্কুল আছিল ; গোৱালপাৰা জিলাত ১০, লখীম-পুৰ ৫, শিৱসাগৰ ২, কামৰূপ ২১, দৰং ৯, নগাঁও ১৩। মন কৰিব লগীয়া যে ১৮২৬ৰ অক্টোবৰতে ডেভিড স্কট ছাহাবে ১১খন স্কুল পাতি দিছিল। প্ৰথম মিছনাৰি পঢ়াশালিখন নাথান ব্ৰাউন আবু ওলিভাৰ টি, কট্টাবে সদিয়াত ১৮৩৭-ত পাতে।

পৰ্হাই সুনাই গিয়ানি কৰিবলৈ ইচা ন কৰিছিল।^১ কিন্তু এই কালৰ অধিকাৰবিলাকে সকলো জাতি লোকৰ লবাৰবিলাকক বিনা মূল্যে পৰ্হি সুনি গিয়ানি হবৰ কাৰনে গাঁৱে গাঁৱে স্কুল পাতি বৰ অনুগ্রহ কৰিছে, এই নিমিত্তে আগৰ নিচিনাকৈ মুৰ্খ হৈ থকা এতিয়া মন্দ আৰু অতি বৰ লাজৰ কথা” (এপ্ৰেল ১৮৪৬)। ‘গিয়ান সভা আৰু স্কুলৰ বিবৰন’ প্ৰবন্ধত (চেপ্তেম্বৰ ১৮৪৬) জ্ঞান-চৰ্চাৰ অনুষ্ঠান^২ আৰু স্কুল-কলেজ প্ৰতিষ্ঠা কৰা বিষয়ত গুবুৰু আৰোপ কৰা হৈছে আৰু এইবোৰ বিষয়ত বহুতোৰ্থিনি আগ বঢ়া কলিকতা মহানগৰ আৰু বংগদেশৰ আদৰ্শলৈ আঙুলিয়াই দিয়া হৈছে। লগতে কোৱা হৈছে, “এতিয়া অসম দেশৰ মানুহবিলাকবোৰ আগতকৈ আপোন লবাবোৰক সিকাবলৈ মন আছে, তেও ইয়াতকৈও মানুহ-বিলাকৰ বৰ ইচা হবলৈ আমি বাঞ্ছা কৰোঁ; নগৰত থকা ভদ্ৰ লোকৰ সন্তানবিলাকক সদাই লিখা পৰ্হা সিকোআ দস্তৰ আছে, আৰু গাঁৱত থকা এতৰপ ভাল মানুহেও সিহঁতৰ লবাবোৰক সিকিব দিএ, কিন্তু কোনো কোনো গাঁৱৰ ভাল মানুহবোৰে সিকিব নি দিএ, আৰু সামান্য মানুহবিলাকেও নি দিএ,” আৰু ল’বাবোৰক হাল বোৱা, কোৰ ধৰা, ভুই বোৱা, ধান দোৱা, আফু-তলি উলিওৱা, মুগা পোহা আদি কামত লগায়। বিদ্যা নহ’লে যে বুপ-সোণ আদি সম্পত্তি বৃথা, এই কথা লেখকে দঢ়াই কৈছে, আৰু বঙ্গাল দেশৰপৰা বঙালী ল’ৰা গৈ কেনেকৈ ইংলেণ্ডত শিক্ষা লাভ কৰাত ‘সেই ল’ৰাহঁতৰ মহলা লোআত, একে লগে পৰ্হা কোনো কোনো ইংৰাজ লবাহঁতকৈও ভাল’হে পোৱা গৈছে, এনে উৎসাহদায়ক উদাহৰণ দাঙি ধৰিছে, আৰু অসমীয়া মানুহক এই বুলি বিদ্যা-লাভলৈ উদগাইছে : “সেই নিমিত্তে আমাৰ অসম দেশৰ মানুহ-বিলাকেও লবাৰবিলাকৰ এফেৰি মান বনক বৰ লাভ জেন ইচা ন কৰি, বিদ্যা সিকিবলৈ দিয়া, তেহে আমাৰ দেশত গিয়ানি আৰু সকলো প্ৰকাৰ সুখি হব।” ‘লবাৰবিলাকক পৰ্হিবলৈ সিকোআ বাপেক মাকৰ উচিত’ শীৰ্ষেৰে লেখাটিত এটি উপকথা আনি ল’ৰাক বিদ্যা-দানৰ হকে অলপমান ওকালতি কৰা হৈছে। ‘অবুনোদই পৰ্হা সবু লবাৰবিলাকৰ প্ৰতি প্ৰথম প্ৰনই পত্ৰ’ত (চেপ্তেম্বৰ ১৮৪৬) ‘ম.’ ই (মাইল্ছ ব্ৰন্থন ?) ইংৰাজ জাতিৰ প্ৰশস্ত্যতৰতালৈ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰি কৈছে, “আবু হে মোৰ চোট বন্ধু লোক সকল, এতিয়া সোধোঁ তোমোলাক কি নিমিত্তে ইংৰাজ লোকৰ তুল্য হোআ নাই? সিহঁতৰ সৰিল অসমীয়া লোকৰ সৰিলতকৈ বৰিল নে, নাইবা জন্ম কালত সিহঁতৰ মন তোমোলাকৰ মনতকৈ উতম হই নে? এনে ন হই, কিন্তু সিহঁতৰ অনেক গিয়ান বিদ্যা আছে, এই নিমিত্তে সিহঁতৰ সুখ কুসলাদি বাৰ্হি আছে।” লেখকজনে ইংৰাজী শিক্ষাৰ বিশেষ আৱশ্যকতাত ভৰ দিছে : “তোমোলাকে জদি ভদ্ৰ আৰু সম্ভাস্ত হব খুজিচা, তেন্তে ইংৰাজী ভাসা সিকিবা। জদি সিল্প বিদ্যা, আৰু বানিজ্য, আৰু উতম বেষুয়া আৰু বাজ নিতি, আৰু ধৰ্ম আদি কৰি সকলো বিসয়ে জানিবলৈ ইচা কৰা, তেন্তে ইংৰাজী ভাসা সিকিবা। জদি এই দেশৰ সকলো লোকৰ আদৰ আৰু প্ৰসংসা পাব খোজা এই ভাসা সিকিবা, আৰু তাতে তোমালোকৰ জি গিয়ান জন্মিব তাক এই দেশৰ ভাসাত লিখি প্ৰকাশ কৰিবা।” ইংৰাজী ভাষাত সন্নিৱিষ্ট জ্ঞান তৰ্জমাৰ যোগেদি অসমীয়ালৈ অনাৰ উপদেশ বাবে বাবে দিয়া হৈছে। লেখকজনে নতুন শিক্ষাত শিক্ষিত নতুন পুৰুষৰ

১. ডেকিৱাল ফুকনেও আহোম শাসনৰ চূড়ান্ত বৃপৰ সময়তো সমাজৰ ওপৰ খাপৰ লোকৰ সংস্কৃত শিক্ষাৰ কাৰণেহে মত্ৰ লোৱা হৈছিল বুলিছে : *During the prosperity of the Native Government, the education of the respectable classes in Sanscrit knowledge always formed an object of social care and attention of the State (Anandaram Dhekiyal Pukan : Plea for Assam and Assamese, p. 78).*

২. প্ৰবন্ধটোত কোৱা হৈছে : “সিবসাগৰ জিলাতো সেই বৃপে সবু কৈ গিয়ানৰ সভা এখন পতা হৈছে। আৰু জদি অসম দেশৰ ঠায়ে ঠায়ে এনে সভা পাতে অতি

ভাল হব।” ১৮৫৫ ডিচেম্বৰত ‘জি. ব.ই (গুণাভিবাম ?) কলিকতাৰ ‘বিদ্যোৎসাহিনি সভা’ৰ কথা, ১৮৫৬ জানুআৰিত প. বা. স.ই (পূৰ্ণানন্দ সৰ্মা ডেকা ববু আ) ‘আসাম দেশ হিতৈসিনি’ নামে “সিবসাগৰত সভা পতাৰ কথা” আৰু চেপ্তেম্বৰত সভাৰ সম্পাদকৰূপে তেৰে “অচম দেশ হিতৈসিনি সভাৰ পত্ৰ” (A Circular from the Sibsagor Association) লেখে; আৰু ‘গিয়ান প্ৰদায়িনি সভা’ৰপৰা ড. শ. স. ই (বোধ হয় সভাৰ সম্পাদক কোনো ড. শৰ্মা) “জ্ঞান প্ৰদায়িনি সভাৰ সম্বাদ” প্ৰকাশ কৰে। গুণাভিবাম ববু ৰায়ো কলিকতাৰ-পৰা শিক্ষা লৈ আহি জ্ঞানপ্ৰদায়িনি নামে এখন সভা সংগঠন কৰিছিল।

দায়িত্ব সাব্যস্ত কৰাটো বিশেষ লক্ষ্য কৰিব লগীয় কথা। একেজন লেখকেই ‘খেহ আৰু অচম দেশৰ ইন্ধুলৰ কথা’ নামৰ লেখাত (জুন ১৮৫৩) অসমৰ তদানীন্তন শিক্ষা-ব্যৱস্থাত কেবোণ আৰু অনগ্রসৰতা আৰু তাৰ ফল-স্বৰূপে জন-সাধাৰণৰ মাজত বিদ্যাৰ অসংগাৰ লৈ দুখ কৰিছে। পঢ়াশালিৰ ওজাসকলবোৰ বিদ্যা-দানত আগ্ৰহ নাই, ল’ৰাৰ পিতৃ-মাতৃবোৰ সন্তানৰ বিদ্যা-লাভৰ প্ৰতি ধাউতিৰ অভাৱ! কলিকতাৰপৰা চিঠি লেখা ‘এজন অচমীয়া লোকে’ (জুলাই ১৮৫৪) দেশৰ শিক্ষাৰ দুৰ্ব্যৱস্থাৰ কথা চমুকৈ কৈছে, ‘বিদ্যা অভ্যাস কৰাই গিয়ান লভিবৰ দোআবাই এতিয়া আমাৰ ইংৰাজ দেশাধিকাৰৰ দিনত কোনো কোনো ঠাইত পৰ্হা সালি পতা হৈছে; কিন্তু তাত বিদেশি ভাসাৰ পুথি চলোআৰ গুনে লবাৰবিলাকে পৰ্হিও একো উপকাৰ পোআ নাই। পাদুৰি চাহাৰ সকলে মিস্যনেৰি পৰ্হা সালিত অচমীয়া পুথি পৰ্হাইচে; কিন্তু তালৈ সবহ লবা, খ্ৰিষ্টিয়ান কৰে বুলি ভয়তে নে জাই। জিবিলাক লবাই অধ্যাপকৰ তত সংস্কৃত বিদ্যা পৰ্হে, তেওঁ-বিলাকেও জত কিণ্ডত মান পৰ্হিয়েই সেই মহা উপকাৰি ভাসা আৰু ন পৰ্হে। আৰু তাৰ পৰা গিয়ান ন জনমি বৰ্হাকৈ কুসংস্কাৰহে জনমে। বঙ্গালি ভাসাৰ পুথি চলা পৰ্হা সালিত পৰ্হি লবাৰবিলাকে পুথি পৰ্হিব পৰা, আৰু কচাৰিত লিখা পৰ্হা কৰিব পৰা হলেই পৰ্হা সালি তিয়াগ কৰে।” বঙলা ভাষাৰ মাধ্যম চলা চৰকাৰী স্কুল, অসমীয়া মাধ্যমৰ পাদুৰিসকলৰ স্কুল আৰু সংস্কৃত টোল—এই তিনিও বিধতে শিক্ষা আগ নাৰাঢ়ি বৃটি হৈ বৈছিল; সেইহে পত্ৰ-লেখকজনলৈ ‘আমাৰ দেশৰ পৰা উপকাৰি এজন প্ৰধান বিচাৰ কৰ্তাই’ এবেলি লেখিছিল, “অচমীয়া লোক সকলৰ পৰা বিদ্যা বিসয়ে কোনো ভাল আসা কৰা, আৰু সুন্যত ঘৰ কৰা দুয়ো সমান কথা।” অসমৰ পঢ়াশালিত ‘বিদেশি ভাসা’ বঙলাৰ প্ৰচলনৰ কথা ইয়াত সামান্য-ভাৱে মাত্ৰ স্পৰ্শ কৰা হৈছে, আৰু এই বিষয়ে “অবুনোদয়ে” ক’তো বহল আলোচনা নকৰিছিল—যদিও ব্ৰন্থন, ব্ৰাউন আদি পাদুৰিসকলে কলিকতাত থকা চৰকাৰৰ উচ্চ মহললৈ লিখা-লিখি কৰিছিল, মিষ্ছ অসমলৈ অহাত স্মাৰক-পত্ৰ দিছিল, আনন্দৰাম ফুকনৰ দৰে এই বিষয়ে চিন্তা কৰা লোকেৰে (সেই এজনেই মাথোন তেতিয়া এই বিষয়ে চিন্তা কৰা অসমীয়া লোক!) পৰামৰ্শ কৰিছিল আৰু নিজৰ প্ৰতিষ্ঠিত পঢ়াশালি-বোৰত চলাবলৈ বাবেমতৰাৰ পুথিবপৰা ইংৰাজী মাধ্যমত অসমীয়া ব্যাকৰণলৈকে পুথি ৰচনা কৰিছিল। জুন ১৮৪৭ৰ পত্ৰিকাত মাত্ৰ কুৰিটা শাৰীত অসমীয়া আৰু বঙালী জাতিৰ এটি তুলনা দাঙি ধৰিছে ‘ক.ই। ফেববুআৰি ১৮৫৪ৰ সংখ্যাত প্ৰকাশিত ‘অচমীয়া ভাসা’-শীৰ্ষক টোকাত কলিকতাৰ ‘এজন অচমীয়া লোকে’ অসমীয়া ভাষাৰ স্বতন্ত্ৰতাৰ প্ৰশ্নৰ প্ৰসংগত লেখিছে : “কোনো কোনো লোকে এনে ভাবিবও পাৰে অচমীয়া ভাসা বঙ্গালি ভাসাৰ পৰা ওলাইচে। কিন্তু এনে চিন্তা কৰা অতি অমূলক। সিহঁত দুইবোৰ যি পৰস্পৰ মিল আছে সি কেৱল দুইও সংস্কৃতৰ ঠাল হোৱা দেখিহে হৈছে, নতুবা আন কাৰন নাই। অকল বঙ্গালিও ন হই, সংস্কৃতৰ জি আন এটা ঠাল উৰিয়া ভাসা, সি বঙ্গাল দেশৰো সফল অচম দেশৰ পৰাও দুৰৈ, তাৰো সবহ কথা অচমীয়াই সৈতে মিলে। জি সকল কথা তলত লিখা গল, সি বঙ্গালিতকৈও উৰিয়াই সৈতে মিলে।”—এই বুলি ষোলটা অসমীয়া শব্দক বঙলা আৰু ওড়িয়া প্ৰতিশব্দেৰে তুলনা কৰা হৈছে।

“অবুনোদই”ৰ থুলে স্ত্ৰী-শিক্ষাৰ পোষকতা কৰাটো এটি বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ কথা। এই বিষয়ত আনন্দৰাম ফুকনৰ উৎসাহ বিশেষভাৱে স্মৰণীয়। ‘আ.ই’ ‘বিভিচাৰ বিসয়ক’ প্ৰবন্ধত সমাজৰপৰা ব্যভিচাৰ-কুসংস্কাৰ দূৰীকৰণৰ উপায়-চিন্তাৰ প্ৰসংগত লেখিছে, “অসমীয়া লোক সকলে সিবিলাকৰ কন্যা সন্তানক একো গিয়ান নি সিকাই, লবাৰ মনে গিয়ান লবৰ জি বুপে জোগ্য চোআলিৰ মনো তুল্য বুপে জোগ্য, এতেকে উভয়কে গিয়ান দিলে বিসেস উপকাৰ দাঁসব।” ‘স্ত্ৰী শিক্ষা’ প্ৰবন্ধ (মেই ১৮৬১) লেখা হ. চ. হ’ল সম্ভৱতঃ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা।

জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ পোহৰ বিলোৱা : নৱজীৱনক আদৰা :

অজ্ঞান-অশিক্ষা, কুসংস্কাৰ-কুবিধাসৰ বিৰুদ্ধে যুঁজিবলৈ, যুঁজলৈ সাজু হ’বলৈও জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ প্ৰভা সমাজৰ মাজত পৰিবৰ্হি লাগিব। বাৰ্হিবৰ পৃথিৱীৰ দেশ, মানুহ আৰু আন প্ৰাণী, বিশ্ব-জগতৰ বৈজ্ঞানিক ধাৰণা, ভৌগোলিক আৰু বৈজ্ঞানিক নৱাৱিষ্কাৰবোৰৰ বতৰা, মানুহৰ সুখ-সমৃদ্ধি বৃদ্ধি কৰা

পৰিবহণ আদিৰ নতুন উপায়বোৰৰ জ্ঞান “অবুনোদয়ে” অসমীয়া পাঠকক অবিবামভাৱে দিয়াৰ যত্ন কাৰ্ণ্য কৰা নাছিল। আমেৰিকা-আৱিষ্কাৰ (মাৰ্চ ১৮৪৬) আৰু উত্তমাশা অন্তৰীপ ঘূৰি ইউৰোপ-পৰা ভাৰতবৰ্ষলৈ অহাৰ জল-পথ-আৱিষ্কাৰ (চেপ্তেম্বৰ, অক্টোবৰ ১৮৪৬) মনোৰম কাহিনী প্ৰথম বছৰতে কোৱা হৈছে। পিছৰ এটা সংখ্যাত (এপ্ৰিল ১৮৫২) প্লীষ্টফাৰ্ভ কলম্বছ আৰু যাৰ নামে আমেৰিকাৰ নামকৰণ হ’ল, সেই আমেৰিকো ৰেছপুচিৰ চমু পৰিচয় ওলাইছিল। পৃথিৱীৰ বিভিন্ন দেশবোৰৰ বিৱৰণ সম্বাদ-পত্ৰখনিৰ এটি অক্লান্ত বৈশিষ্ট্য। আৰু কিমানবোৰ দেশৰ কথাইয়ে এইভাৱে কোৱা নহৈছিল!— গ্ৰেট ব্ৰিটেইন (চেপ্তেম্বৰ ১৮৪৬) আৰু ভেইমুছ নৈৰ তলেদি কটা সুবুঙা (অক্টোবৰ ১৮৪৬), মিছৰ দেশ (অক্টোবৰ ১৮৪৬, আগষ্ট ১৮৫১) আৰু তাৰ স্ফিংক্স মূৰ্তি (আগষ্ট ১৮৪৮), শ্ৰীলংকা (জানুআৰি ১৮৪৭, জুলাই ১৮৫০), কিউবা (জুন ১৮৪৮), চীনৰ মহা গড় (আগষ্ট ১৮৪৮), পূব আফ্ৰিকাৰ জাঙ্গিৰা (আগষ্ট ১৮৫০), আফ্ৰিকাৰ দখিন ফাল (অক্টোবৰ ১৮৫০), অষ্ট্ৰেলিয়া (জানুআৰি ১৮৫১), আছিয়াত থকা ভাগ বুছিয়া (এপ্ৰিল ১৮৫১) আৰু তুৰ্কীস্থান (মেই ১৮৫১), ছিবিয়া আৰু পেলেস্টাইন (জুন ১৮৫১), আবৰ (জুলাই ১৮৫১) পাৰস্য (চেপ্তেম্বৰ ১৮৫১), আমেৰিকাৰ মধ্য ভাগ (অক্টোবৰ ১৮৫১), ব্ৰিটিশ উত্তৰ আমেৰিকা (ফেব্ৰুআৰি ১৮৫২), মোস্কো (মাৰ্চ ১৮৫২), মধ্য আমেৰিকা (এপ্ৰিল ১৮৫২), পশ্চিম আফ্ৰিকা (মেই ১৮৫২), বৰ্মা (জুলাই ১৮৫২), তাতাৰ দেশ (ডিচেম্বৰ ১৮৫২) আদিৰ ভৌগোলিক বিৱৰণে বহুল পৃথিৱীখন পাঠকক চকুৰ ওচৰ চপাই দিছিল। নায়াগ্ৰা আদি ‘নাদি পতন’ বা জল-প্ৰপাত (মাৰ্চ ১৮৫১) আৰু ‘লাৱা অৰ্থাত তপত জোল’ ওলোৱা পৰ্বত বা আগ্নেয়গিৰি এটনা পৰ্বত (ফেব্ৰুআৰি ১৮৫৪), হেক্‌লা পৰ্বত (জানুআৰি ১৮৪৬) আদিৰ বৰ্ণনাই পঢ়োঁতাৰ মনত চমক লগাইছিল। অনেক স্থানত ওলোৱা ব্ৰিটনসকলৰ পূৰ্বৰ বৰ্ষৰ অৱস্থাৰ কথায়ো সেইদৰে বিস্ময়ৰ নিশ্চয় সৃষ্টি নকৰাকৈ নৈবাছিল (অক্টোবৰ ১৮৪৮, চেপ্তেম্বৰ ১৮৫০ আদি)। প্ৰাচীন এছিয়াৰ নিৰ্নাৰি নগৰৰ সচিত্ৰ আভাসো হৈছিল কৌতূহলোদ্দীপক। বিভিন্ন দেশৰ শৰ-সংকাৰৰ পদ্ধতিৰ (জানুআৰি ১৮৪৭) আৰু ভোজনৰীতিৰ বৰ্ণনা (জুলাই ১৮৪৭) পঢ়িও এশ বছৰৰ আগবসকলে বিস্ময় মানিছিল চাগৈ, যেনেকৈ হয়তো সংবাদত ওলোৱা আমেৰিকাৰ মিল দেশৰ (যুক্তৰাষ্ট্ৰ) বৰ কৰ্টিকক (এম্বেছেডৰ্) থেহ দেশৰ মন্ত্ৰীয়ে দিয়া বৰা-খানাৰ ‘মেনু’-খন পঢ়ি (ফেব্ৰুআৰি ১৮৪৭) সিসকলৰ চিক্ চিক্ চাক্ চাকৰ শেষ নপৰিছিল। নিউ জিলাঙত হাড়-মূৰপৰা অনুমান কৰি উলিওৱা প্ৰাগৈতিহাসিক ডিৰ্নিচ চৰাইৰ চিত্ৰ (ডিচেম্বৰ ১৮৫০) বিশ্বাস-কৰিবান-নে-নকৰিবা বিধৰ। বলদ আৰু গাই গৰু, ঘোঁৰা, ম’হ, হাতী, বাঘ, বান্দৰ আদি আমাৰ দেশত পোৱা জন্তু, ভেকুলি আৰু কেমটাই-পহু বা বনৰোঁ, মোমাৰি আৰু কাকতী-ফৰিৎ, কাছ আৰু, ফেটী-সাপ আদিৰ মনত লাগি যোৱা বৰ্ণনাৰ বাহিৰেও দূৰ-দেশৰ নানা পশু-পক্ষী আদিৰ বৃপ আৰু স্বভাৱৰ পৰিচয়ো “অবুনোদয়ে” কঢ়িয়াই আনিছিল—তিৰ্মি মাছ (নৱেম্বৰ ১৮৪৬), জিৰাফ (আগষ্ট ১৮৪৯), উট চৰাই (চেপ্তেম্বৰ ১৮৪৯), বিবাৰ (জানুআৰি ১৮৫০), নেগুৰ বজোৱা সাপ (ফেব্ৰুআৰি ১৮৫০), ইগুৱানা (মাৰ্চ ১৮৫০), দোদো চৰাই (এপ্ৰিল ১৮৫০), কাছোৱাৰি চৰাই (মেই ১৮৫০), সমুদ্ৰৰ সাপ (নৱেম্বৰ ১৮৫০), গলায়া আৰাটু ভাটো (চেপ্তেম্বৰ ১৮৫১), আৰিকাৰি চৰাই (মেই ১৮৫০), জেৱা (আগষ্ট ১৮৫০), পেৰু চৰাই (জুন ১৮৫৪)। জীৱবিদ্যাৰ বহুত বাৰ্তাই এইদৰে “অবুনোদই”ৰ পাতত আমাৰ বাবে সঞ্চিত হৈ আছে। উৰ্দ্ধবিদ্যাৰ বস্তু-বৃপে লং গছ (ডিচেম্বৰ ১৮৪৭) আৰু জাইফলৰ গছৰ (মাৰ্চ ১৮৪৮) সবু বিৱৰণ দুটি পাওঁ।

“অবুনোদয়ে” চিত্ৰই সৈতে যেনেকৈ ‘বেবাৰ টেঙাৰ নিচিনা গোল প্ৰাৰ্থিবি’ৰ (ফেব্ৰুআৰি ১৮৪৬) পূৰ আৰু পশ্চিম ফালৰ নক্চা দি ভূগোল বুজাইছিল, পৃথিৱীৰ দেশবোৰৰ কাৰ্ল-পৰিমাণ আৰু প্ৰজাৰ হিছাপ দিছিল (এপ্ৰিল-মেই ১৮৪৬, জানুআৰি ১৮৪৯), সেইদৰে আকাশৰ দ্বাদশ ৰাশি আৰু সাতাইছ নক্ষত্ৰৰ চিত্ৰ (ডিচেম্বৰ ১৮৪৮) দি ভাৰতীয় জ্যোতিষৰ লগত পাশ্চাত্য জ্যোতিৰ্বিদ্যাৰ মিল দেখুৱাইছিল, আধুনিক বিজ্ঞানমতে গ্ৰহ, সূৰ্য, চন্দ্ৰ আৰু তৰাৰিলাকৰ, চন্দ্ৰ-গ্ৰহণ সূৰ্য-গ্ৰহণৰ বিৱৰণ দি (ফেব্ৰুআৰি ১৮৪৬, ফেব্ৰুআৰি ১৮৫০, ফেব্ৰুআৰি ১৮৪৯) পূৰ্ণা ধাৰণা গুচাই আধুনিক জ্ঞান প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ বিচাৰিছিল। ইংৰাজী কেলেণ্ডাৰৰ মাহ-দিনৰ লগত ভাৰতীয় পঞ্জিকাৰ মাহ-দিন মিলাবলৈ শিকোৱা হৈছিল (ডিচেম্বৰ

১৮৪৮)। দূৰবীন (মাইক্ৰোস্কোপ)-আৱিষ্কাৰ, পানীৰ টোপালটোতে থকা অলেখ জন্তু অৰ্থাৎ জীৱাণু (জুন ১৮৪৭ : ‘ব্ৰাঙ্কন মহন্ত আদি কৰি প্ৰাৰ্থিবিৰ সকলো মানুহে পানীৰ লগতে এনে জন্তু লাখ লাখ খাই আছে’), পৃথিৱী তথা প্ৰকৃতিৰ অন্যান্য পদাৰ্থৰ আকৰ্ষণ-শক্তি (ডিচেম্বৰ ১৮৪৭, অক্টোবৰ ১৮৫২), চৌম্বক কম্পাছ, ক্ৰোবোফৰ্ম (মাৰ্চ ১৮৪৮ ; শিৱসাগৰ নগৰত ডাক্তৰ লঙে তাক প্ৰথম ব্যৱহাৰ কৰে—আগষ্ট ১৮৪৮), বায়ুৰ ওজন লোৱা যন্ত্ৰ (এপ্ৰিল ১৮৫০)—বৈজ্ঞানিক জগতৰ এনে নতুন নতুন আৱিষ্কাৰৰ কথা “অবুনোদই”ৰ পাঠকে জানি আছিল। দেশত মাউৰে ধৰিলে বুঢ়া ডাঙৰীয়া আৰু ভূত-প্ৰেতৰ পূজা কৰা অনুচিত (মেই ১৮৪৭), এই কথা বুজাবৰ যত্ন কৰা হৈছিল। ১৮৫০ ছনত মাউৰত অসমত যোল হেজাৰৰ অধিক লোক মৰিছিল ; কলিকতাত ডাক্তাৰ পঢ়ি থকা মিৰ মজফৰ হুচেনে ‘ইংৰাজি বেজ ববুআ সকল’ৰ মতে মাউৰত পৰা মানুহৰ কি চিকিৎসা কৰিব লাগে, তাক লেখিছিল ; আৰু কেপ্টেইন হল্‌ব্ৰয়েডৰ মতে মাউৰে ধৰা গবুক দিয়া ঔষধ আদিৰ ব্যৱস্থা “অবুনোদই”ত প্ৰকাশ পাইছিল (নৱেম্বৰ ১৮৫০)। এইদৰে বোগ-ব্যাদিৰ কালত পূৰ্ণা অন্ধবিশ্বাসক প্ৰশ্নয় নিৰ্দি নব্য চিকিৎসা প্ৰয়োগ কৰাৰ প্ৰতি জনসাধাৰণক টানিবৰ যত্ন কৰা হৈছিল। আধুনিক বিবিধ এবোপ্ৰেন বিমানৰ আগ-বতৰা অনা কাপোৰৰ বেলুনৰ (অক্টোবৰ ১৮৪৭, ১৮৫০) আৰু ছপাখানাৰ (মাৰ্চ ১৮৪৬, জুলাই ১৮৪৯, এপ্ৰিল ১৮৫০) কাহিনী মনোৰমকৈ বৰ্ণোৱা হৈছে। উত্তৰ পাৰৰ দয়াবাম চেটিয়াইতো শিৱসাগৰৰ মিছন ছপাখানা চাই বিস্ময় মানি (‘ধন্য ধন্য ইংৰাজিহে বুধিমান হই, দেৱৰ নিৰ্মান কাম মানুহে কৰই’) তাৰ বিৱৰণেৰে পয়াৰকে ৰচনা কৰি পেলাইছিল (ফেব্ৰুআৰি ১৮৫০) —কলিকতাৰ বৃপচাঁদ পক্ষীয়ে যেনেকৈ ছপাকলৰ দৰে চাৰিওফালে কল-কাৰখানা দেখি চিঞৰি উঠিছিল— ‘পাটোৰ কল আৰ ময়দাৰ কল, /ৰৌড়ৰ কল, কাপড়ের কল, সুৰিকৰ কল, /জল তোলা কল, খোয়া ভাঙ্গা কল। /...কলাকৃতি এৰাবৎ কৰে এক দিবসে সোজা পথ। ...এৰ পৰে কলেতে বানাবে ছেলে’ (কলিকাতা বৰ্ণনা)। অসমৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ প্ৰতিও “অবুনোদই”ৰ লেখকসকলে দৃষ্টিপাত কৰিছিল। উদাহৰণ-স্বৰূপে লো আৰু তীখাৰ কথা কৈ এজনে লেখিছে, “অসম দেশৰ সকলো পৰ্বতত লো আছে, কিন্তু অসমীয়া মানুহে তাক বুজ নে পাই এলাহ কৰি থাকে, অনেক বনিয়াৰ বহু উপকাৰি এনে লো বিচাৰকৈ পৰ্বত নে খানে, আপোনাৰ অৰ্থ বাৰ্হিবলৈ, আৰু দেশৰ উপকাৰ হবলৈকো কোনেও একো পুৰুষাৰ্থ ন কৰে” (অক্টোবৰ ১৮৪৬)।

নতুনকৈ প্ৰসাৰিত হোৱা ডাক-তাঁৰ আদি সংযোগ-ব্যৱস্থা আৰু ভাপৰ গাড়ী আৰু নাও আদি পৰিবহণ কেনেকৈ দ্রুত গতিত ভাৰতৰ সুখ-সুবিধাৰ অৰ্থে কামত লাগিছিল, তাৰ খবৰ কাকতখনে আমাক দিছিলহি। ১৮৪৫ৰ “৮ ডিচেম্বৰ ডাক লণ্ডন নগৰৰ পৰা আহি ৩৯ দিনত কলিকতা পালেহি।” আৰু “লেপ্তেনন্ত উআধৰ্ন নামে এজন সাহাবে ইংলণ্ডৰ নিৰ্মিত্তে বম্বাইৰ পৰা এক ডাক লৈ ফ্ৰাঞ্চৰ বাটে দি ন গৈ জৰ্মানি দেশে দি নকৈ বাট লৈ, ২৯। দিনৰ মুৰত ৩১ অক্টোবৰ তাৰিখত লণ্ডন নগৰ পালেগৈ। ফ্ৰাঞ্চে দি জোআ ডাক ৩ নৱেম্বৰত পালেগৈ” (ফেব্ৰুআৰি ১৮৪৬)। “সেই মাহৰ ভিতৰত বম্বাই ডাক ঘৰৰ পৰা ১৩৯৯৬ চিটি আৰু ৫৯৩৪ সমাচাৰ দৰ্পনবোৰ বাম ডাকে দি, ইংলণ্ড দেশলৈ পঠাই দিলে। সেই মাহৰ ভিতৰত ইংলণ্ডৰ পৰাও ২৬৭৮৪ চিটি আৰু ২৬১৭৪ মান সমাচাৰ দৰ্পন বম্বাইলৈ পঠাই দিলে” (নৱেম্বৰ ১৮৪৬)। লণ্ডন ছহৰৰপৰা ডাক আহি শিৱসাগৰ পাওঁতে দুমাহহে লাগিছিল। ১৮৪৮ৰ ৭ জুলাইত লণ্ডন এৰা ডাক ৩৬ দিনত কলিকতা পাই ৩১ আগষ্টত শিৱসাগৰ পায়হি (চেপ্তেম্বৰ ১৮৪৮)। ১৮৫৪ ছনৰ “প্ৰথম জুন তাৰিখৰ পৰা হিন্দুস্থানৰ মাজত জিমান দুৰলৈ জাওক, তথাপি ডাকত নিয়া চিঠিৰ মাচুল সদাই সমানে এক অনা এক অনা হব বুলি সুনীচোঁ। মহা বানিৰ নকচা এক অনাকৈ কিনি সকলো চিঠিত লগাই দিব লাগে” (মেই ১৮৫৪)। বিজুলী-ডাক বা ইলেক্ট্ৰিক টেলিগ্ৰাফ নতুন যুগৰ দান। তাৰ কাৰ্যদা-কিটিপৰ কথা, ইংলেণ্ডত তাৰ প্ৰচলনৰ কথা, আমেৰিকাতো ১৮৪৭ৰ ডিচেম্বৰত চলাবৰ ব্যৱস্থা কৰাৰ কথা সেই ছনৰ আগষ্ট মাহৰ কাকতে বৰ্ণনা কৰিছিল। ইংলেণ্ড আৰু ফ্ৰাঞ্চৰ মাজৰ ‘ডোবৰ নামে সাগৰৰ সু’তি’ৰ তলেদি গুণা লগাই দুই দেশৰ মাজত বিজুলিৰ সহায়েৰে কথা পতাৰ যত্ন চলিছিল (নৱেম্বৰ ১৮৫০)। ১৮৫৪ৰ এপ্ৰিলত সংবাদ দিয়া হ’ল : “এই হিন্দুস্থান দেশত এতিয়া ইলেক্ট্ৰিক টেলিগ্ৰাফ, অৰ্থাত বিদ্যুত ডাকৰ

দোআবাই বাবা পঠাবলৈ ধৰিছে।" আগ্ৰাবপৰা কলিকতালৈ ওৰে বাটে খুঁটা পোতাই গুণা লগাই এই ডাক চলোৱা হ'লেই, ফলত "২৭ মাৰ্চ তাৰিখত জি জাহাজবোৰ কলিকতা পালেহি, সেই সকলোৰে নাম কলিকতা আৰু আগ্ৰাব সম্বন্ধ পত্ৰত একে দিনাই চাপা হ'ল, কাৰন বিদুলি ডাকৰ দোআবাই সেই কথা পঠালে।" কলিকতা আৰু বোম্বাইৰ মাজতো তেনে ব্যৱস্থা কৰা হৈছে; তেতিয়া বাব-ভেৰ দিন লগা ডাকৰ খবৰ একে দিনাখনেই কলিকতাবপৰা বোম্বাইলৈ গুণাত সোমাই যাব পাৰিব। সেই কালত এই ইলেক্ট্ৰিক টেলিগ্ৰাফক ভূত-পিশাচৰ কৰ্ম বুলি ভাবতবৰ্ষত অন্ধবিশ্বাস উপৰ্জিছিল। বেলগাড়ী আৰু বেলপথতো সেইদৰে মানুহে ভূত দেখা পাইছিল। কিন্তু প্ৰথম প্ৰকাশতে "অবুনোদয়ে" সুখবৰ আনিছিল: "বঙ্গাল হিন্দুস্থান দেশত ধুঁআৰ বথ জোআ বেলবদ পাতিবলৈ অনেক মানুহে নিবেদন কৰাত ইংলণ্ডত থকা প্ৰীজুজ কম্পানি বাহাদুৰে তাৰ উপাই কৰিবৰ নিমিত্তে এই দেশাধিপতি গবৰনৰ জেনৰল চেৰ হেনৰি হাৰ্ডিঙলৈ সেই মাহৰ ৭ তাৰিখত চিঠি দিলে। সেই কথা সিধি হলে এই দেশৰ মানুহে আন দেশি লোকৰ নিচিনা প্ৰম নো হোআকৈ অতি বেগেৰে অহা জোআ কৰি অনেক লাভ পাব" কাৰণ "ইউৰপৰ সকল দেশত এনে ভাপৰ কল লগা বথ" "এক ঘৰিতে ডেব কুৰি, দু কুৰি, তিনি কুৰি মাইল অৰ্থাত এইমান ডাৰ্বৰ বাট জাব পাৰে; কোনো কালত তাতকৈ অধিকো জাই।" লগতে নক্চা এখন দি কেনেকৈ ভাপ-কল, নাগমাটি, বন্ধু-বাহানি, মানুহ, গৰু, মেৰ ছাগ নিয়া সাতখন বথ একেটা কলে টানি নিয়ে তাক দেখুওৱা হৈছে (জানোআৰি ১৮৪৬)। দুমাহ পিছতে বতৰা দিয়া হ'ল, "কলিকতা বেলোএই নামে কল বথ জোআ এটা বেলবদ কলিকতাৰ পৰা ভগৱান গোলালৈ পাতিবলৈ ধৰিছে।" দুই ঠাইৰ মাজৰ ১২৫ মাইল কল-বথে ছঘণ্টাত যাব পাৰিব, এজন মানুহৰ খৰচ যোল টকা আৰু এমোন বন্ধু নিয়া খৰচ ছঅনামান হ'ব (মাৰ্চ ১৮৪৬)। এলাহাবাদ দিল্লিৰ মাজতো বেইলবোড পতাব দিহা হৈছে (জুন ১৮৪৬)। 'কলিকতা নগৰত থকা তোমোলাকৰ বন্ধু এজন অৰ্চমিয়া লোকে' তেওঁৰ চতুৰ্থ পত্ৰত ইংলণ্ড আৰু অচম দেশৰ অৱস্থা তুলনা কৰি লেখিছিল (অক্টোবৰ ১৮৫০): 'কলিকতাৰ পৰা পশ্চিম দেশলৈ বেইল বদ নামে ভাপৰ গাঁৰি চলাব খুজিছে। এই গাঁৰিৰ এনেহে গুন জে কলিকতাৰ পৰা একে দিনতে কাসিলৈকে জাব পাৰি। বিচাৰি চোআ, জি কাসি এমাহৰ বাট গৈও পাব নোআবে, এনে কাসি এদিনতে পোআ জাব।' ১৮৪৭ৰ চেপ্তেম্বৰৰ কাকতে 'কলিকতাৰ পৰা গুআহাটলৈ ভাপৰ নাও অহা জোআৰ কথা' ক'লে: "ঢাকাই দি গুআহাটলৈ তিনি বছৰলৈকে মাহে মাহে ষ্টিম্ বোট, অৰ্থাত ভাপৰ নাও পঠাবলৈ গবৰ্নমেণ্টে আগ্যা দি থিব কৰিলে। আগষ্ট মাহৰ ১৩ তাৰিখত জমুনা নামে এখন ষ্টিম্ বোট কলিকতা এৰি ২৯ তাৰিখত মোকাম গুআহাট পালেহি; তাতে তিনি দিন মান থকাত, সেই জিলাৰ সাহাব, মেম সাহাব, আৰু অসমিয়া অনেক ভদ্ৰলোক, মুঠে তিনি স মান মানুহ ষ্টিম্ বোটত উঠি, অলপমান উজাই গৈছিল, তাৰ পাচে ভাটলৈকো কিছু দূৰ গৈ আকও গুআহাটলৈ উভতি আহিল।" এই জাহাজ চলাবপৰা লোকৰ, বিশেষকৈ বেপাৰীসকলৰবে বৰ সুবিধা হ'ব, সেই কথাও দঢ়াই কোৱা হৈছে। উপৰ্যুক্ত 'জমুনা' নামে জাহাজতে ভ্ৰমণ কৰি মফাট মিষ্ছ ১৮৫০ৰ ৮ জুনৰ দিনা শিৱসাগৰ পায়হি (জুন ১৮৫০)। ১৮৪৮ৰ জুলাইত জাহাজ কলিকতা এৰি ২৬ তাৰিখে গুৱাহাটী পাই ২৯ তাৰিখ শনিবাৰৰ বাতিপুৱা "অনেক চাহাব লোক উঠি নগাঁৱলৈ জাবৰ নিমিত্তে জাহাজ মেলি দেওবাৰত নগাঁও পালেগৈ। তাতে দু দিন মান থাকি উজোৱা ভাটগুৱা কৰি সকলো মানুহক দেখাই বৰ সন্তোস কবালে। আৰু উজাই জাবৰ নিমিত্তে কলঙ্গৰ ওপৰত জি বৰ দলঙ্গ, তাক ভাঙ্গি ১০।১২ ডাৰ্বৰ বাট উজালে। পাচে বুধবাৰৰ বাতি পুআ ৭ বজাত উভতি সেই দিনাই ৫ বজাত গুআহাট পালেগৈ" (চেপ্তেম্বৰ ১৮৪৮)। ইংলেণ্ডৰ বিদ্যাৰ মহিমা বৰ্ণাওঁতে কলিকতা নগৰত থকা 'এজন অৰ্চমিয়া লোকে' কৈছে, "লণ্ডন নগৰৰ পৰা কলিকতা নগৰ প্ৰাই ১০,০০০ মাইল দূৰৈত আছে, কিন্তু ভাপ জাহাজে প্ৰাই এমাহ আৰু আঠ ন দিনতে নানা সমুদ্ৰ পাৰ হৈ আহে" (অক্টোবৰ ১৮৫০)।

নতুন জীৱনৰ নতুন ভাষা :

"অবুনোদই"ৰ যুগ আধুনিক জীৱনৰ নৱপ্ৰভাত। নতুন জীৱন, নতুন ধৰণ-ধাৰণা, নতুন জ্ঞান, নতুন বন্ধু-বাহানি পূৰ্ণ এই সকলোৰে মাজত সোমাই পৰিছিল। নতুনবোৰে নতুন শব্দ আৰু প্ৰকাশৰ

আৱশ্যকতাৰ সৃষ্টি কৰিছিল। এই বিষয়ত নতুন যিমান পাৰে পূৰ্ণৰ লগত আপোছ কৰি লৈছিল। নতুনকৈ অহা মহাসাগৰৰ সিপাৰৰ আমেৰিকান পাদুৰি ছাহাবসকলে বৈজ্ঞানিকভাৱে অসমীয়া ভাষা আয়ত্ত কৰিবৰ কাৰণে যত্ন কৰা নাছিল। পৰা পক্ষত তেওঁলোকে আৰু তেওঁলোকৰ অনুগামী স্থানীয়সকলে ইংৰাজী আদি ইউৰোপীয় ভাষাৰ শব্দৰ পৰিৱৰ্ত্তে অসমীয়া মূলৰপৰা নতুন অসমীয়া শব্দৰ সৃষ্টি কৰি লৈছিল, পূৰ্ণ শব্দ নতুন অৰ্থত প্ৰয়োগ কৰিছিল; কিন্তু নোৱৰা পক্ষত বিদেশী শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ সংকোচ নকৰিছিল। কোনো কোনো ঠাইত বিদেশী শব্দ দি অসমীয়াত তাৰ বহলাই অৰ্থ দিয়া হৈছিল।

নতুন খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ বাৰ্ণীৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় কিছুমান শব্দৰ অসমীয়া ৰূপ (তলৰ শব্দৰ তালিকাত দিয়া শব্দবোৰৰ লগৰ সংখ্যাবোৰ হ'ল এই সংকলনৰ পৃষ্ঠাৰ তলত দিয়া পৃষ্ঠা-সংখ্যা) :

amen, "আমেন"

apostle, "পাঁচনি" ১৬। নক'লেও হ'ব যে অসমৰ সম্ভৱত এই শব্দৰ প্ৰচলন পূৰ্বৰপৰা আছিল।

baptism, "বুৰ"; "বুৰ পোআ", ১১, ১১২

baptist, "বাণ্ডিষ্ট অৰ্থাত বুৰ দিওআ", ১১২

Bible, "ধৰম পুথি" ৩, ১১২; "ধৰম পুস্তক" ১৭১। ১৮১৩ ছনতে কেৰিৰ অসমীয়া "বাইবেল"ক বঙলাখনৰ (১৮০১) দৰে "ধৰ্মপুস্তক" বোলা হৈছিল।

church, "গিৰ্জা অৰ্থাত নাম ঘৰ", ২৩৭

Christianity, "সত্য ধৰম", ২৩২। এয়া ঠিক প্ৰতিশব্দ নহয়।

cross, "পেৰেঙ্গনি", ৪০; "পেৰেঙ্গ কাঠ", ৪৪৫। দুডাল কাঠ কেঁচিয়া-কেঁচিকৈ লৈ বাজিলে পেৰেঙনি বা পেৰেংকাঠ হয়। ফেৰেঙনি কিন্তু সুকীয়া।

Day of Judgment, "সোধৰ দিন", ৪৪৪

Deluge, "জলপ্লাবন", ৬০; "জলপ্লাবন" ২০৮

elder, "বুৰা ডকত", ১৯

gospel, "সুভ বাত্ৰা", ৩৯

Jew, "মিহদি", ২৪৬

martyr, "মাৰ্তৰ", ১৬; "মাৰ্তৰ অৰ্থাত [জিবিলাকে] ধৰমৰ সাধি খ্ৰিষ্টৰ নামৰ নিমিত্তে মৰনৰ দুখ ভোগ পালে", ১৯

missionary, "মিস্যনেৰি" ৮

padre (পোৰ্তুগীজ শব্দ), "পাদুৰি", ১১

Pope, "পাপা অৰ্থাত বোমিয়া ৰজা", ১২২

Roman Catholic religion, "বুমিয়া ধৰম", ১১

Sabbath, "বিভ্ৰাম দিন অৰ্থাত দেওবাৰ", ১০৯

Society, Church, "মণ্ডলী", ২, ১১; "সমাজ" ১২

নতুন ভূগোলৰ জ্ঞানে অনা ঠাই, বন্ধু আদিৰ নাম :

aurora, "অৰোৰা অৰ্থাত উত্তৰ অৰুন", ২১৫

China, "খেহ দেশ", ৯৯৯। "চিন দেশ", ২৩৩, নামো চলিছিল।

Chinese, "খেহ লোক" ৯২১

coal, "নাগমাটি" ২

compass, "কম্পাচ", ২০

crater, "ভুমুক", ৪

Englishman, "ইংৰেজি", ১২; "ইংৰাজি"; "ইংৰাজ" ১২৮

Frenchman, "ফ্ৰাঞ্চি", ২; Frank শব্দৰপৰা ফিবঙ্গ, ফিবিসী, ফিবিঙি হৈছিল—অন্যত্ৰ।

giraffe, "জিৰাফ অৰ্থাত নাহৰ ফুটুকিয়া পহ", ৩৬৪

grape, "লতাপনিয়াল", ৮৮। সময়ত আববী-ফাৰ্চী-মুলীয় "আজুব"/"আজুব" গৃহীত হ'ল।

gulf, "গল্ফ অৰ্থাত মহাখাল", ৬৯

hour, "ঘৰি", ২। এইটো শব্দ অসমত পূৰ্ণৰূপেই হৈছিল। "চ ঘৰি অৰ্থাত দুগৰ", ১৭, "ছ ঘণ্টা বা দুটা গ্ৰহৰ"

ice, “পানি সিল”, ৩১ ; “পানিব সিল” ১০৯ । আববী-ফাৰ্চী মূলীয় “বৰ্ফ” শব্দটো পোনতে লোভা নহৈছিল যদিও অতি সোনকালেই সি “অবুনোদই”ত সোমাই পৰিল ; “বৰফ, অৰ্থাত পানি সিল”, ৪৬৯ island, “মাজুলি” বুলিয়ে সকলো দ্বীপৰ কথা উল্লেখ কৰা হৈছিল ; “দ্বিপ”ক পিছতহে গ্রহণ কৰা হয় । টাহিটি মাজুলি, ২, আইচলেণ্ড মাজুলি, জামেকা বৰ মাজুলি, ৪—শুনিবলৈকে সুবলা ।

lava, “লাভা অৰ্থাত ভপত জ্বাল”, “পৰ্বতৰ জুই আৰু তাপেৰে পমি জোআ বস্তু” ৪ । সেই কালত আৰু তাৰ পূৰ্বতো “পাহাৰ” শব্দ অসমীয়াত প্ৰচলিত নাছিল ; শব্দীয়া পৰ্বতো পৰ্বত, হিমালয়ো পৰ্বত । শব্দচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ “ভূগোল-পাঠ”ৰ দিনৰপৰাহে হিমালয় পৰ্বত হৈ ব’ল ; কিন্তু নগা পাহাৰ, গাবো পাহাৰ আদি পাহাৰ বুলি তলৰ খাপলৈ নামিল ।

Mediterranean Sea, “ভূমাজৰ সাগৰ”, ১১

mile, “মাইল” (“৫ মাইল অৰ্থাত আৰ্হে ফ্লোস”, ১৪)

navigator, “নাওবৈচা”, ২০

oyster, “প্ৰস্তৰ নামে এবিধ ডাঙ্গৰ সামুক”, ১৫

Pacific Ocean, “পাচিফিক” ৩১১

rail-road, “ধুঁআৰ বথ জোআ বেলবদ”, ২ ; “বেলবদ অৰ্থাত কল বথ জোআ লোৰ ডাঙ্গ”, ১০১ ; “বেল ডাঙ্গ” ১৬৬

railway car, “ধুঁআৰ বথ”, ২ ; “কল বথ”, ১০১ ; “ভাপ বথ” ১৬৬

ship, “ভাপৰ নাও”, ১৬৯ ; “জাহাজ”, ১৬৯, ২৬১ ; “জাহাজ নাও”, ২৭৫ । “নাও” সংস্কৃতজ ; “জাহাজ” আববী-ফাৰ্চী-মূলীয় ; “জাহাজ নাও” হ’ল ইংৰাজীত যাক বোলা হয় translation compound, সেই লেখীয়া ।

tide, and ebb, “জোআৰ ভাটা”, ৭০ । “জোআৰ” অসমীয়াত কিছু পুৰণি ; “শুৰু-চৰিত-কথা”ত সাগৰত “যোৱাৰ” উঠাৰ কথা আছে ।

United States of America, “আমেৰিকা মিল দেশ”, ১

নতুন জগতৰপৰা অহা শিক্ষা, চিকাৎসা, আদালত, কাৰ্যালয়, বেংক আদিয়ে বহুতবোৰ নতুন শব্দ দিলে বা পুৰণি শব্দক নতুন অৰ্থ দিলে ।

ambassador, বৰ কটকি (ফেব্ৰোআৰি ১৮৪৭)

assistant, “সহাই”, ১৫ (জাহাজৰ কাপ্তানৰ এছিষ্টেণ্ট)

bank, “বেঙ্ক”, “বেঙ্ক গোলা ঘৰ”, ৪০৮

captain, “কাপ্তান”, ১৫ । মায়ামবীয়া বিদ্রোহৰ কালতে পাশ্চাত্য ধৰণে শিক্ষিত সৈন্যৰ অধ্যক্ষ বুঢ়াগোহাঁই-পবীয়া কাপ্তান চন্দ্ৰা গোহাঁই বিখ্যাত ।

collector, “কলেক্টৰ”, ২৭৬

collectorate, “কালকটবি”, ৯৭৩

commission, “কমিস্যন”, ৫৩৯

commissionary, “কমিস্যনৰি” ৯৭৩

company, “কম্পানি”, ৫৯১

council, “কৌঞ্চল”, ৫৩৯

court, “কচাৰি ঘৰ”, ৯৭৩ (অচমিয়া লোকে জাক বোলে দোপদৰ । তাৰ ভাগ—“কালকটবি চবাচৰি ফৌজদাৰি দেআনি”) । কিনাবাম সন্নিয়াই (মাৰ্চ ১৮৫১) ‘চুপ্ৰিম কোৰ্ট/কাচাৰি’ৰ বৰ্ণনা দিছিল ।

doctor, “ইংৰাজি বেজ বৰুআ” ১০৫৫

exhibition, “মহা দৰ্শন”, ৪৫৫

Government, “গবৰ্নমেণ্ট”, ৫৩৯

hospital, “বেজ সাল”, ৭৩ ; “হস্পিটাল”, ৯৪ ; “হাস্পিটাল”, ৯৭৪ । আজিও “হস্পিটাল” চলি আছে আৰু একপ্ৰকাৰ বঙলা “হাসপাতাল”ৰ (হাঁহৰ যেন পাতালপুৰী) অনুকৰণ “আস্পাতাল” ।

insurance, “বিমা”, ৫৯১

judge, “জজ”, ২৭৬

law, “কানন” (কানুন), ২৬ । শব্দটো “অবুনোদই”ৰ বহুত ঠাইতেই ব্যৱহৃত হৈছে ।

library, “পুথিসালি”, ৭৯

magistrate, “মাজেস্তৰ”, ৩ । কথিত অসমীয়াত registered-এ ‘বাজেস্তৰ’, ‘বাজেস্তৰী’ আৰু magentaই ‘মেজেষ্টৰ’ ৰূপ লোভা তুলনীয়া । “মাজেষ্টেট”, ২৭৬

medical college, “মেডিকেল কলেজ অৰ্থাত প্ৰধান বেজৰ স্কুল”, ৫০ । ইতিমধ্যেই (১৮৪৬) ইংৰাজীৰ school শব্দ চিনাকি হৈ পৰিছিল ; কিন্তু college তেতিয়াও নাস্ত্ৰুত । কিন্তু পিছত “কলেজ” (৫৩৯) শব্দও সোমাইছে ।

mint, “টেকচত অৰ্থাত মাইকি পোআলি সাল”, ১৫৭ । ‘মাইকী পোআলি যন্ত্ৰ’ আহোম ৰজাৰ দিনৰে । কিনাবাম সন্নিয়াইতো “কলিকতাৰ সুখিয়াতি” পদ্যত (মাৰ্চ ১৮৫১) একখণ্ড কলিকতাৰ কথোৱে ‘টাকচাল বৰ্নন’কে দিছে ।

museum, “দৰ্শন ঘৰ”, ৬৪৬ । পিছৰ ব্ৰিটিশ যুগৰ “যাদুঘৰ” আজিকালিৰ পাৰিভাষিকৰ সময়ত “সংগ্ৰহালয়” নামে পৰিচিত ।

office, “অফিচ”, ৫৩৯

parliament, “ৰাজ মেল”, ২৭৬

police, “পোলিচ”, ৩০৩ । আজি-কালি “পুলিচ” হ’ল “আৰক্ষী” ।

school, “ইস্কুল”, ৮ । “পৰ্হা সালি” আৰু “স্কুলো” সমান্তৰাল ।

zoo, “পহ গৰ”, ৯ ; “পহ গৰাল”, ২১৪ ; “পহ থোআ চোল”, ২২১

ছপাখানা অসমত বহাৰ আগৰপৰা বঙলা ‘ছাপাখানা’ নামটো জনাজাত হৈছিল । “অবুনোদয়ে” পোনৰপৰা তাক “চাপা খানা,” ২৪, বুলিছিল আৰু “চাপা খানা প্ৰেচ,” ২৪, বুলি translation compound কৰি অৰ্থটো স্পষ্ট কৰিছিল । ‘ন.ল.ই’ মাৰ্চ ১৮৪৬ত ‘প্ৰিন্টিং প্ৰেচৰ বিবৰন, অৰ্থাত ছাপাখানাৰ আখ্যান’ কৈছে । ফেব্ৰুআৰি ১৮৫৩ত ‘চাপাখানাৰ বিবৰন’ত দয়াবাম চেটিয়াই ছপাশালত ব্যৱহাৰ হোৱা ইংৰাজী শব্দবোৰো বিনাধ্বনয় তেওঁৰ পয়াৰত ব্যৱহাৰ কৰিছে—কেইচ (case), কম্পোচ (compose), কৰেক্ট (correct), ফৰ্ম (forme) ।

বিশেষকৈ ছাহাব লোকৰ চাংমাইশাললৈ উত্তৰ ভাৰতৰ চাংমাইসকল অহাত হিন্দুস্থানীৰপৰা ভোজন-ঘৰৰ শব্দবোৰ আহে । “খাণ্ডেমা”, ১৫ ; “বাৰ্চী”, ৩৭৫, আদিক কোৱা ‘হিন্দুস্থানি মাত’ কেইআযাবমানেও “অবুনোদই”ত (মাৰ্চ ১৮৪৬) ঠাই এটুকুৰা পাইছে—“...হাজৰী লাও । খানা লাও । বোটা লাও । দূধ লাও । মিসৰী দো । খানা খাও । দূধ পিয়ো । ...চা বনাও । ...মেজ লগাও । অসবাৰ লে জাও ।” ‘বান্ধনি ঘৰৰ মেজত জি কাঁইট কটাৰি,’ ২৩৪, লাগে তাৰ নামো আধা হিন্দুস্থানী, আধা অসমীয়া হৈ বৈ যায় । সেই কালত অন্ততঃ ছাহাবৰ বঙলাত থকা লৰাই “পাইজমা”, ২০০, আদি পছিমৰ সাজ লবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল । “বোটা” (>বুটি), “চা” (>চাহ), “আবুৰুত,” ৪৭৮, (arrow-root, এবাবুট) আদি নব্য খাদ্য-পেয়ৰ নব্য নামো চলিবলৈ ধৰিলে ।

“আঙ্গুৰ”, “বৰফ”, “জাহাজ” আদি অলপ সংকোচ কৰি কৰি দুৱাৰদলিৰ ভিতৰ সোমাইছিল । সেইদৰে বহুত সহজে, বহুত শব্দ লাহে লাহে ভাষাত প্ৰৱেশ কৰে । আববী-ফাৰ্চী, হিন্দী-উৰ্দু আৰু আন ‘দেশী’ শব্দও ঘৰচীয়া হৈ পৰে ।

আন্দাজ, ২৭ । “অবুনোদই”ৰ প্ৰথম পাততেই একেবাৰেই ঘৰুৱা কৰা “এন্দাজ” । হিন্দী, আন্দাজ < ফাৰ্চী আমলা, ৯৭৩ । পিছৰ যুগত “আমোলা” । হি. অমিল, (বহুবচন) আমলা < আববী এন্দাজ, ১ । “আন্দাজ” দ্ৰষ্টব্য
কইদ, ৮ । হি. কৈদ < আ.
কইদি, ৩ । হি. কৈদী < আ.
কদৰ, ৫৪১ । হি. < আ.
কাৰাজ, ৫৪০ । আজি-কালি “কুচ-কাৰাজ” বোলা হয় । হি. কুচ-কাৰাজ < ফা. কুচ+ফা. কাৰা (চক্ৰ) কাৰাজ (চক্ৰ লগাওঁত)

কিনা, ৫৪০, হি. কিনা

খাচ, ৫৩৯, হি. < আ. খাস

খাঞ্জেমা, ১৫, হি. খানসামা, তুকাঁ খান+সামা

চহিচ ৪৭৫, হি. সাইস

চবাই, অর্থাৎ আলহি থকা ঘৰ, ৭০, হি. সবায় < ফা.

চাঙ্গিবি, ৪৬৭, তুলনীয়া হি. সংগীন < ফা, সাংগ, সাংগী

চাজা, ১৬৮, হি. সজা < ফা.

চাপ্ৰাচি, ৪৭৫, হি. চপবাসী

চাহাব, হি. সাহব < ফা.

চিষ্টি, শব্দটো যথেষ্ট পুৰণি; কিন্তু নতুন নতুন অৰ্থত তাৰ প্ৰয়োগৰ প্ৰয়োজন হয়; আজি-কালিৰ 'টিকট'ৰ

অৰ্থত "হাত চিষ্টি", ৩২১; আজি-কালিৰ 'বেলট কাগজ'ৰ অৰ্থত "চিষ্টি", ৩৩৬; আৰু "গান কবা

ঘৰত সোমোআৰ চিষ্টি", ৪৮৫ < হি. চিষ্টি

চিপাহি, ১৭৩, হি. সিপাহী < ফা.

চৌকিদাৰ, ১৭৪, হি.

তক্কা, 'সোণৰ তক্কা অৰ্থাৎ ডিঙ্গিত পিঙ্কিবলৈ অলঙ্কাৰ', ৬৭, অৰ্থাৎ মেডেল, হি. তগমা, তমগা < তু. তমগা

তবিল, ১৭৩ = তহবিল, হি. তহবীল < আ.

তৰ্জমা, ৬৮, হি. তৰ্জুমা, তবজুমা < আ.

তুফান, 'ধুমুহা বতাহ বৰ তুফান' ১৩৩; 'তুফান ধুমুহা বতাহ', ২১৪, ২৭৭, হি. তুফান < আ.

থানা, ১৭৩, হি.

পংখা, ১৭৩, হি.

পনিব, ২১৮, হি. পনীৰ < ফা.

পল্টন, ১৭৩, হি. < ই. platoon

ফাটক, ১৭৪, হি.

ফাটকিয়া, ৩

বজাৰ, ১৭৩। বহুত দিন পূৰ্বেই শব্দটো আহিছিল। হি. বাজাৰ < ফা.

বৰ্কান্দাজ, ৩। মায়ামবীয়া বিদ্রোহৰ সময়বেপবা নে তাবো পূৰ্বেপবা বজালৰ বৰকন্দাজ অসম সোমায়। হি. বৰ্কান্দাজ

বাজি ঘৰ, ৫৩৯, হি. বাজী < ফা. বাজী

বাবচি, ৩৭৫, হি. বাবচী

বিলাইত, ১১১। "এই দেশৰ সামান্য লোকবিলাকে ইউৰপ নাম নে জানে; ইউৰপৰ কথা কোআৰ সমইত

সিহঁতে তাক বিলাইত বোলে; কিন্তু বিলাইত সবদৰ অৰ্থ দেশ বা পৰদেশ।" বজাৰ দিনত

বুঢ়াগোহাঁই আদিৰ বৰ বৰ খাতবোৰক বিলাইত বা বিলাত বোলা হৈছিল, য'ত কাম কৰিছিল

বিলতীয়া-বিলতীহঁতে। হি. বিলায়ত < আ.

মৰ্গ, ৫৩৮। সংস্কৃত 'মহাৰ্ঘ্য'ৰপৰা অহা হিন্দী আদিত 'মৰ্গ', 'মহাৰ্ঘ্য', অসমীয়াত 'মৰগ', 'মহাৰ্ঘ্য' (মহাৰ্ঘ্য ১১২৯)।

মহিনা, ১৭৪, হি. মহীনা

মাচিয়া, ১৭৩, হি. মচিয়া

মাফ মাগ, ৪৪৫, হি. মাফ < আ. মুআফ

মিস্তিবি, ১৫, হি. মিস্তবী

মেজ, ১৭৩, হি. ফা.

সান্তা, ৪৬৯। এতিয়া 'সন্তা'। হি. সন্তা

সাহাব। এই শব্দ অসমীয়াত শব্দবদেৰৰ সমানেই পুৰণি। হি. সাহব < ফা.

সিধা, ৫৪১, হি. সীধা

সিবস্তা, ১৭৩

হজুৰ, হি. আ. হজুৰ

হকুম, হি. হকুম < আ.

হেলা-গোলা, ১৬৮, ১৪৯, হি. হেলা-গুলা

অসমীয়া ভাষাৰ ঐতিহ্যৰ ধাৰাত অবুনোদই :

"অবুনোদই"ত ব্যৱহৃত বহুতো শব্দ-ৰূপ আধুনিক লিখিত ভাষাতকৈও পুৰণি গদ্য-পদ্য পুথি আৰু বিশেষকৈ বুৰঞ্জী, কথা-চৰিত আৰু কথিত ভাষাৰ লগতহে মিলে : অনুভ৩, ২০০ (অনুভ৩) ; আগ্যা, ৭ (আজ্জা) ; আচই ১২০ (আধা কম ছয়, ৫ই) ; ইচা, ৮৮, ১৩৭ (ইচ্ছা) ; উচও, ৪০, উৎচও ৩৫২ (উৎস৩, উছৰ) ; উপদ্রও, ১২০ (উপদ্র৩) ; এটাহ, ১৬ (অট্ৰহাস, আটাস্, আটাহ) ; এধামবা, ৬৫ (আধামবা) ; এফালি, ৪২ (আফালি) ; এসা, ৩৪, ৪৭, ১৮২ (আশা। তলৰ 'নিবসা' দ্ৰষ্টব্য।) ; ঐশ্বৰ্জ, ১ (ঐশ্বৰ্জ, ঐচৰ্জ) ; কুপৌ, ২৪৭ (কপৌ। স্ত্ৰী, কুপাতি) ; খেমা, ৬৬, ৪৪৫ (ক্ষমা) ; গিয়ান, ৭ (জ্ঞান) ; জৌতি (জ্যোতি, জৱতি, জেউতি) ; টোপনি ৫৯, ১৬৮ (টোপ, টুপালি, 'মিচালৈ টোপালি বাই'—"গুবুৰ্চিবতকথা") ; তন, ১০০ (শুন) ; তোমোলাক ১৬, ৩৬১, (টোকিয়াল ফুকন), দন্য ১৯১ (দৈন্য, দইন) ; দায়া, ৪১২ ; দুতিয়, ১৪ (দ্বিতীয়) ; ধৌৰ্জ, ২২, ৩৩২ (ধৈৰ্ঘ) ; নীক, ১৮৭ (নবকী) ; নাইকিচল ৪৫, ১৬৩, ২৭২, ৪২৩ (নাছিল, নাথাকিছিল) ; নিচইকৈ ৪৫, ৭৭ (নিশ্চয়কৈ, সম্পূৰ্ণৰূপে) ; নিবসা ৬৫ (নিবাস, 'এসা কবাই কবাই : নিবসা কবলা'—বনগীত) ; পথুক, ৭০ (পাথুক) ; পদ গতিবে, ৭০—ভাৰি গতিবে, ৬৯ (খোজ কাটি) ; পহৰ ৩২, ১৩২, ১৭১ (পোহৰ) ; প্ৰাচিত, ১১৪, ১৭৮ (পৰাচিত) ; প্ৰািণ, ৬৩০ (প্ৰাচীৰ) ; দুৰাৰগাঁবিলাৰ দিহিঙীয়া বৰফুকনৰ শিলৰ ফালিৰ সংস্কৃতৰ মাজতো Prakritism অৰ নিদৰ্শন হৈ শব্দটো ব্যৱহৃত হৈছে) ; প্ৰািথবি, ৬২ (প্ৰািথৰী) ; বৰখুন, ৩৩ (বৰ্ষণ, বৰ্ষুণ) ; বাৱা, ৩৯, ১৩৩ (বোৰ্তা, বাৰ্তা) ; বিভিচাব, ২২৪ (ব্যভিচাব, ব্যাভিচাব) ; বুবা, ১৩৬ (বুদ্ধ, বুঢ়া) ; ব্ৰিধ, ৬২ (বুদ্ধ, বুদ্ধ) ; ব্ৰেথা, ৬৭ (ব্ৰথা, ব্ৰথা) ; মহায়া, ১৩৬ (মাহায়া) ; মানিশা ৫৫৪—মানিখা ৩৫১ (মাজনিশা) ; মিত্ৰতা, ১৬, ৭৩ (=মৃত) ; বখ্যা, ৬২ (বক্ষা) ; সম্পতি, ৭ (সম্পত্তি) ; সৰিল, ৭, ১০৮, ১২৪, ১৬৮ (শৰীৰ)।

"অবুনোদই"ত অসমীয়া উচ্চাৰণ আৰু ধ্বনি-বৈশিষ্ট্য বাখিবৰ যত্ন কৰা হৈছে যেনে মন কৰিব লগীয়া। ভাষাত হৃস্ব-দীৰ্ঘৰ পাৰ্থক্য নাই বাবে পুৰণি পুথিৰ দৰে "অবুনোদই"বো প্ৰায় কেৱল হৃস্ব স্বৰ ; শ, ষ, স-ৰ পাৰ্থক্য নাই বাবে প্ৰায় কেৱল স ; দন্ত-মূৰ্ধ্য সমান বাবে ন, ণৰ মাজত অকল ন ; জ আৰু যৰ উচ্চাৰণ য'ত একে তাত মাথোন জ ; বেফৰ তলৰ দুটা ব্যঞ্জনৰ উচ্চাৰণ নহয় বাবে মাত্ৰ এটা—এনে এটা ধাৰাত বৰ্ণবিন্যাসৰ সমীকৰণ (standardization) কৰা হৈছে—যিটো সমীকৰণৰ পুৰণি পুথিত সম্পূৰ্ণ অভাৱ। তদুপৰি ভাষাত বৰ্তমান কিছুমান ধ্বনিতাত্ত্বিক পৰিৱৰ্তন স্বীকাৰ কৰি লোৱা হ'ল। যেনে—

আ > এ : পদৰ প্ৰথম দুই বৰ্ণত আ-কাৰ থাকিলে প্ৰথমটো বিকল্পে এ হয়—এটাহ, ১৬ ; এধামবা, ৬৫ ; এন্দাজ, ১ (আন্দাজ, ৪৯) ; এফালি, ৪২, এসা, ৩৪, ৪৭, ১৮২ (< আশা)

ঋ > ৰি, ইৰ্, বে : সংস্কৃতৰ ঋ উচ্চাৰণ অসমীয়াত নাই, গতিকে সি সাধাৰণতে ৰি-লৈ পৰিৱৰ্তিত হয় ; কাচিৎ-কেতিয়াবা সেই ৰি ইৰ্ হৈ যায় ; কেতিয়াবা সি হয় বে—দ্বিচ, ১৪ ; পিত্তি মাত্ৰি, ৭৫৭ ; প্ৰিথিবি, ৬২ ; ব্ৰিধ, ৬২। চকুবিতি, ৫৪১। ব্ৰেথা, ৬৭

ও-অ : ক'তোবা এই দুটা স্বৰৰ পাৰ্থক্য নোহোৱা হৈ পৰিছে—বিশেষকৈ 'টো' প্ৰত্যয়ত—একে পৃষ্ঠাতে "মৰাটৰ" আৰু "সটো", ১৪০। তুলনীয়া পহৰ, ৩২, কাপৰ

ঐ > অ : দ্বিতীয় বৰ্ণ য-কাৰ-যুক্ত হ'লে পদৰ প্ৰথম বৰ্ণৰ ঐ অ-ত পৰিণত হয়, কেতিয়াবা সেই অ আকৌ ঔ হৈ পৰে—দৈন্য > দন্য ১৯১ > দইন ; ধৈৰ্য > ধৰ্জ > ধৌৰ্জ, ২২, ৩৩২। আমাৰ 'উয়াম' "অবুনোদই"ত 'উয়াম', ১৩৯।

ৱ : 'ওঅ'ৰ দৰে উচ্চাৰণ হয়। ১ : আমি য'ত 'দেৱান' লেখোঁ তাত দিয়া হৈছে 'দেওান'। পুৰণি বুৰঞ্জী আৰু কথা-চৰিততো 'ও'ৰ এনেভাৱে ব্যৱহাৰ দেখা যায়। ২ : পদান্তৰ 'ৱ'ৰ উচ্চাৰণ হয় 'ও' আৰু সেই 'ও' মাত্ৰ অৱশিষ্ট ৰয়—অনুভ৩, ২০০ ; উপদ্রও, ১২০ ; উচও, ৪০ ; উৎচও, ৩৫২ ; স্বভাও, ৪৩৮, ৪৪৩, ৪৪৫। ৩ : উ, ও, ঔ-ৰ পিছত আ, এ আদি বহিলেও মাজত ৱ-glide নবহে—বনুআ, ৫১০ ; সুঅলা, ৫২৫। ওএলিংতন, ৯৩ ; হোআ, ৯৬ ; গোআলি, ১০১ ; লোআ, ৮১ ; হোআ ৬৫৭ ; কোনোএ, ৪৪৩। ফাবৌএ, ৩৯৫।

য় : ই-ৰ পিছত য-glide আ-ৰ আগত দিয়া হৈছে, এ-ৰ আগত নাই—ৰুচিয়া, প্ৰুচিয়া ৩০৫। বিতিএ, ৩১৬।

যুক্ত জ (জ্ঞ), ক্ষ (ক্ষ), হ্য (হয)ৰ সংস্কৃতৰ উচ্চারণ অসমীয়াত নহয়; তাৰ ঠাইত ক্ৰমে গ্য, খ্য আৰু জ্য উচ্চারণহে আছে; “অবুনোদয়ে” সেই দেখি লেখাতো সিহঁতক গ্য, খ্য আৰু জ্য কবিয়ে লিখে—আগা, ৭; প্রতিগ্যা, ৩৫৫। বখ্যা, ৬২; সিখ্যা, ১৩৭; ত্ৰিখ্যা, ১৯১। প্রাজা, ৪, ৭। পদৰ আদিৰ ক্ষ কেতিয়াবা থে হয়—খমা, ৬৬, ৪৪৫। জৰপৰা হোৱা গ্যৰ স্বৰভক্তি যোগে গিয় বৃপ হয়—গিয়ান, ৭।

য > খ : ববখুন, ৩৩; ববখা, ৮৬।

শ > খ : মানিখা বাতি, ৩৫১; কিন্তু মানিশা, ৫৫৪ (মাজনিশা)

আমি য’ত সততে ‘তোমালোক’ লেখোঁ, তাত “অবুনোদয়ে” সততে আৰু ঢেকিয়াল ফুকনেও ‘তোমালোক’ লেখিছিল। কোনোটৰ ৮৩, মৰাটৰ ১৪০, লৰাটে ৫০, মানুহটে ১২৬, ৩৩৩, ইটে সিটক ১৩৪—এনে ‘ট’ৰ (কিন্তু ‘সটো’ ১৪০) প্ৰয়োগ “গুবুৰ্চাৰিতকথা” আদিত বহুলভাৱে দেখা পোৱা যায়। এই চৰিতত পঞ্চমী বিভক্তিৰ চিন ‘তে’, ‘তে’ দেখা পোৱা যায়; “অবুনোদই”ৰ ঠাইত অন্ততঃ ‘তে’ৰ ব্যৱহাৰ দেখা গৈছে—‘হাততে’ ৪৭০। সম্ভৱতঃ বিবল হ’লেও ই এক কথিত বৃপ। ‘নাই কিচিল’ ১৬৩, ২৭২, ৪২৩, কথাচৰিত, বুৰঞ্জীত বিবল নহয়। ‘মাচ’ ৯০, ‘বচৰ’ ৩২৬, ‘আচিল’ আদিৰ চ আজি আচহুৱা লাগিলেও পূৰ্ণ পুথিত আচহুৱা নহয়। প্ৰকৃততে, ওপৰত পঞ্জীকৃত শব্দৰ গঢ়বোৰ পূৰ্ণ পুথিৰ কোনো নহয় কোনো ঠাইত পোৱা যাব। কিন্তু পূৰ্ণ যুগত ভাষাৰ অভিধান বা ব্যাকৰণ নথকাত এই গঢ়বোৰৰ সৰ্বজনস্বীকৃত একেটা আদৰ্শ নাছিল বা ঘোষিত কোনো নীতিও নাছিল। সেই বুলি অৰাজকতাইয়ে বাজৰ কৰিছিল, সিও নহয়। নহ’লে মুৰাৰি বৰকোচক গুবুৰ্জনে বৰ্ণাশুদ্ধিৰ বাবে অমদু তিবন্ধাৰ নকৰিলেহেঁতেন।^১

পূৰ্ণ অসমীয়া পুথিবোৰৰ নিজস্ব, ‘অসংশোধিত’ আভিধানিক বৃপবোৰত লগত (কাৰণ সেয়েহে সিহঁতৰ প্ৰকৃত বৃপ, আধুনিক পিণ্ডতেই বা অপাণ্ডতেই ‘শুধবাই’ লোৱাৰ পিছত সি ‘শুধবাৰ্তা’ৰ ভাষাৰ বৃপহে পৰিগ্ৰহ কৰে) “অবুনোদই”ৰ ভাষা-বৃপ তুলনা কৰিলে দুইটি দুইবোৰ কিমান ওচৰা-উচৰি সহজে বুজিব পৰা যাব। মাথোন এখন পূৰ্ণ পুথি, “গুবুৰ্চাৰিত-কথা”ৰ কেইটামান শব্দ ওপৰত উদ্ধৃত সহজে বুজিব পৰা যাব। মাথোন এখন পূৰ্ণ পুথি, “গুবুৰ্চাৰিত-কথা”ৰ কেইটামান শব্দ ওপৰত উদ্ধৃত “অবুনোদই”ৰ শব্দৰলীয়ে মিলাই চাওক : আচাৰি (=৩ই, বুৰঞ্জীতো এই বৃপ লভ্য) চ, আদপাচ (=৪ই) চ, অদঠ (=৭ই) চ (তু° আচই=৫ই অ১২০), ইচা/ইছা চ১, ৪, ২৩, এটাহ চ৭৩৮, এষা (=আশা) চ২৩১ অদঠ (=৭ই) চ (তু° আচই=৫ই অ১২০), ইচা/ইছা চ১, ৪, ২৩, এটাহ চ৭৩৮, এষা (=আশা) চ২৩১ (তু° বেধা চ৬৫, একাল চ৮৬৩, একাৰ চ৩০৮), কাৰসনা চ৩৩৫, ক্ষেমা চ, দুতিয় চ ১৪, ২৩৬, জোতিৰ চ৩২, জোতি চ৩১৭, জোবন চি চ৭১৯, টোপলি (=টোপ, টুপলি) চ২৬২, তন চ৩২, দন্য চ১০৬৬, দাৱা/দাৱা চ৪৮১, ধোঁৰ চ৫,১৪, নাঁক চ২৮০, নাইকিচে চ৮৬৮, নিচই চ, পথুক চ৩২৮, ৯৯৬, পহৰ চ২৬৯, ৪০৭, প্ৰাচিত চ৩৪১, ৭৬২, বুৰা চ২৩৩, ৪৩২, বাৱা চ, বিলাইত চ৬৯৪, বিভিচাৰ চ১১৬, ৯৭, মহায়া (=মাহায়া) চ৬৮, ৬৯, ৬২২, সান্ত চ১৭৩। অসমীয়া চ উচ্চারণ পাবৰ কাৰণে “অবুনোদয়ে” স-ত য যোগ দিয়া দৰে (ব্ৰিটিস অ৭০৭, কাৰ্বোণ্ডস্য অ৭০৭), চৰিতখনিত শ, স-ত য বা স্ব-ব সংযোগৰ কথা মন কৰিব লগীয়া (বাইশ্য চ২, তস্য চ১১, স্বব চ১৬=চব চ৩৩=সব চ)। আধুনিক নিশ্চয়্যার্থক -টো-ৰ পৰিৱৰ্তে “অবুনোদই”ৰ দৰে চৰিতখনিতো মাজে মাজে -ট-ৰ ব্যৱহাৰৰ কথা ওপৰত কৈ অহা হৈছে। ৫মী বিভক্তিৰ চিন কৰি “অবুনোদই”ত তে আৰু চৰিতত তে, তে, দুইটাৰ ব্যৱহাৰ উল্লেখ কৰা হৈছে। চৰিতত ক্ৰিয়াত -চে আৰু -ছে, -চিল আৰু -ছিল সৰ্বদ্ব।

পূৰ্ণ অসমীয়া পুথিত ভাষাটোৰ নাম বিশেষ বৃপত ক’তো পোৱা নাযায়; ‘ভাষা’ বুলিয়েই

১ “অবুনোদই”ৰ সমীকৃত (standardized) ভাষাৰ আদৰ্শৰপৰা চালেও কাকতখনত সম্পাদনাৰ অবিহ্নাৰত কিছুয়ে দোষ নোসোমাইছিল এনে নহয়। ফোৰোঁতে ২০, নু সুমাল ৪৮, চোত মাহ, কৈল্যাণ ১৬৮, দেখোআলে ১৭১, খুজে ১৭৬, আনখোনৰ ২১২, পুআলি ৩৫৬ আদি সেইভাৱে গ্ৰহণীয় নহয়।

“অবুনোদই”ৰ বঙলা ফ’ণ্টৰ আখৰবোৰ আমাৰ

আজি অচিনাকি নহয়। তাৰ ভিতৰত দুটা হৰফ মন কৰিব লগীয়া : (১) প্ৰথম পিঠিতে ‘শ্ৰীশ্ৰীমতি’ৰ শ্ৰী একক। (২) হ্ৰ বজাবলৈ ‘দ্ৰ’ হৰফটো ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে—দ্ৰদয়ত, ৬০—বোধ হয় ঠিক টাইপৰ অভাৱত আৰু সম্ভৱতঃ সাঁচিপতীয়া আৰু প্ৰচলিত বৃপৰ স্মৰণত।

হয়তো তাৰ চিনাকি। কোনোবাই ‘দেশী ভাষা’ বুলিলেও বুলিব পাৰিছিল। মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱক বা বুঢ়াসিংহ শঙ্কৰদেৱক অসমীয়া ভাষা কোনটো বুলি প্ৰশ্ন কৰা হ’লে সিসকল বিমোৰত পৰিলেহেঁতেন। ১৮৩৩ৰ শ্ৰীৰামপুৰীয়া “ধৰ্মপুস্তক”ত ভাষাটক ‘অহমীয়া মাত’ বোলা হৈছে নাম-পাততে। “অবুনোদই”ৰ আগ-বয়সত কিন্তু ‘অসমীয়া ভাষা’, ‘অসমীয়া লোক’ নাম স্পষ্ট হৈ ওলাই অহা নাছিল। ‘অসম কথা’ (অ৩৬৫ : আগষ্ট ১৮৪৯), ‘অচম ভাষা’ (অ৪৬০ : আগষ্ট ১৮৫০), ‘অচম মতে কথা’ (অ৪৭৮ : অক্টোবৰ ১৮৫০) বুলি ভাষাটৰ চিনাকি দিবৰ যত্ন কৰা হৈছিল। মানুহৰ উল্লেখতো ‘অসম মানুহ’ (অ ৩৬৫-৩৬৬ : আগষ্ট ১৮৪৯), ‘অসম লৰা’, ‘অসম দেশি লোকবিলাক’ (অ ৩৬৫ : আগষ্ট ১৮৪৯)। ‘অহমীয়া বিলাক’ আখ্যা (অ২৮০ : নৱেম্বৰ ১৮৪৮) মানুহৰ বাবেষে পূৰ্বেপৰা ব্যৱহাৰ হৈছিল কিন্তু তাত এটা প্লেষ আৰু সীমা আছিল, সেই কথা অচম/অসম/অহম ৰাজ্যৰপৰা কামবৃপ ৰাজ্যলৈ প্ৰৱৰ্ত্তন কৰা ঘাঘৰ মাজিক কামবৃপৰ লোকে ‘অহমীয়া’ বুলি বহাৰপৰা (গুচক, ৬২১) বুজিব পাৰি। “অবুনোদই”ৰ দ্বিতীয় বছৰতে ‘অসমীয়া মানুহ’ (অ১৪৮ : জুন ১৮৭৭) নাম দেখা যায়। ১৮৪৯ত ঢেকিয়াল ফুকনৰ “অচমীয়া/অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ” ওলাইছিল। “অবুনোদই”ৰ ষষ্ঠ বছৰত ‘অচমীয়া লোক’ (অ৫১৬ : জানুআৰি ১৮৫১) দেখা যায় আৰু সোনকালেই ‘অচমীয়া লোক’ (অ৮১০ : আগষ্ট ১৮৫২), আন কি ‘অচমীয়া বাপ্তিস্ট সমাজ’ (অ৬৯২ : জানুআৰি ১৮৫২), বোলা হৈ থাকে। আন কি, ‘অচমীয়া ৰজাবিলাক’ (অ১১৩১ : এপ্ৰিল ১৮৫৪) আখ্যা গৃহীত হৈছিল আৰু ‘অচমীয়া ভাষা’ (অ১২৪২ : নৱেম্বৰ ১৮৫৪) সাধাৰণ কথা হৈ পৰে। ইংৰাজীত এইবিলাকৰ বহুত আগতে মানুহ আৰু ভাষাক Assamese/Assamese নাম দি চিনাক্ত কৰিবলৈ ধৰে ছাহাব লোকে।

আখৰ-জোঁটনিৰ জোঁট : পূৰ্ণ অসমীয়া ৰীতি :

কোনো কোনো লোকৰ এক প্ৰমাদাত্মক ধাৰণা আছে যে পূৰ্ণ অসমীয়া ভাষাৰ আখৰ-জোঁটনি আৰু আধুনিক অসমীয়া আখৰ-জোঁটনিৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নাই আৰু কেৱল মাথোন মাজতে এই সনাতন বৰ্ণবিন্যাসৰ ব্যতিক্ৰম ঘটাইছিল আমেৰিকান বেপ্টিষ্ট পাদুৰিসকলেহে। পূৰ্ণ বৰ্ণবিন্যাসৰ জ্ঞানৰ অভাৱতে এই শ্ৰেণী পিণ্ডতৰ ভ্ৰম-প্ৰমাদৰ সৃষ্টি হৈছে। কাৰণ, আমাৰ সকলো পূৰ্ণ পুথিক ছপাশালত ছপা কৰি কিতাপ-বৃপে উলিয়াওঁতে আধুনিক বৰ্ণবিন্যাস-ৰীতিতলৈ পৰিৱৰ্ত্তন কৰি লোৱা হৈ আহিছে; পূৰ্ণ আখৰ-জোঁটনি সেই কিতাপবোৰত নাথাকে। আধুনিক সাধাৰণ পাঠক আৰু সাধাৰণ পিণ্ডতেও এই পৰিৱৰ্ত্তিত (doctored) পাঠতহে পূৰ্ণ গ্ৰন্থবোৰ প্ৰায় পঢ়ে আৰু সেই বাবেই অসমীয়া বৰ্ণবিন্যাসৰ বিষয়ে তেওঁলোকৰ সনাতনত্বৰ বিভ্ৰান্ত ধাৰণাটো ওপজে। অধিক কি, পূৰ্ণ পুথিৰ পাঠ দেখা পালেও সিসকলে আমনি পায়, তাক অশুদ্ধ বুলি জ্ঞান কৰে, আৰু অন্ততঃ তাক কিবা এক চিৰাচৰিত নিয়মৰ শিথিলতা বুলি ভাবে। কিন্তু এনে বিচাৰৰ মানদণ্ড কি? পূৰ্ণ কালত অসমীয়া ভাষাৰ ধৰা-বন্ধা লিখিত ব্যাকৰণে নাছিল, অভিধানো নাছিল। বৰ্ণবিন্যাসৰ বিষয়ত পুথিয়ে পুথিয়ে কিছু অমিল হোৱাটো সেই বাবে স্বাভাৱিক। এনে অমিল আজিৰ ব্যাকৰণ-অভিধানৰ যুগতো জানো নাই? পুথিত লিপিকাৰ-প্ৰমাদৰ কথাও আমি পাহৰিব নালাগিব। তহানি মাথৰদেৱে ভুল ভুল কৰি “ভক্তি-বন্ধাৱলী” লিখা বাবে মুৰাৰি বৰকোচক দপা নাছিল জানো? কিন্তু সকলো অমিল-মিলৰ মাজতো পূৰ্ণ অসমীয়া ভাষাৰ নিজস্ব এক আদৰ্শ বৰ্ণবিন্যাস নিশ্চয় নিৰ্বৃপিত হ’ব পাৰে, যিটোৰ লগত বঙলা বা হিন্দী বৰ্ণবিন্যাসৰ বা আন কি সংস্কৃতবোৰ নিবন্তৰ সাম্য বিচৰাটো এক অদ্ভুত চিন্তা হ’ব। এই আমাৰ নিজস্ব পূৰ্ণ অসমীয়া ভাষা-বৃপৰ অধ্যয়ন এতিয়াও আৰম্ভ হোৱা নাই বুলিব লাগে। কিন্তু তেনে বৃপ পৰিৱৰ্ত্তিত (tampered) কৰি লৈ পূৰ্ণ অসমীয়া ভাষাৰ অভিধান আৰু ব্যাকৰণ নিৰ্মাণ কৰিলে সি ভঁজুৱাহে হ’ব পাৰে। পূৰ্ণ পুথিৰ পাঠৰপৰাই সেই অভিধান-ব্যাকৰণ নিৰ্বৃপিত হ’ব লাগিব। কিন্তু এই বিষয়ত সচেতন পিণ্ডত আমাৰ অতি কম। পাঠ-সমীক্ষাৰ (Textual Criticism) ধাৰণা নোহোৱা বা সেই ধাৰণাক বৰদাস্ত কৰিব নোৱাৰাসকলেই এই বিষয়ত কেতিয়াবা মুখৰ হৈ উঠে। পূৰ্ণ পুথিৰ স্বকীয় পাঠ বাখি ছপা কৰা পূৰ্ণ সাহিত্যৰ পুথি আমাৰ অতি কমহে প্ৰকাশিত হৈছে।

এই বিষয়ত পথ-প্রদর্শক বুলি ক'ব পাৰি এক বৈজ্ঞানিক-দৃষ্টি-সম্পন্ন সম্পাদক কালিবাম মেধিক। তেওঁৰ সম্পাদিত “প্রহ্লাদ-চৰিত্ৰ”ত (১৯১০) আৰু “অক্ষরলী”ৰ (১৯৪৮) অংককেইখনিত পূৰ্ণাণ পুথিৰ পাঠকে বখা হৈছে। ১৪৬১ শকৰ বুলি সাব্যস্ত কৰা পুথিৰপৰা অবিকলভাৱে সংগৃহীত শব্দবন্দৰ “শ্ৰীমদ্ভাগৱত দশম স্কন্ধ (আদি ছোৱা)”ৰ প্ৰথম মুদ্ৰণত (৪৯৪ শব্দবান্দ) কালিবাম মেধি, শব্দচন্দ্ৰ গোস্বামী আৰু পূৰ্ণাণ বৰ্ণবিন্যাসৰ স্বকীয়তা দেখা পোৱা আনসকলৰ উৎসাহনত সাহস গোটেই হৰিনাবায়ণ দত্ত ববুৱাই পূৰ্ণাণ আখৰ-জোঁটনি বাৰ্খিছিল। ভাষাৰ ফালৰপৰা বিশেষ ধ্যানযোগ্য পীতাম্বৰ কবিৰ “উষা-পৰিণয়” সম্পাদন কৰোঁতে (১৯৫১) আমিও প্ৰাচীন বৰ্ণবিন্যাসকে বন্ধা কৰিছো। সাধাৰণতে পুথিৰ ভাষা তথা বৰ্ণবিন্যাস মূল ৰচনাৰ সময়ৰ পিছতো অনুলিখনৰ সময়ত পৰিৱৰ্তিত হোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে। অনেক সময়ত মূল লেখকৰ হাতে-লিখা বুলি দাবী কৰা পুথিতো (autograph copy) সন্দেহৰ থল থাকিব পাৰে। কিন্তু তাম, শিল আদিত কটা ফালিৰ পাঠে লেখাটোহঁতৰ নিজৰ তাৰিখৰ ভাষা আৰু বৰ্ণবিন্যাসক সঁচত মাৰি ধৰি ৰাখে। এই দৃষ্টিকোণৰপৰা চালে আমাৰ দ্বাৰা সম্পাদিত “প্ৰাচ্য-শাসনাৱলী”ৰ (১৯৭৪) অন্তৰ্গত এই এই-সংখ্যক ছন-তাৰিখ লগা তামৰ ফালিখনিৰ পাঠ আৰু বিশেষকৈ চিত্ৰফলকবোৰৰ (facsimile) পাঠৰ চৰম মূল্য একোটি আছে : ফালি ১২৮ (বংশবৰ ব্ৰহ্মৱ ১৬৩৯ শক), ১৩০ (যৌতুক-স্বৰূপ ব্ৰহ্মৱ ১৬৪৮),—(দীৰ্ঘেশ্বৰী মন্দিৰ ১৬৬১), ১৩৪ (কোঁৱৰভাগ-পূবপাৰৰ ব্ৰহ্মৱ-ধৰ্মৱ ১৬৬৩), ১৩৫ (বজালীৰ বিসিকুছি ১৬৬৪), ১৩৭ (দীৰ্ঘেশ্বৰী-মন্দিৰ ১৬৭৬),—(দীৰ্ঘেশ্বৰী-মন্দিৰ ১৬৭৯), ১৩৮ (পূবপাৰ আদিৰ দেৱৱ ১৬৮১),—(বিবি মোকাম ১৬৮২), ১৪০ (বিশ্বনাথ ১৬৯৬), ১৪১ (পশ্চিমপাৰ আদিৰ ব্ৰহ্মৱ ১৭০১), ১৪৪ (অদানী নাও-মুদৈ ১৭০৫),—(মৰাণ দেৱীঘৰ ১৭০৫), ১৪৬ (বেলতলা ১৭১০), ১৪৮ (কটকী-নিয়োগ ১৭১৪), ১৫০ (পাইক-ক্ৰয় আৰু হয়গ্ৰীৱ-মাধৱলৈ দান), ১৫৪ (বতাকুছীয়া-দুৰবীয়া-নিয়োগ ১৭৪২), ১৫৫ (পশ্চিমপাৰৰ ব্ৰহ্মৱ ১৭৪৩)। প্ৰাচীন বৰ্ণবিন্যাস-অধ্যয়নৰ বাবে এতিয়াও অজস্ৰ পুথি আৰু ফালি পৰি আছে।

এই সকলোবোৰ আৰু তেনে আন আন মূল পাঠ আগত লৈ প্ৰাচীন বৰ্ণবিন্যাসৰ এক স্বকীয় মানদণ্ড আৰু তাৰ ইতিহাস নিৰ্ণয় কৰিব পৰা যায়। এই কৰ্মকৰ কামটি কৰোঁতে কেইটামান কথা মনত ৰাখিব লগীয়া হয়। যোঁতয়া এটা ভাষাৰপৰা আন এটা ভাষালৈ শব্দাৱলী আহে, তেঁতয়া শব্দবোৰৰ উচ্চাৰণ আৰু বৃপ নতুন ভাষাটোৰ দ্বাৰাহে নিয়ন্ত্ৰিত হয়, মূল ভাষাটোৰ দ্বাৰা নহয়। সংস্কৃতৰপৰা অসমীয়ালৈ অহা শব্দবোৰৰ ভিতৰত অনেকখিনিয়েই বিবিধ মধ্য ভাৰতীয়-আৰ্য বা প্ৰাকৃত শব্দৰ মাজেদি বৃপ সলাই সলাই আহি একোটা তন্ত্ৰৰ বৃপ লৈছে; এই বৃপ সংস্কৃত বা প্ৰাকৃতৰ নিয়মৰ দ্বাৰা নিয়ত নহৈ আধুনিক ভাৰতীয়-আৰ্য অসমীয়াৰ উচ্চাৰণ-ৰীতি আদিৰ দ্বাৰাহে অনুশাসিত হ'ব লাগে। এনে তন্ত্ৰৰ শব্দৰ আদি-মূল সংস্কৃত বৃপত দন্ত্য-মূৰ্ধ্য বা হৃস্ব-দীৰ্ঘ আদি বিশেষত্ব থকাৰ দ্বাৰা তন্ত্ৰৰ বৃপটোও স্থিৰীকৃত হোৱাৰ কোনো ঐতিহাসিক-বৈজ্ঞানিক ভিত্তি নাই—যিটো ৰীতি আধুনিক অসমীয়া লেখাত একপ্ৰকাৰ arbitration বা প্ৰক্ষেপৰ দ্বাৰা সাধিত হৈ আহিছে। যিবোৰ শব্দ চেহেৰাত তৎসম অৰ্থাৎ সংস্কৃততে একে কৰি মিলাই আমি আজি-কালি লিখোঁ বা পূৰ্বতো লিখা হৈছিল, তাবো উচ্চাৰণ যদি অসংস্কৃত আৰু অৰ্বাচীনহে, সিহঁত তৎসম বুলি পৰিগণিত নহৈ অৰ্ধ-তৎসম বা তাবো তলৰ শাৰীতহে থিয় হ'ব লাগে। পূৰ্ণাণ পুথিত এনে বিচাৰেই চৰ্চাছিল; আমি আজি-কালি যিবোৰ সংস্কৃত নাম সংস্কৃতৰ দৰে লিখোঁ, তাতে পূৰ্ণাণত অসমীয়া ৰীতি প্ৰচলিত হৈছিল।

কালিবাম মেধিয়ে তেওঁৰ “প্রহ্লাদ-চৰিত্ৰ”ৰ পাতনিত কৈছিল,—“কবিৰ ভাষা সংস্কৃতমূলক কিন্তু বৰ্ণবিন্যাস সম্পূৰ্ণ প্ৰাকৃতিক। জোজন, য়েক, মঞি আদি শব্দৰ বৰ্ণবিন্যাসেই তাৰ প্ৰমাণ। অৱশ্যে ইয়াত যে নকলকাৰকৰ হাত নাই এনে কথা আমি কৰা নাই; কিন্তু নকলকাৰকৰো যে প্ৰাকৃত আহি আছিল ইও এটা প্ৰাচীনত্বৰ প্ৰমাণ।” আৰু, “উচ্চাৰণ আৰু বৰ্ণ-বিন্যাস।—প্ৰাকৃতৰ সময়ত সংস্কৃত শব্দাৱলীৰ যি বৰ্ণবিন্যাস-ৰিদ্ৰাট ঘটিছিল প্ৰহ্লাদ চৰিত্ৰত তাৰ চিন পূৰ্ণ-মাত্ৰাত দেখা যায়। কিন্তু উচ্চাৰণৰ প্ৰতি দৃষ্টি কৰিলে জানা যায় অসমীয়া উচ্চাৰণ সেই কালতে বঙ্গালী, হিন্দী আদি ভাষাৰ বৰ্তমান উচ্চাৰণৰ পৰা

সম্পূৰ্ণ পৃথক আছিল। পুথিৰ শব্দাৱলীত বৰ্ণবিন্যাসৰ ব্যতিক্ৰম হৰা সত্ত্বেও তাৰ উচ্চাৰণত অসমীয়া বিশেষত্ব সম্পূৰ্ণ ৰক্ষিত হৈছিল। প্ৰাকৃতৰ ‘শযোঃ সঃ’ সূত্ৰ প্ৰায়ে ৰক্ষিত হৈছিল। কিন্তু এই কথা মনত ৰাখিব লাগে যে অসমীয়া ‘স’ৰ দৰে উচ্চাৰিত হৰা ‘শ’ আৰু ‘ষ’কহে সদাই ‘স’ কৰা হৈছিল; অন্যত ‘ষ’ৰ উচ্চাৰণ ‘খ’ আৰু ‘খ’ৰ উচ্চাৰণ ‘ষ’ দি দেখুৱা পাইছো। মুৰ্গ্য ‘ণ’ আৰু দীৰ্ঘ ঙ্কাৰ আৰু উকাৰো পুথিত প্ৰায় নাই। ‘ব’ আৰু ‘ৰ’ৰ উচ্চাৰণ অনুসৰি নামখৰি সদায় ব্যৱহৃত হৰা দেখা যায়।” আৰু “শেষত কওঁ এই পুথিৰ মূল যেনে পাইছো, তেনে লেখিছো। কবিৰ ভুল শুদ্ধ কবিৰ আমাৰ বিদ্যাও নাই, সাহো নাই। অৱশ্যে নকলকাৰকে যে মাজে ২ অশুদ্ধ বৰ্ণবিন্যাস দিছে এনে অনুমান কৰিবৰ বহুত কাৰণ আছে। তথাপি—দেৱতাই য’ত পাৰ দিব সস্কুচিত হয় তাত নৃশংসসবে বেগে প্ৰবেশ কৰে (fools rush in where angels fear to tread.) কথা মই প্ৰমাণিত কৰিব নুখুজো।” কিন্তু আজি তাক প্ৰমাণিত কৰিব খোজা লোকৰ অভাৱ নহৈছে। এই বিষয়ত আমি মেধিতকৈ পিছ পৰা বিধৰহে হৈছে। মেধিয়ে যিবোৰক “প্রহ্লাদ-চৰিত্ৰ” পুথিৰ বৰ্ণবিন্যাসৰ বৈশিষ্ট্য বুলি খুজিছে, সেইবোৰ এখন পুথিৰ বৈশিষ্ট্য নহয়, কম-বোছি সকলো পূৰ্ণাণ অসমীয়া পুথিতে দেখা পোৱা যায়। “প্রহ্লাদ-চৰিত্ৰ”ৰ পিছত “অক্ষরলী”ৰ অংকখনি সংগ্ৰহ কৰোঁতে তেওঁ সেই কথা নিশ্চয় উপলব্ধি কৰিছিল। বিশেষকৈ অংকৰ ভাষা হ’ল অসমীয়া সাহিত্যিক ভাষাৰ বিশিষ্ট এক ভংগি—ব্ৰজাৱলী ভাষা বা অসমীয়া ব্ৰজবুলি। সেই ভাষাকো আধুনিক অসমীয়াৰে চামিল কৰিবলৈ বিচবাটো ভুল। মেধিৰ পাঠত কিন্তু সেই কৃত্ৰিম ভাষাটোৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ সুন্দৰকৈ সংৰক্ষিত হৈছে। হৰিনাবায়ণ দত্ত ববুৱাই ৪৯৪ শব্দবান্দৰ সংস্কৰণ আদি-দশমত পূৰ্ণাণ পুথিৰ পাঠ অবিকলভাৱে বাৰ্খিছিল। এই বিষয়ে তেওঁ ‘নিবেদন’ত কৈছিল, “পুথিখনৰ বানান বিষয়ে বিশেষ মন কৰিবলগীয়া এই যে—ইয়াত ‘স’ৰ প্ৰাধান্যই বোছি; দীৰ্ঘ ঙ্কাৰ দীৰ্ঘ উকাৰ বৰ কম, বেফযুক্ত আখৰ ক’ৰবাত ক’ৰবাত দ্বিধ কৰা নাই; বিশেষকৈ বেফযুক্ত ‘য’বোৰ প্ৰায়ে ‘য’ কৰি বাৰ্খিছে; যেনে ‘সূৰ্য্য’ক ‘সূৰ্য’, ‘ভাৰ্য্যা’ক ‘ভাৰ্যা’, ‘কাৰ্য্য’ক ‘কাৰ্য’ আদি বানানেৰে লিখিছে। আন আন ‘য’ৰ ঠাইত প্ৰায়ে ‘জ’ লিখিছে। মুৰ্গ্য ‘ণ, ট’ আদিৰ ব্যৱহাৰো বৰ কম। ‘পাছ’ৰ ‘ছ’ প্ৰায়ে ‘চ’ লিখিছে। চ, ছৰ বিভিন্নতা প্ৰায়ে ৰখা নাই। একাৰান্ত ক্ৰিয়াবোৰ প্ৰায়ে একাৰান্ত কৰিছে—যেনে ‘কৰে’—‘কৰৈ’, ‘পিয়ে’—‘পিয়ৈ’ ইত্যাদি। ‘ত্ৰি’টো ‘ত্ৰ’ লিখিছে, যেনে ‘ত্ৰদশ’; কিন্তু ‘পিতৃ’, ‘মাতৃ’ৰ ‘ত্ৰ’টো ‘ত্ৰু’ কৰিছে, যেনে ‘পিত্ৰু’, ‘মাত্ৰু’ ইত্যাদি। ‘গোষ্ঠ’টো প্ৰায়ে ‘গোষ্ঠ’ কৰিছে। সেইদৰে ‘উৎসুক’ক ‘উসুক’, ‘স্বচ্ছন্দ’ক ‘সচন্দ’, ‘উচ্ছেদ’ক ‘উচাদ’, ‘পদ্ম’ক ‘পদ্ম’ আদি কৰিছে।”

এতিয়া মেধিৰ “প্রহ্লাদ-চৰিত্ৰ”ৰপৰা দুটি অংশ তলত উদাহৰণ-স্বৰূপে দাঙি ধৰা হওক [পুথিৰ ধৰণত কলোনবিলাক আমি লগাই দিছো।]—

কমতা মণ্ডল : দুৰ্গভনাৰায়ণ : নৃপবৰ অনুপাম। তাহান ৰাজ্যত : কদ্র সবস্বতি : দেৱজানি কন্যা নাম ॥ তাহান তনয় : হেম সবস্বতি : ধ্ৰুৱৰ অনুজ ভাই। পদবন্ধে তেহো : প্ৰচাৰ কৰিলা : বামন পুৰান চাই ॥ আত অনন্তবে : মাধৱে বোলন্ত : মনে কবি আসখ্যৈষ। হিবণ্য বিবক : কিমতে বধোহো : নপাও একো উদিস ॥ পূৰ্বে হিবণ্যক : হৰে বৰ দিলা : কিচোতো নাহি মৰন। কেশৱৰ চক্ৰ : বজ্ৰ আদি কৰি : জত আচে অস্তগন ॥ দেৱ অসুৰত : একোত নপৰে : অচেদ অভেদ কাই। কতো বেজি হৰি : মনত গুনিয়া : পাইলন্ত কিচো উপাই ॥ অৰ্দ্ধ কলেৱৰ : সিংহৰ সদৃস : অৰ্দ্ধেক মনুষ্য কাই। হেন ৰূপ ধৰি : দেব চিৰিহৰি : সড়িৰ গোট বড়াই ॥ / হিবণ্যাক্ৰে বোলে অৰে সুন ৰে বৰ্ধৰ। পুনকপি নিন্দিলোহো তোহোৰ উত্তৰ ॥ বোলা জে সবাবো গায়ে আচে দামোদৰ। সবে লোকে নোহে কিয় তাক সমসৰ ॥ কেহো সুখি কেহো দুখি বহত অন্তৰ। কেহো কাক বায়ে কেহো কৰয় নফৰ ॥ কেহো হস্তি-ক্ৰদ্ধে চৰে হংসজুলি সোএ। কেহো কেহো জনে কিয় তৃণক নপাৰে ॥ কেহো ভুজে ঘোল কেহো [জনে] ভুজে খিব। কেহো জে শ্ৰীমন্ত হোয়ে কেহো হোয়ে চোৰ ॥ একৰ জিৱন হোক সবাবে জিৱন। য়েকৰ মৰন হোক সবাবো মৰন ॥ একৰ ভোজন হোক সবাব ভোজন। তেবে জানা সবাতো আচন্ত নাৰায়ণ ॥

দত্ত-ববুৱাৰ দশমৰ (৪৯৪ শব্দবান্দ) গোপী-উদ্ধৱ-সংবাদ খণ্ডৰপৰা মাজে মাজে এৰি কিছু শাৰী উদ্ধাৰ কৰি দিয়া হওক।—

সিতো গোপিসব মোৰ প্ৰানতো অধিক। সূনা সখি তাসম্বাৰ প্ৰেমভকতিক ॥ পৰম বিহ্বলভাৱে মোৰ গুণ গাই। ফেনে ফেনে মোক মাত্ৰ স্মৰি মুৰ্ছা জাই ॥ গোপিসবে বাখি আছে জিকাবনে প্ৰান। বাক্ৰ উদ্ধৰ সূনা তাহাব নিদান ॥ জিকালত আইলো মঞ্জি মধুবা পুৰিক। মাতিয়া প্ৰবোধ দিলো সমস্তে গোপিক ॥ মোৰ বাক্যে গোপিসব আছে আসা কৰি। আসিলন্তে পৰা পুনৰপি প্ৰাপ হৰি ॥ মোৰ গুণনাম বিনে আন কথা নাই। মোতে প্ৰান সুম্পি গোপি জিবে সমুদাই। জদি নিজ দেহাত আছিল হস্তে চিত। মবিলয় হস্তে পুড়ি বিবহবহিত ॥ হেন জানি সত্বে চলিয়ো গোপপুৰ। বচন সন্দেস কৈয়া কৰা দুখ দুৰ ॥ জদ্যপি নিপ্ৰগ্ন জন্মবহিত ইয়ব ॥ তথাপিতো প্ৰকৃতিক কৰাই সচেতন। কবান্ত গুণৰ হাতে শ্ৰজন পালন ॥ সাখি হুয়া হাদয়ত আপুনি বহিলা। পৰম ইয়ব কৃষ্ণ তান এহি লিলা ॥ জত জিববাসি ইয়ো কৰ্তা অজানত। নাহি কৰ্ম জানা পৰমার্থ বিচাবত ॥ কৃষ্ণ বিতিবেকে একো বস্ত নাহি জানা। সমস্তে জগত কৃষ্ণ হেন মনে মানা ॥ জেন কৃষ্ণসাব হবিনব ভাৰ্যাগনে। ব্যাধব সূনিয়া গিত উত্তাবল মনে। তাকে সত্য মানি ধাই জাই কৰি কুড়া। তাৰ সবে ফুটি জনৈ পাচতেসে পিড়া ॥ সেইমতে ফুটিল কৃষ্ণৰ কথা সূনি। কৰিলো সজাত আমি পাচক নুগুনি ॥ তাহান নখৰ ঘাৰ লভিচো বহত। কৃষ্ণকথা এড়ি আন কথা কহ দুত ॥ পুড়ি আচো আমি আতি বিবহৰ যুই। আমাক জিয়াইবা দুনাই কৃষ্ণ কৰে ছুই ॥ যুড়াইবন্ত প্ৰান পুনু মধুৰ বচনে। ইন্দ্ৰ জেন জিয়ান্ত বনক বৰিষনে ॥ আমি বনচৰী আনো ৰাজভাৰ্যাগণ। লক্ষ্মিব স্বামিত তাত কোন প্ৰয়োজন ॥

কাব্য-গ্ৰন্থৰপৰা আৰু বহুতো উদাহৰণ দিব পাৰি। ব্ৰিটিশ-পূৰ্ব যুগত কাব্যৰ ভাষাতকৈও বুৰঞ্জী আৰু কথাচৰিত-বংশাৱলীৰ ভাষাহে কথিত ভাষাৰ প্ৰকৃত প্ৰতিভূ। এনে ভাষাৰ সুন্দৰ নিদৰ্শন ডক্টৰ কাৰ্কাতি-সংগৃহীত “গুৰু-চৰিত-কথা”ৰ পুথিৰপৰা তলত দুটি ছেদ তুলি দিয়া হৈছে।—

আৰু মাউতৰ জয়ানন্দ আতৈ চাছনিত গৃহ : ৰাজাৰ স্নেহৰ মনধ্বজ হাতি যুজাইছিল : হাৰি ৰাতিদিনে তিনিদিনলৈ ফুৰাইছিল : বিবকত লাগি বোলে এনে দেৱৰ দুৰ্ভত ডাৰতবৰ্ণ ধন্য কলি জাই হাতে চাপৰ দি : বেৰ্থে এই তিনি দিনে মৰা হলে ভাৰ্যা পুত্ৰে কোনে বাখিলে হতে মিচা সবে অম্বাস্বত : এই বুলি চব এৰি উঠিয়াই গৈ গুৰুজনক পাই ধৰ্ম লভি আচে হৰিগুণ গাই সেৱক[ৰ]ৰ সঙ্গ : লাগচিগডালি ধুই কানি মেৰাই দেখাতে থৈছে : দেখি ইজন সিজনে কলে বোলে বাপ জয়ানন্দ আতৈব জাবৰ মন আছে আকো : বোলে মাতাচো : মাতিলে আছিল বোলে আকো জাবানে : বোলে গজাকুহ থৈচা হুনু : বোলে বাপ বদে সুখাঞে ৰূপিত্ত এ তিতো হিমে পচো : আমাব মান দুখ নাই : জিব গাঠিত বাখি যুজাঞেতে পঞ্জি বাণি হৈ থাকে : এনে দুখনিকাব লৈ যো : তযু পদবৈকুণ্ঠৰ্ত্তে জাম আৰু : বোলে থৈচানো কেলৈ : বোলে বাপ ভকতেবে খানেক লাগিলে : বহু বাক্য আহিব খোজে ৰাগত : তাকে চাই পূৰ্বৰ দুখলৈ মনকৈ ৰাখো : আৰু সিত উন্ন জবত হেলা লাগে নামলৈ : তাকে দেখি মনকৈ জাঞে তাতে থৈচো : তেহে গুৰু চাইটা বৈবাগ্য চচ্ছি প্ৰসংসা কৰিছে ॥ ২৮৮ ॥ (পত্ৰ ৮৪)

আৰু জিনে বুৰাবুৰি আছিল ডাউকি গ্ৰামত : বুৰাই পাচি কাউলি ডলা পলা কুলা জকাই খালৈ পল যুলুকি এই ৰুক্তিকৈ প্ৰবৰ্ত্তে বুৰা সাজে বুৰিএ সলাই : গৈই ফুৰি একদিনা হাটি পালেহি : আতৈসবে ডুকুলি লৈ লোন তৈল চাউল গুৰা প্ৰসাদ আৰু আনিবি বুলি সৰহকৈ দি পঠালে ॥ বুৰা দেখি বোলে বুৰি দহো আন কালতকৈ ফাই : কত পালি আজি : বোলে বুৰা জিহে সন্তমহন্তঠাই পাইচোগৈ আজি : বোলে নিতে তাতে সলাবিগৈ : সেইমতে নি সলাই খাই আচে : একদিনা বোলে বুৰি তোব কোন আছে : বোলে মোৰ বুৰা আৰু মই : বোলে এনেকৈ ফুৰাকৈ আলকে আহগৈ তই খলা সাৰিবি সাৰিব ভাগ দিম মাহপ্ৰসাদেই বুৰিব : বুৰা নাম গাব ভাগ খাব : জিববো কুসল হব দেহবো জিবিকা মিলাৰ গুৰুজনে : আশ্ৰমি হাটিতে বহা খুজি দিম আহগৈ ॥ বুৰিএ আনন্দ হৈ গৈ বোলে বুৰা ভকতে মাতিচে বল জাঞে : বুৰা বোলে কব ভকতঠাই জাব পাৰো : বোলে বুৰা নেজাহে মই পাচি কাৰ্বলিও নসলাঞে এৰি মই জামহে পা : সূনি বুৰা বিবুলি হৈ বোলে বল বাৰু ॥ গৈ বাহিবতে বহা দিছে তাতে আচে : বুৰিএ বোলে বুৰাত তই নাম গা তই একোলো চিন্তিব নালাগে মই পুহিম ৰাক্ষিবাহি খাবি মাত্ৰ : বোলে কি নাম ভুকে নেপাঞে বোলে পাচতে থাকগৈ : বুৰিৰ পচাত বহিচে এপক্ষমান : বুৰিএ ৰাক্ষিবাহি থই খুৰাএ পঠাই আকো : এদিন বুৰিএ ধৈলে বোলে আজি প্ৰসঙ্গত কি গাইছিল কচো : বুৰা বোলে পাহৰিলো : বোলে জা ভাত নাই : বুৰা দুখকৈ গৈ কাণ্ডিতে পৰি আছে : বলোন্ত্ৰ আতৈএ দেখি বোলে বুৰা দহো আহিলি কি হল : বোলে নাম কব নুৰাইলত বুৰিএ ভাৎ নিদিলে : বোলে বিসই বিকলে নমৰ মন : সদাই চিন্তিও হৰিচ[ৰ]ন : জা কৈ ভাৎ

থাগৈ : বুৰা বাটৰ্ত্তে বোলে বুৰি নাম সিকি আহিচো : বোলে গাচো : গালে তেহে ভাত দিচে : বোলে নিতে এই দবে কবিহি : তই ভাতকাপৰ চিন্তিব নালাগে : মই মাগি মুনিহ দি শুবাম : বুৰা আতৈক নিতে খৰি পাত সাক মাচ জি পাই নি ঘোষা সিকৈগৈ বোলে তোমাৰপৰাহে ভাতকেটা পাইচো : সেইক্ষমে সিকি সেয়া ধৰি পৰমার্থত লাগিলগৈ : গুৰুধৰ্ম লভি আতৈক আজনিয়াকৈ হৰিগুণ গাই বুৰাবুৰি বৈকুণ্ঠে গল ॥ ৬১০ ॥ (পত্ৰ ৯৩-৯৪)

মেধিয়ে “প্ৰহ্লাদ-চৰিত” পুথি আৰু দস্ত-বুৰাই আদি-দশম পুথিৰ বিষয়ে কোৱা দবে এই চৰিতৰ্থানতো (সাধাৰণতে শ-স-ব পাৰ্থক্য নাথাকিলেও) প্ৰাকৃতৰ ‘শযোঃ সঃ’ সৃষ্টি প্ৰায়ে ৰক্ষিত হৈছে, মূৰ্ণ্য ৭ আৰু দীৰ্ঘ ঙ্গকাব-উকাব পুথিত প্ৰায় নাই, আৰু দস্ত-বুৰাই আদি-দশম পুথিৰ বিষয়ে কবৰ নিচিনাকৈ, ইয়াতো স-ব প্ৰাধান্যই বেছি, দীৰ্ঘ ঙ্গকাব-উকাব বৰ কম, বেফুৰ্ত্ত আখৰ ক’বাত ক’বাত দ্বিষ্ট কৰা নাই, য-ব ঠাইত প্ৰায়ে জ লিখিছে, চ-ছ-ব বিভিন্নতা প্ৰায়ে ৰখা নাই। ওপৰৰ ‘আজনিয়া’ শব্দৰ দৰে পূৰ্ণা অসমীয়াৰ সৰ্বত্ৰ এনে ক্ষেত্ৰত ‘ইয়া’ (ঐয়া নহয়) প্ৰত্যয়হে ব্যৱহৃত হৈছে। জি, জাব, জাত আদি সংস্কৃত ‘যদ্’অৰ অসমীয়া বৃপ মন কৰিব লগীয়া। একেটা বস্তুৰে তিনি বৃপ—সব, স্বব, চব,—আৰু বস্তু (সং ৰৎস), উয়ুক (উৎসুক) চকুত লগা ; ইয়াত ৰকাবটো যেন স-ব চ উচ্চাৰণ পাবৰ বাবেইহে ব্যৱহৃত হৈছে—আমি যেনেকৈ তালব্য উচ্চাৰণ পাবলৈ শ্বেলি, শ্যোলি (Shelley) লিখিব লগীয়া হয়। স-ব বৰ ওচৰা-উচৰি—কিৰ=কিয়, সেয়া=সেৱা-ত যেনেকৈ। দশমত, চৰিতত, আন পুথিত সুন (সং শৃণোতি), সো (<সুপ্ত, সুত্ত, স্বপিত) প্ৰায় সৰ্বত্ৰ। ন, ৭ দুইটা এক ন-ত মিলি যোৱাটো (converging) সকলো ঠাইতে গৃহীত হৈছে। স্ববৃপ-বৰ্তমানৰ চিনত চ-ছ (কৰিচে, কৰিছে) উভয়ৰে চলতি। ‘কিছু’ ‘কিছো’তকৈ ‘কিছু’ ‘কিচো’ মূলৰ (কিঞ্চিৎ) অধিক ওচৰ। ক্ৰিয়াৰ সিদ্ধা, সাধ্যা উভয় বৃপতে ই (গৈ=গই, জাই) সন্তালনীকৈ চলিছিল।

তলত এখনি বুৰঞ্জীৰপৰা এটি অংশ তুলি দিয়া হ’ল। এই বুৰঞ্জীখনি আদিতে গুৱাহাটীৰ বোপ্টস্ট মিছনেৰিসকলে সংগ্ৰহ কৰিছিল। অসমৰ বুৰঞ্জী আৰু পুৰাতত্ত্ব বিভাগত সংৰক্ষিত এই “অসম বুৰঞ্জী” এইভাৱে চিহ্নিত : American Baptist Mission Collection. Ms. 10 Assam Buranji, No. A. From Jayadhwa Singha to Rudra Singha’s Kachari Wars. উদ্ধৃতিটোত আমি নতুন কুট-চিহ্ন আদি দিয়া নাই।

[পত্ৰ ১১ খ] তদনন্তবে ডাৱৰ দিনত চাজহী পাৎসা বুঢ়া হৈ ৪ পুতেকক ৰাজ্য [১২ ক] বাটি দিলে চাৰি পুতেকৰ নাম দাৰাচকোৰ ১ চাহুচুজা ১ অবংজিউ ১ মুৰাদ বকচ ১ এই চাৰি ভায়েকে ৰাজ্যৰ নিমিত্তে কন্দল কবিলে সমস্তকে কাটি মাৰি অবংজিউ পাৎসা হল ॥ সেইবেলা বেহাৰৰ প্ৰাননাৰায়ন ৰাজ্যএ মাঘৰ দিনত দুৰ্ভণ্ডনাৰায়নৰ ঠাইক মানুহ পঠাই বোলে তাঞ্জি মঞ্জি একে বংসতে জন্ম হৈচো তাঞ্জি মঞ্জি ডাই ডাই বঙ্গালৰ ডাই ডাইজে কন্দল লাগিচে এই সময়তে দুদিকিৰ পৰা ধৰি আমাৰ পিতৃ পিতামহৰ ৰাজ্য বঙ্গালে জিখানি লৈচে তাক আমি ল’ব খোজে তেঞো কি বোলে এই সূনি দুৰ্ভণ্ডনাৰায়নে প্ৰাননাৰায়নৰ ঠাইক বুলি পঠালে বোলে প্ৰাননাৰায়নে পিতৃ পিতামহৰ ৰাজ্য ল’ব খোজে বুলি জি কৈ আহিচে ই কথা কিহক কই বঙ্গালৰ পাৎসাএ জি গাৰো ভুঞ্জি দিচে মই তাকে খাই আচো প্ৰাননাৰায়নে জি কথা বুলিচে সি কথা কৰিবলৈ মোৰ সক্তি নাই এই কথা সূনি প্ৰাননাৰায়নে খঙ্গকৈ ভৱনাথ কাজি বোলে উত্তমৰ পুতেক বন্দিএ আপুনি ৰাজ্য নাম লৈ ডাঙ্গৰ বোলাই মোৰ ঠাইক বড় কথা মাতিজে... [১২ খ] চে তই আৰ লোকজন সহিতে জাই দুৰ্ভণ্ডনাৰায়ন হৰিনাবান দুইকো ধৰি আনিবি সিহঁতৰ ঘৰ দুৱাৰ ভাজি উচ্চ কৰি আহিবি.....পাই ভৱনাথ কাজি আহি খুটাঘাট মাৰিলেহি গাঞো ভুঞ্জি সমস্তকে ভাজিলে পাচে দুৰ্ভণ্ডনাৰায়ন হৰিনাবান দুয়ো পলাই আহি...তলতে বহিলহি ভৱনাথ কাজিও মদতিত বহিল পাচে মহিধৰনাবানে ফুকন সকলে সহিতে আলচ কৰি এই কথা ‘দেৱলৈ জনাই পঠালে ‘দেৱো গুণাকৰ্ণটাত আচোতেই এই কথা জনালেহি ‘দেৱো সেই ঠাইৰেপৰা বেগতলালৈকে সিহঁতলৈ বঁটা প্ৰসাদ দি পঠালে এই কথা মিৰ্যানাথলাএ সূনিলে দুৰ্ভণ্ডনাৰায়ন ভাগি স্বৰ্গৰ্গ মহাবাজাৰ ঠাইত সোমালগৈ পাচে নবাবে উকিল পঠাই প্ৰাননাৰায়নত কব দিলে বোলে ৰাজ্যএ কি কথা কৰিলে দুৰ্ভণ্ডনাৰায়নৰ ৰাজ্য আমাৰ ৰাজ্যলৰ পাৎচাৰ কৰকাটলিয়া তাক কি কাৰনে ভাজিলে এই বুলি পঠালে এই কথা সূনি প্ৰাননাৰায়নে উকিলৰ আগত নবাবলৈ বড়কথা মাতি পঠালে মিৰ্যা [১৩ ক] নাথুলাৰো পুতেক জাবুলাক পঠাই ভৱনাথ কাৰিক

জ্বলন্ত কবির দিলে জাবু লাতো লোকজন সহিতে গৈ মহাশুষ্টিত বহি মদতিতে দুয়ো দলৰ যুদ্ধ লাগিল জাবু লাএ জ্বলে নোৱাৰি হসকি আহি গুৱাহাটীত বাপেকৰ লগ ললেহি প্ৰাননাৰায়নো স্বৰ্গমহাবাজলৈ ঠাইক জনাই পঠালে বোলে স্বৰ্গমহাবাজাবে আমাবে মাঝত বঙ্গাল খানি জি আছে সিভোবে আমিএ দুয়ো ফালৰপৰা খৰি মাৰি কাটি পেলাও এই ক[থা] সূনি খেদেৰো মানুহ দুনুহ নাও নাৰ'ডা জতনিয়ত হব দিলে এই কথা বঙ্গালে সূনি চৈহ্নৰ দিনত ডাগি গ'ল পাচে আমাৰ লোকজন সকলে গৈ গুৱাহাটী পাণ্ডু সৰাইঘাট ল'লে বঙ্গালৰ হিলৈ বাবু তবোৱাল ধনু কাণ্ড চেঙ্গাহিলৈ ঘোড়া গাছ গৰু ম'হ বলধি খাব গুলি সোন ব'প আনো বস্তুজাত বিস্তৰ পালে।

কলিকতীয়া পাদুৰি ৰীতি :

বুৰঞ্জীৰ গদ্যয়ো এইভাৱে পূৰ্বাণ অসমীয়া সাধাৰণ বৰ্ণবিন্যাস-ৰীতিকে মানি চলাছিল। সেই ৰীতিৰপৰা আধুনিক পদ্ধতিতলৈ পৰিৱৰ্তন আবস্ত হয় কলিকতাত ডক্টৰ কেৰি আদি শ্ৰীৰামপুৰীয়া ইংৰাজ পাদুৰিসকলৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱত তেওঁলোকে অসমীয়াৰ চৰ্চাত লগাত। সিসকলে অসমীয়া ভাষাৰ আখৰীজোৰ্টনি তেওঁলোকৰ মতে সেই ভাষাৰ মাক নহ'লেও বৰবায়ক বঙলাৰপৰা পৃথক হোৱাটো বাস্থা নকৰিছিল। এই বিষয়ত আমাৰ কলিয়াবৰীয়া পণ্ডিত আত্মবাম শৰ্মাৰ নিজস্ব মত-অভিমত কিবা থাকিলেও হয়তো কেৰিয়ে তালৈ কৰ্ণপাত নকৰিছিল। উদাহৰণ-স্বৰূপে ১৮১৩ৰ অন্তভাগ “ধৰ্মপুস্তক”ৰ (ওল্ড টেস্টামেণ্ট) পোন-প্ৰথম ‘শুভ্ৰবাৰ্তা মাতিউওৰ্নিতা’ৰপৰা প্ৰথম ছটি পদৰ ভাঙনি তুলি দিয়া হৈছে :

আববাহামৰ সন্ততি দাউদৰ সন্ততি য়িহু খ্ৰীষ্টৰ পূৰ্ব পূৰ্বম্ব এহি পৃথি।

আববাহামে য়িস্যক উপজালে আবু য়িস্যকে যআকুবক উপজালে আবু যআকুবে য়ুহুদাহকে তেওঁৰ ডায়েকহঁতকে উপজালে আবু য়ুহুদাহে ফাবসকে তবস্যাকে তমবৰ্ গৰ্ভত উপজালে আবু ফাবসে স্যসবোণক উপজালে আবু স্যসবোণে ৰামক উপজালে আবু ৰামে আমিনদাবক উপজালে আবু আমিনদাবে নস্যসোনক উপজালে নস্যসোনে শলমাক উপজালে আবু শলমায় বোআজক ৰাস্যবৰ্ গৰ্ভত উপজালে আবু বোআজে ওবেদক ৰতব্ গৰ্ভত উপজালে আবু ওবেদে য়িশিক উপজালে য়িশিএ দাউদৰজাক উপজালে আবু আউবিয়াহৰ যি ডাৰ্থা আচিল তাইৰ গৰ্ভত দাউদৰজায় শলমনক উপজালে...

বহলভাৱে হসন্ত চিনৰ ব্যৱহাৰ (আন কি, ‘য়িহুদাহকে’ শব্দতো) আবু ‘গৰ্ভত’ বৃপ চকুতলগা। অসমীয়া ভাষালৈ অহা নতুন আলহী বিদেশী নামবোৰত সংস্কৃতৰ গন্ধ-বিধিৰ ‘বিচক্ষণীয়া’ প্ৰয়োগৰ বুৰঞ্জী বোধ হয় ‘স্যসবোণ’ শব্দেৰেই আবস্ত হ’ল এয়া। ‘ডাৰ্থা’ত দ্বিভব পৰিহাৰ একদাৰগ্ৰহণৰ দৰেই হৈ বৈছে। ‘স’ৰ টান আবু কোমল ‘চ’ উচ্চাৰণ পাবৰ কাৰণে লগত ‘য’ৰ সংযোগ (য়িস্যক=Isaac, ৰাস্যব=Rachab) বা ‘স’ৰ তলত ফুট দিয়া (‘স্যসবোণ’ৰ দ্বিতীয় আখৰটোত যেনেকৈ দিয়া হৈছে; তাক আমাৰ ছপাখানাই দি দেখুৱাব নোৱাৰে) অভিনৱ। ‘স্য’ৰ তলত দিয়া ফুটা পূৰ্বাণ অসমীয়া পৃথিব যুক্তাক্ষৰৰ তলত টানি মৰা আঁচডালৰ দৰেই। ‘ফাবস’ (Phares), ‘শলমা’ (Salmon), য়িশি (Jessc), ‘শলমন’ত (Solomon) শ-স’ৰ য়ে কোমল ‘ছ’ৰ উচ্চাৰণ হ’ব লাগে, তাৰ কোনো ইংগিত নাই, বঙলা ভাষাত লেখাৰ দৰে সিহঁতক বহুৱাই থোৱা হৈছে মাথোন। এনেবোৰ কথাতো অসমীয়া “ধৰ্মপুস্তক”ৰ ওপৰত বঙলাৰ প্ৰভাৱ প্ৰকট হৈ বৈ গৈছে। তাৰ ফল-স্বৰূপে আনফালে এইবোৰ ঠাইত অসমীয়াৰ দৰে শ, স উচ্চাৰণ কৰাৰ সম্ভাৱনাও ইয়াত বৰ্তমান। উচ্চাৰণ অনুসৰি প্ৰথম, বিভক্তিৰ চিন দিয়া হৈছে য় আবু এ—দাউদৰজায়, শলমায়, য়িশিএ। ‘আচিল’-‘আছিল’ পূৰ্বাণ অসমীয়াত দুইটা চলাছিল। ‘তেওঁ (আজি-কালিৰ ‘তেওঁ’) বৃপটি এটি মন কৰিব লগীয়া বৈশিষ্ট্য। তলত আদিপুস্তক বা নিউ টেস্টামেণ্টৰ প্ৰথম পৰ্বৰ মাথোন প্ৰথম দুটা পেৰাগ্ৰাফ লওক।—

প্ৰথমতে ঈশ্বৰে স্বৰ্গক আৰু পৃথিবীক স্ৰজিলে। পৃথিবী অথিৰ আকাৰ আৰু শূন্য আৰু গাভীৰ স্থলৰ ওপৰত অন্ধকাৰ আছিল আৰু ঈশ্বৰৰ আত্মা পানীৰ ওপৰত দোলায়মান হ'ল। পাচে ঈশ্বৰ বুলিলে বোলে পহৰ হোক তাতে পহৰ হ'ল। তেতিয়া ঈশ্বৰে দেখিলে পহৰ উত্তম তাব পাচে ঈশ্বৰে পহৰকে আৰু অন্ধকাৰকে বেলেগ কৰিলে। ঈশ্বৰে পহৰৰ নাম দিন আৰু অন্ধকাৰৰ নাম ৰাতি থলে সন্ধ্যায় প্ৰাতঃকাল হ'ল এ প্ৰথম দিন হ'ল।

আৰু ঈশ্বৰে বুলিলে পানীৰ মাজত আকাশ হোক আৰু সেই পানী এই পানীৰপৰা বেলেগ কৰোক। এই

হেতুক ঈশ্বৰে আকাশ স্ৰজিলে আৰু আকাশৰ ওপৰত থকা পানীক তলত থকা পানীৰপৰা বেলেগ কৰিলে তাতে তেনেকুৱা হ'ল। ঈশ্বৰে আকাশৰ নাম স্বৰ্গ থলে সন্ধ্যায় প্ৰাতঃকালে হ'ল এ দ্বিতীয় দিন হ'ল।

ইয়াৰ লগত ইয়াৰ ডেব কুৰি বছৰ আগতে ছপা হোৱা বঙলা “ধৰ্মপুস্তক”ৰ এই দুটা ছেদ নিতান্তই তুলনীয়—

প্ৰথমে ঈশ্বৰ সৃষ্জন কৰিলেন স্বৰ্গ ও পৃথিবী। পৃথিবী শূন্য ও অস্থিৰাকার হইল এবং গাভীৰেৰ উপরে অন্ধকার ও ঈশ্বৰেৰ আত্মা দোলায়মান হইলেন জলেৰ উপর। পরে ঈশ্বৰ বলিলেন দীপ্তি হউক তাহাতে দীপ্তি হইল তখন ঈশ্বৰ সে দীপ্তি বিলক্ষণ দেখিলেন। তৎপরে ঈশ্বৰ দীপ্তি অন্ধকার বিভিন্ন কৰিলেন। ঈশ্বৰ ও দীপ্তিৰ নাম রাখিলেন দিবস ও অন্ধকাৰেৰ নাম ৰাতি। সন্ধ্যা ও প্ৰাতঃকাল হইলে হইল প্ৰথম দিবস।

এবং ঈশ্বৰ বলিলেন আকাশ হউক জলেৰ মধ্যস্থল ও সে জল এ জল প্ৰথক কৰুক। অতএব ঈশ্বৰ সৃষ্জন কৰিলেন আকাশ ও প্ৰথক কৰিলেন আকাশেৰ উপরেৰ জল নিচেৰ জল হইতে। তাহাতে সেই মত হইল। ঈশ্বৰ সে আকাশেৰ নাম রাখিলেন স্বৰ্গ সন্ধ্যা ও প্ৰাতঃকাল হইলে হইল দ্বিতীয় দিবস।

এই অকণমান দুটা উদ্ধৃতিৰপৰা বাইবেলৰ অসমীয়া অনুবাদৰ ধৰণ, দোষ-গুণ, তাৰ ভাষা আৰু বৰ্ণবিন্যাসৰ আঁতৰুৱাৰ গম পোৱা যাব। এইখিনিতেই পোনতে পূৰ্বৰ বৰ্ণবিন্যাস-ৰীতি পৰিহাৰ কৰি আধুনিক অসমীয়াই (ব্ৰহ্মনৰ ভাষাত) lengthens Dr Carey's ridge pole and adopts the same orthography. আধুনিক অসমীয়া ভাষা লিখোঁতে সংস্কৃত অভিধান আৰু ব্যাকৰণলৈ মুখ ঘূৰাই চোৱাৰ এয়া হ'ল আবস্ত।

অসমত কাম কৰা আমেৰিকান বেপ্টিষ্ট পাদুৰিসকলে পূৰ্বাণ অসমীয়া পুথি সংগ্ৰহ কৰিছিল, অধ্যয়ন কৰিছিল আৰু সম্পাদন কৰি প্ৰকাশো কৰিছিল; শ্ৰীৰামপুৰীয়াসকলে সেইটো কৰাৰ নিজৰ আঁমি পোৱা নাই। অসমৰ পাদুৰিসকলে অসমৰ প্ৰাচীন বৰ্ণবিন্যাস-ৰীতিকে অমিল-অজীণবোৰ গুচাই তাক হেতুকীকৰণ আৰু মানীকৰণ (rationalize, standardize) কৰি বাস্তৱমুখী কৰি লৈছিল আন কোনো পদ্ধতিৰ অবৰ্তমানত। ইয়াৰ পিছৰ খণ্ডত আঁমি দেখা পাম তেওঁলোকৰ এই বিষয়ত কি কাৰ্য আৰু কাৰ্যপন্থা।

সন্তুলিত বৰ্ণবিন্যাস : জাদুৰাম-ব্ৰাউন ৰীতি

১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দত অসমীয়া নিউ টেস্টামেণ্ট আৰু ১৮৩৩ ছনত অসমীয়া ওল্ড টেস্টামেণ্ট শ্ৰীৰাম-পুৰৰ বেপ্টিষ্ট সমাজৰপৰা ছপা হৈ ওলাল। ১৮৩৯ ছনত আগৰ শ্ৰীৰামপুৰীয়া পাদুৰি আৰু তেতিয়া গোহাটী ছেমিনাৰিৰ শিক্ষক উইলিয়াম বৰ্ভিন্ছনৰ *Grammar of the Assamese Language* খন প্ৰকাশিত হ'ল। এই সময়তে (১৯৪০) শ্ৰীমতী হেৰিয়েট কট্টাৰৰ *Vocabulary and Phrases in English and Asamese* ওলাল। ১৮৩৯ ছনত জাদুৰাম ডেকা বৰুৱাই (১৮০১-৬৯) এখন বঙলা-অসমীয়া অভিধান প্ৰস্তুত কৰি জেক্সিকন্ড ছাহাবক উপহাৰ দিয়ে। জেক্সিকন্ডে সেইখন শিৱসাগৰত থকা বেপ্টিষ্ট পাদুৰিসকলক দান কৰে। জাদুৰামক ব্ৰাউন আৰু ব্ৰহ্মনে a learned Assamese

ডক্টৰ সূশীলকুমাৰ দেই বাইবেলৰ সৃষ্টি-প্ৰকৰণ-বৰ্ণনাৰ কেৰিৰ বঙলা অনুবাদ সম্পৰ্কে লিখা কথাখিনি মন দি চাব লগীয়া : Here is the version of one of the most sublime passages of the Bible—the account of the creation at the beginning, but the reader will note that the translation is not only imperfect and crude, the grammar incorrect, the idiom

faulty, the syntax crabbed and obscure, but also the whole thing looks like an absolutely foreign growth vainly attempted to be acclimatized in Bengal” (*History of Bengali Literature in the Nineteenth Century*, p. 100). অসমীয়া অনুবাদো হ'ল একেই গছৰ আউনি-পাণ, সি কি হ'ব আন ?

pundit বুলি আখ্যা দিছে। জাদুবামৰ বৰ্ণবিন্যাসকে পাদুৰিসকলে বাস্তৱানুৰূপ বুলি গ্ৰহণ কৰিলে।^১ “আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী”য়ে ক’বৰ দৰে, “প্ৰকৃততে, শ্ৰীৰামপুৰ মিশ্যনেৰী আদিয়ে ছপোৱা পোনৰ অসমীয়া কাকতে-পুথিয়ে বৰ্তমান প্ৰচলিত আখৰ-জোৰ্টনিয়েই চলাছিল; পিছতহে ববুৱাদেৱৰ আৰ্হি অনুসৰি সদায় আখৰ-জোৰ্টনিৰ সবলতাৰ পক্ষপাতী পাদুৰিসকলে সেইদৰে মোট সলাইছিল। ববুৱাদেৱৰ মতে, উচ্চাৰণেই আখৰ-জোৰ্টনিৰ নাকী ধৰি চলিব লাগে; সেইদৰেই তেওঁ অসমীয়াত শ, ষ, স’ৰ ঠাইত অকল স; চ আৰু ছ’ৰ ঠাইত সদায় চ; ি’ৰ অকল ি; ্ৰ’ৰ অকল ্ৰ চলাব লাগে বুলিছিল, আৰু যুক্তাক্ষৰৰ জটিলতা গুচাবলৈ বিচাৰিছিল।^২ যদিও পিছত হেমচন্দ্ৰই এই বীতিৰ আখৰ-জোৰ্টনিৰ শিপাই সৈতে উদালিলে, তথাপি মাজে-সময়ে এতিয়ালৈকে তাৰ পোষা মেলা দেখা যায়।”^৩ ড° কেবিয়ে তেওঁৰ অসমীয়া “ধৰ্মপুস্তক”ক বঙলা “ধৰ্মপুস্তক”ৰ শাবীত ওচৰা-উচৰিকৈ বাখিবৰ যত্ন কৰিছিল; গতিকে তাৰ

ড° কেবিয়ে নাথান ব্ৰাউনে জেন্ৰিকছ ছাহাবৰপৰা জাদুবাম ডেকা ববুৱাৰ হাতে-লিখা অভিধানখনি পাই ইতিমধ্যে জটিল হৈ থকা অসমীয়া জোৰ্টনিৰ জট ভাঙিবৰ সুযোগ পাইছিল আৰু তাক অভিধান জনাইছিল। ব্ৰাউনে যুক্তি দি এই বিষয়ে স্পষ্টকৈ লেখিছে, It was necessary to make the orthography correspond with the pronunciation. ...The work which made the nearest approach to a regular system was a manuscript Bengalee dictionary, with Assamese definitions, prepared by Jaduram Deka Borua, a learned Assamese pundit. The orthography of this work was found to correspond much better with the actual pronunciation than any other that had been met with; the great portion of the redundant letters were discarded, while the general forms of words agreed, for the most part, with those found in the Buronjis.”

১৮২০ ছনত অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতি-সাধিনী সভাত “অসমীয়া ভাষা বিষয়ে বক্তৃতা দিওঁতে পণ্ডিত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে জাদুবাম ডেকাববুৱাৰ বিষয়ে কৈছিল, “অসমীয়াৰ উন্নতিৰ অৰ্থে, খৃষ্টান মিচনেৰী-সকলৰ মগত যোগ দিয়া দেশীয় ভদ্ৰলোকৰ ভিতৰত আনন্দবাম ডেকাববুৱাৰ পিছতে নাম কৰিব লগীয়া, জাদুবাম ডেকাববুৱা। এৱেঁই প্ৰথমতে ১৮৩৯ চনত অসমীয়া আৰু বঙ্গলা ভাষাত এখনি বৰ ডাঙ্গৰ অভিধান লেখে। অভিধানখনি সংগ্ৰহ কৰি তেওঁ কৰ্ণেল জেন্ৰিক্সক ভেটি দিয়ে; জেন্ৰিক্সে আকৌ তাকে শিৱসাগৰৰ মিচন চচাইটিক দান কৰে। জাদুবাম ববুৱাৰ এই অভিধানখনিকে গড়িলা লৈছে পিছত ব্ৰসন্ চাহাবে অসমীয়া ভাষাৰ অভিধান লেখে। জাদুবাম ববুৱাই লেখা পুৰা অভিধানখনি, ক’বৰাত পোৱা যায় নে নেয়ায়

আমি এতিয়াও জানিব পৰা নাই; তথাপি সি যেতিয়া ছপা হৈ ওলোৱা নাছিল ইমান দিনৰ অপ্ৰতিপালত নষ্ট হোৱাই সম্ভৱ। এই অভিধানখনি আনন্দবাম ডেকাবাম ফুকনে দেখি কৈ গৈছে বোলে ‘জাদুবাম ডেকাববুৱাৰ অভিধানখনি এখনি বৰ ডাঙ্গৰ অভিধান আৰু ইয়াত প্ৰায় এটাইবোৰ অসমীয়া শব্দই আছে।’ আখৰ-জোৰ্টনি সম্বন্ধে সেই কালৰ অসমীয়া ভাষাৰ লেখকসকলে, কি চাহাব কি দেশীয় সকলোৱে, জাদুবামৰ আৰ্হি লৈছিল। জাদুবাম ববুৱাৰ মতে, আমি যিটো কথা যেনেকৈ উচ্চাৰণ কৰোঁ, তাক লেখোঁতেও তেনেকৈ লেখিব লাগে; সেইবাবে তেওঁ একে উচ্চাৰণৰ আখৰবিলাকৰ (যেনে, শ, ষ, স; চ, ছ; জ, ঝ) ভিতৰত এটা আখৰ মাথোন ব্যৱহাৰ কৰি ইবোৰ এৰি দিছিল। যথার্থ কথা কবলৈ গলে, তেনে মতৰ বাবে ‘জাদুবাম ববুৱা অলপো দোষী নহয়। আচলতে উচ্চাৰণলৈ চাইহে কথা লেখা উচিত। সেই বুলিয়েই পাৰিলে মূল হেৰাবলৈ দিব নেলাগে। আজিকালি আখৰ জোৰ্টাওঁতে শব্দৰ মূল আৰু উচ্চাৰণ দুইটা বাখিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে, আৰু য’ত মূল বাখিলে উচ্চাৰণৰ বিশেষ ব্যাঘাত হয়, ত’তহে মূল এৰি দি, জাদুবাম ববুৱাৰ আৰ্হিৰে কেৱল উচ্চাৰণৰ আৰ্হিকে ৰখা হয়। জাদুবাম ডেকাববুৱা অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতি জনচনৰ (Dr. Johnson) নিচিনা হলেও অসমীয়াৰ ভিতৰত কোনো বচৰেল (Boswell) নথকাত, তেওঁৰ নাম অতি কম লোকেহে জানে।”

অসমীয়া বৰ্ণবিন্যাসৰ সবলীকৰণৰ কামনা আৰু জাদুবামৰ নীতিৰ পুনৰুদ্ধাৰৰ বাঞ্ছা যে কোনো কোনোৱে কৰে, এইটোও ঠিক। পুৰণিৰ প্ৰতি হাবিলাস থকা এগৰাকী লেখকৰ উক্তি: “Esperanto, spelling reform, cosmopolitan language-সৃষ্টিৰ দিনত কোনে ক’ব পাৰে যে অসমতো আগৰ যোঁটনিয়ে উজ্জ্বল পোন সবল বাট নধৰিব? আৰু ধৰিলেই ‘জাদুবাম ববুৱা’ই তেওঁৰ বিজয় নিছান ধৰি আগত থিয় হবহি” (বেণুধৰ শৰ্মা: জাদুবাম ডেকা ববুৱা)।

শব্দাৱলী আৰু বৰ্ণবিন্যাসত সংস্কৃত-সংস্কৃতীয়া বোল বাবুকৈয়ে লাগিছিল। বৰিচ্ছনৰতো কথাই নাই! তেওঁৰ মতে অসমীয়া বঙলাৰ এটা চহা বৃপ মথোন; গতিকে তাক যিমান পাৰি চহৰীয়া কৰি বঙলাৰ অনুৰূপ কৰাই তেওঁৰ বিধান। তেওঁৰ ভাষাৰ প্ৰতি দৃষ্টি এনে কুটিল আছিল যে ‘ৰ’ আখৰটোকো তেওঁ ভাষাৰ চাৰি বেৰৰ বাহিৰত বাখিবৰ যত্ন কৰিছিল।

অসমৰ আমেৰিকান ব্ৰেপ্টিস্ট লেখকসকলৰ আগত দুটা বৰ্ণবিন্যাস-পদ্ধতি মুকলি আছিল—এটা শ্ৰীৰামপুৰীয়া ব্ৰিটিশ ব্ৰেপ্টিস্টৰ সংস্কৃত আৰু বঙলাৰ অনুগামী, আনটো পুৰণি পুথিৰ পথ ধৰা জাদুবাম ববুৱাৰ বাস্তৱানুগ আৰু সবলীকৃত। ইতিমধ্যে ব্ৰাউন আদিয়ে পুৰণি পুথি সংগ্ৰহ আৰু অধ্যয়ন আৰম্ভ কৰিছিল। ভাষাতাত্ত্বিক ব্ৰাউন আৰু ব্ৰছনৰ অসমীয়া ভাষাৰ চৰ্চা গভীৰৰপৰা গভীৰতলৈ গৈছিল। ব্ৰাউনে ১৮৩৮ত ‘vulgar tongue’ অসমীয়া আৰু বঙলাৰ মাজত ব্যাকৰণৰ বাহিৰে অন্য ক্ষেত্ৰত পাৰ্থক্য বেছি দেখা পোৱা নাছিল আৰু বঙলা ভাষা দেশত প্ৰচলিত হোৱাত দুই-এক পুৰুষতে অসমীয়া ভাষা লোপ পাব বুলি ভাবিছিল; ১৮৪৩ত অসমীয়া ভাষাক এক বিৰাট জনসংখ্যাৰ কথিত ‘one uniform, copious and beautiful language’ বুলি উপলব্ধি কৰি তাক পৰিহাৰ কৰাৰ চিন্তাকে দূৰ কৰিছিল; আৰু ১৮৪৯ ছনত *Grammatical Notices of the Asamese Language* পুথি লেখি পাতনিত অসমীয়াক বঙলাৰপৰা স্বতন্ত্ৰ আৰু লয়লাস আৰু কোমলতাত বঙলাৰ বহুত ওপৰত বুলি বৰ্ণনা কৰিছিল। ১৮৫৩-৫৪ত মিছে তেওঁক ‘the best scholar in the province’ বুলি প্ৰশংসা কৰাটো একো আচৰিত কথা নাছিল। এই প্ৰশংসাত হয়তো অতিশয় ক্ষুণ্ণ হৈ মিছেৰ অনুমোদন বাতিল কৰিবলৈ যত্ন কৰা বৰিচ্ছনে মৰি মৰকামোৰ নেৰি ১৮৫৪তে কৈছিল, “I believe the language spoken in Assam to be essentially the same as Bengali. The vocables are the same, disguised only by differences of form. In the grammatical inflections the differences are greater compared with the present polished language of the books; but these deflections in grammatical structure may all be found in the colloquial dialects of Bengali” (উপৰ্যুক্ত Some Remarks). এনে কথাৰ প্ৰতিবাদত ব্ৰাউনে কৈছিল, “It is very easy to caricature a language that one knows but little of....” গতিকে ব্ৰাউন আদিয়ে পোনৰপৰা শ্ৰীৰামপুৰীয়াসকলৰ সকলো কথা সন্দেহেৰে চাইছিল। তেওঁলোকে আদিৰপৰা কথিত আৰু লিখিত বৃপত অসমীয়া ভাষা ঘনভাৱে অধ্যয়ন কৰিছিল। বৰিচ্ছনৰ মত সমালোচনা কৰি গুৱাহাটীত থকা পাদুৰি উইলিয়াম ৱাৰ্ডে ব্ৰছনলৈ লিখিছে, “During the four years that I have been studying and speaking the Asamese I have confined myself exclusively to the language as spoken by the people and as found in their own-books.” এইদৰে পুৰণি পুথিৰ ভাষাৰ প্ৰতি এই পাদুৰি-সকলে বিশেষ মনোযোগ দিছিল। অসমীয়া ভাষাৰ হৈ ওকালতি কৰোঁতে আমেৰিকান পাদুৰিসকলে অসমীয়াৰ স্বার্থলৈ বিশেষ চকু ৰাখিছিল। আই. জে. স্টোডাৰ্ডে ব্ৰছনলৈ লেখা চিঠিত লিখিছে, “As we value the dearest interests of this people, we cannot, therefore, longer withhold our dissent from Mr. Robinson’s position.” মুঠৰ ওপৰত, বৰ্ণবিন্যাসপদ্ধতিতো অসমত কাম কৰা আমেৰিকান পাদুৰিসকলে ইতিমধ্যেই কেৰি-বৰিচ্ছনৰ পথ এৰি লেৰেলি ডেকা-ববুৱাৰ পন্থা অৱলম্বন কৰাটো স্বাভাৱিক যেনেই হৈ পৰিছিল। ১৮৪৬ ছনৰ জানুৱাৰীত “অবুদোদই” প্ৰথম প্ৰকাশ হোৱাৰ আগতে ব্ৰাউনে জাদুবামৰ সবলীকৃত পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰিলে। তেনে বৰ্ণবিন্যাসেৰে তেওঁলোকৰ আন কোনো প্ৰকাশন আমাৰ হাতত বৰ্তমানে নাই।

জাদুবাম-ব্ৰাউনৰ বাস্তৱানুগ আৰু সবলীকৃত বৰ্ণবিন্যাস আটাইতকৈ গভীৰ প্ৰত্যাহ্বানৰূপে থিয় হৈছিল অসমীয়া-বঙলা একেই ভাষা বোলা থিঅৰিষ্টসকলৰ বাবে। গতিকে অসমীয়া ভাষাৰো বিশেষজ্ঞ বুলি

নিজকে জ্ঞান কৰা বৰিচ্ছন যে তাত জৰ্গিক উঠিব, তাত আচাৰিত মানিব লগীয়া একো নাই। তেওঁ ৩১ আগষ্ট ১৮৫৪ তাৰিখে ব্ৰহ্মনলৈ পঠিওৱা Some Remarks in the Defence of Bengali in the Govt. Schools in Assam নামৰ টোকাত যি বৰ্ণকিছে মন কৰিব লগীয়া : তেওঁৰ মতে অসমীয়া-বঙলাৰ শব্দাৱলীৰ অত্যন্ত মিল ; “This close affinity between the two languages has however been greatly disguised by differences of form : not merely by those which are the consequence of the natural development and progress of the Bengali,—but by interchanges of letters in Assamese,—the slovenly modes of pronunciation, and the very capricious varieties of spelling displayed by the people of Assam.

“To this I must add, that Mr. Brown’s system of spelling has tended to a still greater degree to widen the difference. It professes, I believe, to be a phonetic system : but where there is such a variety in the modes of pronunciation it is to be inferred that Mr. Brown has adopted the most common to his part of the country, and this has been set up as the standard. The system is at best but an arbitrary one and the sooner it is relinquished for the conventional system of the Bengali, the sooner will the differences between the two languages vanish away.”

ব্ৰাউন আৰু ৱাৰ্ড, দুয়ো বৰিচ্ছনৰ কথাৰ চুঙা চাই সোপা দিছে। ৱাৰ্ডে আঙুলিয়াই দিছে যে “all our books are in the strict language of Upper Asam—the language which Mr. Robinson calls ‘vulgar’, ‘uncouth’, etc., and the spelling of which he terms ‘arbitrary’. If it is so arbitrary as is represented, how is it that the natives all read it with such ease and fluency, that it is to them like breathing their native air ?”

বৰিচ্ছনৰ বাহিৰেও দেশৰ ভিতৰৰ সংস্কৃত পুথি আৰু বঙলা আধুনিক কিতাপ-কাকত পঢ়া লোকৰপৰা “অবুনোদই”ৰ বৰ্ণবিন্যাস সম্পৰ্কে আপত্তি উঠিবলৈ ধৰে। এপ্ৰিল ১৮৫৪ৰ সংখ্যাত প্ৰমোত্তৰ প্ৰসংগত কোনোবা পত্ৰ-লেখকৰ এটি মন্তব্য তুলি দিয়া হৈছে : “আন আন কোনো সংস্কৃত আৰু বঙ্গালিৰে মিহলি কথা লিখিছে ; আৰু সংস্কৃতৰ মাত লিখাৰ দৰে দীৰ্ঘ ঙ্গিকাৰ উকাৰ আদিৰে ভাসাৰ মাতো লিখিব দিছে ; আৰু আমাত কৈছে, ‘আনন্দ বৰ্দ্ধক, ও শুদ্ধ, ও সংস্কৃত কঠোৰ কঠোৰ শব্দ, এবং গাভৰ ভাব, জ্ঞানৰ নিমিত্ত পদবিলাক শুদ্ধ ও পদ বন্ধবিলাক শ্ৰাবনী জনৰ শ্ৰবন কুহৰে সুধা শ্ৰবিত তুল্য হলেহঁতেন, অবুনোদই নো কি অমূল্য নিধি হলেহঁতেন, কবই নোআৰোঁ ; তথাছ বাখৰ দিয়া শোনাৰ ভ্ৰষণতে হিৰা পতাৰ নিচিনা হব।” চিঠি দিয়া পণ্ডিতজনৰ নাম আজি জানিবৰ উপায় নাই ; কিন্তু পৰক বাট দেখুৱাবলৈ যোৱা তেওঁৰে খোজ থৰক-বৰক। তেওঁৰ উপদেশৰ উত্তৰত ‘II’-স্বাক্ষৰেৰে সম্পাদক ব্ৰাউনে “অবুনোদই”ৰ নীতি ঘোষণা কৰিছে এইদৰে ‘Style and Mode of Spelling’, এই উপশীৰ্ষৰ তলত : “কিন্তু আমি কেৱল পণ্ডিতলৈ লিখা ন হই, সকলো মানুহৰ নিমিত্তে লিখিছোঁ। সংস্কৃত আৰু ভাসা মিহলি কৰিলে, আমি ভাল নে দেখোঁ ; সংস্কৃত হলে সুধ সংস্কৃততই হব লাগে ; ভাসা হলে সুধা ভাসা হব লাগে। সংস্কৃতত প্ৰাই গোট গোট আখৰ। আগৰ কালৰ মানুহৰ মুখত সংস্কৃতৰ সকলো মাত লিখা দৰে ফুটিছিল ; এতিয়া প্ৰাই পণ্ডিতৰ মুখতো নু ফুটে।

“ভাসা লিখোঁতে, আখৰৰ জিমান জাতি, তিমানহে লিখিব লাগে ; একে জাতিৰে দুই তিনি প্ৰভেদৰ সকাম নাই। জ, ঙ, জব, এই দুইবো একেটা উচাৰন ; এই হেতুকে অন্তস্থ ঙৰ বাহিৰে আন য নি

লিখোঁ। শ, ষ, স, তিনটাৰে একে মাত ; শ্ৰী শ্ৰীৰ একো ভেদ নে দেখোঁ ; আমি কেৱল সহে লিখোঁ। ন, ণ, আৰু হ্ৰস্ব দীৰ্ঘতো এই দৰে বুজিবা। ভাসাত বণ নো বোলে, বনহে বোলে ; পানী হলে পানি বোলে, পাপীৰ ঠাইত পাপি ; কুলৰ ঠাইত কুল ; সূৰ্য্যৰ ঠাইত সূৰ্জ বা সুবুজ। আৰু বেফৰ পাচত এটা আখৰ, দুটাকৈ নু ফুটে ; পৰ্বত নো বোলে, পৰ্বতহে বোলে ; সৰ্ব, ধৰ্ম, কৰ্ম, মৰ্ম মুখত নোলাই ; সৰ্ব, ধৰ্ম, কৰ্ম, মৰ্ম নাইবা ধৰম, কৰম, মৰম, এই বুপে ওলাই। শ্লোক লিখিলে সংস্কৃতৰ ভাৱেৰে অৱস্যে লিখিব লাগে ; ভাসাত হলে আমাৰ দাই ন ধৰিবা।”

সংস্কৃত গ্ৰন্থৰ, বঙলা কিতাপ-কাকতৰ আৰু শ্ৰীৰামপুৰীয়া পাদুৰিৰ অসমীয়া প্ৰকাশনৰ আদৰ্শ আগত ৰাখি চিন্তা কৰা “অবুনোদই”ৰ আন আন পাঠকেও কাকতৰ সবলীকৃত (বোধ হয় অতিসবলীকৃত বুলি অনুভূত) আৰু নিৰ্মমভাৱে সমীকৃত বৰ্ণবিন্যাস লৈ আপত্তি কৰিবলৈ ধৰে। ১৮৫৬ত ব্ৰাউন স্বদেশলৈ ঘূৰি ঘোৱাত সেই আখৰ-জোঁটনিৰ ‘আমাৰ হলে দাই ন ধৰিবা’ বুলি খাটাং উত্তৰ দিওঁতা নোহোৱা হ’ল। “শিক্ষিত দেশী” লোকৰ আপত্তি আৰু সিসকলৰ আপত্তিৰ যুক্তি সম্পৰ্কে ব্ৰহ্মনৰ “The Assam Mission, Its Past and Present”-শীৰ্ষক এক প্ৰতিবেদনৰপৰা জানিবলৈ পোৱা যায়। এই বিপোর্ট তেওঁ আমেৰিকালৈ যাওঁতে বাটতে লেখি আমেৰিকান ব্ৰেণ্টষ্ট্ৰ’ মিছনেৰি ইউনিয়নৰ ফৰেইন্ ছেক্ৰেটাৰি বেভাবেণ্ড ছলোমন পেকৰ ওচৰত দাখিল কৰিবলৈ প্ৰস্তুত কৰিছিল। তাত ঠিকনা-তাৰিখ দিয়া হৈছে—Ship Radiant off St. Helena, 250 miles west. Jan. 25. 1858. দেখা যায় ‘শিক্ষিত দেশীসকলৰ’ প্ৰতিবাদ যথেষ্ট প্ৰবল হৈ উঠিছিল, যি কাৰণে ব্ৰহ্মনৰ নিচিনা ভাষাতাত্ত্বিক আৰু activist-ও (আৰু এই তাৰিখৰ ন বছৰৰ পিছতে “অবুনোদই”ৰ পথৰ অনুগামী বৰ্ণবিন্যাসেৰে “অচমিয়া-ইংৰাজি অভিধান” প্ৰকাশ কৰোঁতাও) মিছনৰ ভৱিষ্যত কাৰ্য সম্পৰ্কে সন্দেহান হৈ উঠিছিল, নহ’লেবা সেই বিষয়ত বিচলিত হৈ পৰা মিছনৰ মনোভাৱ বিপোর্টত লিপিবদ্ধ কৰিছিল। —“Our books are also unpopular with the educated natives. They object to the mode of spelling adopted and carried out from the first. They say that their language is a cognate of the Sanskrit, the orthography of which has been settled for 3000 years. They say that in our books a mode of spelling is introduced offensive to their taste, and contrary to that correct mode used in their Shasters. It strikes them as unpleasantly as a misspelled English book does our English scholar. This gives the Govt. a strong weapon against us. They say, Your books are unpopular among the natives and your system of spelling so corrupt and different that we cannot use both kinds of books in our schools. Thus both among the influential natives and Govt. the spelling renders our books unpopular, however well received in other respects. I trust that it will be understood that these remarks are designed in no way to deteriorate the translation of my esteemed associate, Dr Brown—Which I believe is conspicuous, idiomatic, unusually so. But my deep and abiding conviction is, that its usefulness and permanency will be soon destroyed unless he lengthens Dr. Carey’s ridge pole, and adopts the same orthography.” মিছনৰ সকলো কিতাপকে “অবুনোদই”ৰে একে আখৰ-জোঁটনিৰে ছপোৱা হৈছিল। সেই দেখি অতি সুন্দৰ অনুবাদবোৰ, আন কি ড° ব্ৰাউনৰ “আমাৰ হানকৰ্তা যিচু খ্ৰিষ্টৰ নতুন নিয়ম” আদৰ কৰি আহিবলৈ ধৰিছিল। অসমীয়া ভাষাৰ পুনৰুদ্ধাৰৰ বাবে মিছনেৰিসকলে কৰা যত্নৰ বাবে দেশীয় লোকসকলে মুৰ্খলিকৈ কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰিছিল ; তেওঁ-

লোকে আবু ছবকাবৰ ভাষা-দমন-নীতি মানি নলয়। কিন্তু তেওঁলোকৰ সমর্থন মিছনৰ প্ৰচেষ্টাত পাবলৈ হ'লে বৰ্ণবিন্যাসৰ বিষয়তো তেওঁলোকৰ সমর্থনীয় বীতি গ্ৰহণ কৰিব লাগিব বুলি ব্ৰহ্মনৰ ধাৰণা। তেতিয়াহে মিছনৰ সকলো কাম নিঃশব্দ হ'ব। “The educated natives of Assam have lately had few books printed in their own language, but they punctiliously adhere to the same system of spelling employed in every other kindred cognate of Sanskrit.”

পূৰ্বতে ব্ৰাউনে যি আৰ্হি পৰিহাৰ কৰি আৰ্হিছিল, এতিয়া তাকে মিছনে গ্ৰহণ কৰিব লগীয়া হ'ল to lengthen Dr Carey's ridge pole—ইয়াকে কৰি অসমীয়া ভাষা উদ্ধাৰ কৰা আবু মিছনৰ প্ৰকাশন পাঠকৰ গ্ৰহণীয় কৰাৰ পথ ল'ব লগীয়া হ'ল। ব্ৰহ্মনৰ বিপোৰ্তত আন কি ইমান দিনে চলি অহা আবু তেওঁৰ প্ৰকাশিতব্য অভিধানতো প্ৰৱৰ্তিত বৰ্ণবিন্যাসৰ প্ৰণালীৰ সপক্ষে এআষাৰ কথাও দেখা পোৱা নাযায়। কোন কোন আবু কিমানজন দেশীয় লোকে ববুৰা-ব্ৰাউন বৰ্ণবিন্যাসৰ প্ৰতি-আন্দোলন গঢ়ি তুলিছিল, তাৰ আভিলেখ আমাৰ হাতত নাই। মাথোন হেমচন্দ্ৰ ববুৰাই তেওঁৰ আত্মজীৱনীত “অবুদোদই”ৰ কথা লৈ লৈছে : “মই তাৰ বৰ্ণবিন্যাস সংশোধনৰ নিমিত্তে যত্ন কৰিবলৈ ধৰিলোঁ। মোৰ এই চেষ্টাত নিধি লেভি ফেয়াৰবোৰেল নামেৰে এটা দেশী খৃষ্টিয়ানবপৰা বৰ বাধা পাইছিলোঁ। সি তাৰ গুবু ব্ৰাউন চাহাবৰ বৰ্ণবিন্যাসৰ প্ৰণালীৰ এক আঙ্গুলো লৰচৰ হোৱাক মহাপাপ যেন ভাবিছিল। ...তাৰ কথাত নিধিয়ে জনচেবেক ডাঙ্গৰীয়াৰো মত লৈছিল।” “অবুদোদই”ৰ বৰ্ণবিন্যাসৰ বিবুদ্ধে হেমচন্দ্ৰৰ কিমান ঘোৰ আপত্তি তাক নিধি লিবাইক ‘এটা’, ‘সি’, ‘তাৰ’ বুলি অশোভন ঘূৰাবে উল্লেখ কৰাৰপৰাই অনুমান কৰিব পাৰি; তদুপৰি ব্ৰাউন-পৰিচালিত পদ্ধতিয়ে সম্পূৰ্ণ অশুদ্ধ, তেনে বন্ধমূল ধাৰণা তাৰ ‘সংশোধনৰ নিমিত্তে যত্ন’ কৰাৰপৰাই বুজিব পাৰি। গতিকে, সম্ভৱতঃ হেমচন্দ্ৰয়ে ‘ডক্টৰ কেৰিৰ ঘৰৰ মূৰৰ মাৰ্ভালিডাল দীঘলোৱা’ত আগভাগ লৈছিল বুলি ভাবিব পাৰি। হেমচন্দ্ৰ-উল্লিখিত ‘জনচেবেক ডাঙ্গৰীয়া’ৰ ভিতৰত জাদুবাম, আনন্দবাম আবু গুণাভিৰামো নিশ্চয় পৰিছিল, যদিচ আনন্দবামে তেওঁৰ পৰিকল্পিত ইংৰাজী-অসমীয়া অভিধানত “অবুদোদই”ৰ মতৰপৰা কিঞ্চিৎ আঁতৰি গৈছিল। যি দেখা যায়, ঘাই বণখন দুই সেনাপতি নিধি লিবাই আবু হেমচন্দ্ৰৰ মাজতে হৈছিল। শেহত হেমচন্দ্ৰ ববুৰাৰে জয় হ'ল। আন কি, “অবুদোদই” নামটোও ১৮৬১ৰ জানুৱাৰীৰপৰা উইলিয়াম ৱাৰ্ডৰ সম্পাদিত বৃপত “অবুগোদয়” হ'ল আবু সমস্ত কাকতখিনিত আজিব দিনৰ আৰ্হি হেমচন্দ্ৰ-নিৰ্দ্ধাৰিত বৰ্ণবিন্যাস গ্ৰহণ কৰা হ'ল। এইদৰে অসমীয়া ভাষাৰ এই প্ৰথম সাংগঠনিক শ্ৰেণী পিছৰ কালৰ কাৰণে নানা অনুশীলনৰ যোগে এটি অভিনৱ ঐতিহ্য সৃষ্টি কৰিলে।

১৮৬৭ত যোতিয়া ব্ৰহ্মনৰ ‘অসমীয়া-ইংৰাজী অভিধান’ ওলাল, তেওঁ তেতিয়াও জাদুবাম-ব্ৰাউনৰ প্ৰণালীৰেই তাক উলিয়াই পাতনি ক'লে,

As the language has hitherto had no standard, and has been used vaguely, I am aware that this first edition, like all other first attempts of this kind, must be left more or less imperfect. No word, however, has been allowed to pass without careful examination; and when doubts have existed, the oldest and best informed of the people have been consulted....

The system of Orthography adopted in this work, is that of *Jaduram Borua*, a learned Assamese Pundit, which, it is believed much better corresponds with the actual pronunciation of the people than any other system met with (See Introduction to Brown's Grammatical Notices, page ix).

এয়ে বিশেষজ্ঞ ভাষাতাত্ত্বিক ব্ৰহ্মনৰ শেষ কথা হ'লনেকি ?

নহ'লে, ২৫ জানুৱাৰী ১৮৫৮ তাৰিখে ছেণ্ট হেলেনা মাজুলিৰ আঢ়ৈ শ মাইল নিলগৰপৰা ৰেডিৱেল্ট ভাপ-নাৱৰ বুকবপৰা আমেৰিকান বোৰ্ডিং স্কুল মিছনৰ ইউনিয়নলৈ প্ৰতিবেদন পঠিয়াওঁতে

ব্ৰাউনৰ বৰ্ণবিন্যাস পৰিত্যাগ কৰি ‘ডক্টৰ কেৰিৰ মূৰৰ মাৰ্ভালি’ত অসমীয়া ভাষাকো ওলমা-বাদুলি দিবলৈ উপদেশ দিয়াৰ ন বছৰ পিছত ১২ আগষ্ট ১৮৬৭ তাৰিখে পুনৰ জাদুবাম-ব্ৰাউন-নীতিলৈ ব্ৰহ্মন ছাহাব ঘূৰি অহাৰ হেতু কি ? নে, জাদুবাম-ব্ৰাউনক পৰিহাৰ কৰা আবু educated natives-অৰ লগতে কেৰিক চেনেহত সাৰটি ধৰাটো এটা মাথোন কটনীতিহেনেকি ? নে, The system of Orthography adopted in the work...much better corresponds with the actual pronunciation of the people than any other system met with.—এইটোৱেইনেকি প্ৰশ্নটোৰ শেষ সমাধান ? অভিধান আবু “অবুগোদয়”ৰ বাহিৰেও মিছনৰ আন নতুন প্ৰকাশনবোৰত যুক্তিবাদৰ ধাৰত জাদুবাম-ব্ৰাউন চলি থাকিল নে গতান্তৰ নেদেখি ‘কেৰিৰ মূৰৰ মাৰ্ভালিকে দীঘলোৱা’ হ'ল ?

এটা সমস্যা আবু তিনিটা পথ :

সম্মত উপস্থিত তিনিটা পদ্ধতিৰ সম্পৰ্কে সেই সময়ত নিশ্চয় নানা গুণা-গঁথা, গলা-গপা হ'ল।

১. পূৰ্ণ অসমীয়া বীতি : ব্ৰহ্মনে (১৮৬৭) কৈছিল যে the language has hitherto had no standard, and has been used vaguely. ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল—পূৰ্ণিত ভাষাৰ অভিধান-ব্যাকৰণ নোহোৱাত বৰ্ণবিন্যাসৰো কোনো নিৰ্বপিত বিধান নাই। বৰিহ্ননতো (১৮৫৪) the slovenly modes of pronunciation, and the capricious varieties of spelling displayed by the people লৈয়ে মুখৰ ! কিন্তু পূৰ্ণ পুথিৰ বৰ্ণবিন্যাসত মাথোন capricious varietiesহে আছিলনেকি ? তাত কোনো method in the madness নাছিলনে সঁচাকৈয়ে ? আমি সেইটো মানি ল'বলৈ টান পাওঁ। পূৰ্ণ অসমীয়া আখৰজোঁটনিৰ নিয়মক তাৰ নিজৰ সীমাৰ ভিতৰতে হেতুকীকৰণ, মানীকৰণৰ দ্বাৰা এটা নিশ্চিত মানত নিশ্চয় নিৰ্ণয় কৰি ল'ব পাৰি। প্ৰাকৃতৰ ‘শমোঃ সঃ’ সূত্ৰৰ অনুৰ্ভাতিতা, ৭-ন-ব মাজত মাত্ৰ ন-ব স্বীকৃতি, হৃস্ব-দীৰ্ঘ স্বৰৰ মাজত মাথোন হৃস্বৰ ব্যৱহাৰ, য-জ-ব সম উচ্চাৰণৰ ক্ষেত্ৰত কেৱল জ-বহে সংৰক্ষণ, বেফৰ লগত দ্বিগুণ পৰিহাৰ বা গ্ৰহণ, স্বৰূপ বৰ্তমানৰ ক্ৰিয়াত চ বা ছ, আবু সাধ্যা-সিন্ধা দুয়োবিধ ক্ৰিয়াতে-ই প্ৰত্যয়,—এনেবোৰ পূৰ্ণ অসমীয়াৰ বহল সাধাৰণ নিয়ম বুলি গ্ৰহণ কৰিলে পূৰ্ণ অসমীয়াৰ এখন মানক অভিধান বা ব্যাকৰণ ওলাবৰ সম্ভাৱনা ওলাই পৰে। এই বিষয়ত ব্ৰহ্মনৰ অভিধানেই মুখে মুখে চলা শব্দৰ উপৰি পুথিত ব্যৱহাৰ হোৱা সংস্কৃত শব্দৰ সমাৱেশেৰে এটা পটি লগাই দিছিল : I have also inserted the more common Sanskrit words that are used in the *Puthis*, and therefore known to the people These words are also used in our School Books, and Scripture Translations. But it should be borne in mind that they are often used in Assamese, with a modified meaning, and a different pronunciation. A few words are used with a slight difference of form and pronunciation. কিন্তু অসমৰ নিজস্ব পূৰ্ণ বৰ্ণবিন্যাস-বীতিলৈ educated natives-এও চকু ঘূৰাই নাচালে যদিচ তাৰ মানীকৃত বৃপত জাদুবাম-ব্ৰাউনে তাক মানি লৈছিল বুলি ক'ব পাৰি।

২. জাদুবাম-ব্ৰাউন বীতি : জাদুবাম-ব্ৰাউন পদ্ধতিয়ে আমি বৰ্ণোৱা মানীকৰণত মাত্ৰ hypothetical এই মানক অভিধান-ব্যাকৰণকে মানি লৈছিল যদিও এই সম্প্ৰদায়েও পূৰ্ণ বীতিৰ নামত কথা কোৱা নাছিল। ব্ৰাউন আদিয়েই পূৰ্ণ অসমীয়া পুথিৰ সংগ্ৰহ-সম্পাদন-প্ৰকাশনৰ পথ-প্ৰদৰ্শক। তেওঁলোকে অসমীয়া মানুহৰ কথিত আবু পুথিত লিখিত বৃপত অসমীয়া ভাষা অধ্যয়ন কৰিছিল। এই বিষয়ত উইলিয়াম ৱাৰ্ডৰ (১৮৫৪) উক্তি প্ৰণিধানযোগ্য : During the four years I have been studying and speaking the Assamese I have confined myself exclusively to the language as spoken by the people and as found in their own books. গতিকে পাদুৰিসকলৰ বীতি এটা কাৰ্পনিক বস্তু নহয় ; সি অসমৰ মাটিত গজা জীৱন্ত উদ্ভিদেই। বৰিহ্ননৰ

(১৮৫৪) মহা আপত্তি যে ব্ৰাউন-পদ্ধতিয়ে অসমীয়া-বঙলাৰ পাৰ্থক্য অধিক স্পষ্ট কৰি দেখুৱাইছিল। যদি দেখুৱাইছিল, ভালকে কৰিছিল, কাৰণ সেই পাৰ্থক্য বাস্তৱ পাৰ্থক্য, বাস্তৱবপৰা অতবাই অসমীয়া ভাষাক বঙলাৰ ওচৰ কৰি লাভ কি? বৰিচ্ছনৰ আবু ধাবণা, ব্ৰাউনৰ পদ্ধতিটো phonetical system-ৰূপে পৰিকল্পিত; কিন্তু সি সম্পূৰ্ণ তেনেও নহয়। তেওঁৰ আবু এটা ডাঙৰ ওজৰ যে অসমীয়া ভাষাৰ বহুত ধৰণে উচ্চাৰণ হয়, কিন্তু Dr Brown has adopted the most common to his part of the country, and this has been set up as the standard. যদি ব্ৰাউনে তেনে কৰিছিল, ঠিকেই কৰিছিল, কাৰণ তাৰেই প্ৰয়োজন আছিল, সেই কথা পিছৰ যুগৰ বুৰঞ্জীয়েই দেখুৱাইছে। বৰিচ্ছনৰ সিদ্ধান্ত হ'ল ব্ৰাউন-পদ্ধতিটো হ'ল at best an arbitrary one. আমি দেখুৱায়ে আহিছো, সেই পদ্ধতিক আংশিকভাৱে পূৰ্ণ বৰ্ণবিন্যাসে আবু বেছিভাগ অসমীয়া কথন-বীতিয়ে সমৰ্থন কৰে; সি arbitrary মাথোন মানীকৰণত, কাৰণ সকলো মানীকৰণেই arbitration. বৰিচ্ছনৰ মতলবী ওকালতি ধৰা পৰে যোতয়া তেওঁ কয়, ব্ৰাউনৰ বীতি পৰিহাৰ কৰি the conventional system of the Bengali ল'লেই লেঠা মৰে, কাৰণ তেতিয়া the differences between the two languages vanish away!! এ. প্ৰ. বি.!!! ব্ৰাউন পদ্ধতি phonetical হওক বা নহওক, ব্ৰিচ্ছনে ক'বৰ দৰে সিয়ে much better corresponds with the actual pronunciation of the people than any other system, সেইটো ঠিক কথা। তাৰ মূল নীতিয়েই হ'ল যে এটা ভাষাক আন এটা ভাষাৰে সনা-পিটিকা কৰিব নালাগে, সি শুদ্ধ (সুদা) নিজ বৃপতে প্ৰকট হ'ব লাগে: "ভাসা হলে সুদা ভাসা হব লাগে। ... ভাসা লিখোঁতে, আখৰৰ জিমান জাতি, তিমানহে লিখিব লাগে; একে জাতিৰ দুই তিনি প্ৰকাৰৰ সকাম নাই" (II = নাথান ব্ৰাউন, অবুনোদই, এপ্ৰিল ১৮৫৪)। এইটি সুস্থ দৃষ্টিভংগিয়েই আছিল।

৩. নব্য বীতি: The educated natives of Assam-অব দ্বাৰা নতুনকৈ প্ৰস্তাৱিত বৰ্ণবিন্যাস-পদ্ধতি পূৰ্ণ অসমীয়া বীতি আবু জাদুৰাম-ব্ৰাউন বীতি, দুইটাৰপৰা আঁতৰ। ব্ৰাউনে এই পদ্ধতিক 'সংস্কৃত আবু বঙ্গালিবে মিহলি' বুলি বুজিছিল। প্ৰকৃততে, কেবল অসমীয়া "ধৰ্মপুস্তক"তে ইয়াৰ আৰম্ভণি বঙলা "ধৰ্মপুস্তক"ৰ আঁহত। "আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী"ত ডিম্বেশ্বৰ নেওগে ঠিকেই লিখিছে, "শ্ৰীৰামপুৰ মিশ্যনেবী আদিয়ে ছপোৱা পোনৰ অসমীয়া কাকতে-পুথিয়ে বৰ্তমান প্ৰচলিত আখৰ-জোৰ্টনিয়েই চলিছিল; পিছতহে [জাদুৰাম] ববুদেৱৰ আঁহ অনুসৰি সদায়েই আখৰ-জোৰ্টনিৰ সবলতাৰ পক্ষপাতী পাদ্ৰীসকলে অসমীয়াত সেইদৰে মোট সলাইছিল।" ব্ৰিচ্ছন ছাহাবেও সেই বীতিক Dr Carey's ridge pole-অৰ বঢ়া ভাগহে বুলিছে। এইভাৱে চালে এই নব্য বীতি শ্ৰীৰামপুৰীয়া পাদ্ৰীৰ পদ্ধতিহে। বৰিচ্ছন ইয়াৰেহে পক্ষপাতী আছিল। কাৰণ তেওঁ মূলতে শ্ৰীৰামপুৰীয়া পাদ্ৰীৰ। তেওঁ টনা-আঁজোৰা লগাইছিল, অসমীয়াত ব্ৰাউন পদ্ধতি এৰি কৰিব লাগে the conventional system of the Bengali অৱলম্বন—যিটো শ্ৰীৰামপুৰীয়া "ধৰ্মপুস্তক" আবু আন কাকত-পুথিত কৰা হৈছিলেই। এতিয়া, নতুনকৈ অসমীয়া পুথি লিখি ছপা কৰা অসমীয়া নব্য শিক্ষিত কেইজনমানে তেওঁলোকৰ কিতাপত সেই নব্য পদ্ধতিকে গ্ৰহণ কৰিলে। সেই কথাকে কওঁতে ব্ৰিচ্ছনে কৈছে বোলে সেই শিক্ষিত স্থানীয়সকলে—they punctiliously adhere to the same system of spelling employed in every other cognate of Sanskrit. কেবল অনুবাদ আঁচনি সোমোৱা বঙলা, ওড়িয়া, মৈথিল, মৰাঠী আদি সকলোতে এইভাৱে সাৰ্থকভাৱে-অসাৰ্থকভাৱে সংস্কৃত বৰ্ণবিন্যাসৰ ছাঁ ঘনকৈ পেলাই দিয়া হৈছিল। কেবিতো নিজেই সংস্কৃতৰ অধ্যাপক আছিল। ১৮৫৪ৰ এপ্ৰিলৰ সংখ্যা "অবুনোদই"ত সংস্কৃতীয়া আখৰ-জোৰ্টনিৰ পক্ষপাতী মতবাদৰ আভাস দিয়া হৈছিল Style and mode of spelling শীৰ্ষেৰে সম্পাদকীয় লেখাত। কোৱা হৈছে যে "অবুনোদই"ৰ কোনো পাঠকে 'সংস্কৃত আবু বঙ্গালিবে মিহলি কথা লিখিছে; আবু সংস্কৃতৰ মাত লিখাৰ দৰে দিৰ্ঘ ঙ্গকাৰ উকাৰ আদিৰে ভাসাৰ মাতো লিখিব দিচে"। সন্দেহ নাই যে পত্ৰ-লেখক নব্য বৰ্ণবিন্যাসবীতিৰ কোনোবাজন ধাৰক। তেনে ধাৰকসকলৰ মাজত ব্ৰাউন-

ব্ৰিচ্ছনৰ দৰে ভাষাতাত্ত্বিক নাছিল। তেওঁলোকৰ যুক্তিও সেই দেখি ভাষাতাত্ত্বিক যুক্তি নহয়। তেওঁলোকৰ মতবাদৰ আভাস ব্ৰিচ্ছনে (১৮৫৪) কিঞ্চিত্ দেখে—(১) অসমীয়া ভাষা হ'ল a cognate of the Sanskrit, the orthography of which has been settled for 3000 years. (২) পাদ্ৰীৰ জোৰ্টনি হ'ল offensive to their taste. (৩) পাদ্ৰীৰ বৰ্ণবিন্যাস হ'ল contrary to that correct mode used in their Shasters. Shasters মানে নিশ্চয় সংস্কৃত শাস্ত্ৰহে, পূৰ্ণ অসমীয়া পুথি কেতিয়াও নহয়, কাৰণ পিছৰবিধতনো correct mode ক'ত আছে? (৪) নব্য বীতিবাদীৰ শৰণ্য হ'ল the same system of spelling employed in every other cognate of Sanskrit. অসমীয়া ভাষাৰ নিজস্ব বৃপ, ধ্বনিতত্ত্ব তেওঁলোকৰ বিচাৰ নাছিল।

একো আৰ্চাবত কথা নহয় যে মহাপৰাক্ৰমী ছৰকাৰৰ লগত লগা ভাষা-বৰণখন জিকাৰ কৌশল-ৰূপে, প্ৰভাৱশীল স্থানীয় শিক্ষিতসকলৰ লগতো মিলি থাকিবৰ অৰ্থে, অসমীয়া পক্ষৰ কেম্পতয়ে তথিয়া-তথি নাই, তাকে আনক দেখুৱাবলৈ বুলিও ব্ৰিচ্ছনে ব্ৰাউন-নীতি-পৰিহাৰৰ পৰামৰ্শ দিছিল, বাইবেলৰ জতুৱা ভাঙনিতো শ্ৰীৰামপুৰীয়া বীতি ল'বলৈ স্বয়ং ব্ৰাউনকে উপদেশ দিছিল। কিন্তু তেওঁৰ অভিধানে যাতে ভাষাৰ বাস্তৱ বৃপটোহে দেখুৱায়, তাৰ বীতি ব্ৰিচ্ছনে পূৰ্বৰ দৰেই ৰাখিলে।

কূট-চিহ্ন:

লেখাৰ মাজত উচ্চাৰণ আবু বিৰাম শাসন কৰিবলৈ পূৰ্ণ সাহিত্যত (পদ্য, গদ্য উভয়তে) মাথোন কলোন আবু দাঁড়ি ব্যৱহৃত হৈছিল। পদ্যৰ আবু গদ্যৰো মাজৰ বিৰামবোৰত দুটা ফুটৰ কলোনৰ (:) প্ৰয়োগ হয়; "গুবুৰ্চিবতকথা"ৰ মূল পুথিত ক'তো ক'তো তিনিটা ফুটৰ কলোন চিন দিয়া দেখা যায়। পদ্যৰ পুথিত প্ৰতি প্ৰথম শাৰীৰ অন্তত এডাল আবু দ্বিতীয় শাৰীত দুডাল দাঁড়ি বহে। "গুবুৰ্চিবতকথা"ত প্ৰশ্নবোধক বাক্যৰ অন্তত দুডালীয়া দাঁড়ি (সকলো ঠাইতে অৱশ্যে নহয়) লক্ষ্য কৰা যায়। পিছৰপৰা ছপাখানা অহাৰ লগে লগে পিছৰীয়া কূট-চিনবোৰৰ প্ৰয়োগো আহে। নৱেম্বৰ ১৮৫৩ সংখ্যা "অবুনোদই"ত পূৰ্ণানন্দ শৰ্মাৰ এই-বিষয়ক লেখাটি ('ভাল বৃপে কাকত পৰ্হাৰ নিয়ম') মনোযোগ দি পঢ়িব লগীয়া। তাত একমাত্ৰ যতি বা comma, দ্বিমাত্ৰ যতি বা semicolon, ছেদ বা period (দাঁড়ি) আবু পদ্য-গদ্য উভয়ৰ বাবে পূৰ্ণ ছেদ বা double period (দুডাল দাঁড়ি), প্ৰশ্নাৰ্থ মাত্ৰ বা interrogation (প্ৰশ্নবোধক চিন), আবেগ মাত্ৰ বা exclamation (!), প্ৰক্ষেপ-চিন বা quotation (উৰ্ধ্ব কমা), সাংযুক্তিক চিন বা hyphen, আবু দ্বিধনু-ৰেখা বা parenthesis (আচলতে সবু বন্ধনী)—এইবোৰৰ পৰিচয় আবু ব্যৱহাৰ দেখুওৱা হৈছে।

সাহিত্য-শ্ৰী: অতীত-বোম্ফন: ধৰ্মপুস্তকৰ পুনঃকথন:

"অবুনোদয়ে" কেনেকৈ অসমৰ অতীত উদ্ঘাটন কৰাৰ পথ নিকাইছিল, সেই কথা আমি আগতে কৈ আহিছো। মাৰ্চ ১৮৫০ সংখ্যাত ন.ল.ফ.-ই "দিগদৰ্শন"ৰপৰা 'হিন্দুস্থানৰ বুৰঞ্জি' বিৱৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। 'গজনিব বাদস্যা মহমদৰ দোআবাই জই কৰাৰ পৰা মচলমান লোকে ৰাজ্য নষ্ট কৰি ইংলণ্ড-বিলাকৰ ৰাজ্য থাপন হোআলৈকে হিন্দুস্থানৰ বুৰঞ্জি ইয়াত আবু পাচতো লিখা যাব।'—এই প্ৰস্তাৱ কৰি গজনিব ছবুৰ্জিগনৰ কথা, তেওঁৰ পুত্ৰ মহমদৰ সাতটা ভাৰত-অভিযানৰ কথা বৰ্ণনা কৰা হয়। এপ্ৰিল সংখ্যাত তেওঁৰ দ্বাদশ অভিযান বৰ্ণনা দি দ্বিতীয় মহমদ আবু তৃতীয় বজা মছউদ, আবু দ্বিতীয় মহমদৰ পুনঃ ৰাজ্যপ্ৰাপ্তিৰ কথা, সেই সংখ্যাত গজনিব চতুৰ্দশ বজা দ্বিতীয় খোম্ৰোলেকে, আবু জুনৰ সংখ্যাত মহমদ ঘোৰী আদি গোঁৰ ৰজাবিলাকৰ বিৱৰণ আৰম্ভ কৰি পিছৰ মাহত জিঞ্জিৰ খাঁৰ বিৰাট অভিযান আবু চৰিগত "হিন্দুস্থানৰ বুৰঞ্জি" সদ্যহতে সামৰণি হৈছে। পুনৰ ১৮৫৪ৰ ফেব্ৰুৱাৰিত ন.ল.ফ.-ই পাঠান বুৰঞ্জী ক'বলৈ ধৰি আৰাম শ্বাহ, ইল্‌তমছ, ফিৰোজ, ছুলতানা বোজিয়া, দ্বিতীয় বহৰাম, চতুৰ্থ মছউদ, নছৰ উদ্দিন, ছুলতান বালিন, কৈকোবাদৰ বিৱৰণলৈকে আগষ্ট মাহ পৰ্যন্ত বৰ্ণনা কৰা হ'ল। ইফালে একেজন লেখকেই মেই ১৮৫৪ত মোগলৰ 'মহা তিমুৰ বেগৰ আখ্যান', জুনত 'বাবৰ বাদস্যাৰ বিৱৰণ', জুলাইত 'হুমায়ুন বাদস্যাৰ বিৱৰণ', আগষ্টত 'আকবৰ বাদস্যাৰ কথা', ছেপ্টেম্বৰত 'জেহাংগিৰ বাদস্যাৰ বিৱৰণ', অক্টোবৰত 'আওৰংজেবৰ

বিববন' লেখে আবু এইদৰে ভাৰতৰ মুছলিম যুগৰ ইতিহাসৰ জ্ঞান পাঠকসকলক দিয়ে।

খ্ৰীষ্টীয়ান ধৰ্ম-জগতৰ ইতিহাস দিবৰ বাবে নানাৰূপে যত্ন কৰে "অবুনোদই"ৰ বিবিধ বছৰবোৰত। 'ম'. ই 'প্ৰাৰ্থনাৰ পূৰ্বকালীয় ইতিহাসৰ সংক্ষেপ বিববন' দিবলৈ আৰম্ভ কৰি আগষ্ট ১৮৪৬ত পৃথিৱীৰ বয়স ছহেজাৰ হৈছিল বুলি নিৰ্ণয় কৰিছে; 'প্ৰথম ভাগ প্ৰজাৰ পৰা জলপ্ৰাৰনলৈকে সোল স চাপন বচব। দুতিয় জলপ্ৰাৰনৰ পৰা খ্ৰিষ্টৰ জন্মলৈকে তেইচ স আঠ চাৰিচ বচব। ত্ৰিতীয় খ্ৰিষ্টৰ সময়ে পৰা আজিলৈকে অঠব স চই চাৰিচ বচব।' পোনতে বাইবেল অনুসৰি সৃষ্টিৰপৰা জলপ্ৰাৰনৰ পিছত বাবেল নামৰ ঘৰত পৃথিৱীৰ লোকৰ কাৰো কথা কোনেও বুজ নোপোৱা হোৱালৈকে (From the Creation to the Confusion of Tongues) কাহিনী কোৱা হৈছে। ইয়াৰ পিছত ম.ই ক্ৰমে মিছৰ দেশ (অক্টোবৰ ১৮৪৬), যিহূদি জাতি, মাদিয়া আৰু পাৰ্চিৰ ৰাজ্য (নৱেম্বৰ ১৮৪৬), গ্ৰীচ দেশ আৰু বোমৰ ৰাজ্য (ডিচেম্বৰ ১৮৪৬) বুজাব কৈছে; আন কোনো এজন লেখকে (*) সু'ৰবিছে বেবিলনৰ অতীতত বিলীন গৌৰৱৰ কথা। ম.ফ.ক./ম.ফ.ক্ৰ.ই কন্সটাটাইনৰপৰা পোপ সপ্তম গ্ৰেগৰিলৈকে 'বুনিয়া ৰজাবিলাকৰ আখ্যান' বিৱৰিছে (চেপ্তেম্বৰ ১৮৫২, এপ্ৰিল ১৮৫৩)।

খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ কাহিনী ন.ল./ন.ল.ফ. ই এক নিজা ক্ৰমত কৈছে। তেওঁ পোনতে (জুলাই ১৮৪৬) 'দানিয়েল ভবিষ্যত বস্তাৰ বিববন' (Old Testament, The Book of Daniel-অৰ অতি সংক্ষেপীকৰণে)। খ্ৰীষ্টৰ বাবজন বিখ্যাত পাৰ্চনিৰ (Apostles) পিছত অহা কৰীতমান অন্যতম এজন পোলের জীৱনী নিধি লিবায়ে নিউ টেষ্টামেণ্টৰপৰা (The Acts of the Apostles) বিস্তৃতভাৱে বৰ্ণনা কৰে—১৮৪৭ অক্টোবৰ-নৱেম্বৰত 'পোল পাৰ্চনিৰ বিববন' (Conversion of the Apostle Paul, Acts, 9.3-19, 21, 22), ১৮৫১ অক্টোবৰত পুনৰ 'পোল পাৰ্চনিৰ বিববন' (Early life, Conversion) (Acts, 8, 9, 22ৰ অংশবিশেষ, Paul's Letter to the Galatians, 1.11-17 ইত্যাদি), নৱেম্বৰত 'য়িবুচালমলৈ পোলৰ প্ৰথম জাৱা' (Gal., 1.9, Acts, 22. 17-21), যিবুচালমলৈ পোলৰ দুতিয় জাৱা' (Acts, 15.2), 'পোলৰ প্ৰথম মিস্যনেৰি জাৱা' (Act, 13, 14), 'য়িবুচালমলৈ পোলৰ ত্ৰিতীয় জাৱা' (Acts, 15.1-35), 'পোলৰ দুতিয় মিস্যনেৰি জাৱা' (Acts, 15.36-41, 16, 17, 18.1-22, Paul's First Letter to Thessalonians, 3.1-32, ...to Corinthians, 8.1-5), 'পোলৰ ত্ৰিতীয় মিস্যনেৰি জাৱা, (Acts, 18.23-28, 19, 20.1-16), ডিচেম্বৰত 'য়িবুচালমলৈ পোলৰ সৈস জাৱা' (Acts 21-26). 'বোম নগৰলৈ পোলৰ প্ৰথম জাৱা' (Acts, 27.1-28). 'পোল বন্দিসালৰ পৰা মুকলি হোআ' (Paul's Letter to the Colossians,...to Philemon,...to Philippians), 'বোম নগৰলৈ পোলৰ দুতিয় জাৱা' (Paul's Second Letter to Timothy)। পোলৰ কথা লিখাৰ লগে লগে বাইবেলৰ সৃষ্টি-খণ্ডৰপৰা (Old Testament, Genesis) ফাবোৱেলে খ্ৰীষ্ট-জন্মৰ পূৰ্বৰ কাহিনী উলিয়াবলৈ আৰম্ভ কৰে—১৮৪৭ৰ অক্টোবৰ-নৱেম্বৰত 'পৰম ঈশ্বৰে সৃষ্টি কৰাৰ কথা' (Account of the Creation, and the Fall of Man), ১৮৪৮ জানুআৰি-ফেব্ৰুআৰিত 'জলাপ্ৰাৰনৰ কথা' (Account of Deluge), ১৮৪৯ মাৰ্চত 'আব্ৰাহামৰ বিববন', জুলাইত 'ইচাকৰ বিববন', অক্টোবৰত 'য়াকোবৰ বিববন', আৰু নৱেম্বৰ-ডিচেম্বৰ আৰু ১৮৫০ জানুআৰি-ফেব্ৰুআৰিত 'য়োচেফৰ বিববন'; ১৮৫৪ৰ ফেব্ৰুআৰিত Exodus-অৰপৰা লিখে 'মোচাৰ বিববন' (Account of Moses)।

খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ স্বাহিদ বা 'য়িচু খ্ৰিষ্টৰ পাচে জিবিলাক মাৰ্তৰ অৰ্থাত ধৰ্মৰ সাৰ্থি খ্ৰিষ্টৰ নামৰ নিমিত্তে মৰনৰ দুখ ভোগ পালে', সিবিলাকৰ মাজত তিনিজনৰ চৰিত চমুকৈ কীৰ্তন কৰা হৈছে—সিফেন (ফেব্ৰুআৰি ১৮৪৬), পলিকাৰ্প (মাৰ্চ), ইগ্ৰেটিয় (মেই)।

বু-এ Line upon Line অৰপৰা (?) আখ্যা (lessons) ভাগ কৰি কৰি 'পূৰ্ব কালৰ ইতিহাস' ৰচনা কৰে: প্ৰথম আখ্যা—'স্মিষ্টি কৰাৰ বিববন' (আগষ্ট ১৮৫১), [আখ্যা ২-]'-আদমে পাপ কৰা' (জানুআৰি ১৮৫২), ৩—'কইন আৰু হেবেলৰ কথা' (ফেব্ৰুআৰি ১৮৫২), ৪—জলপ্ৰাৰন (মাৰ্চ),

৫—'আব্ৰাহামলৈ অঙ্গিকাৰ কৰা দেস' (এপ্ৰিল), ৬—'আব্ৰাহামলৈ অঙ্গিকাৰ কৰা পুত্ৰ' (মেই), ৭—'আব্ৰাহাম নাইবা প্ৰেমৰ পৰিখা' (জুন), ৮—'য়াকোবে দেখা স্বৰ্গীয় সপোন' (জুলাই), ৯—'য়াকোবৰ বহু দিনিয়া জাৱা' (আগষ্ট), ১০—'য়াকোব নাইবা গোট খোআ' (চেপ্তেম্বৰ), ১১—'য়োচেফক গাঁতত থোআৰ কথা' (অক্টোবৰ), ১২—'য়োচেফ বন্দি হোআৰ কথা' (Joseph a Slave, নৱেম্বৰ), ১৩—'য়োচেফ বন্দি হোআৰ কথা' (Joseph a Prisoner ডিচেম্বৰ), ১৪—'য়োচেফ, আবু ৰজাৰ বাটি লোআ আৰু চাঙ্গমাই (Joseph, or the Butler and Baker, জানুআৰি ১৮৫৩), ১৫—'য়োচেফ বন্দিসালৰ পৰা মুকলি হোআ' (এপ্ৰিল), ১৬—'য়োচেফ মিচৰ দেসৰ অধিকাৰ হোআ' (মেই), ১৭—'য়োচেফ, নতু ভোজৰ কথা' (জুন), ১৮—'য়োচেফ নতু খেমাৰস্ত ভায়েক' (আগষ্ট), ১৯—'য়োচেফ, নতু হেবোআ পুত্ৰ' (চেপ্তেম্বৰ)। বু.-এ কোৱা এই সকলোখিনি কাহিনী ঘাইকৈ Genesis-অৰ অন্তৰ্গত। তেওঁ ১৮৫৪ ডিচেম্বৰত 'মোচা নতু গোগোলৰ জ'পা' (Moses in the bulrushes) শীৰ্ষেৰে মোছাৰ জন্ম-কাহিনীট বৰ্ণায় Exodus-অৰপৰা। ১৮৫৪ নৱেম্বৰত ন.ল.ফ.ই 'খ্ৰিষ্টৰ পাৰ্চনিবিলাকৰ সংক্ষেপ বিববন' দিয়ে। ১৮৫৩ ফেব্ৰুআৰিত নাম নোহোৱাকৈ পিটাৰ পাৰ্চনি আৰু কৰ্নেলিয়াছৰ কথা বৰ্ণিত (Acts, 10) হয়। Old Testament-অত বৰ্ণিত যিহোৱাৰ ভৱিষ্যদ্বক্তা এলিয়া বাল দেৱতাৰ ভৱিষ্যদ্বক্তাৰ কথা (1 Kings, 18) আৰু এলিয়াক স্বৰ্গলৈ নিয়াৰ কথাও (2 Kings, 2) লেখকসকলৰ প্ৰিয় বিষয় (জুন-জুলাই ১৮৪৮, জুলাই ১৮৫৬)।

"উপদেশক"ৰপৰা সন্নিৱিষ্টি ইউৰোপত খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ ইতিহাস (ফেব্ৰুআৰি-মাৰ্চ ১৮৪৭) এটি ভাল লেখা। 'ধৰ্মৰ কথা বাৱা'-শীৰ্ষক খবৰৰ শ্ৰুত সদায় সেই ধৰ্মৰ সাময়িক বতৰা দিয়া হৈছিল।

জাতিকৰ জাৱা :

বৰ্মাৰ মৌলমেইন বা অশ্বৰ নীলুৰ, য'লৈকে বেপ্টিষ্টসকল গৈছিল ত'তে বাইবেলৰ অনুবাদৰ লগতে নিজৰ ধৰ্মমতৰ কাৰণে বাৰ বছৰ বন্দীশালত দুখ ভোগ কৰা (অবুনোদই, জুলাই ১৮৫০) জন্ বানিয়ানৰ Pilgrim's Progress-অৰ ভাৰ্ণি স্থানীয় ভাষাত প্ৰস্তুত কৰা হৈছিল। অসমৰ বেপ্টিষ্ট-সকলেও ১৮৪৮ নৱেম্বৰ সংখ্যা কাকতত সেই উপন্যাসৰ প্ৰথম আখ্যাৰ এক খণ্ডৰ অসমীয়া ৰূপ প্ৰকাশ কৰিছিল। কিন্তু কামটো কিছু দিন পৰি থকাৰ পিছত ১৮৫১ জানুআৰিত পুনৰ সেই আখ্যা পূৰা কৰি ছপাই ক্ৰমিকভাৱে ফেব্ৰুআৰি, মাৰ্চ, মেই, জুলাই, আগষ্ট, ১৮৫২ মাৰ্চ, এপ্ৰিল, মেই, ১৮৫৪ জানুআৰি, মাৰ্চ, এপ্ৰিল, মেই, জুন, জুলাই, আগষ্ট, চেপ্তেম্বৰ, আৰু অক্টোবৰ "জাতিকৰ জাৱা" উলিওৱা হয় আৰু ই পিছত কিতাপ আকাৰেও ওলায়। অনুবাদকৰ নাম নথকাত ধাৰণা হয় "অবুনোদই"ৰ প্ৰথম সম্পাদক দুজনেই (ব্ৰাউন, ডেনফোৰ্থ) তাক ভাঙি উলিয়াইছিল।

কথা আৰু কাহিনী :

"অবুনোদই"ৰ এটি সৱাতো-মনোৰম অংগ হ'ল দেশ-বিদেশৰ সংগৃহীত ঐতিহাসিক-অনৈতিহাসিক সবু সবু আখ্যানবিলাক (fable, parable আদি)। ইয়াৰ বহুতোবোৰ ইতিমধ্যে আমাৰ জাতীয় সম্পত্তি হৈ পৰিছে। তাৰে কেইটিমান হ'ল পঞ্চতন্ত্ৰ-হিতোপদেশ-জাতীয় ভাৰতীয় সাধু। 'কুপোৰে মাখি মোৰে দ্বিষ্টান্ত' (Fable of the Dove and the Bee, জুলাই ১৮৪৮, পুনঃকথিত জানুআৰি ১৮৫৩), 'কুপোৰে এন্দুৰে কথা' (জুলাই ১৮৪৮), সিংহৰ লগত কৰটক, দমনক দুই শিয়ালৰ 'ইষ্ট ভেদ কৰা কথা', 'সিংহৰ কথা', 'মেকুৰিএ চবাই পোআলি থোআৰ কথা' (জুলাই ১৮৪৮), আৰু 'এটা চিকাৰি আৰু শিয়াল' (বিখ্যাত 'অদ্য ভক্ষ্যা ধনুগুণ'ৰ কথা, ফেব্ৰুআৰি ১৮৫৩)। Old Testament-অৰপৰা 'গিয়ানৰস্ত ৰজাৰ সোধ' (Solomon's Decision, এপ্ৰিল ১৮৪৯, The First Book of Kings, 3.16-28), New Testament-অৰপৰা যীশু খ্ৰীষ্টই সৰোবৰৰ ভয়াবহ ধুমুহা শাস্ত কৰা কথা (মাৰ্চ ১৮৪৮, Matthew, 8.23-27; Mark, 4.35-41; Luke, 8.22-25), 'ধনৱন্ত আৰু কঙ্গাল মানুহৰ দ্বিষ্টান্ত' (The Rich Man and Lazarus, মেই ১৮৪৮, Luke, 16.19-31)—এই-কেইটি কাহিনী কোৱা হৈছে। 'আপোন মিতবিলাকৰ নিমিত্তে' আনৰ হাতত মৰা 'ৰোমিয়া দেসৰ এজন প্ৰধান সেনাপতি' বেগুলাছ আৰু 'সন্নিবিলাকৰ নিমিত্তে প্ৰান এৰা' যীশুৰ মৃত্যুৰ তুলনাৰে 'বেগুলচ আৰু খ্ৰিষ্টৰ

মবন' বাচিত হৈছে (ফেরোআবি ১৮৪৭, Matthew, 13.1-9 ; Mark, 4.1-9 ; Luke, 8.4-8) ।
সর্বসাধাৰণে বুজিব পৰাকৈ খ্ৰীষ্টই কোৱা দৃষ্টান্তবোৰৰ (parable : শিষ্যসকলৰ আগত মহাপুৰুষে কোৱা
কথা—'The knowledge of the secrets of the Kingdom of God has been
given to you, but to the rest it comes by means of parables, so that
they may look but not see, and listen but not understand.' Luke 8.10)
ভিতৰত 'খেতিয়কৰ দ্ৰিষ্টান্ত' (The Parable of the Sower, মেই ১৮৪৭ ; Matthew,
13.1-9 ; Mark 4.1-9 ; Luke, 8.4-8) "অবুনোদয়ে" পাঠকসকলৰ আগত বিৱৰিছে। অসমীয়া
পাঠকৰ নিশ্চয় মনত পৰিব, মহাপুৰুষ মাধৱদেৱে কেনেকৈ এই দৃষ্টান্ত ভক্তি বুজাবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিছিল
আৰু লগতে 'কিৰিবি কৰ আলো মনাই' গীৰ্তীটো ৰচিছিল ("গুৰুচৰিতকথা", ছেদ ৫০০)। 'অকাৰ্জত ধন ভঙ্গা
পুতেকৰ দ্ৰিষ্টান্ত' (Parable of the Prodigal Son, আগষ্ট ১৮৪৮, Luke, 15.11-32)
বিশেষকৈ ছাৰ জৰ্জ আৱাহাম গ্ৰিয়ার্ছনৰ *Linguistic Survey of India*-ত ব্যৱহাৰৰ যোগেই সকলোৰে
মাজত বিৱৰ্তিত পৰিছে। ইছপৰ উপকথাও (fable) "অবুনোদই"ৰ সাধু কৰ্ত্তাই কামত লগাইছে—'বাপেক,
পুতেক, আৰু গাধ' (আগষ্ট ১৮৪৬), 'বাঘৰে মেৰ পোআলিবে দ্ৰিষ্টান্ত' (ডিচেম্বৰ ১৮৪৬), 'খেক সিয়ালৰে
লতাপনিয়লৰ কথা', 'কাউৰিৰে খেকসিয়ালৰে কথা', (আগষ্ট ১৮৪৮), 'কাউৰিৰে মেৰ চাগলিৰে কথা'
(চেপ্তেম্বৰ ১৮৪৮), 'সোনৰ কনি পৰা হাঁহৰ পটন্তৰ' (নৱেম্বৰ ১৮৫০)। কিছুমান এনে ক্ষুদ্ৰ আখ্যান কোনো
দেশ, কোনো লেখক বা নায়ক, ইতিহাসৰ পুৰুষ আদিৰ লগত সংশ্লিষ্ট—হোমাবৰ 'ইলিয়াড' মহাকাব্যৰপৰা
'গ্ৰোআ নগৰৰ কাঠৰ ঘোঁৰা' (জানুআৰি ১৮৪৮), ছিৰ্বাকিউছ দেশৰ দিয়নুছি বাদশ্বাৰ দিনৰ 'অতি প্ৰিয়
দুজন মিত্ৰ' (Damon and Pythias, নৱেম্বৰ ১৮৪৭), বোমান সাম্ৰাজ্যৰ 'প্ৰাক্কচ আৰু তেওঁৰ দাস
সকলৰ কথা' (Plancus and his Slaves, ফেব্ৰুআৰি ১৮৫০), ফ্ৰাঞ্চ দেশৰ 'মিচি আৰু জেনেবিবৰ
কথা' (ফেব্ৰুআৰি ১৮৫০) আৰু 'এক বুধিয়ক কুকুৰৰ কথা' (নৱেম্বৰ ১৮৫০), জাৰ্মানিৰপৰা 'জাৰ্মানি দেশৰ
এক সাধু কথা' (A German Fable, মাৰ্চ ১৮৫৩), তাতাব দেশৰপৰা 'এজন বাদস্যা আৰু দৰবেচ
ফকিৰ' (জানুআৰি ১৮৫৪), ইংলেণ্ডৰ 'মৰ্মিয়াল কুকুৰ' (জুলাই ১৮৫৩), আমেৰিকাৰ খ্যাতিমন্ত জৰ্জ
ৱাশ্বিংটনৰ কথাৰে 'মিচা কথাত ভই পোআ এক সবু লৰাৰ কথা' (মাৰ্চ ১৮৫৩) 'বিবি নামে এটা সাহসিক কুকুৰৰ
আখ্যান' (অক্টোবৰ ১৮৫৩), *Missionary Repository* সম্বাদপত্ৰৰ-(১৮৪২)পৰা লোৱা দক্ষিণ আফ্ৰিকাৰ
বেচুৱানা দেশৰ সঁচা ঘটনা 'মৈদামত জিআই থোআ এটি কেঁচুআ চোআলিৰ কথা' (এপ্ৰিল ১৮৫২) আৰু
তাৰ পিছৰ কথাৰে মৰ্মস্পৰ্শী 'মোব আই' (ফেব্ৰুআৰি ১৮৫৩) আৰু বোমান বম্বলাছ আৰু বেমাছৰ লগত
তুলনীয় ভাৰতৰ অযোধ্যা প্ৰদেশৰ সঁচা ঘটনা 'বাদ্ধ কুকুৰৰ অন্ধুত কথা' (এপ্ৰিল ১৮৫২)। কিছুমান উপকথা
দেশে দেশে ওপৰিও ফুৰোঁতে অনেক ভাষাই তাক দাবী কৰি নিজৰ কৰে। 'টেঙ্গৰ জালোআইৰ কথা' (মাৰ্চ
১৮৪৯), 'সাখৰ নিমিতে গচ মতোআৰ কথা' (জুলাই ১৮৪৯), 'বজাৰ মুখ দেখাৰ ফল' (জানুআৰি ১৮৫৪)
—এনেবোৰ সাধুৰ 'মোটফ' বাজা বীৰবলৰ নামৰ লগত জড়িত গল্পৰে মিলে। 'বৰখুনৰ কথা' আৰু 'প্ৰিৰ্থিৰ
আৰু তাৰ সন্তানবিলাকৰ দ্ৰিষ্টান্ত' বহুবৈজ্ঞানিক তথ্য মিঠাকৈ বুজাবৰ যত্ন। 'লোভিৰ ফল' (অক্টোবৰ ১৮৪৭),
'গিয়ানিৰে মুখৰে কথা' (মাৰ্চ ১৮৪৯), 'মানিক পোআ দুই ভায়েকৰ কথা', 'দুটা ইন্ট মানুহৰ কথা' (এপ্ৰিল
১৮৪৯), 'গুপ্ত ধন' (চেপ্তেম্বৰ ১৮৪৯), 'মচলমানৰে চাগলিৰে কথা' (জানুআৰি ১৮৫০), 'বকৰে সামুক
ভঙ্গাৰে সাধু কথা' (Fable of the Heron and the Flamingo, নৱেম্বৰ ১৮৫২), 'চুব
কৰিবলৈ ভই কৰা এক সবু লৰাৰ কথা' (মাৰ্চ ১৮৫৩), 'তিনটা সবু মাচৰ দ্ৰিষ্টান্তৰ কথা' (জুলাই ১৮৫৩),
'হাঁতি আৰু সিয়ালৰ দ্ৰিষ্টান্ত' (চেপ্তেম্বৰ ১৮৫৩), আৰু 'মিচা কথাৰ বিবৰন' (এপ্ৰিল ১৮৫৪)—এনেবোৰ
মনোৰঞ্জক উপকথাই পিছৰ কালৰ আলোচনীৰ পাতৰ চুটি-গল্পৰ যেনে ঠাই "অবুনোদই"ৰ তেনে থান
পূৰাই আছিল। বিভিন্ন স্থানৰপৰা অহা খ্ৰীষ্টধৰ্ম-প্ৰচাৰৰ সবু সবু কাহিনীয়েও বিশ্বাসীসকলক আনন্দ দান
কৰিছিল—বংগৰ 'বাখৰগঞ্জ জিলাৰ উতৰৰে পচিমৰে চুকে ৰবিচালৰ পৰা প্ৰায়ে আৰ্হে দিনৰ বাট দূৰত মাদ্ৰা
নামেৰে এখন গাঁও'ৰ কথা ই.হু.ব.-ৰ (ইলাইজা হুইটিন ব্ৰাউন) 'বামগতিৰ বিবৰন' (অনুবাদ 'Account

of Ramgoti, by Rev. J. C. Page' অব. নৱেম্বৰ, ডিচেম্বৰ, ১৮৫০) ; 'দখিন সাগৰৰ এটা
মাজুলিত মাহিনা নামে 'বনুআ গামৰ বিবৰন' (জানুআৰি ১৮৫১) ; 'বিবভুম জিলাৰ দখিন ফালে অজই
নৈৰ পাৰৰ কোনো এখন সবু গাঁৱত...হিন্দু কুলৰ খেতিয়ক ডোমৰ ঘৰত জনম পোআ' এজনৰ ধৰ্ম লোৱা
কথা ই.হু.ব.-ৰ 'ধৰ্মি চৰ্হবিয়া এজনৰ বিবৰন' (ফেব্ৰুআৰি ১৮৫১) ; C. H.-অৰ 'হলও দেসৰ গেলৰ্ডন
প্ৰদেশৰ এক সবু গাঁৱৰ 'য়ান হাৰ্মচেন নামেৰে এটা মাউবা লৰাৰ বিবৰন' (Memoirs of Jan
Harmsden, জানুআৰি ১৮৫২) ; D. ৰ নুইঙ্গলও আমেৰিকাৰ এটা প্ৰদেশত নিবাস কৰা 'লিদিয়া
স্থিতিবেস্ত, নাইবা আত্মাক নাস কৰা ঠাৱৰ' (Lydia Sturtevent, or the Fatal Resolution,
জুন ১৮৫২)।

প্ৰবন্ধ আৰু ৰচনা : প্ৰৱচন আৰু জীৱন-বৃত্ত :

কম পৰিসৰৰ আলোচনা, প্ৰবন্ধ বা essay "অবুনোদই"ৰ আলমতে অসমীয়া সাহিত্যত উদ্ভৱ হয়।
এনে আলোচনা প্ৰায়ে গহীন ধৰণৰ বা খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ মনোভাৱাপন্ন। হিন্দুৰ সংস্কৃত শাস্ত্ৰ আৰু বাইবেলৰ
(Revelation 10.5-6) ভাব আনি লেখা 'অনন্ত কাল' (Eternity, এপ্ৰিল ১৮৪৯) এটি কথা-
কবিতাৰ লেখীয়া। সেইদৰে 'মৃত্যু আহিব' ("Death will come"—Barnes, মেই ১৮৫২) এটি
সবু ধুনীয়া লেখা। তবু 'শ্ৰীজুত বাবু আনন্দিবাম ফুকন কৰ্ত্তক ইংলেণ্ডৰ বিবৰন' (এপ্ৰিল ১৮৪৭) জ্ঞান আৰু
অনুভূতিৰ পূৰ্ণ ৰচনা—যেনেকৈ ধুনীয়া ধুনীয়া হ'ল শিশুৰ বাবে লেখা তেওঁৰ "অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ"ৰ
ৰচনাখিনি। বেণুধৰ শৰ্মাই ক'বৰ দৰে ("ফুল-চন্দন") এইবোৰ পোনে পোনে "অবুনোদই"ত ওলোৱা
নাছিল। অক্টোবৰ ১৮৪৯-ত ফুকনৰ পুথিখনিৰ এটি প্ৰশংসাসূচক জাননী (literary notice) ওলায়
আৰু কিতাপৰ দুটিয় ভাগৰপৰা 'বিদ্যা সিকিবলৈ উদগোআ কথা' নামৰ লেখাটি তাৰ লগতেই ছপাই দিয়া
হয় ; তদুপৰি ডেকা আনন্দিবামৰ সুৰলা ৰচনাৰ প্ৰতি লোভ হোৱাত 'কেতিয়া...সেই কিতাপৰ পৰা কোনো
কথা অবুনোদই চাপিব' সংকল্পও সম্পাদকে লয়। সেই গতেবে ফুকনৰ প্ৰকাশিত প্ৰবন্ধ "অবুনোদই"ৰ ভূষণ
হৈ পৰে—'নানা সম্বাদ' (নৱেম্বৰ ১৮৪৯), 'পৰিভ্ৰমৰ ফল' (ডিচেম্বৰ), 'বাতিৰ বিবৰন' (জানুআৰি ১৮৫১),
'দায়া' (মাৰ্চ), 'অচম দেস সন্তু এ আক্ৰমণ কৰা কথা' (চেপ্তেম্বৰ), 'হিন্দুস্থানৰ নানা প্ৰদেশ', 'ইস্বৰ তেওঁৰ
সকলো প্ৰিষ্ঠিতকৈ গোবৰন্ত', 'উইৰ কথা', 'গিয়ানৰ পুত্ৰ, অৰ্থাত মনুস্য' (অক্টোবৰ ১৮৫২), 'সোনতকৈ প্ৰম
ভাল', 'ইস্বৰৰ চকু সকলো ঠাইতে আছে' (নৱেম্বৰ), 'চিপিও সেনাপতিৰ চৰিত্ৰৰ কথা' (ডিচেম্বৰ), 'ইস্বৰৰ
আগ্যা' (ফেব্ৰুআৰি ১৮৫৪), 'নানা ৰচন' (জুন ১৮৫৬)।

বেকনৰ লেখীয়া ৰচনা লিখা হেমচন্দ্ৰৰ প্ৰৱেশো অবুনোদই"তে। 'অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ', বঙলা
'চিত্তবিলাসিনী পুথি', ঘোষা পুথি, 'বাবেমতৰা পখিলা কিতাপ', 'কানীয়া কীৰ্ত্তন' আদিৰ বিষয়ে ওলোৱা
কথাখিনিতে আধুনিক সাহিত্য-সমালোচনাৰ আৱৰ্ত্তি বুলি ক'লে বোধ হয় শুদ্ধ নহ'ব। Anondoram
Phukon-অৰ 'ইংৰাজি আৰু অসমীয়া' অভিধান পোনৰ কেইটামান পাত (সেই যি মাথোন আমাৰ হাতত
থাকিল!) এই কাকততে নমুনা হিচাপে ওলাইছিল (ডিচেম্বৰ ১৮৫৬)। বিধৱা-বিৱাহৰ বিষয়ে আলোচনী-
খনৰ যোগেদি প্ৰায় এক অভিধান চলোৱা জি.ব.-ৰ (গুণাভিৰাম) 'বাম নৰ্মি নাটকে' ইয়াতে (মাৰ্চ, জুলাই
১৮৫৮) প্ৰথম ভূমুকি মাৰে। "অবুনোদই" এক গহীন-গভীৰ ভব্য বস্তু। কিন্তু তাতে হাস্য আৰু বক্ৰোক্তিৰ
স্পৰ্শ নোহোৱা নহয়—স্বী স্ত্ৰী মলুআ কপিৰাজ চক্ৰৱৰ্ত্তিৰ সম্পাদকলৈ চিঠিত (মেই ১৮৫৪) তাৰ উদাহৰণ।
নিধি লিৰাইৰ পদ্য 'তিৰ্থৰ বিবৰন', 'তিৰ্থ জাত্ৰা' আৰু গদ্যত দেখা 'তিনিজন ভাইৰ মিস্যনেৰি জাত্ৰা'ৰ
বৰ্ণনা আমাৰ বাটকটীয়া ভ্ৰমণবৃত্ত।

বাইবেলৰ অন্তৰ্গত নৈতিক আৰু ধৰ্মমূলক শিক্ষাৰ উপদেশেৰে প্ৰৱচনৰ Book of Proverbs-
অৰ কথা-বস্তু বিবিধ ৰূপত "অবুনোদই"ত প্ৰকাশ পাইছিল। এনেবোৰ পিছত পুথি আকাৰতো উলিওৱা
হৈছিল। সাধুকথা বা সাঁথৰ (riddle) এটি আমোদদায়ক বস্তু হৈছিল ; তাৰ ভিতৰত 'কাহ কবি কক্ষন
হয়লিৰ চন্দ' (নৱেম্বৰ ১৮৪৯) বোধ হয় বঙলাৰ পৰা অনা পদাৰ্থ।

“অবুনোদই”তে জীৱন-বৃত্তবো অংকুৰ দেখা পোৱা যায়। ডিম্বেখনিছ (ডিচেম্বৰ ১৮৪৯), ডিউক অফ ওৱেলিংটন (অক্টোবৰ ১৮৫২), জৰ্জ ওআৰ্চিষ্টন (মাৰ্চ ১৮৫৩), তামচ ক্ৰমুএল (মেই ১৮৫৩), চেব চাৰ্লচ নেপিয়ৰ (নৱেম্বৰ ১৮৫৩), জান এলিয়ত (জুন ১৮৫৪) আদিৰ জীৱনৰ আভাস কাকতখিনিয়ে দিছিল। ১৮৫৭ৰ ফেব্ৰুৱাৰীৰপৰা ‘মহম্মদৰ জিৱন চৰিত্ৰ’ আৰু জুনৰপৰা ‘লুথৰৰ জিৱন চৰিত্ৰ’ ক্ৰমিকভাৱে ওলাবলৈ ধৰে।

“খ্ৰীষ্টিয়ান গদ্য” : নতুন অসমীয়া কথা-ৰীতি :

পাদুৰি-লেখকসকলৰ ডাঙৰ দান হ’ল সাহিত্যত নতুন ধাৰাৰ কথা বা গদ্যৰ প্ৰৱৰ্তন। তেওঁলোকৰ কথা খ্ৰীষ্টান গদ্য নাম দি “আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী”-লেখকে কৈছে, “তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষা আন্তৰিক যত্ন আৰু হেপাহেৰে শিকিছিল, ইংৰাজীৰ প্ৰতিশব্দৰূপে ভালোখিনি অসমীয়া শব্দ তেওঁলোকে ন-কৈ গঢ়িছিল, আৰু চলাস্ত নোহোৱাত মৰিচা পৰা বহুত পূৰ্বাৰ্ণ অসমীয়া শব্দ সূৰলাকৈ ব্যৱহাৰ কৰি চিক্ৰিকীয়া কৰিছিল, ইও সচা ; কিন্তু ইমানৰ উপৰিও, কুৰি পাঁচশ বছৰৰ ভিতৰত এনে এটা আচহুৱা ভাষাৰ জতুৱা ধাৰা আৰু বাক্য-বীতিত সম্পূৰ্ণ অধিকাৰ জন্মা প্ৰায়ে সম্ভৱপৰ নহয়। সেইদেখিয়েই তেওঁলোকৰ অসমীয়া ভাষাত অলপ আচহুৱা গুণ থকা একো ডাঙৰ কথা হ’ব নোৱাৰে।” ইয়াৰ উদাহৰণ দিয়া হৈছে “জাতিকৰ জাত্ৰা”ৰপৰা। (এই লেখাৰ লেখক কিন্তু ছাহাবেই নে কোনোজন অসমীয়াই, জনা নাযায় ; তদুপৰি “অবুনোদই”ৰ অসমীয়া লেখকসকলেও ছাহাবৰ আচহুৱা গুণ আহৰণ কৰিছিল।) “এনে বচনা নিশ্চয় সহজ অসমীয়া নহয়। এইদেবেই অনেক সময়ত তেওঁলোকে জতুৱা অসমীয়া শব্দ বা খণ্ডবাক্যৰ ব্যৱহাৰত কেনা লগাব পাৰে, বা কোনো অসমীয়া মানুহে তেনেকৈ কথা নকব বা নিলিখিব পাৰে ; কিন্তু সেই সকলোবোৰ টুটি লৈও তেওঁলোকৰ অসমীয়া সদায় কেচুৱাৰ ঠুনুক-ঠানাক মাতৰ দৰে মিঠা।” (মিঠা গুণৰ গুণেহে বোধ হয় কেচুৱা মাতৰ লগত এই তুলনা, কোন অপূৰ্ণ দোষৰ বাবে নহয় চাগে।) “বৰ্তমান অসমীয়া সাহিত্যত তেওঁলোকৰ গদ্য-পদ্যৰ সামান্য আঁৰৰ এফোৰিও চেকা বৈ থকা নাই ; কিন্তু তাৰ গুণ অসমীয়া সাহিত্যৰ হাড়ে-হিমজুৰে সোমাই আছে। সেই গুণৰ ভিতৰত তেওঁলোকৰ চুটি অথচ ভাবপূৰ্ণ, আড়ম্বৰহীন, পোনপটীয়া, সবল বাক্য আদি বিশেষকৈ মনকৰিবলগীয়া। এইখিনি গুণ পোণভাৱে অসমীয়া বুৰঞ্জী গদ্যত সিমান পোৱা নহয়, ই বহুত গুণে ইংৰাজী সাহিত্যৰ দান বুলি ঠাৱৰাব পাৰি।……এই খ্ৰীষ্টান গদ্যই জয়ে জয়ে ভাবৰ বন্ধন গুচাই পূৰ্বৰ ভাব-ৰাজ্যৰ কপাট মেলি দি অসমীয়া সাহিত্যৰ মঙ্গলময় ভবিষ্যত সূচনা কৰিছিল।”

কবিতাৰ চেৰাশালি :

“অবুনোদইৰ ধলফাট”ৰ ভূমিকাত আমি কবৰ দৰে ‘অবুনোদই’ৰ ফেহুজালিৰ সময়ত আধুনিক অসমীয়া কবিতাই চেৰা-শালিত কিদৰে কান্দিছিল, তাৰ আভাস বৰ কোতুলকৰ বিষয়। পূৰ্বাৰ্ণ ভেঁতয়া মৰি গৈছে, কিন্তু নতুনৰ জন্ম এক যত্নগা হৈ পৰিছে। কবিতাৰ অনুভূতি আৰু কল্পনা ভেঁতয়াও বহুত আঁতৰত। বৈষ্ণৱ কবিতাৰ ভাষা, ছন্দ, আন কি ভাববোৰ অনুকৰণ সমূলি ফলপ্ৰসূ হৈ উঠা নাছিল। “অবুনোদই”ত পদ্য লেখাসকলে অধিক সুবিধাজনকভাৱে গদ্যতে তেওঁলোকৰ বক্তব্য দাঙি ধৰিব পাৰিলে-হেঁতেন। ৱ.ই (বাতিৰাম দাস ?) প্ৰথম সংখ্যা কাকততে এই কঠিন কাম আৰম্ভ কৰিছিল। কবিতা-প্ৰয়াসসকলৰ ভাব-অনুভূতি থাকিলেও সি প্ৰকাশৰ পথলৈ নাহিছিল। গদ্য-লেখাৰ দৰে পদ্য-বচনাতো নিধি লিবাই ফাবোৰেল অগ্ৰগণী। তেৰেই আটাইতকৈ সবহ-সংখ্যক পদ্য বাঁচিছিল, বৈষ্ণৱ কবিতাৰ কথা, ভাষা (ঠায়ে ঠায়ে মাধবদেৱ আদিৰ প্ৰতিধ্বনি তেওঁৰ শাৰীত বাজি উঠিছে)। ‘নিস্তাৰৰ উপাই’, ‘ইন্সবৰ দসম আগ্যা’, ‘প্ৰভু যিচু খ্ৰিষ্টৰ অৱতাৰ বিবৰন’, ‘নবকৰ বিবৰন’, ‘স্বৰগৰ বিবৰণ’, ‘বিনই বচন’ (ফেব্ৰুৱাৰী ১৮৫১)—এইবোৰ পূৰ্বাৰ্ণ আধাৰ নতুন পদ্যৰ বাঁচিবৰ ব্যৱস্থা-গ্ৰাৱ। তেওঁ ‘তিৰ্থৰ বিবৰন’ আৰু ‘তিৰ্থৰ জাত্ৰা’ৰ (Wanderings of a Pilgrim.—From the Bengali, ৩+৬ আধ্যা, জুলাই-ডিচেম্বৰ ১৮৫২ —জানুৱাৰী ১৮৫৩) ভ্ৰমণ-কথাৰ মাজত হিন্দুৰ দেৱ-দেৱীৰ থানৰ আঁসোৱাহ দেখা পাইছে খ্ৰীষ্টিয়ান দৃষ্টিৰপৰা

বিশেষকৈ, আৰু অস্তত কৈছে, “মই জি জি পাইচোঁ তাকেহে লিখিচোঁ, আৰু মোৰ লিখাৰ ভিতৰত জদি নিন্দা বুপ কথাও আছে, তাক মই আপুনি বচনা কৰা ন হ’ও ; পূৰ্বে জি সন্যাসিএ তিৰ্থ ভ্ৰমণ কৰি জি দেখিলে, তাকেহে তেঁৱো বচনা কৰি প্ৰকাশ কৰিলে।” ফাবোৰেলে আৰু এটি অৰ্থপূৰ্ণ কথাৰে দোষ-ক্ষমাৰ্ণ কৰিছে : “পদ ভাৱে বচনা কৰা অতি কঠিন, কেৱল পণ্ডিত লোকেহে তাক কৰিবৰ সমৰ্থ হই ; এই হেতুকে জদি তাৰ ভিতৰত কোনো অসুখ কথা আছে, তাত দোষ ন ধৰিব।” তেওঁ দুই-এটি গীতো বচনা কৰিছিল (এপ্ৰিল, জুন ১৮৫৪)। আন আন অকাৰি পদকাবসকলৰ ভিতৰত আছে ‘কলিকতাৰ সুখিয়াত’ (মাৰ্চ ১৮৫১) ৰচা কিনাবাম সত্ৰিয়া, ‘চাপাখানাৰ বিবৰন’ (ফেব্ৰুৱাৰী ১৮৫৩) লেখা ‘উতৰ পাৰ’ৰ দয়্যাম চেটিয়া, কুঁৱেগঞা খেলৰ বুঢ়াগোহাঁই বংশৰ ধৰ্মকান্ত গোহাঁই যি নিৰেদন কৰিছিল ‘গুআহাটিৰ বিবৰন’ (জুন ১৮৫৩), ‘সত সংসৰ্গ কৰাৰ কথা’ (মেই ১৮৫৪) কোৱা শিৱসাগৰৰ চিকা দাস আৰু ‘বিবেচনাৰ গুন’ (চেপ্তেম্বৰ ১৮৫৩) বৰ্ণোৱা পূৰ্ণানন্দ সৰ্মা মহোৰি ক্ৰিমিনেল কোৰ্ট। “অবুনোদই”ৰ পয়াৰ ৰচোঁতাসকলে যেনেকৈ নিজৰ বক্তব্য কোৱাত কৰি হ’ব পৰা নাই, বাইবেলৰ কবিতাময় Psalms খণ্ডৰ গীতৰ ভাঙনিতো গায়ক-কবি হৈ উঠিব পৰা নাই। নিধি লিবায়ে সেই কালৰ অসমীয়া খ্ৰীষ্টিয়ানৰ প্ৰিয় এটি গীত উদ্ধাৰ কৰি দিছে (এপ্ৰিল ১৮৫১)। ও.-ৰ (ৱাৰ্ড ?) ‘Oh where shall rest be found’-অৰ অনুবাদ ‘মই ক’ত জিৰণি পাওঁ’ (আগষ্ট ১৮৫২) বোধ হয় সুবে-তালে গালে ভালেই লাগিব। Psalms-অৰ গীতবিলাক বিভিন্ন হিব্ৰু কবিতা-প্ৰাৰ্থনাৰ বাবে বচনা কৰিছিল আৰু পিছত-সিবোৰ বাইবেল গ্ৰন্থত সংগৃহীত এক খণ্ড-ৰূপে শোভা পাইছিল। নানা কবিৰ ভিতৰত দাৱিদ বা দায়ুদ বজাৰ নামৰ বিশেষ খ্যাতি। এইজন্য বজাৰ এটি গীতৰ কথা-ভাঙনি আৰু তাৎপৰ্য-ব্যাখ্যা ফেব্ৰুৱাৰী ১৮৫৩ দিয়া হৈছে। আন এটি গীতৰ (Psalm 9) এক অংশৰপৰা “অবুনোদই”ৰ (ফেব্ৰুৱাৰী ১৮৫৪) অসমীয়া আৰু বাইবেলৰ Authorized (King James) Version-অৰ ইংৰাজী অনুবাদৰ একেলগে তলত দিয়া হ’ল :

I will praise thee, O Lord, with my whole heart ; I will shew forth all thy marvellous work. 2 I will be glad and rejoice in thee : I will sing praise to thy name, O thou most High. 3 When my enemies are turned back, they shall fall and perish at thy presence. 4 For thou hast maintained my right and my cause ; thou satest in the throne judging right. 5 Thou hast rebuked the heathen, thou hast destroyed the wicked, thou hast put out their name for ever and ever. 6 O thou enemy, destructions are come to a perpetual end : and thou hast destroyed cities ; their memorial is perished with them. 7 But the Lord shall endure for ever : he hath prepared his throne for judgment.	হে যিহোৱা, সকলো চিত্তেৰে তোমাক প্ৰসংসা কৰিম ; তোমাৰ সকলো আচৰিত কৰম বৰ্ননা কৰিম। মই তোমাত হসিত হৈ আনন্দ কৰিম ; হে সৰ্বোপৰি প্ৰভু, তোমাৰ নামত প্ৰসংসা গান কৰিম। মোৰ সন্ত্ৰুবিলাক হোঁহকোআ হৈ পৰি তোমাৰ সাখ্যাতে বিনাস হল। কিয়নো তুমি মোৰ নিয়াই আৰু সোধে ৰাখি সিংহাসনত বহি নিয়াই সোধে কৰিলা। তুমি বিদেশি লোকক উৰিয়ালা ; পাপি লোকক সংহাৰ কৰি সিহঁতৰ নাম সদাকাল লোপ কৰিলা। সদাকাললৈ সন্ত্ৰুবিলাকক নষ্ট কৰি সিহঁতৰ নগৰবোৰ বিনাসিলা ; সিহঁতলৈ সুমৰনো গুচিল। কিন্তু যিহোৱা সৰ্বকাল থাকে : তেঁও সোধেৰ নিমিত্তে আপোনাৰ সিংহাসন জুগুত কৰিলে।

8 And he shall judge the world in righteousness, he shall minister judgment to the people in uprightness.

এইভাৱে গদ্যত মাঠি-মুঠি গীতৰ কথাখিনি প্ৰকাশ কৰাত লেখকসকলে অসুবিধা ভোগ নকৰিছিল। ২৪-সংখ্যক গীতৰ অনুবাদতো সেই কথা দেখা যায় (আগষ্ট ১৮৫৪)।^১ কিন্তু ছন্দত একে কথাখিনিকে ক'ব লগীয়া হ'লে শব্দাৱলী, প্ৰকাশ-বীতি, ছন্দ আৰু পাদান্ত মিল, এই সকলোবোৰৰ সংযোগ বা ভাৱসাম্য বখা কৰিব হৈ পৰে। উদাহৰণ-স্বৰূপে স্থানান্তৰণপৰা (2 Corinthians, 5) গীত-ৰূপে ও.ও-ৰ (উইলিয়াম ৱাৰ্ড) পদ্যানুবাদ (ফেব্ৰুৱাৰি ১৮৫৪) তলত দিলো।

For we know that if our earthly house of this tabernacle were dissolved, we have a building of God, an house not made with hands, eternal in the heavens.

2 For in this we groan, earnestly desiring to be clothed upon with our house which is from heaven :

3 If so be that being clothed we shall not be found naked.

4 For we that are in this tabernacle do groan, being burdened : not for that we would be unclothed, but clothed upon, that mortality might be swallowed up of life.

5 Now he that hath wrought us for the self-same thing is God, who also hath given unto us the earnest of the spirit.

6 Therefore we are always confident, knowing that, whilst we are at home in the body, we are absent from the Lord :

কালিকতাত ডাঙৰি পঢ়ি থকা শ্ৰীমিৰ মজফৰ হুচেনৰ গ্ৰে'ৰ 'Elegy'ৰপৰা এটি স্তৱকৰ তলৰ ভাঙনিটোত কবিতাৰ স্পৰ্শ বৈ গৈছে ; তাৰ 'দেখিতে' শব্দটো 'দেখাতে' বা 'দেখাত' কৰা হ'লে শাবীকেইটা সম্পূৰ্ণ আধুনিক হ'লহেঁতেন (ফেব্ৰুৱাৰি ১৮৫৪)।

সুনিৰ্মল বস্ত্ৰ বহু দেখিতে সুন্দৰ,
এন্ধাৰ সমুদ্ৰ মাজে গুপ্ত কলেবৰ ;
ফুটন্ত অনেক ফুল নে দেখোঁ নয়নে,
সুগন্ধ বিনষ্ট কৰে বনৰ পবনে।

^১Psalms-অৰ অন্য কিছু অনুবাদ : গীত ৫১, ১২৩ (অক্টোবৰ ১৮৫৫), ৫১ (নবেম্বৰ), ১২০-২২ (ডিচেম্বৰ), ১২৪-২৫ (জানুআৰি ১৮৫৬), ১২৬-২৮ (ফেব্ৰুআৰি), ১৩০-৩১ (মাৰ্চ), ৬৭ (আগষ্ট), ১২-১৫ (ফেব্ৰুআৰি ১৮৬১), ১৬-১৮ (মাৰ্চ), ১৯-২৪ (এপ্ৰিল), ৫২ (ডিচেম্বৰ)।

খ্ৰীষ্টীয় প্ৰসংগীয়া তুতি-গীত :

"অবুনোদয়ে"ই অসমৰ খ্ৰীষ্টিয়ান সম্প্ৰদায়ৰ নিত্য-নৈমিত্তিক পুৰা-সন্ধ্যাৰ কীৰ্তন-প্ৰসংগৰ আৱশ্যকীয় প্ৰাৰ্থনা-গীত-বচনা আৰম্ভ কৰে। অসমত বেপিষ্টম ধৰ্ম স্থাপন কৰোঁতা নাথান ব্ৰাউনৰ, তেওঁৰ উপযুক্ত সহকৰ্মী মাইলছ ব্ৰুছনৰ, এ.এইচ. ডেনফোৰ্থৰ, মৰিলে স্থানীয় খ্ৰীষ্টিয়ানসকলৰ লগতহে সমাধি-স্থান পাবলৈ বাঞ্ছা কৰা উইলিয়াম ৱাৰ্ডৰ, ব্ৰুছনৰ কন্যা মেৰি আৰু. টলমানৰ, প্ৰথম অসমীয়া খ্ৰীষ্টিয়ান নিধি লিৰাই ফাবোৱেল আৰু বাতিবাম দাস পেকৰ বচিত তুতি-গীত আজিও খ্ৰীষ্টিয়ানসকলৰ প্ৰসংগত সমাদৃতভাৱে চলে। তেনে তুতি-গীতৰ হাত-পুথি "খ্ৰীষ্টীয় ধৰ্ম-গীত" (Christian Hymnal in Assamese) ১৯৭২ ছনৰ ৫ম তাৰুণত ঘাই ভাগত সন্নিৱিষ্ট ৩৮৭টি গীতৰ ভিতৰত ৱাৰ্ডৰ ২১, ব্ৰাউন আৰু ফাবোৱেলৰ প্ৰত্যেকৰে ১৯, ব্ৰুছনৰ ১২, ডেনফোৰ্থৰ ২, শ্ৰীমতী চি. এফ্. টলমান আৰু বাতিবাম দাসৰ একোটি গীত আছে। ইয়াৰ উপৰি অসমত মিছনৰ কাম কৰা ছাহাব এম্. (ডাৰ্ৱিউ) বৰিফ্ৰনৰ ১, এ.টি. (ও.টি. ?) কাটাৰৰ ১, আৰ.ই. নেইবৰ (১৮৭১ত মিকিবৰ মাজত কাম কৰিবলৈ আহি ১৮৭৮ত বেয়া স্বাস্থ্যৰ বাবে ঘূৰি যোৱা) ২, ডাৰ্ৱিউ. ই. উইটাৰ (পোনতে ভৈয়ামত বাগিচাৰ বনুৰাৰ মাজত কাম কৰি মাৰ্চ ১৮৮৫ত নগা-পৰ্বতৰ ৰখাত লঠাৰ মাজত সজ কাম কৰি ১৮৮৭ত বেয়া স্বাস্থ্যৰ বাবে ঘৰলৈ ঘূৰি যোৱা, আৰু মেডিকেল ডিগ্ৰি লৈ পুনৰ গুৱাহাটীলৈ কাম কৰিবলৈ অহা, আৰু লঠা লৰাই দ্বাৰা The Assamese hymns are keenly enjoyed...Their parents said they were singing from morning till night. বুলি অসমীয়া খ্ৰীষ্টীয় ধৰ্মগীতৰ জনপ্ৰিয়তাৰ কথা কোৱা) ১, পি. এইচ. মৌৰ (১৮৯০ত মিকিবৰ মাজত কাম কৰিবলৈ অহা, ১৯০৩ত নগাঁৱত বাইবেল স্কুল খোলা, ১৯০৩ত অসমতে কাম কৰি থকা) ১টি গীত সংকলনটিত আছে। মন কৰিব লগীয়া যে প্ৰথম গাবো খ্ৰীষ্টিয়ান বাম্বে মাবাক (পোনতে গাবোসকলক খ্ৰীষ্টিয়ান কৰাৰ উদ্দেশ্যে স্থাপিত গোৱালপাৰাৰ চৰকাৰী স্কুল আৰু পিছত গুৱাহাটীৰ চৰকাৰী নৰ্মাল স্কুলৰ ছাত্ৰ, তাৰ পিছত পুলিচত কাম কৰা, ককায়েক ওমেডেৰে ১৮৬৩ত গুৱাহাটীত ব্ৰুছনৰপৰা বুৰ পোৱা আৰু ১৮৬৪ত গাবোৰ মাজত ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ গুচিযোৱা) আৰু পিছৰ যুগৰ চিমন মাবাক আৰু এণ্ডাৰ্ছন কে. চাংমা, মিকিবৰ ছেমছন সিং ইংটি, গুৱাহাটীত ঠিকা-কাম কৰা (১৮৬০ৰ আগে-পিছে) বঙালী খ্ৰীষ্টিয়ান ছেম্‌এল লাভডেই—এনেসকলেও অসমীয়া তুতি-গীত লিখিছিল। ফাবোৱেল আৰু বাতিবাম দাসৰ পিছত অসমীয়া গীতকাৰসকলৰ ভিতৰত দুজনক অতি প্ৰধান বুলিছো—গুৱাহাটীৰ পেস্টৰ কান্দুৰা বলিন স্মিথ (সবুতে কৈৰ্ত-কুলীয়া অন্ধ পিতৃক লাখুটি ধৰি মাৰ্গবলৈ লৈ ফুৰা, সেই অৱস্থাতে নগাঁৱস্থ শ্ৰীমতী স্টোডাৰ্ডে পাই ১৮৪৮ত অফেৰ্ন ইন্সটিটিউটত ভৰ্তি কৰি দিয়া, ১৮৫০ত খ্ৰীষ্ট-শৰণীয়া হোৱা, ১৮৫৭ অধ্যয়ন সমাপ্ত কৰি মাহে দুকুৰি টকা দৰ্মহাত গুৱাহাটীত চৰকাৰী কেবাণী হোৱা, কিন্তু সেই খিতাপ এৰি মাহে পোন্ধৰ টকাত মিছনৰ কামত সোমোৱা, ১৮৭৭ত পেস্টৰ-ৰূপে আজ্ঞাপ্ৰাপ্ত হোৱা) আৰু নগাঁৱৰ হেন্ৰি গোল্ডস্মিথ (নগাঁৱৰ পেস্টৰ টুনি জন গোল্ডস্মিথৰ পুত্ৰ, ডক্টৰ চি. ডি. কিঙে ১৮৭৮ত কোহিমাৰ আংগামিৰ মাজত পত অসমীয়া স্কুলত কুৰি বছৰ বয়সতে কাম কৰিবলৈ যোৱা, অসাধাৰণ শিক্ষক আৰু a consecrated young missionaryৰ কৃতিত্ব দেখুওৱা, পিছত স্কুলখনৰ হেডমাষ্টৰ হোৱা, ১৮৮৬ত কিং পৰিয়ালে কোহিমা এৰাত নগাঁৱত গৈ মিছনৰ কাম কৰা, পিছত যোৰহাটত বাইবেল স্কুল খুলিবলৈ বদলি হোৱা, ১৮৯৫ত পুনৰ অনুবাদ-কামত নগাঁৱলৈ অহা, ১৯০৪ত নগাঁও বাইবেল স্কুলৰ শিক্ষক আৰু ১৯০৬ত যোৰহাট বাইবেল স্কুলৰ হেড্ এছিষ্টেণ্ট হোৱা আৰু ১৯১৫ত সেই স্কুল বন্ধ কৰা হোৱাত মিছন হাই স্কুলৰ শিক্ষক হোৱা)। "খ্ৰীষ্টীয় ধৰ্ম-গীত"ত গোল্ডস্মিথৰ ১৪টি গীত সোমাইছে। আনসকল স্থানীয় খ্ৰীষ্টিয়ান স্মৃতি-বচকৰ কেইজনমানৰ নাম ল'ব পাৰি—কুমুদ গোল্ডস্মিথ (১০টি গীত), এনি গোল্ডস্মিথ (৭), সুৰ্ণ গোল্ডস্মিথ (৪), এৰ্মিলি আৰু কফ্ৰ্ট গোল্ডস্মিথ, বৃথ অমলা বাপুৰাম, গোলোকচন্দ্ৰ খ্ৰীষ্টিয়ান, সাৰ্ভকা প্ৰেবিন কেই, দানিয়েল বৰুৱা ইত্যাদি।

গীত-সমূহৰ প্ৰাৰ্থনায়েই ইংৰাজীৰ চলতি হৈ অহা গীতৰপৰা অনুদিত আৰু সিবিলাক মূল পাশ্চাত্য সুৰতে গীতও হৈছিল আৰু হয়। কাৰ্ডিনেল্ নিউমেন্, উইলিয়াম কাউপাৰ্, ইছাক ৱাট্ছ, জন্ নিউটন,

চাল্‌ছ বেছলি, থমাছ কেন্ আদিব গীত আবু বাইবেলৰ Psalm বা আন কোনো খণ্ডৰ কবিতাবপৰা ভাঙনি সিবোবৰ মূল অৱলম্বন। Latin Hymn, Austrian Hymn, Italian Hymn, Sicilian Hymn, Spanish Hymn আদি বিখ্যাত পদাৰ্থৰ অনুবাদো হয়াত সোমাইছে। এসময়ত ভাৰতীয় সংগীতৰ বাগত বা ঘোষা আদিব সুবতো খ্ৰীষ্টীয় গীত ৰচিত হৈছিল। এই বিষয়ত সংকলনখনত সন্নিৱিষ্ট বিখ্যাত লক্ষ্মীৰাম ববুৱাৰ গীতাৱলীৰ বিশেষ স্থান।

অনুদিত গীতৰ্থানিত অনেক সময়ত ইংৰাজী ভাষাৰ হেঁচাটো বৈ গৈছে আবু বেছি ভাগ সময়ত অসমীয়া কবিতাৰ ছন্দৰ লয়লৈ অনুবাদটাইত অহা নাই; কেতিয়াবা অসমীয়া ভাষাৰ ঠাটত সিহঁত সোমোৱা নাই—লাগিলে নতুন বচনিত আমেৰিকানেই হওক বা অসমীয়াই হওক। এই বিষয়ত মাইল্‌ছ ব্ৰন্থনৰ গীতৰ্থানিত কিন্তু ভাষা আবু ছন্দৰ বিশেষ মাধুৰ্য অনুভৱ কৰিব পৰা যায়। চেপেল বা খ্ৰীষ্টীয়ান নামঘৰৰ প্ৰসংগত গাবৰ বেলা সকলোবোৰ গীতৰ ভাষা আবু ছন্দৰ খলা-বমা সমথল হৈ পৰে আবু একোকে বিসদৃশ নালাগে। সেয়া হ'ল পাশ্চাত্যৰ মহান মহান কম্পোজাৰ বা সংগীতৰচকসকলৰ সুবৰ মায়াৰ পৰশ।

তলত “খ্ৰীষ্টীয় ধৰ্মগীত” বপৰা অসমৰ খ্ৰীষ্টীয় ধৰ্ম আবু সাহিত্যৰ প্ৰধান তিনিজন নেতা ব্ৰাউন, ব্ৰন্থন আবু ফাবোৰেলৰ তিনিটি গীত তাৰ ইংৰাজী মূলে সৈতে উদাহৰণৰূপে উদ্ধাৰ কৰি দিয়া হ'ল। ব্ৰাউনৰ অনুবাদৰ মূল গীতৰ গীতিকাৰ হ'ল চাল্‌ছ বেছলি। ব্ৰন্থনৰ গীতিকাৰ মূল বৃপ বিশেষকৈ চীন দেশৰ খ্ৰীষ্টীয়ানসকলৰ প্ৰিয় বস্তু। দেখা যায়, ব্ৰাউনে মূল গীতৰ দ্বিতীয় স্তৰকটি এৰি অনুবাদ কৰিছে। অসমীয়াত এজন প্ৰধান খ্ৰীষ্টীয়ান গীতিকাৰ উইলিয়াম ৱাৰ্ডৰ দুটি গীত (“খ্ৰীষ্টীয় ধৰ্মগীত”ত সন্নিৱিষ্ট নোহোৱা) বৰ্তমান খণ্ড “অবুনোদই”ত আছে। ওপৰৰ ‘কবিতাৰ চেবাশালি’ প্ৰবন্ধত তাৰে এটি গীত মূল ইংৰাজী সমান্তৰালভাৱে দি তুলি দিয়া হৈছেই। এই কেয়োটি গীতে আজিও সঞ্জীৱিত বৃপত প্ৰচলিত থকা অসমীয়া খ্ৰীষ্টীয়ান গীত-সাহিত্যৰ নিদৰ্শন দাঙি ধৰিব।

“খ্ৰীষ্টীয় ধৰ্মগীত” গীত ১৬৫

Arise, My Soul, Arise

১ উঠা, হে মন, উঠা, দূৰ কৰা পাপ-সংশয়
যীচু-বলি চোৱা, তেওঁৰ তেজ মোৰ কাৰণ বয়;
মোৰ জামিন হৈ তেওঁ স্বৰ্গে গল,
মোৰ জামিন হৈ তেওঁ স্বৰ্গে গল,
মোৰ নাম তেওঁৰ হাতত লিখা হল।

1. Arise, my soul, arise;
Shake off thy guilty fears;
The bleeding sacrifice
In my behalf appears:
Before the throne my Surety stands.
Before the throne my Surety stands.
My name is written on his hands.

২ তেওঁ যি পাঁচোটা ঘা পাইছিল গল্পগথা থান
নিবেদে প্ৰাৰ্থনা সেই সকল মোৰ নিদান,
বোলে সদায়, “ক্ষমা কৰক ক্ষমা কৰক,
বোলে সদায়, “ক্ষমা কৰক ক্ষমা কৰক,
এই পাপী জনৰ নিস্তাৰ হওক।”

2. He ever lives above.
For me to intercede;
His all-redeeming love,
His precious blood to plead;
His blood atoned for all our race,
His blood atoned for all our race,
And sprinkled now the throne of
grace.

৩ পুত্ৰৰ সেই নিবেদনত (তাত) পিতৃ যে সন্তোষ
পাই,
নকৰে নিবাৰণ, তেওঁৰ প্ৰিয় জনাক চাই;
পো বুলি মোক ঈশ্বৰে লয়;
পো বুলি মোক ঈশ্বৰে লয়;
তেজ আবু আত্মা সাক্ষী হয়।

3. Five bleeding wounds He bears,
Received on Calvary,
They pour effectual pray'rs,
They strongly plead for me:
“Forgive him, O forgive,” they cry,
“Forgive him, O forgive,” they cry,
“Nor let that ransomed sinner die !”

৪ জনো তেওঁৰ কৃপাৰ মাত, ঈশ্বৰ সহিত মোৰ মিল;
লৈছে মোক তেওঁ কোলাত, সকলো ভয় গুচিল,
সাহ পাই তেওঁত কৰি দৃঢ় বিশ্বাস,
সাহ পাই তেওঁত কৰি দৃঢ় বিশ্বাস,
“হে আত্মা, পিতৃ” বোলো দাস।

নেখন ব্ৰাউন

4 The Father hears him pray,
His dear anointed One;
He cannot turn away
The presence of His Son;
His Spirit answers to the blood,
His Spirit answers to the blood,
And tells me I am born of God.

5 My God is reconciled;
His pardoning voice I hear,
He owns me for his child,
I can no longer fear;
With confidence I now draw nigh,
With confidence I now draw nigh,
And, “Father, Abba, Father,” cry.

গীত ৩০৪ খ

Jesus Loves Me

১ সবু আছোঁ অতিশয়
হম মই কোমল দয়াময়
খঙাল নহম কোনো কাল,
খং নেদেখে কেৱে ভাল।
দোহাৰ—যীচুৱে মোক ভাল পায়,
যীচুৱে মোক ভাল পায়,
যীচুৱে মোক ভাল পায়,
শান্তে এই কথা কয়।

1 Jesus loves me ! this I know,
For the Bible tells me so;
Little ones to Him belong,
They are weak, but he is strong.

২ মই শিক্ষকক প্ৰেম কৰিম,
মিছলীয়াৰ লগ নলম,
দিনৰ দিনটো নত্ৰ ভাৰ
বাখি কৰিম যীচুৰ স্তৰ।

2 Jesus loves me ! He who died,
Heaven's gates to open wide;
He will wash away my sin,
Let His little child come in.
Yes, Jesus loves me,
Yes, Jesus loves me,
Yes, Jesus loves me,
The Bible tells me so.

৩ কৰিম সন্ত লোকক মান,
দুগ্ৰট লোকক নিদিম থান।
যীচুৰ নত্ৰ শিষ্য হম,
তেওঁৰ নাম লোকৰ আগত কম।

3 Jesus loves me ! loves me still,
Tho' I'm very weak and ill;
From his shining throne on high,
Comes to watch me where I lie.

মাইল্‌ছ ব্ৰন্থন

4 Jesus loves me ! He will stay
Close beside me all the way;
If I love Him when I die,
He will take me home on high.

গীত ৪

Psalm 122

- ১ ঈশ্বৰৰ মন্দিৰলৈ যাওঁ,
আহাঁ, হে ধাৰ্মিকগণ,
তাত সোমাই প্ৰভুৰ গুণ মশ গাওঁ
হৈ সবে এক মন।
- ২ এই কথা শুনাত মোৰ মন হয়
নিশ্চয়ে পুলকিত ;
কিয়নো সদায় সেই ঠাইত মই
পাওঁ প্ৰভুৰ প্ৰেম অমৃত।
- ৩ তাত সোমাই ধৰ্মী সকল
আনন্দে একে চিত্ত ;
প্ৰাৰ্থনা, স্তুতি, ওঁঠৰ ফল,
উৎসৰ্গে পৰম গীত।
- ৪ তাত যীচু দায়ুদৰ তনয়
থাপি নিজ সোধ-আসন ;
তেওঁ সদায় সুবিচাৰ কৰয়
আপোনাৰ সাধুগণ।
- ৫ এই হেতু তালৈ ধাৰ্মিক লোক
আনন্দে গৈ গোট খায়,
পাহৰি মনৰ সৰ্ব্ব শোক
ঈশ্বৰৰ স্তুতি গায়।
- ৬ চিয়োনৰ মঙ্গল চিন্তা জন
সদাকাল কুশল হওক,
ঈশ্বৰৰ পৰাও ঘনে ঘন
আশীৰ্বাদ দয়া পাওক।
নিধি লেবি ফাৰ্ৱেল

I was glad when they said unto me, 'Let us go into the house of the Lord.

2 Our feet shall stand within thy gates, O Jerusalem.

3 Jerusalem is builded as a city that is compact together :

4 Whither the tribes go up, the tribes of the Lord, unto the testimony of Israel, to give thanks unto the name of the Lord.

5 For there are set thrones of Judgement, the thrones of the house of David.

6 Pray for the peace of Jerusalem : they shall prosper that love thee.

7 Peace be within thy walls, and prosperity within thy palaces.

8 For my brethren and companions' sakes, I will now say, Peace be within thee.

9 Because of the house of the Lord our God I will seek thy good.

অবুনোদইৰ দুই বৃপ : কাকত বা সম্বাদপত্ৰ আৰু গিয়ানভণ্ডাৰ বা আলোচনী :

আমি বহুতে নাজানো বা গম নলওঁ বা নুগুণো যে “অবুনোদই”ৰ সম্বাদপত্ৰ আৰু আলোচনী, এই দুটা বৃপ আছিল। ‘আপোনাৰ দেসলৈ হিত বাণী কৰা ওপৰ অচমত থকা এজন অচাৰিয়া লোক’ ১৫ আগষ্ট ১৮৫৩ তাৰিখে “অবুনোদই”ৰ সম্পাদক ছাহাবলৈ ‘অচাৰিয়া লোক সকলৰ হিত কথা’-শীৰ্ষক পত্ৰখনি (আগষ্ট ১৮৫৩) লিখি পোনতে কৈছে, “এই কাকত খানি আপোনাৰ গিয়ান ভণ্ডাৰ আৰু সকলো দেসলৈ বিয়াপি জোআ কাকতৰ দাঁতিত ঠাই দি অনুগ্রহ কৰিব।” অন্ততঃ ১৮৫৪ বছৰলৈকে এই দুইটা বৃপ চলি

আছিল, কাৰণ সেই বছৰৰ জানুআৰিৰ সংখ্যাত ‘অবুনোদই পাঠক এজন’ৰ ‘অবুনোদইৰ সু নিয়ম’ নামে এখনি চিঠিত কোৱা হৈছিল—“ডাঙৰ চাৰি পিঠিয়া অবুনোদইৰ বাহিৰে দিঘে ১২ আঙ্গুল, পথালিএ ৭ আঙ্গুল চুটি ১৬ পিঠিৰে মেগাজিন নামে এবিধ অবুনোদই গিয়ান ভণ্ডাৰ মাহে মাহে প্ৰকাশ হই। তাৰ দাম দিঘল বিধ অবুনোদইৰে একে, অৰ্থাত ইয়াতকৈ তাত কথা অধিক আৰু মাহে মাহে গোটাই নি বচবেকত কিতাপ বাৰ্শ্বিকলৈ অতি সুন্দৰ ; অবুনোদই প্ৰকাশ কৰা চাহাবলৈ চিঠি লিখিলে সেই বিধকে মাহে মাহে পঠাব।” ১৮৫৫বৰষা সম্ভৱতঃ ডাঙৰ চাৰি-পিঠিয়া সম্বাদপত্ৰ উলিওৱা বন্ধ কৰা হৈছিল। ১৮৫৬বৰষায়ে সি ওলোৱা নাছিল, সি নিশ্চিত।

বৰ্তমান প্ৰকাশনলৈ মন দিলে লক্ষ্য কৰা যাব যে ১৮৪৬ জানুআৰিৰপৰা ১৮৫০ ডিচেম্বৰলৈ কাকতখনিৰ নাম “অবুনোদই সম্বাদ পত্ৰ” আৰু ১৮৫১ জানুআৰিৰপৰা মাত্ৰ “অবুনোদই” চলিছিল, যদিচ পৃষ্ঠাবোৰৰ ওপৰত সৰ্বত্ৰ “অবুনোদই” নামেই বিবাজমান। কিন্তু প্ৰথম সংখ্যাৰ শেষত যেনেকৈ ইংৰাজীত *THE ORUNODOI. A Monthly Paper, devoted to Religion, Science and General Intelligence* বুলি দিয়া হৈছে, ১৮৫১ জানুআৰিৰ পিছতো তেনে বৰ্ণনা অন্ততঃ মাজে মাজে ওলাইছিল যদিও *Paper* নুবলি *Magazine* বোলা হৈছে। এইটো চকুত লাগিব লগীয়া কথা যে চেপ্তেম্বৰ ১৮৫২ৰ সেই ইংৰাজী বৰ্ণনাৰ ওপৰত অসমীয়াত দিয়া হৈছে—“এই অবুনোদই গিয়ান ভণ্ডাৰ মোং সিবসাগৰৰ আমেৰিকান বাৰ্শ্বিক মিসান চাপাখানাত চাপা কৰা হৈছে।” এনে অনুমান হয় যে জানুআৰি ১৮৪৬ আৰু ডিচেম্বৰ ১৮৫০ৰ ভিতৰত *Paper* বা সম্বাদপত্ৰ আৰু *Magazine* বা গিয়ান ভণ্ডাৰ আকাৰত সুবীয়া সুকীয়া কৰা হ’লেও নামত একেই সম্বাদপত্ৰ আছিল। গিয়ান ভণ্ডাৰৰ আকাৰক *Penny Magazine Size* বোলা হৈছিল। তাৰ জোখ প্ৰায় ২৭ চেণ্টিমিটাৰ×১৮চেণ্টিমিটাৰ। এই মেগাজিন তাঙৰণৰ পৃষ্ঠা-সংখ্যা ৮৪পৰা ১৬ লৈকে বঢ়া-টুটা হৈছিল। কাকত বা সম্বাদপত্ৰ তাঙৰণ মাজে মাজে নোলাইছিল। আগষ্ট ১৮৫৪ত প্ৰকাশিত পূৰ্ণানন্দ শৰ্মাই সম্পাদকলৈ দিয়া চিঠিখন কেৱল ‘গিয়ান ভণ্ডাৰৰ অবুনোদইৰ দাঁতিত ঠাই দিবৰ বাঠেহে পঠোৱা হৈছিল, সেইবাৰ বোধ হয় ‘সম্বাদপত্ৰ অবুনোদই’ ওলোৱা নাছিল।

অবুনোদইৰ প্ৰচলন :

বৰ্তমান শতিকাৰ দ্বিতীয় দশকত পত্ৰিকাৰ গ্ৰাহকে ভি. পি. কৰি পিঠিওৱা কাকত বাৰ্শ্বিক নোখোজা আৰু পত্ৰিকা চলোৱাসকলক ভৰিণ ভৰিণ লগীয়া কৰা আদি লৈ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই “বাঁহী”ত কাৰ্টুন দিছিল। “অবুনোদই” চলোৱা ছাহাবসকলৰ দুৰ্গতিয়ে বেজবৰুৱাতকৈ অধিক হৈছিল, সেই বিষয়ে কোৱাৰ প্ৰয়োজন নাই। সেই কালত কাকত পঢ়া মানুহৰ সংখ্যাইবা কিমান আছিল? আগষ্ট ১৮৫৩ৰ “অবুনোদই”ত ওলোৱা সম্পাদক ছাহাবলৈ লিখা পত্ৰত কোৱা হৈছে—“গিয়ানৰ সাগৰ স্বৰূপ অবুনোদই কেৱল সমৰ্থন মানুহৰ সাৰিত ন ললে বেয়া দেখিহে কোনো কোনোএ লৈছে, কোনোএ লৈয়ো এৰি এৰি দিছে।” মেই ১৮৫৪ত শ্ৰী শ্ৰী মলুআ কপিৰাজ চক্ৰৱৰ্তীয়েও আপত্তি তুলিছে, “মানুহ জাতিএ হলে গিয়ানলৈ প্ৰায়ে বৰকৈ মন ন কৰে বুলি মই সূনিচোঁ, আৰু দুটামান বিসয়া, আৰু ডাঙৰ পিঠিত লোকৰ বাহিৰে আনবোৰে বচবেকত এটকা দি অবুনোদই লবলৈকো কিপিন হই। আৰু সূনিচোঁ, লোআৰিলাকৰ মাজতো কোনো কোনোএ তিনি চাৰি বচবলৈকো তাৰ মূল্য একো ধন নি দিএ, এই বৰ আচৰিত কথা।” মাৰ্চ ১৮৫৭ত (পিঠি ৩৫) এটি টোকা দিয়া হৈছিল : “অবুনোদই লোআৰ বাবে জি জি লোকে গল বচবৰ আৰু তাৰ আগৰো ধন দিয়া নাই, সিবিলাকে তাক এতিয়া দিলে ভাল হই।” জুন ১৮৫৭ত সম্পাদক ছেমুৱেল এম্. হোৱাইটিঙে দুখ কৰি লিখিছিল, “অবুনোদই পত্ৰৰ কাৰণে মাহে ৫০ টকা খৰচ হই, অৰ্থাত বচবত ৬০০ টকা জাই ; কিন্তু আমি লোকৰ পৰা প্ৰাই ৪০০ টকাহে পাওঁ।” সম্ভৱতঃ গ্ৰাহকসকলক উৎসাহ যোগাবৰ কাৰণেই

১ জুলাই ১৮৬১ৰ শেষ পাতত সম্পাদক উইলিয়াম ৱাৰ্ডৰ অতি নম্ৰ মন্তব্য : “The Editor of the Orunodoi takes occasion to acknowledge with many thanks the generous patronage of this Paper by many of the Gentlemen and Babus of the Province ; and he also begs to solicit the favour of their further kind offices to promote its wider circulation.

“The Orunodoi has entered on its 16th year ; and though it has never paid its

own expenses, still the circulation among the Natives has been sufficient to justify its continuance ; and the Editor deems it extremely undesirable to discontinue it for want of support in the very probable event of its being left to its own resources.” ইয়াৰপৰা এটা ইংগিত পোৱা যায় যে ‘অবুনোদই’ লাভজনক হোৱা নানাগে, স্বাৱলম্বীকে হ’ব নোৱৰা কাৰণে কোনো কোনোৱে হয়তো কাকতখন বন্ধ কৰি দিয়াৰ পৰামৰ্শও নিদিয়াকৈ নাছিল।

জানুআৰি ১৮৫৪বৰষা 'অবুনোদই'ৰ অৰ্থে ধন পোআ বচিত' নামে এটি স্তম্ভকে আৰম্ভ কৰি দিয়া হয়। এই স্তম্ভৰপৰা আন নহ'লেও সেই কালৰ "বিসয়া আৰু ডাঙ্গৰ পণ্ডিত লোকৰ" আৰু আনবো নাম কিছু পোৱা যাব। এনে নামৰ ভিতৰত এইখিনি বিশেষভাৱে চকুত লাগিব লগীয়া নাম—শ্ৰীযুত বাবু দিননাথ সৰ্মা বেজ ববুআ সিৰসাগৰ (জানুআৰি), শ্ৰীজুত দুতিবাম বৰ ভণ্ডাৰ ববুআ সিৰসাগৰ, শ্ৰীজুত প্ৰাণনাথ সৰ্মা বেজ ববুআ, শ্ৰীভোঁআই মনবোঁ উড—“অবুনোদই”ৰ প্ৰক কাৰ্টোঁতা, Captain R. Campbell (মাৰ্চ), Rev. C. Hesselmeier, শ্ৰীনিধি লিৰাই ফাবোএল —“অবুনোদই”ৰ প্ৰধান লেখক (এপ্ৰিল), সিৰসাগৰৰ শ্ৰীইন্দিবৰ দত্ত, জোৰহাটৰ শ্ৰীজুত বাবু হৰনাথ সৰ্মা ববুআ দাবোগা, গোলাঘাটৰ শ্ৰীজুত বাবু জাদুৰাম ববুআ মুনচেফ, কোচ বেহাৰৰ শ্ৰীজুত সিৰ প্ৰসাদ ৰাজ মাৰ্জি (জুন), গুআহাটীৰ Col. F. Jenkins, W. Robinson, Rev. A. H. Danforth, Rev. W. Ward, শ্ৰীধাৰি লুচিএন হেইদন—প্ৰথম অসমীয়া খ্ৰীষ্টিয়ানসকলৰ এজন আৰু “অবুনোদই”ৰো লেখক, সিৰসাগৰৰ Capt. E. T. Dalton, নগাঁৱৰ শ্ৰীঘিনাই লাইনচ পেক (জুলাই) সিৰসাগৰৰ শ্ৰীমতি কুণ্ডি কেৰলাইন চাইমন—প্ৰথম অসমীয়া মহিলা খ্ৰীষ্টিয়ানৰ এগৰাকী, তেজপুৰৰ C. A. Bruce, গুআহাটীৰ শ্ৰীজুত বৃন্দবাম বৰ দলৈ জমাদৰ, দেস বানিৰ ৰজা শ্ৰীজুত ললিত সিং (আগষ্ট), জোৰহাটৰ শ্ৰী শ্ৰীজুত মহা ৰজা কামেশ্বৰ সিংহ, নগাঁৱৰ Rev. M. Bronson, Mrs. M. S. Dauble, গুআহাটীৰ শ্ৰীমতি জাপৰি—প্ৰথম অসমীয়া মহিলা খ্ৰীষ্টিয়ানৰ এগৰাকী (চেপ্তেম্বৰ), গুআহাটীৰ Capt. R. Campbell, সিৰসাগৰৰ শ্ৰীপৰমানন্দ ইন্স্কুল বাবু (অক্টোবৰ), নগাঁৱৰ Major J. Butler, Rev. I. J. Stoddard, Babu Anondoram, Sub Assistant Commissioner (নৱেম্বৰ), নগাঁৱৰ শ্ৰী জনাৰ্দন ভূঁয়া পেঞ্চাৰ (ডিচেম্বৰ ১৮৫৪), শ্ৰী শ্ৰীজুত আৰ্উনিঅৰ্টিয়া অধিকাৰ গোস্বামী তবফে শ্ৰী বিভুৰাম ভণ্ডাৰি মোজাৰ (জানুআৰি), Capt. C. Holroyd (ফেব্ৰুআৰি), শ্ৰী কনাৰাম দত্ত, কমলা বাৰি—“অবুনোদই”লৈ লেখোঁতা (মাৰ্চ), শ্ৰী বাবু গুণাভবাম ডেকা ববুআ সিৰসাগৰ, শ্ৰী বাবু নৰঙ্গ আচোআল মৌজাদাৰ কলঙ্গপুৰ (এপ্ৰিল), শ্ৰী চিকা দাস ইন্স্কুল পণ্ডিত সিৰসাগৰ (নৱেম্বৰ ১৮৫৫), শ্ৰীমতি নুৰ্মালি আৰু জগৰি—ন-খ্ৰীষ্টিয়ান মহিলা সিৰসাগৰ (জানুআৰি), Col. S. F. Hannay ডিব্ৰুগুৰ (মেই), শ্ৰী শ্ৰী ক্ৰিষ্ণকান্ত অধিকাৰ গোঁসাই কমলা বাৰি—“অবুনোদই”লৈ লেখোঁতা, শ্ৰীজুত ধৰ্মকান্ত গোহাই গুআহাটী—“অবুনোদই”ৰ পয়াৰ লেখোঁতা (চেপ্তেম্বৰ), Rev. M. Bronson নগাঁও (অক্টোবৰ ১৯৫৬), শ্ৰীবুদ্ৰাম ডেকা দলৈ মহৰি নগাঁও, Capt. E. A. Rowlatt (মেই ১৮৫৭), শ্ৰীযুত বাবু উৎসৱানন্দ গোস্বামী ডিপুটী ইণ্ডেস্পেক্টৰ (ফেব্ৰুৱাৰি), শ্ৰীতুনি গল্ড স্মিথ (অক্টোবৰ), Robert Bruce শিৰসাগৰ, শ্ৰীহেমচন্দ্ৰ শৰ্মা ডেকা বড়ুয়া মহাফেজ শিৰসাগৰ (নৱেম্বৰ ১৮৬১)।

১৮৫৪ জুনত 'প্ৰথমৰে পৰা অবুনোদই লোআৰ সংখ্যা' ওলাইছিল। তলৰ প্ৰথম চাৰিটা স্তম্ভত সেই পৰিসংখ্যা আৰু পঞ্চম আৰু ষষ্ঠত মুঠ মুদ্ৰিত গিয়ান ভণ্ডাৰ আৰু কাকতৰ সংখ্যা (মি. জৰ্জ জিলেপ্পিয়ে *Baptist Missionary Magazine*-অত প্ৰকাশিত বিপোর্টৰপৰা সংকলন কৰামতে) দেখুওৱা হৈছে।

বছৰ	বিদেশী ছাহাৰ গ্ৰাহক	এই দেশী গ্ৰাহক	মিছনেৰি লোক	মুঠ গ্ৰাহক	মুঠ ছপা হোৱা গিয়ান ভণ্ডাৰ	মুঠ ছপা হোৱা সম্বাদপত্ৰ	মুঠ ছপা অবুনে দই
১৮৪৬	২১৩	২৪৯	১১৪	৫৭৬	৫০০	৬০০	১,১০০
১৮৪৭	২০৭	২১৫	১১৪	৫৩৬	৫০০	৬০০	১,১০০
১৮৪৮	১৯৫	১১৪	১১৯	৪২৮	৫০০	৬০০	১,১০০
১৮৪৯	১৬৮	১০০	১২৯	৩৯৭	৫০০	৬০০	১,১০০
১৮৫০	২১৩	১২৬	১২৫	৪৬৪	৫০০	৬০০	১,১০০
১৮৫১	২১৬	১৩৯	১৬৭	৫২২	১০০০	৪০০	১,৪০০
১৮৫২	১৮৬	১২৬	১৬৫	৪৭৭	১০০০ (সম্ভৱ)	৪০০ (P)	১,৪০০ (P)
১৮৫৩	১৬৭	১১৯	১৫০	৪৩৬	১০০০	৩০০	১,৩০০
১৮৫৪	১৫৮	১৩১	১৫১	৪৪০	১০০০ (সম্ভৱ)	?	?

সম্পাদকসকল :

“অবুনোদই” কিমান বছৰ চলিছিল, সেই লৈ অলপ অস্পষ্টতা আছে। ১৮৪২ত শিৰসাগৰৰ মিছন প্ৰেছৰ যন্ত্ৰ দুটাৰ এটা ই. ডাৰ্ৱিউ ক্লাৰ্কে নগা পৰ্বতৰ মলুঙলৈ লৈ যায় আৰু আনটো বছৰটোৰ শেহফালে নাৰ্জিৰ আসাম কোম্পানিক বেচি দিয়া হয়। কোনোৱে তাকেই “অবুনোদই”ৰ শেষ তাৰিখ বুলি ধৰিব খুজিলেও শ্ৰীমতী ছুছান্ আৰ্. ৱাৰ্ডে *A Glimpse of Assam* (১৮৮৪)-অত ১৮৮০ ডিচেম্বৰত পত্ৰিকাখন বন্ধ হয় বুলি উক্তি কৰিছে। সেয়ে বোধ হয় নিৰ্ভৰযোগ্য। ১৮৪৬বৰষা ১৮৪০ পৰ্যন্ত “অবুনোদই”ৰ সম্পাদকসকলৰ নাম-তালিকাও স্পষ্টকৈ আৰু দাঠি দিয়া টান হয় বিশেষকৈ কিছু সংখ্যা দুপ্ৰাপ্য হোৱা বাবে। আৰু এটা মন কৰিব লগীয়া কথা যে ১৮৫০ৰ মাৰ্চ, এপ্ৰিল আৰু মেইৰ সংখ্যা নৱেম্বৰ ১৮৫০ত, আৰু ১৮৫০ৰ জুন, জুলাইৰ সংখ্যা ডিচেম্বৰ ১৮৫০ত ছপা হয়। গতিকে, এই পাঁচটা সংখ্যা নিজ তাৰিখমতে ওলোৱা নাছিল। এই পাঁচোটা সংখ্যাৰ আগৰ “অবুনোদই”ত সম্পাদকৰ নাম দেখা নাযায়, কেৱল মুদ্ৰক আৰু প্ৰকাশক-ৰূপে মিছনৰ মুদ্ৰণ আৰু প্ৰকাশন বিভাগৰ অধ্যক্ষ ও. টি. কট্টাৰৰ নাম কাকতখনৰ নেজত দিয়া হৈছিল। পিছত ওলোৱা পাঁচটা সংখ্যা (মাৰ্চ-জুলাই ১৮৫০) সম্পাদক এন্. ব্ৰাউনৰ দ্বাৰা মুদ্ৰিত আৰু প্ৰকাশিত হ'ল বুলি ঘোষণা কৰা হৈছে। নিয়মিত সময়ত ওলোৱা আগষ্ট ১৮৫০ সংখ্যাৰ শেষত স্পষ্টভাৱে দিয়া হ'ল—THE ORUNODOI A MONTHLY PAPER, DEVOTED TO RELIGION, / SCIENCE AND GENERAL INTELLIGENCE. / N. BROWN, EDITOR. / Printed and published at the Sibsagor Mission Press, by O. T. Cutter, for the American Baptist Mission in Asam. গতিকে এই তাৰিখতহে সম্পাদক ব্ৰাউনৰ নাম প্ৰথম ওলাল। অন্ততঃ ফেব্ৰুৱাৰি ১৮৫০-লৈকে কেৱল মুদ্ৰক-প্ৰকাশক কট্টাৰৰ নামহে থাকাত তেৱেই সম্পাদকো আছিল বুলি ভাবিবৰ এটা অৱকাশ আছিল আৰু আমি এসময়ত ভাবিছিলোঁও। কিন্তু জৰ্জ জিলেপ্পিয়ে আঙুলিয়াই দিছে, ব্ৰাউনৰ জীৱনী *The Whole World Kin : A Pioneer Experience Among Remote Tribes and Other Labors of Nathan Brown* (Philadelphia, 1890, p. 416) পুথিত ই. ডাৰ্ৱিউ. ব্ৰাউনে স্পষ্টকৈ লৈছে, “In January, 1846, Mr. Brown prepared the first number of *Orunudai*,...which he edited in the Assamese language during most of his remaining years at Sibsagar.” “most of the remaining years” কথাটো স্পষ্ট হ'ব যেতিয়া আমি জানো যে ব্ৰাউনে ১৩ ফেব্ৰুৱাৰি ১৮৫৫ তাৰিখে শিৰসাগৰ একেবাৰেই এবাৰ আগতে ১৮৫৩ ফেব্ৰুৱাৰিৰ আগভাগৰপৰা অক্টোবৰৰ আগভাগলৈকে কামৰপৰা ছুটি লৈ বৰ্মাত ফুৰিবলৈ গৈছিল। সেই কালছোৱাতো সম্পাদক-ৰূপে তেওঁৰ নামেই আছিল যদিও মাৰ্চ মাহত নগাঁৱৰপৰা সপৰিবাৰে আহি শিৰসাগৰত থকা মাইল্ছ ব্ৰহ্মনেই সম্ভৱতঃ সম্পাদন-মুদ্ৰণ সকলো ফালে চকু দিব লগীয়া হৈছিল, কাৰণ আগৰ বছৰতে কট্টাৰেও প্ৰেছৰ কাম এৰি গৈছিল; আগষ্ট ১৮৫২লৈকে তেওঁৰ নাম “অবুনোদই”ত ছপা হৈছিল, কিন্তু চেপ্তেম্বৰৰ গিয়ান ভণ্ডাৰত ‘Printed and Published monthly by N. BRWON, Editor’ বুলি দিয়া আছে। মুঠ কথা, প্ৰথম নটা বছৰৰ “অবুনোদই”ৰ সম্পাদক অন্ততঃ আনুষ্ঠানিকভাৱে (officially) ডক্টৰ নাথান ব্ৰাউন। সম্পাদকসকলৰ তালিকা বৰ্তমান অৱস্থাত এনেভাৱে তৈয়াৰ কৰিব পাৰি :

বছৰৰ সংখ্যা	বছৰ	সম্পাদক
১-৯	১৮৪৬-১৮৫৪	নাথান ব্ৰাউন
১০-১১	১৮৫৫-১৮৫৬	এপ্ৰটন্ হাও ডেনফোৰ্থ
১২	১৮৫৭	এপ্ৰটন্ হাও ডেনফোৰ্থ (জানুআৰি)
		ছেমুৱেল্ এন্ হোৱাইটিং (ফেব্ৰুআৰি-ডিচেম্বৰ)
১৩-১৫	১৮৫৮-১৮৬০	ছেমুৱেল্ এন্. হোৱাইটিং [১৮৫৯ৰ “অবুনোদই” বৰ্তমানে ক'তো পোৱা নাযায়।]

১৬-২০	১৮৬১-১৮৬৮	উইলিয়াম্ বার্জ [১৮৬২ আবু তাব পিছৰ "অবুনোদয়"ৰ কোনো ভাগ ক'তো থকা খবৰ আমি পোৱা নাই। ১৮৬৬ত বার্জে তেওঁৰ বিপোর্টত 'The Orunodoi, newspaper or magazine, has completed six volumes since I took charge of it'... বুলি লিখিছিল। <i>Baptist Missionary Magazine</i> অত ১৮৬৭, ১৮৬৮ৰ "অবুনোদয়"ৰ প্ৰকাশৰ কথা বিপোর্টত ওলাইছিল।]
২৪-২৮	১৮৬৯-১৮৭০	আবু এডেৰাৰ্ড্ ডৰিউ ক্লাৰ্ক্ ? [এই কালৰ প্ৰথম ছোৱাত শিৱসাগৰত মাথোন বার্জ্ আৰু শ্ৰীমতী বার্জ্ আছিল। তেতিয়া বোধ হয় বার্জ্ সম্পাদক আছিল। ১৮৬৯ ছনত তেওঁ সপৰিবাৰে শিৱসাগৰ এৰে, ক্লাৰ্ক্ আৰু শ্ৰীমতী ক্লাৰ্কক সলনি দি। তেতিয়াই সম্ভৱতঃ ক্লাৰ্ক সম্পাদক হয়। ১৮৭০ত বার্জ্-দম্পতি শিৱসাগৰলৈ ঘূৰে আৰু সেই বছৰ ১ আগষ্টত বার্জৰ মৃত্যু হয়। ক্লাৰ্কে ১৮৭১ মেইত 'যোৱা বছৰ দুয়েক' (of late years) সম্পাদক থকাৰ কথা লিখিছিল।]
২৯	১৮৭৪	এডেৰাৰ্ড্ ডৰিউ. ক্লাৰ্ক্ বা শ্ৰীমতী ছুছান্ আবু. বার্জ্ ? [১৮৭৪ত শিৱসাগৰত এওঁলোক দুই মিছনেৰিহে আছিল; বছৰৰ পিছৰভাগত এ. কে. গাৰ্ণিন আৰু শ্ৰীমতী গাৰ্ণিন আহি তেওঁলোকৰ লগ লয়।]
৩০-৩৩	১৮৭৫-১৮৭৮	এ. কে. গাৰ্ণিন ? [মাৰ্চ ১৮৭৬ পৰ্যন্ত ক্লাৰ্ক শিৱসাগৰত থাকি গাৰ্ণিন হাতত ছপাখানাটো এৰি যায়। শ্ৰীমতী বার্জে ১৮৭৮ৰ শেষভাগত শিৱসাগৰ এৰে। গাৰ্ণিন সমস্ত কালছোৱা সেই ঠাইতে আছিল। ১৮৭৮ৰ <i>Baptist Missionary Magazine</i> -অত প্ৰকাশিত বিপোর্টমতে গাৰ্ণিনয়ে "অবুনোদয়" সম্পাদনা কৰি আছিল।]
৩৪	১৮৭৯	এ. কে. গাৰ্ণিন [এই বছৰৰ এক লেখাত গাৰ্ণিনয়ে নিজ "অবুনোদয়" সম্পাদনা কৰাৰ কথা উল্লেখ কৰিছে।]
৩৫	১৮৮০	?

অবুনোদই-গোষ্ঠী : লেখক, মুদ্ৰক, বাতৰি-যোগনিয়াৰ, 'নকচা লিখা খনিকৰ' :

অসমীয়া সাহিত্য, ভাষা, তথা সংস্কৃতিৰ বুৰঞ্জীত অসমৰ বেপিস্টসকল আৰু সিসকলৰ মুখপত্ৰ "অবুনোদয়ে" নিৰ্দিষ্ট এটি স্থৰ অধিকাৰ কৰি আছে। সিসকলৰ আন দানৰ ভিতৰত অসমীয়া ভাষাৰ আধুনিক ৰূপ-নিৰ্ণয়, সেই ৰূপত সাহিত্য আৰু সংবাদ-সাহিত্য-সৃষ্টিৰ যত্ন আৰু নতুন প্ৰশাসনৰ শাসকীয় আৰু শিক্ষা-পৰিচালনাৰ ক্ষেত্ৰত ঘটা অসমীয়া ভাষাৰ বিপৰ্যয়ৰ অপনোদনৰ বাবে কৌশলপূৰ্ণ আৰু সফল আন্দোলন। সেই আন্দোলন নোহোৱা হ'লে অসমৰ ভাষাৰ ৰূপ কি হ'লহেঁতেন কল্পনা কৰা নাযায়। বেপিস্টসকলৰ তিনি দশকৰ অধিক কাল অসমীয়া ভাষাৰ হকে গভীৰ প্ৰয়ত্নই ভাষাটোক নিজৰ ঘৰত ঠাই দিলে। বেপিস্টসকলৰ পুথি-পত্ৰ-ৰচনা, অসমীয়া মাধ্যমত পঢ়াশালি-পৰিচালনা আৰু সৰ্বোপৰি "অবুনোদই"-প্ৰকাশৰ যোগেদি অসমীয়া জাতিৰে অভিনৱ ৰূপ পৰিকল্পিত হৈছিল।

"অবুনোদই"-থুলেৰ লেখকসকলৰ মাজত কেন্দ্ৰীয় শক্তি আৰু নেতৃত্বৰূপ ব্যক্তি হ'ল ডক্টৰ নাথান্ ব্ৰাউন (১৮০৭-১৮৮৬)। এওঁৰ পাণ্ডিত্য, ধৰ্ম-ভাব, চাৰিওফালৰ পৰিস্থিতিৰ বিষয়ে বাস্তৱবাদী চেতনা আৰু চিন্তা আৰু খ্ৰীষ্টিয়ানোচিত দয়া-দাৰ্শন্যই "অবুনোদই" যুগটোকে এটা বিশেষ প্ৰমূলা দিছিল। আমেৰিকা মিল দেশ অৰ্থাৎ যুক্তৰাজ্যৰ কোনো এক নগৰত ১৮০৭ৰ ২২ জুন তাৰিখে এওঁৰ জন্ম হয়। কুৰি বছৰ বয়সত গ্ৰেঞ্জুৱেট হৈ কিছু দিন শিক্ষকতা কৰি বেপিস্ট সমাজৰ মিছনেৰি-ৰূপে আঞ্জা লৈ ১৮৩৩ত এওঁ বৰ্মাৰ মৌলমেইন পায়হি। অসমৰ তদানীন্তন আয়ুক্ত ফ্ৰাঞ্চিছ জেৰ্জিক্সৰ অনুবোধ অনুসৰি আমেৰিকাৰ ধৰ্ম-প্ৰচাৰক বোৰ্ডে আহ্বান জনোৱাত ব্ৰাউনে অতি আগ্ৰহেৰে সদিয়াত স্থান মিছন আৰম্ভ কৰিবৰ উদ্দেশ্যে লগত এটা প্ৰেছ আৰু এজন মুদ্ৰক ওলিভাৰ টি. কট্টাৰক লৈ কলিকতাইদি আগ বাঢ়ি আহে। ব্ৰাউন আৰু কট্টাৰ দুয়ো সপৰিবাৰে ১২ নৱেম্বৰ ১৮৩৫ত যাত্ৰা কৰি ২৩ মাৰ্চ ১৮৩৬ত সদিয়া পায়হি। সেই মুহূৰ্তৰ আশা-উদ্দীপনা আৰু আত্মোৎসৰ্গৰ ভাৱত ব্ৰাউনে লিখিছিল, "This region providentially opens before us : and after long and tedious journeys, we have at length arrived upon the ground where we shall no doubt spend the the remainder of our days." তেতিয়া তেওঁ ভাবিব পৰা নাছিল যে জীৱনৰ শেহলৈকে এই প্ৰান্তত থাকি কাম কৰিবৰ আশাত আমেৰিকাৰ বোৰ্ডৰ ফালৰপৰাই ব্যাঘাত উপজিব। ব্ৰাউনে এইটোও চিন্তা কৰা নাছিল যে তেওঁৰ তেতিয়াৰ মূল উদ্দেশ্য স্থান মিছন গঢ়ি তোলাটি অতি সোনকালেই পৰিহাৰ কৰিব লাগিব আৰু অসমৰ ভাগ্যৰ কাৰণেই হ'বলা লুইত সীমান্ত এৰি লুইতৰ ভৈয়ামত কাম কৰাটিকে প্ৰশস্ত বিবেচনা কৰিব লাগিব। কলিকতাৰপৰা নাৱেদি উজাই আহোঁতেই অসম সোমোৱাৰপৰা জেৰ্জিক্সে দিয়া এজন লোকৰপৰা তেওঁ বৰ্মাৰ স্থান ভাষা শিকি পেলাইছিল; কিন্তু তেওঁ সোনকালেই উপলব্ধি কৰিলে, সদিয়া অঞ্চলৰ খামটি-চিংফো ভাষাৰপৰা উত্তৰ বৰ্মা আদিৰ ভাষা বহুত বেলেগ। ব্ৰাউনে অতি সোনকালেই অসমীয়া শিকি পেলালে : ১৮৩৭তে তেওঁ সেই ভাষাত ধৰ্ম ব্যাখ্যা কৰিব পৰা আৰু ল'ৰা-ছোৱালীক পঢ়ুৱাব পৰা হ'ল, আৰু জানুৱাৰী ১৮৩৮ত বাইবেল অসমীয়া কৰা কাম আৰম্ভ কৰি দিলে। মাথিৰ (মোখিউৰ) শূভ বাৰ্তাৰ ভাঙনি অতি সোনকালে প্ৰস্তুত হ'ল আৰু মাৰ্ক, লুক, য়োহানো সোনকালে শেষ কৰিবৰ আশা কৰিলে। পিছে, সেই বছৰতে তেওঁৰ জীয়েক ছোফিয়াৰ মৃত্যু ঘটিল। খামটি, চিংফো ভাষাত তেওঁ প্ৰাথমিক পুথি প্ৰস্তুত কৰি তাৰ বাবে বোমান লিপি বাছি লৈছিল। ১৮৩৯ৰ খামটি বিদ্ৰোহ আৰু অন্য জনজাতিৰপৰাও উদ্ভৱ হোৱা অশান্তিত সদিয়া তল-ওপৰ হ'ল। শেহন্তত তেওঁ ১২ মেইত সদিয়া এৰি ইতিমধ্যে আমেৰিকাৰপৰা আহি তেওঁৰ লগত যোগ দি জয়পুৰত কেন্দ্ৰ পতা মাইল্ছ ব্ৰুছনৰ ওচৰ পালেগৈ। বিশেষকৈ অসুখ-বিসুখৰ বাবেই জুলাই ১৮৪১ত শিৱসাগৰলৈ স্থানান্তৰিত হ'ব লগীয়া হ'ল। সেই ঠাইত নতুন উদ্যমেৰে অসমীয়া ভাষা-চৰ্চা, কিতাপ, গীত আৰু ট্ৰেট্ট ৰচনা কৰি প্ৰকাশ কৰা কামত তেওঁ লাগি যায়। ১৮৪৬ জানুৱাৰীৰপৰা ব্ৰাউনৰ সম্পাদনাত মাহেকীয়া "অবুনোদই" বাতৰিকাকত আৰু আলোচনী প্ৰকাশ হ'বলৈ ধৰে। ১৮৫৪ ডিচেম্বৰ-লৈকে তেওঁ তাৰ সম্পাদক আছিল। ১৮৪৮ ছনত তেওঁৰ অসমীয়া বাইবেল "আমাৰ গ্ৰন্থকৰ্তা যিচু খ্ৰিষ্টৰ

নতুন নিয়ম" আবু *Grammatical Notices of the Assamese Language* ওলায়। ১৮৫১ অক্টোবৰত বেপ্টিষ্ট এছোচিয়েছন অব্ আসাম স্থাপিত হোৱাত ব্ৰাউন তাৰ প্ৰথম সভাপতি হয়। ১৮৫০ ফেব্ৰুৱাৰীৰ আগভাগতে বৰ্মালৈ গৈ অক্টোবৰৰ আগ ভাগত তেওঁ শিৱসাগৰলৈ ঘূৰি আহে। আমেৰিকাৰ বোৰ্ডে পঠিওৱা ডেপুটেছনত অহা ডক্টৰ ছলোমন পেকে অসমত কাম কৰা সুদক্ষ মিছনেৰিসকলৰ স্কুল চলোৱা আদি কাৰ্যসূচী নাপছন্দ কৰাত অতিশয় ক্ষুব্ধ হৈ ব্ৰাউনে কাম ইন্তফা দি ১৮৫৫ৰ ১০ ফেব্ৰুৱাৰীত শিৱসাগৰ এৰে। আমেৰিকাত থকাত তেওঁ *American Baptist* নামৰ আলোচনী সম্পাদনা কৰিছিল আবু দাসত্ৰপথাৰ বিবুদ্ধে যুঁজিছিল। ১৮৭২ত তেওঁ জাপানলৈ মিছনেৰি-বুপে যায়। তাত তেওঁ নিউ টেস্টামেণ্টখন জাপানী ভাষালৈ অনুবাদ কৰে। ১৮৮৬ জানুৱাৰীত তেওঁৰ তাতে মৃত্যু ঘটে। ব্ৰাউনে পোনতে অসমীয়া ভাষা বঙলাৰ অতি ওচৰ বুলি ধাৰণা কৰিছিল যদিও অলপ দিন অধ্যয়নৰ পিছতে অসমীয়াৰ স্বতন্ত্ৰতা, সৌন্দৰ্য্য আবু ঐশ্বৰ্য্যৰ বিষয়ে দৃঢ় মত পোষণ কৰিবলৈ লয় আবু সেই অনুসৰি এই ভাষাৰ শ্ৰী-বৃদ্ধিৰ অৰ্থে অক্লান্তভাৱে কাম কৰিবলৈ ধৰে। তেওঁৰ অধ্যয়ন আবু অভিমতে অসমীয়া ভাষাক স্বতন্ত্ৰতাৰ ভিত্তিত থিয় হ'বলৈ ডাঙৰ শক্তি যোগায়। অসমৰ পূৰ্বাণ পুথি সংগ্ৰহ আবু প্ৰকাশ কৰা বিষয়ত ব্ৰাউন মহৎ পথ-প্ৰদৰ্শক। তেওঁৰ ভাষা-বিষয়ক প্ৰবন্ধ বিবিধ আলোচনীত পৰি থাকিল।^১ "অবুনোদই"ৰ ভিতৰত কোনো প্ৰবন্ধত তেওঁৰ নাম নাই (দুখনমান চিঠিৰ কথা বাদ দি); কিন্তু নিনাও (বিশেষকৈ II-চিঠিত) প্ৰবন্ধৰ প্ৰায়খিনি বোধ হয় সম্পাদক-বুপে তেওঁৰ লিখিত। ব্ৰাউন এজন কলাকাৰ আবু অবুনোদইৰ 'নক্চা লিখা খনিকবো' আছিল। তেওঁ অ'কা এজন নগাৰ চিত্ৰ ডিচেপ্ত ১৮৫৫ৰ কাকতত (১৮৪ পিঠি) সংযোজিত হৈছে। সেই কালত এনে একোটা ছবি কটাৰ খবচ প্ৰায় একুৰি বৃপ লাগিছিল।

সেইদৰে প্ৰত্যক্ষভাৱে নাম নথকা অবুনোদই-গোষ্ঠীৰ আন এজন গুবুৰুপূৰ্ণ লেখক আবু ভাষাতত্ত্ববিদ হ'ল ডক্টৰ মাইলছ ব্ৰুছন (১৮১২-১৮৮০)। আমাৰ অৱশ্যে ধাৰণা—ম., ম.ব. আবু মা. হ'ল মাইলছ ব্ৰুছন। বৰ্তমান খণ্ডৰ পৰৱৰ্তী সংখ্যাবোৰত ম.ব. স্বাক্ষৰ থকা প্ৰবন্ধ—'মহম্মদৰ ধৰ্ম বঢ়াব বাৱা' (১২.৪), 'ঘোষা পুথি চপা হোআৰ বিগ্যাপন' (১২.৭), 'বহু মূল্য মুকুতা' (১২.১০), 'লস্কা উপদ্বীপৰ কথা' (১৬.৭), 'তোমাৰ মুক্তিৰ ভবসা কি' (১৬.৯), ইত্যাদি। ব্ৰুছনৰ প্ৰধান কীৰ্তিত 'অচমিয়া আবু ইংবাজি অভিধান' (১৮৬৭); সি অসমীয়া ভাষাক প্ৰতিষ্ঠা দি তাৰ হেৰোৱা সন্মান ঘূবাই পোৱাত প্ৰধানকৈ সহায় কৰিছিল। তদুপৰি, তেওঁ জয়পুৰত থকাত *A Spelling Book and Vocabulary in English, Asamese, Singpho and Naga* (১৮৩৯) নামে এখন ৬৬-পিঠীয়া পুথি প্ৰকাশ কৰিছিল; তাত থকাত তেওঁৰ নক্টে ভাষাৰ এখনি পুস্তিকাও ওলাইছিল—*Phrases in English and Naga* ভাষা (১৮৪০)।^২ অসমীয়া, নগা, আদি ভাষাৰ এজন পথ-প্ৰদৰ্শক ভাষাতত্ত্ববিদ ব্ৰুছনৰ জন্ম হয় ১৮১২ খ্ৰীষ্টাব্দত আমেৰিকা মিল দেশৰ নিউয়ৰ্কৰ নৰ্বেথত। ১৮৩৬ত তেওঁ মিছনেৰিৰ জীৱনত প্ৰবেশ কৰে। ব্ৰাউন ছাহাবে চিংফোৰ মাজত কাম কৰিবলৈ দুজনমান পাদুৰি বিচাৰি পঠোৱাত আবু জেনিক্লেছও আমেৰিকাৰ বোৰ্ডলৈ লেখাত ব্ৰুছনক আবু জেকব্ তমাছ নামে এজনক সদিয়ালৈ পঠোৱা হৈছিল। তেওঁলোকে কলিকতাৰপৰা আগবাৰিষাত নোযাত্ৰা কৰিবলৈ ওলোৱাত বহুতে হাক দিছিল। কিন্তু উদামৰ ভবত

১. 'Comparison of Indo-Chinese Languages', *Journal of the Asiatic Society of Bengal*, Vol. VI, 1837; 'Specimens of Eastern Languages, illustration of plan for forming a comparative vocabulary of all the Indo-Chinese Languages', *Baptist Missionary Magazine*, Vol. XIX, 1839; 'Specimens of the Naga languages of Assam', *Journal of the American Oriental*

Society, Vol. II, 1851; 'Alphabets of the Tai language', *J.A.S.B.*, Vol. VI, 1837: ইত্যাদি।

২. ব্ৰুছনৰ আবু এখনি ৫৪-পিঠীয়া পুথি *Vocabulary in English, Asamese, Singpho and Naga* (১৮৩৯) আবু ৩২-পিঠীয়া এখনি হ'ল *Phrases in English and Singpho* (Jaipur, 1840), আবু শ্ৰীমতী বৃথ্ এন্. এন্. ব্ৰুছনৰ ৫৬-পিঠীয়া *Worcester's Primer in Naga* (Jaipur 1840)।

হাক-বচন নুশুনি লুইতে উজাওঁতে জৰে-খৰে ধৰি ব্ৰুছনক আধা-মৰা কৰে আবু তমাছক এখন নাৰৰ ওপৰত গৰা খাই পৰা গছে হেঁচা মাৰি ধৰি মাৰি পেলায়। ১৭ জুলাই ১৮৩৭: নিজৰ বৃগ্ৰ দেহা, নিজৰ পৰিবাৰ আবু জেকব তমাছৰ বাৰীগৰাকীক লৈ ব্ৰুছন সদিয়া সোমায়। এপ্ৰিল ১৮৩৮: খামটি বিদ্ৰোহ আৰম্ভ হোৱাৰ আগতেই বৃচ্ ছাহাবৰ পৰামৰ্শত শ্ৰীমতী তমাছেৰে ব্ৰুছন-দম্পতি জয়পুৰলৈ উঠি আহে 'শ্বান মিছন' জীয়াই বখাৰ আশাত। তেওঁ তাত নক্টে ভাষাৰ 'স্পেলিং বুক' আবু সেই ভাষাত 'কথোপকথন' আদি লেখে, নামচাঙৰ নক্টেসকলৰ মাজত থাকিবলৈ লয় আবু অসমীয়া মাধ্যমৰ পঢ়াশালি খোলে। এইবোৰত তেওঁৰ পত্নী আবু ব্ৰাউনৰ অনুবোধত বোৰ্ডে পঠোৱা চাইবাছ বাৰ্কাৰৰ লগত অহা ভনীয়েক বোডাৰ-পৰা সহায় পাইছিল। কিন্তু অতি সোনকালে বোডাৰ মৃত্যু হ'ল আবু ১৮৪০ৰ মেইৰ এদিনাখন ব্ৰুছনৰ তীবৰকপে জৰ উঠি থাকোঁতে তেওঁক এখন নাৰত তুলি দিহিঙে ভৰ্তীয়াই, দিখোৰে উজাই শিৱসাগৰ পোওৱাই হ'ল। কিন্তু তেওঁ তাতে নবৈ ১৮৪১ৰ ২ অক্টোবৰত নগাঁও ছহৰ পাই তাত থানা পাতিলোঁহি আবু তাত সুন্দৰকৈ পঢ়াশালি আবু এক অভিনৱ মাউবা-ঘৰ অফে'ন্ ইন্সটিটিউছন পাতি কাম আৰম্ভ কৰিলে। এইবোৰ অনুষ্ঠানৰপৰা ওলোৱা খ্ৰীষ্টিয়ানসকলেই পিছত অসমৰ ভৈয়ামত বিয়পি পৰা খ্ৰীষ্টিয়ান বংশবোৰৰ আদি পুৰুষ। এই উদ্ভৱক সেই দেখি অসমৰ খ্ৰীষ্টিয়ান বুৰঞ্জীত 'নগাঁও পুনৰ্জাগৰণ' বোলা হয়। ১৮৪৮: ইবা. জে. স্টোডাৰ্ড আবু তেওঁৰ পত্নীয়ে আহি অজবাই দিয়াত ব্ৰুছনসকল আমেৰিকালৈ যায় আবু ১৮৫১ত ঘূৰি আহে। সেই বছৰ সংগঠিত হোৱা বেপ্টিষ্ট এছোচিয়েছনৰ তেওঁক ধনভঁৰালী পতা হয়। ১৮৫৩ৰ মাৰ্চৰপৰা অক্টোবৰলৈকে ব্ৰুছন-দম্পতি শিৱসাগৰত আছিল আবু সম্ভৱতঃ ব্ৰুছনে "অবুনোদই"ৰ সম্পাদনাৰ কাম কৰিছিল—ব্ৰাউন বৰ্মালৈ যোৱা বাবে। আমেৰিকাৰ বোৰ্ডে পঠিওৱা ডক্টৰ ছলোমন পেকে ব্ৰুছনৰ মাউবা-ঘৰ আবু তেওঁৰ স্কুলৰ দৰে সকলো মিছনেৰি স্কুল ভাঙি দিবলৈ পৰামৰ্শ দিয়াতো তেওঁ সহি-মহি থাকিল, কিন্তু ১৮৫৭-ত স্বাস্থ্যৰ বাবে পত্নী আবু কন্যাক লৈ আমেৰিকালৈ যায় আবু ১৮৬০তহে ঘূৰে। ব্ৰাউনৰ নিচিনা পণ্ডিত আবু বয়সে ডাঙৰ লোকৰ অভাৱত ব্ৰুছনে অসমীয়া ভাষা পুনঃপ্ৰতিষ্ঠাপনৰ অৰ্থে এক গভীৰ আবু বিস্তীৰ্ণ আন্দোলন গঢ়ি তোলে। ১৮৬৭ত তেওঁৰ বাৰ বছৰ কঠোৰ পৰিশ্ৰমৰ ফল 'অচমিয়া আবু ইংবাজি অভিধান' প্ৰকাশিত হয়। ১৮৬৯ত আমেৰিকাত থাকোঁতে ছেপ্টেম্বৰ মাহত তেওঁৰ প্ৰথমা পত্নীৰ মৃত্যু হয়। ব্ৰুছনে শ্ৰীমতী ডেনফোৰ্ডক বিয়া কৰে; কিন্তু তেৰেণ ১৮৭৪ত বৰ্মাত মৃত্যুৰ মুখত পৰেগৈ। ব্ৰুছনৰ দ্বিতীয়া কন্যা মেৰিয়াও ইয়াৰ পিছতে হাইজাত ঢুকায়। এইদৰে ব্ৰুছনক সদায় মৰণে আগুৰি ধৰি থাকে। কিন্তু ১৮৭৩ ছনত যোঁতয়া অসমৰ পঢ়াশালি-আদালতত অসমীয়া ভাষা পুনঃ-প্ৰচলিত হ'ল, ব্ৰুছনৰ জীৱনৰ ডাঙৰ এখন সংগ্ৰামত যেন তেওঁ জয়ী হ'ল। ১৮৭৯ত দুখন চাহবাগিচাৰ বনুৱাসকলৰ মাজত ধৰ্ম-প্ৰচাৰ কৰিবলৈ নিৰ্মিত হৈ ডিব্ৰুগড়লৈ গৈ বাগিচাৰ মেনেজাৰৰ হকা-বাধাত বিফলমনোবথ হৈ ঘূৰি আহে। তাৰ পিছতে তেওঁ শেষবাৰলৈ আমেৰিকালৈ প্ৰত্যৰ্তন কৰে। যাবৰ সময়ত তেওঁ হেনো কৈছিল, "যাবলৈ মোৰ সত যোৱা নাই। মোৰ হিয়া ইয়াতে থাকি যাব।" ১৮৮৩ৰ ১০ নৱেম্বৰত আমেৰিকাৰ মিচিগান ৰাজ্যত তেওঁৰ মৃত্যু ঘটে। অসমৰ এজন প্ৰকৃত আবু কাৰ্যক্ষম বন্ধুৰ জীৱনৰ সন্মানতে সমাপ্ত হয়। তেওঁ বহুতোখনি খ্ৰীষ্টিয়ান প্ৰাৰ্থনা-গীত ৰচনা কৰিছিল।

অবুনোদই-গোষ্ঠীৰ কাজ-কৰ্মৰ খতিয়ান লওঁতে বোধ হয় ব্ৰাউন আবু ব্ৰুছনৰ পিছতে প্ৰথম অসমীয়া খ্ৰীষ্টিয়ান (বোধ হয় আত্মাৰাম শৰ্মাৰ পিছত) নিধি লিৰাই ফাবোৰেলক স্থান দিব লাগিব। লেখাৰ পৰিসৰৰ ফালৰপৰা অসমৰ খ্ৰীষ্টিয়ান সাহিত্যলৈ এওঁৰে দান-বৰঙণি সকলোতকৈ সৰহ। কিতাপ আকাৰত তেওঁৰ বেছি বহু অৱশ্যে ওলোৱা নাছিল। কিন্তু আধুনিক সহজ অসমীয়াত সম্পূৰ্ণ বাইবেল প্ৰকাশ কৰিবৰ ব্ৰাউনৰ যি অ'ৰ্চানি আছিল, তাত ফাবোৰেলৰ যোগদান বিশিষ্ট আছিল আবু তেওঁৰ পিছতহে হোৱাইটিং আবু গাৰ্নি ছাহাব লাগি ১৯০৫ ছনত সম্পূৰ্ণ পুস্তকখনি ওলাব পৰা কৰে। তেওঁৰ বিশেষ দান বুলি ধৰা হয় ওল্ড টেস্টামেণ্টৰ দুই *Books of Samuel* আবু দুই *Books of Kings*-অৰ অনুবাদ। আমি এতিয়ালৈকে পাব পৰা হোৱা "অবুনোদই"ৰ সংখ্যাবোৰৰ ভিতৰত সৰ্বতো-সৰহ পিঠিবোৰৰ লেখক হ'ল নিধি লিৰাই। ন. ল. আবু ন. ল. ফ. নামেৰে লেখা তেওঁৰ প্ৰবন্ধৰ

নতুন নিয়ম" আবু *Grammatical Notices of the Assamese Language* ওলায়। ১৮৫১ অক্টোবৰত বোম্বেৰে এছোচিয়েছন অব্ আসাম স্থাপিত হোৱাত ব্ৰাউন তাৰ প্ৰথম সভাপতি হয়। ১৮৫০ ফেব্ৰুৱাৰীৰ আগভাগতে বৰ্মালৈ গৈ অক্টোবৰৰ আগ ভাগত তেওঁ শিৱসাগৰলৈ ঘূৰি আহে। আমেৰিকাৰ বোৰ্ডে পঠিওৱা ডেপুটেছনত অহা ডক্টৰ ছলোমন পেকে অসমত কাম কৰা সুদক্ষ মিছনেৰিসকলৰ স্কুল চলোৱা আদি কাৰ্যসূচী নাপছন্দ কৰাত অতিশয় ক্ষুব্ধ হৈ ব্ৰাউনে কাম ইস্তফা দি ১৮৫৫ৰ ১৩ ফেব্ৰুৱাৰীত শিৱসাগৰ এৰে। আমেৰিকাত থকাত তেওঁ *American Baptist* নামৰ আলোচনী সম্পাদনা কৰিছিল আবু দাসত্ৰপথাৰ বিৰুদ্ধে যুঁজিছিল। ১৮৭২ত তেওঁ জাপানলৈ মিছনেৰি-ৰূপে যায়। তাত তেওঁ নিউ টেস্টামেণ্টখন জাপানী ভাষালৈ অনুবাদ কৰে। ১৮৮৬ জানুৱাৰীত তেওঁৰ তাতে মৃত্যু ঘটে। ব্ৰাউনে পোনতে অসমীয়া ভাষা বঙলাৰ অতি ওচৰ বুলি ধাৰণা কৰিছিল যদিও অলপ দিন অধ্যয়নৰ পিছতে অসমীয়াৰ স্বতন্ত্ৰতা, সৌন্দৰ্য আৰু ঐশ্বৰ্যৰ বিষয়ে দৃঢ় মত পোষণ কৰিবলৈ লয় আবু সেই অনুসৰি এই ভাষাৰ শ্ৰী-বৃদ্ধিৰ অৰ্থে অক্লান্তভাৱে কাম কৰিবলৈ ধৰে। তেওঁৰ অধ্যয়ন আৰু অভিমতে অসমীয়া ভাষাক স্বতন্ত্ৰতাৰ ভিত্তিত থিয় হ'বলৈ ডাঙৰ শক্তি যোগায়। অসমৰ পূৰ্বাৰ্ণ পুথি সংগ্ৰহ আৰু প্ৰকাশ কৰা বিষয়ত ব্ৰাউন মহৎ পথ-প্ৰদৰ্শক। তেওঁৰ ভাষা-বিষয়ক প্ৰবন্ধ বিবিধ আলোচনীত পৰি থাকিল।^১ "অবুনোদই"ৰ ভিতৰত কোনো প্ৰবন্ধত তেওঁৰ নাম নাই (দুখনমান চিঠিৰ কথা বাদ দি); কিন্তু নিনাও (বিশেষকৈ II-চিঠিত) প্ৰবন্ধৰ প্ৰায়খিনি বোধ হয় সম্পাদক-ৰূপে তেওঁৰ লিখিত। ব্ৰাউন এজন কলাকাৰ আৰু অবুনোদইৰ 'নক্চা লিখা খনিকবো' আছিল। তেওঁ অঁকা এজন নগাৰ চিত্ৰ ডিচেম্বৰ ১৮৫৫ৰ কাকতত (১৮৪৪ পিঠি) সংযোজিত হৈছে। সেই কালত এনে একোটা ছবি কটাৰ খৰচ প্ৰায় একুৰি বৃপ লাগিছিল।

সেইদৰে প্ৰত্যক্ষভাৱে নাম নথকা অবুনোদই-গোষ্ঠীৰ আন এজন গুৰুত্বপূৰ্ণ লেখক আৰু ভাষাতত্ত্ববিদ হ'ল ডক্টৰ মাইলছ ব্ৰুছন (১৮১২-১৮৮৩)। আমাৰ অৱশ্যে ধাৰণা—ম., ম.ব. আৰু মা. হ'ল মাইলছ ব্ৰুছন। বৰ্তমান খণ্ডৰ পৰবৰ্তী সংখ্যাবোৰত ম.ব. স্বাক্ষৰ থকা প্ৰবন্ধ—'মহম্মদৰ ধৰ্ম বঢ়াব বাৱা' (১২.৪), 'ঘোষা পুথি চপা হোআৰ বিগ্যাপন' (১২.৭), 'বহু মূল্য মুকুতা' (১২.১০), 'লক্ষা উপদ্বীপৰ কথা' (১৬.৭), 'তোমাৰ মুস্তব ভবসা কি' (১৬.৯), ইত্যাদি। ব্ৰুছনৰ প্ৰধান কীৰ্তি 'অচমিয়া আৰু ইংৰাজী অভিধান' (১৮৬৭); সি অসমীয়া ভাষাক প্ৰতিষ্ঠা দি তাৰ হেৰোৱা সন্মান ঘূৰাই পোৱাত প্ৰধানকৈ সহায় কৰিছিল। তদুপৰি, তেওঁ জয়পুৰত থকাত *A Spelling Book and Vocabulary in English, Asamese, Singpho and Naga* (১৮৩৯) নামে এখন ৬৬-পিঠীয়া পুথি প্ৰকাশ কৰিছিল; তাত থকাত তেওঁৰ নক্টে ভাষাৰ এখনি পুস্তিকাও ওলাইছিল—*Phrases in English and Naga* ভাষা (১৮৪০)।^২ অসমীয়া, নগা, আদি ভাষাৰ এজন পথ-প্ৰদৰ্শক ভাষাতত্ত্ববিদ ব্ৰুছনৰ জন্ম হয় ১৮১২ খ্ৰীষ্টাব্দত আমেৰিকা মিল দেশৰ নিউয়ৰ্কৰ নব্ৰেত। ১৮৩৬ত তেওঁ মিছনেৰিৰ জীৱনত প্ৰবেশ কৰে। ব্ৰাউন ছাহাবে চিংফোৰ মাজত কাম কৰিবলৈ দুজনমান পাৰ্চীৰ বিচাৰি পঠোৱাত আৰু জেনিকলেছও আমেৰিকাৰ বোৰ্ডলৈ লেখাত ব্ৰুছনক আৰু জেকব্ তমাছ নামে এজনক সদিয়ালৈ পঠোৱা হৈছিল। তেওঁলোকে কলিকতাৰপৰা আগবাৰিষাত নৌযাত্ৰা কৰিবলৈ ওলোৱাত বহুতে হাক দিছিল। কিন্তু উদ্যমৰ ভৰত

১. 'Comparison of Indo-Chinese Languages', *Journal of the Asiatic Society of Bengal*, Vol. VI, 1837; 'Specimens of Eastern Languages, illustration of plan for forming a comparative vocabulary of all the Indo-Chinese Languages', *Baptist Missionary Magazine*, Vol. XIX, 1839; 'Specimens of the Naga languages of Assam', *Journal of the American Oriental*

Society, Vol. II, 1851; 'Alphabets of the Tai language', *J.A.S.B.*, Vol. VI, 1837: ইত্যাদি।

২. ব্ৰুছনৰ আৰু এখনি ৫৪-পিঠীয়া পুথি *Vocabulary in English, Asamese, Singpho and Naga* (১৮৩৯) আৰু ৩২-পিঠীয়া এখনি হ'ল *Phrases in English and Singpho* (Jaipur, 1840), আৰু শ্ৰীমতী বৃথ্ এম্. এল্. ব্ৰুছনৰ ৫৬-পিঠীয়া *Worcester's Primer in Naga* (Jaipur 1840)।

হাক-বচন নুশুনি লুইতে উজাওঁতে জবে-খবে ধৰি ব্ৰুছনক আধা-মৰা কৰে আৰু তমাছক এখন নাৱৰ ওপৰত গৰা খহি পৰা গছে হেঁচা মাৰি ধৰি মাৰি পেলায়। ১৭ জুলাই ১৮৩৭ঃ নিজৰ বৃগ্ৰ দেহা, নিজৰ পৰিবাৰ আৰু জেকব তমাছৰ বাৰীগৰাকীক লৈ ব্ৰুছন সদিয়া সোমায়। এপ্ৰিল ১৮৩৮ঃ খামটি বিদ্ৰোহ আৰম্ভ হোৱাৰ আগতেই ব্ৰুচ্ ছাহাবৰ পৰামৰ্শত শ্ৰীমতী তমাছেৰে ব্ৰুছন-দম্পতি জয়পুৰলৈ উঠি আহে 'শ্বান মিছন' জীয়াই বখাৰ আশাত। তেওঁ তাত নক্টে ভাষাৰ 'স্পেলিং বুক' আৰু সেই ভাষাত 'কথোপকথন' আদি লেখে, নামচাঙৰ নক্টেসকলৰ মাজত থাকিবলৈ লয় আৰু অসমীয়া মাধ্যমৰ পঢ়াশালি খোলে। এইবোৰত তেওঁৰ পত্নী আৰু ব্ৰাউনৰ অনুবোধত বোৰ্ডে পঠোৱা চাইবাছ বাৰ্কাৰৰ লগত অহা ভনীয়েক বোডাৰ-পৰা সহায় পাইছিল। কিন্তু অতি সোনকালে বোডাৰ মৃত্যু হ'ল আৰু ১৮৪০ৰ মেইৰ এদিনাখন ব্ৰুছনৰ তীব্ৰৰূপে জ্বৰ উঠি থাকোঁতে তেওঁক এখন নাৱত তুলি দিহিঙে ভৰ্তীয়াই, দিখোৰে উজাই শিৱসাগৰ পোওৱাই হ'ল। কিন্তু তেওঁ তাতে নবৈ ১৮৪১ৰ ২ অক্টোবৰত নগাঁও ছহৰ পাই তাত খানা পাতিলোঁহি আৰু তাত সুন্দৰকৈ পঢ়াশালি আৰু এক অভিনৱ মাউবা-ঘৰ অফেৰ্ন ইন্সটিটিউছন পাতি কাম আৰম্ভ কৰিলে। এইবোৰ অনুষ্ঠানৰপৰা ওলোৱা খ্ৰীষ্টিয়ানসকলেই পিছত অসমৰ ভৈয়ামত বিয়পি পৰা খ্ৰীষ্টিয়ান বংশবোৰৰ আদি পুৰুষ। এই উদ্ভৱক সেই দেখি অসমৰ খ্ৰীষ্টিয়ান বুৰঞ্জীত 'নগাঁও পুনৰ্জাগৰণ' বোলা হয়। ১৮৪৮ঃ ইবা. জে. স্টোডাৰ্ড আৰু তেওঁৰ পত্নীয়ে আহি অজবাই দিয়াত ব্ৰুছনসকল আমেৰিকালৈ যায় আৰু ১৮৫১ত ঘূৰি আহে। সেই বছৰ সংগঠিত হোৱা বোম্বেৰে এছোচিয়েছনৰ তেওঁক ধনভঁৰালী পতা হয়। ১৮৫৩ৰ মাৰ্চৰপৰা অক্টোবৰলৈকে ব্ৰুছন-দম্পতি শিৱসাগৰত আছিল আৰু সম্ভৱতঃ ব্ৰুছনে "অবুনোদই"ৰ সম্পাদনাৰ কাম কৰিছিল—ব্ৰাউন বৰ্মালৈ যোৱা বাবে। আমেৰিকাৰ বোৰ্ডে পঠিওৱা ডক্টৰ ছলোমন পেকে ব্ৰুছনৰ মাউবা-ঘৰ আৰু তেওঁৰ স্কুলৰ দৰে সকলো মিছনেৰি স্কুল ভাঙি দিবলৈ পৰামৰ্শ দিয়াতো তেওঁ সহি-মহি থাকিল, কিন্তু ১৮৫৭-ত স্বাস্থ্যৰ বাবে পত্নী আৰু কন্যাক লৈ আমেৰিকালৈ যায় আৰু ১৮৬০তহে ঘূৰে। ব্ৰাউনৰ নিচিনা পণ্ডিত আৰু বয়সে ডাঙৰ লোকৰ অভাৱত ব্ৰুছনে অসমীয়া ভাষা পুনঃপ্ৰতিষ্ঠাপনৰ অৰ্থে এক গভীৰ আৰু বিস্তীৰ্ণ আন্দোলন গঢ়ি তোলে। ১৮৬৭ত তেওঁৰ বাব বছৰৰ কঠোৰ পৰিশ্ৰমৰ ফল 'অচমিয়া আৰু ইংৰাজী অভিধান' প্ৰকাশিত হয়। ১৮৬৯ত আমেৰিকাত থাকোঁতে ছেপ্টেম্বৰ মাহত তেওঁৰ প্ৰথমা পত্নীৰ মৃত্যু হয়। ব্ৰুছনে শ্ৰীমতী ডেনফোৰ্ডক বিয়া কৰে; কিন্তু তেৱেঁ ১৮৭৪ত বৰ্মাত মৃত্যুৰ মুখত পৰেগৈ। ব্ৰুছনৰ দ্বিতীয়া কন্যা মেৰিয়াও ইয়াৰ পিছতে হাইজাত ঢুকায়। এইদৰে ব্ৰুছনক সদায় মৰণে আগুৰি ধৰি থাকে। কিন্তু ১৮৭৩ ছনত যেতিয়া অসমৰ পঢ়াশালি-আদালতত অসমীয়া ভাষা পুনঃ-প্ৰচলিত হ'ল, ব্ৰুছনৰ জীৱনৰ ডাঙৰ এখন সংগ্ৰামত যেন তেওঁ জয়ী হ'ল। ১৮৭৯ত দুখন চাহবাৰিগাচাৰ বনুৱাসকলৰ মাজত ধৰ্ম-প্ৰচাৰ কৰিবলৈ নিৰ্মিত হৈ ডিব্ৰুগড়লৈ গৈ বাৰিগাচাৰ মেনেজাৰৰ হকা-বাধাত বিফলমনোবথ হৈ ঘূৰি আহে। তাৰ পিছতে তেওঁ শেষবাৰলৈ আমেৰিকালৈ প্ৰত্যৰ্তন কৰে। যাবৰ সময়ত তেওঁ হেনো কৈছিল, "যাবলৈ মোৰ সত যোৱা নাই। মোৰ হিয়া ইয়াতে থাকি যাব।" ১৮৮৩ৰ ১০ নৱেম্বৰত আমেৰিকাৰ মিচিগান ৰাজ্যত তেওঁৰ মৃত্যু ঘটে। অসমৰ এজন প্ৰকৃত আৰু কাৰ্যক্ষম বন্ধুৰ জীৱনৰ সন্মানতে সমাধি হয়। তেওঁ বহুতোখনি খ্ৰীষ্টিয়ান প্ৰাৰ্থনা-গীত ৰচনা কৰিছিল।

অবুনোদই-গোষ্ঠীৰ কাজ-কৰ্মৰ খতিয়ান লওঁতে বোধ হয় ব্ৰাউন্ আৰু ব্ৰুছনৰ পিছতে প্ৰথম অসমীয়া খ্ৰীষ্টিয়ান (বোধ হয় আত্মাবাম শৰ্মাৰ পিছত) নিধি লিৰাই ফাৰোৱেলক স্থান দিব লাগিব। লেখাৰ পৰিসৰৰ ফালৰপৰা অসমৰ খ্ৰীষ্টিয়ান সাহিত্যলৈ এওঁৰে দান-বৰঙণি সকলোতকৈ সৰহ। কিতাপ আকাৰত তেওঁৰ বেছি বহু অৱশ্যে ওলোৱা নাছিল। কিন্তু আধুনিক সহজ অসমীয়াত সম্পূৰ্ণ বাইবেল প্ৰকাশ কৰিবৰ ব্ৰাউনৰ যি অঁচনি আছিল, তাত ফাৰোৱেলৰ যোগদান বিশিষ্ট আছিল আৰু তেওঁৰ পিছতহে হোৱাইটিং আৰু গাৰ্নি ছাহাব লাগি ১৯০৫ ছনত সম্পূৰ্ণ পুস্তকখনি ওলাব পৰা কৰে। তেওঁৰ বিশেষ দান বুলি ধৰা হয় ওল্ড টেস্টামেণ্টৰ দুই *Books of Samuel* আৰু দুই *Books of Kings*-অৰ অনুবাদ। আমি এতিয়ালৈকে পাব পৰা হোৱা "অবুনোদই"ৰ সংখ্যাবোৰৰ ভিতৰত সৰ্বাতো-সৰহ পিঠিবোৰৰ লেখক হ'ল নিধি লিৰাই। ন. ল. আৰু ন. ল. ফ. নামেৰে লেখা তেওঁৰ প্ৰবন্ধৰ

তালিকা দেখিলেই এই কথাৰ উপলক্ষ হ'ব। তেওঁৰ লেখাও নানা বৰণৰ। ধৰ্মৰ কথা আৰু তীৰ্থ-যাত্ৰাৰ বিৱৰণ (অনুবাদ) তেওঁ পঢ়াৰ কৰি আমাক দিছে। ক'বাত Psalm আৰু তুতি-গীতো বচনা কৰিছে। বৰ্তমান গীৰ্জাত প্ৰচলিত গীতৰ বহুতখিনিয়েই তেওঁৰ সৃষ্টি। অসমৰ আৰু বাহিৰবো খ্ৰীষ্টিয়ানসকলৰ মাজত বা জীৱনত হোৱা কথাৰ সম্বন্ধে তেওঁ দিছে। বাইবেলৰপৰা খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মৰ ইতিহাস, পাৰ্চান আৰু ভাৰতবৰ্ষাসকলৰ জীৱন-কথা, হিন্দুস্থানৰ মুছলিম যুগৰ ইতিহাস আদিও তেওঁৰ লেখাই সামৰিছে। তেওঁৰ বাইবেলৰ বৰ্ণনাবোৰত এটা প্ৰসাদ-ভাব অনুভৱ কৰিব পাৰি। তেওঁৰ লেখাবিলাক ভাগ ভাগ কৰি পুথি আকাৰে উলিয়াব পৰা হ'লে খ্ৰীষ্টিয়ান পুৰাণৰ বহুত বহুতৰেই পাঠকৰ দৃষ্টিপথলৈ আহিলহেঁতেন। দেশৰ উপকাৰ-সাধনৰ হেঁপাহ এটিও তেওঁৰ মনত জাগি আছিল। 'তোমালোকৰ এজন অসমিয়াই কৈচো' বুলি তেওঁ তেওঁৰ ধৰ্মশিক্ষা পাঠকলৈ নিবেদন কৰিছিল। একমতে তেওঁ কেণ্ট কুলৰ আৰু আনমতে সূতকুলীয়া আছিল, আৰু সেই দেখিহে হেনো তেওঁৰ ধৰ্মান্তৰ-গ্ৰহণত হিন্দুসকল বিচালিত নহৈছিল—কায়স্থ-কুলীয়া বাতিবাম দাস খ্ৰীষ্টিয়ান হওঁতে সেই সমাজ যেনেকৈ চঞ্চল হৈ উঠিছিল। তেজপুৰ মহকুমাৰ 'গহপুৰ মোৰ জনম ঠাই' বুলি ১৮৫২ৰ ফেব্ৰুৱাৰীত সেই ঠাইত ভ্ৰমণ-প্ৰসংগত (ফেব্ৰুৱাৰী ১৮৫২) নিধি লিবায়ে উক্তি কৰিছে। কিন্তু তেওঁ সবুতে শ্ৰীমতী ব্ৰাউন আৰু শ্ৰীমতী কট্টাবৰ সদিয়া মিছন স্কুলত ছাত্ৰ-বৃন্দে ভৰ্তি হৈছিলগৈ। ব্ৰাউন আদিয়ে খামটি-বিদ্ৰোহৰ ফলত সদিয়া এবাৰ পিছতে নিধিৰ পিতৃ-বিয়োগ ঘটে আৰু তেওঁ মাকেৰে জয়পুৰলৈ গুচি আহে। কিন্তু জয়পুৰ পোৱাৰ দুমাহতে তেওঁৰ মাকে ঢুকাল। দহ-বছৰীয়া মাউৰা নিধিবামক শ্ৰীমতী কট্টাবে নিজৰ লগলৈ ল'লে। এই সময়তে ল'বাটিৰ খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ প্ৰতি এক বিশেষ ঘৃণা উপজিছিল; কিন্তু হঠাতে তেওঁৰ মনৰ এক পৰিৱৰ্তন ঘটিল আৰু ১৩ জুন ১৮৪১ত তেওঁ বৃঢ়ী দিহিং নৈত 'বুৰ পালে'। সেইদিনাখন ব্ৰাউনে baptismal sermon দিলেও তেওঁৰ গাত জৰ থকাত ব্ৰহ্মনেহে আচলতে বুৰ পোৱা দিয়ে। ২২ ফেব্ৰুৱাৰী ১৮৪৭ : ইতিমধ্যে ২৯ নবেম্বৰ ১৮৪৬ত নগাঁৱত বুৰ পোৱা আহোম ছোৱালী, অৰ্ফে'ন ইন্সটিটিউটৰ ছাত্ৰী আৰু প্ৰথম অসমীয়া মহিলা-খ্ৰীষ্টিয়ান আৰি থুকুফ নিধি লিবায়ে বিয়া কৰে। ২ এপ্ৰিল ১৮৫১ : থুকু মৰে। ৮ জুলাই ১৮৫৩ : ইতিমধ্যে ডাইবলি পাৰ্চীৰ ছাহাবে ৫ জানুৱাৰী ১৮৫২ত ধৰ্ম দিয়া ইলাইজা নাচিৰ্মান ওআৰ্ড'ৰ লগত আই. জে. স্টোভাৰ্ডে খ্ৰীষ্টিয়ান বিধিৰে নিধিৰ বিয়া সম্পন্ন কৰে; বাটলাৰ ছাহাব আছিল বিয়াৰ বোজপুৰ। কিন্তু দুখৰ বিষয় ১৮৫৩ৰ আগভাগতে ইলাইজাৰ মৃত্যু ঘটে। নিধি লিবাই ফাবোৱেল কিমান দিন আছিল, আমি নিশ্চিতকৈ নাজানিছিলো; কিন্তু কিবা এটি সূত্ৰে শিৱসাগৰ নগৰৰ খ্ৰীষ্টিয়ান কবৰখানাত নিধি লিবাইৰ কবৰ আছে বুলি জানিব পৰাত মোৰ পূৰ্ণাণ ছাত্ৰ অধ্যাপক যোগেন চোতিয়াৰ হতুৱাই অনুসন্ধান কৰাই সমাধি-ফলকখনৰ ফটোগ্ৰাফ লোওৱা হয়। এনে এজন বিশিষ্ট লোকৰ সমাধি নগৰৰ মাজ-মাজতে থকা বুলি নগৰৰ লোকসকলেও নাজানিছিল। চাৰিওফালে গছ-বন গাঁজ উঠাত মাৰ্বল শিলৰ সমাধি-ফলকখন শেলুৱৈয়ে ঢাকি ধৰিছিল। ঘাঁহি-মাজিহে তাৰ চিত্ৰ লোৱা সম্ভৱ হৈছিল। কবৰটি ওপৰৰ মগবটো বাদ দি বংপুৰৰ বংঘৰৰ আকৃতিৰ, ওখয় আঢ়ৈ ফুট, দীঘে ছাবে চাৰি ফুট, পুতলে আঢ়ৈ ফুটমান। ফলকখন সমাধিৰ দক্ষিণ মূৰে এক বৰ্গ ফুটমান জোখৰ ১২ সমাধি-লিপি অনুসৰি আঢ়ৈ কুৰি বছৰ বয়সত ১৮৭৩ ছনৰ ২৪ জানুৱাৰীত ফাবোৱেলৰ মৃত্যু ঘটে। খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ সৈৱক-বৃন্দে তেওঁৰ প্ৰশান্তিও গোৱা হৈছে।

নিধি লিবাইৰ শেষ সমাধিৰ ওপৰৰ বাণী :

NIDHI LEVI FARWELL
THE FIRST CONVERT IN ASSAM
DIED JAN. 28TH 1873, AGE 50.
FROM BOYHOOD HIS LIFE WAS
SPENT IN MISSION SERVICE.
AS WRITER, PREACHER, POET AND
TRANSLATOR HE SHEWED UN-
COMMON ABILITY AND GREAT
FIDELITY.
LET THE LORD BE MAGNIFIED.

১মৃত্যুৰে হ'তে পাওক লাগিলে অসমৰ মাটিত অসমীয়া বাঙালীকৰা উইলিয়াম ৱাৰ্ডৰ কবৰো একেখন কবৰখালিতে খ্ৰীষ্টিয়ানসকলেৰে একেলগে কবৰত শয়ন কৰিবলৈ আছে। সেইটি কবৰ নিধিৰটিকৈ অধিক দেখনিয়াৰ।

উল্লেখযোগ্য যে ফাবোৱেলে ধৰ্ম দিয়াৰ আজ্ঞা পাইছিল আৰু ১৯৫১ত Assistant Preacher, First Class নিযুক্ত হৈছিল। তেওঁৰ পুত্ৰ-সন্তান নাছিল, ছোৱালীহে আছিল; গতিকে তেওঁ দিখো পাৰৰ জয়পুৰ নামে ঠাইৰ সব্বাম গগৈ নামৰ এটি ল'ৰা নিজৰ নাম-বংশ দি তুলি লৈছিল। আমি সদাহতে পোৱা "অবনোদই"ৰ ১৮৬১ৰ বছৰলৈকে তেওঁ পত্ৰিকাখনৰ সক্রিয় লেখক। তদুপৰি ১৮৬৫ত মিছন প্ৰেছৰপৰা তেওঁৰ "ভাৰতীয় দৰ্শন আইন" ছপা হৈ ওলায় বুলি ডিম্বেশ্বৰ নেওগে লেখিছে। তেওঁৰ আন এখন পুথি "পদাৰ্থ বিদ্যাৰ সাৰ অৰ্থাৎ ঈশ্বৰে প্ৰজা বস্তুৰ কথাৰ শিক্ষক ছাত্ৰৰ কথোপকথন" (Natural Science in Familiar Dialogue)। ১৮৭৪ ছনত তাক ই. ডব্লিউ. ক্ৰাৰ্কে সম্পাদন কৰি প্ৰকাশ কৰিছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ আত্মজীৱনী বচনাখনৰপৰা যি দেখা যায়, জাদুৰাম বৰুৱাৰ আহিত ব্ৰাউনে প্ৰৱৰ্তন কৰা আৰু আন এজন ভাষাতত্ত্ব-বিশেষজ্ঞ ব্ৰহ্মনে তেওঁৰ ঐতিহাসিক অভিধানত গ্ৰহণ কৰা আৰু "জনচাবেক প্ৰাচীন ডাঙৰীয়ায়ো" সমৰ্থন কৰা সবলীকৃত বৰ্ণনাব্যাসৰ হকে ফাবোৱেলে হেমচন্দ্ৰ আদিৰ মতৰ বিৰুদ্ধে কঠোৰ যুদ্ধ কৰিছিল। তেওঁ গীত বচনা কৰাৰ উপৰিও নিজে নতুন বাদ্য একাডেমি বজাব পাৰিছিল আৰু তেওঁৰ মিছনৰি ভ্ৰমণৰ সময়ত যন্ত্ৰটি লগত লৈ গৈ বজাই বজাই মানুহক আকৰ্ষণ কৰিব পাৰিছিল। আধুনিক অসমীয়া গদ্য-প্ৰৱৰ্তনৰ তেওঁৰে এজন প্ৰধান হোতা, সেই কথা নক'লেও হ'ব। ককা নীলমাৰ্গ ফুকনে সোঁৱৰাই দিছে : "তেওঁ কবি আছিল; সুলেখক আৰু অনুবাদ কামত সুদক্ষ আছিল।"^১

"অবনোদই"ৰ দুটিয় চোআ, নম্বৰ ৪ত (এপ্ৰিল ১৮৪৭ খ্ৰিষ্ট অং সঁক) 'শ্ৰীজুত বাবু আনন্দবাম ফুকন কাৰিক ইংলণ্ডৰ বিবৰন' ছপা হয় আৰু ১১ বছৰ নম্বৰ ১২ত (ডিচেম্বৰ ১৮৫৬) 'ইংৰাজি আৰু অসমীয়া যি অভিধান অলপতে চপোৱা হব, তাৰে আহি' (A—Ablution) Anondoram Phukon-অৰ নাম দি উলিওৱা হয়। আমি পোৱাত আনন্দবাম চেকিয়াল ফুকনৰ (১৮২৯-১৮৫৯) এই দুটিয়েই "অবনোদই"লৈ প্ৰত্যক্ষ লেখা। ১৮৪৯-ত প্ৰকাশিত হৈ যোৱা তেওঁৰ "অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ" পুথিৰপৰা ব্ৰাউন, ডেনফোৰ্থ আদি সম্পাদকসকলে এটি-দুটিকৈ প্ৰবন্ধ "অবনোদই"ত উলিয়াইছিল। এইখিনি কাকতখনলৈ তেওঁৰ পৰোক্ষ দানহে হ'ল। 'বিভিচাৰ বিসয়ক' বচনা (৩. ৪, এপ্ৰিল ১৮৪৪) আৰু বাটলাৰৰ কিতাপৰপৰা দিয়া নগা, খামটি, মিচিমি, চিংফো, আবৰ, ডফলা আৰু অ'কাৰ বিবৰণ লেখা (৩. ৬ জুন ১৮৪৮—৪. ২ ফেব্ৰুৱাৰী ১৮৪৯) 'আ. জন আনন্দবাম হয় নে নহয়, ক'ব নোৱাৰিলো। সম্ভৱতঃ নহয়, কাৰণ হোৱা হ'লে গুণাভিৰামে এই বিশিষ্ট লেখাবোৰৰ উল্লেখ কৰিলেহেঁতেন। নতুনকৈ ১৮৪৬ত ওলোৱা "অবনোদয়ে" নিশ্চয় তবুগ আনন্দবামক অনুপ্ৰাণিত কৰিছিল। কলিকতাৰ আৰু এই কাকতখনৰ অনুপ্ৰেৰণাৰ ফল বোধ হয় 'ইংলণ্ডৰ বিবৰন'ৰ উচ্ছ্বাসিত কথাখিনি। ফুকনে ছৰকাৰী বিষয়া-বৃন্দে নগাঁৱত থাকিব লগীয়া হোৱাৰপৰা তাত থকা ব্ৰহ্মনৰ লগত তেওঁৰ বিশেষ সম্বন্ধ এটি গঢ় লৈ উঠে, আৰু তেতিয়াই তেওঁ প্ৰকৃতপক্ষে অবনোদই-গোষ্ঠীৰ ভিতৰত সোমাই পৰে। ব্ৰহ্মনৰ লগত মুছা-বিদা কৰিয়ে তেওঁ মিছন ছাহাবৰ ওচৰত দাখিল কৰা স্মাৰক-পত্ৰ লেখে আৰু *A Few Remarks on the Assamese Language and on Vernacular Education in Assam* নামৰ পুস্তিকা লিখি শিৱসাগৰৰ মিছন প্ৰেছৰপৰা ছপাই উলিয়ায়। অসমীয়া ভাষাৰ হকে বৰ্ণনাত সেই দেখি ব্ৰহ্মনৰ দৰে তেওঁ এজন প্ৰধান সেনাপতি। এই অৰ্থত ফুকন অবনোদই-গোষ্ঠীৰ এগৰাকী ঘাই মানুহ। অৱশ্যে তেওঁ যুঁজা বৰ্ণনৰ জয় ঘোষণা হৈছিল তেওঁৰ মৃত্যুৰ চৈধ্য বছৰৰ পিছতহে।

আনন্দবামৰ আধ্যাত্মিক উত্তৰাধিকাৰী গুণাভিৰাম বৰুৱা (১৮৩৭-১৮৯৪) নৱীন ষোল বছৰমান বয়সতে অবনোদই-গোষ্ঠীত ভুক্ত হৈছিল 'কলিকতা নগৰত থকা এজন অৰ্চমিয়া লোক' নামেৰে সম্পাদকলৈ ছখন পত্ৰ লেখি (মেই ১৮৫৩ৰ পৰা)। এই চিঠিবিলাকৰ বিষয়-বস্তু আনন্দবামৰ লেখাৰ অনুবাদ অৰ্থাৎ অনুকথন-স্বৰূপ : অসম দেশৰ লোকৰ বৰ্তমান অৱস্থাৰ কথা ভাবিলে শোক লাগে; তেওঁলোকে উন্নত ইংলেণ্ড আৰু ইংৰাজ জাতিৰ আত্মপ্ৰয়োগৰ আদৰ্শ ল'লে ভাল হয়; ল'ৰা-ছোৱালীক সমানে বিদ্যা-শিক্ষা

^১অসমীয়া ভাষাত বাপ্টিষ্ট মিশ্যনৰ দান' (মিস্যনৰ শতবাৰ্ষিকীত বক্তৃতা), "দৈনিক বাতৰি", ২৭ ফেব্ৰুৱাৰী ১৯৩৬।

দিয়া উচিত ; তেওঁলোকে নিজ ভাষা শিকা উচিত ; তেওঁলোকে বিদেশী বঙলা শিকিব লগীয়া হৈছে অথচ তাৰপৰা লাভ কৰিব পৰা নাই ; অসমীয়া ভাষা বঙলাতকৈও ওড়িয়াবহে বেছি ওচৰ ; মদ্যপান আদি বদভ্যাস ভাগ কৰিব লগীয়া ; জগদীশ্বৰে যেন দেশৰ কল্যাণ কৰে । 'ভাস্কৰ বিসইৰ কথা' (মাৰ্চ ১৮৫৬) লেখা জ.ব. আবু 'নানা দেসৰ সন্মাদ', 'কলিকতাৰ পৰা অহা পত্ৰ' আবু 'মহাকবি কালিদাসৰ জিৱন বৃত্তান্ত' লেখা গ. সম্ভৱতঃ গুণাভিবামেই । 'কলিকতা নগৰত থকা এজন অচমিয়া লোক'ৰ বিষয়ে বিস্তাৰ কৰি জি. ব. স্বাক্ষৰেবে দশম, একাদশ আবু দ্বাদশ ভাগৰ "অবুনোদই"ত লেখে 'Works on the marriage of Hindoo widows' (১০.৭), 'ভেঁটি খোৱাৰ নিসেধ কথা' (১০.৮), 'এজন কবি আবু এজন বিয়াকৰণ সাস্ত্ৰ জনা পাণ্ডিত্য কথা' (১০.৯), 'ইংৰাজ বিদ্যা জনাব ফল' (১০.১১) 'অচমিয়া ভাসা' (১০.১২), 'বিধৱা বিবাহ' (১১.১, ১১.৯, ১২.৬, ১২.১১, ১৩.৩), 'বন্ধুতাৰ কথা' (১১.৫), 'ইংলণ্ড আবু অচম দেস' (১১.৭), 'তিৰ্থ আবু পুৰাণৰ উত্পত্তিৰ কথা' (১১.৮, ১১.১২), 'পুৰুষে তিব্বোতাক জি বুপে সমাদৰ কৰিব লাগে' (১১.১০), 'দুৰ্জনি বিধৱা চোআলিৰ বিবাহ হোআৰ কথা' (১২.১), 'মাটি ভাসাৰ সন্ত' (১২.৩) । বিধৱা-বিবাহৰ বিষয়ে গুণাভিবামৰ চিন্তাৰ এটি বিস্তাৰ 'বাম নৱমী নাটক' এই জি. ব. নামতে ব্ৰহ্মোদশ বছৰ "অবুনোদই"ত ওলাবলৈ ধৰে । ব্ৰহ্মনৰ নেতৃত্বত নগাঁও ছহবপৰা অসমীয়া ভাষাৰ পুনঃপ্রচলনৰ অৰ্থে দিয়া স্মাৰক-পত্ৰতো গুণাভিবামৰ দস্তখত দেখা পোৱা যায় । মুঠতে, ডেকা গুণাভিবাম অবুনোদই-গোষ্ঠীৰ কাৰ্য আৰু কাৰ্য্যৰ অংশীদাৰ হৈ পৰিছিল ।

ডিচেম্বৰ ১৮৫০ সংখ্যাত সন্নিৱিষ্ট 'চুটিয়া বজাৰ বংসৱালি'ৰ শীৰ্ষত লেখা হৈছিল ANCIENT CHRONICLES OF THE CHUTIAS. Furnished by W. Robinson, Esq., Inspector of Government Schools in Assam. এই উইলিয়াম ৰিভিন্সন কিন্তু অবুনোদই-গোষ্ঠীৰ নীতি আৰু কাৰ্যৰ বিবন্ধ লোক । তেওঁক লাগে অসমত বঙলা ভাষাৰ প্রচলন, কাৰণ অসমীয়া ভাষাটো তেওঁৰ মতে বঙলাৰে এটা আৰ্জ্জা বৃপ মাথোন । এই ৰিভিন্সনো অসমত অলপ দিনলৈ হ'লেও ধৰ্মপ্ৰচাৰৰ কাৰ্য কৰা বেপ্টিস্ট মিছনেৰি আছিল ; অৱশ্যে তেওঁ ইংৰাজ আৰু তেওঁ শ্ৰীৰামপুৰীয়া পাদুৰিহে আছিল । তেওঁ ১৮০৬তে দ্বিতীয় এজন ইংৰাজেৰে Criterion নামে জাহাজত কলিকতা পায়হি । আহি পোৱা মাত্ৰকতে কোম্পানিৰপৰা দুইকে আদেশ দিয়া হয় যেন কোম্পানিৰ আদেশ বিনে তেওঁলোকে কলিকতা নেবে । তেওঁলোকৰ বিবন্ধে মোকৰ্দমাও বৃদ্ধ কৰা হয় । সেই সময়ত শ্ৰীৰামপুৰীয়া মিছনেৰি-সকলৰ প্ৰতিয়ে ইংৰাজ কোম্পানিৰ বিবৃপ মনোভাৱ আৰু কাৰ্য । ১৮১২-ত ৰিভিন্সনক কলিকতা এৰি যাবলৈ আদেশ দিয়া হয় । তেওঁ যৱদ্বীপলৈ বুলি যাত্ৰা কৰি জাহাজত উঠে কিন্তু বাটবেপৰা পুনৰ কলিকতালৈ ঘূৰে । ডক্টৰ কেৰিয়ে এই সময়ত অসমত খ্ৰীষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰৰ সুযোগ বিচাৰি আছিল । ১৮০০-তে সেই ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰা প্ৰথম বঙালী খ্ৰীষ্টিয়ান কৃষ্ণচন্দ্ৰ পালক ১৮১৩-ত খাছিয়া পৰ্বতৰ চেৰাপুঞ্জিত প্ৰচাৰৰ কামত নিয়োগ কৰা হয় । তেওঁ খাছিসকলৰ মাজত কাম ভালেই আৰম্ভ কৰিছিল । বামচন্দ্ৰ নাথ নামে এজন স্থানীয় লোককো তেওঁৰ সহায়কৰূপে দিয়া হৈছিল । ১৮২৯ ছনত অসম উপত্যকাৰ মুখ্য আয়ুক্ত স্কটে ধৰ্মপ্ৰচাৰৰ নতুন উদগনি দিয়ে : সেই বছৰৰ জুলাইত জেমছ ৰে বোলা এজন গুৱাহাটীত স্থাপিত হ'ল । ৩০ ছেপ্টেম্বৰ ১৮৩২ত কলিকতাত বুৰ পোৱা উইলিয়াম ৰিভিন্সনক ১৮৩৬ত (?) দ্বিতীয় মিছনেৰি হিছাপে পঠিওৱা হয় । কিন্তু সোনকালেই এই প্ৰথম মিছনৰ কাম উৰলি গ'ল । বেই ছবকাৰী স্কুলত চাকৰি ল'লে । ৰিভিন্সনে ভোটানত কাম কৰোঁগৈ বুলি অসম এৰিলে । কিন্তু চট্ফটীয়া স্বভাৱৰ তেওঁ পুনৰ গুৱাহাটীলৈ ঘূৰি আহি গোহাটি ছেমিনাৰি নামৰ ছবকাৰী ইংৰাজী স্কুলত যোগ দিয়ে । সময়ত তেওঁ তাৰ প্ৰধান শিক্ষক আৰু পিছত ছবকাৰী পঢ়াশালিৰ পৰিদৰ্শক নিযুক্ত হয় আৰু ১৮৬৩ ছনলৈকে এই পদত থাকে । তেওঁ কলিকতাত বঙলা ভাষা আয়ত্ত কৰিছিল আৰু তাৰ মোহত থাকি অসমলৈ আহিও অসমীয়া ভাষাটোকো বঙলাৰ এটা বৃপ বুলি গণ্য কৰি আছিল । সেই ভ্ৰম তেওঁৰ কেতিয়াও নাভাগিল । ১৮৩৯ত তেওঁ ছেমিনাৰিত থকা সময়তে *Grammar of the Assamese Language* শ্ৰীৰামপুৰ প্ৰেছৰপৰা ছপোৱাই উলিয়াইছিল । ১৮৪৯ত কলিকতাৰ (Vol. XVIII, March 1849, pp. 183-237, Pt. II, 310-349) *Journal*

of the Asiatic Society of Bengal-অত তেওঁৰ 'Notes on the languages spoken by the various tribes inhabiting the valley of Asam and its mountain confines (Grammar and vocabulary of Asamese, etc., also Asamese compared with Bengali) বুলি এটা দীঘলীয়া প্ৰবন্ধ ওলাইছিল । তাতো অসমীয়া ভাষা সমস্ত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰে কথ্য ভাষা আৰু দাঁতিকাষৰীয়া পৰ্বতীয়াসকলৰ লগতো আদান-প্ৰদানৰ মাধ্যম বুলি কৈও সি only corrupt dialect of Bengali—এনে ভাবে প্ৰকাশ কৰিছে । ১৮৫০ত তেওঁ "অবুনোদই"লৈ 'চুটিয়া বজাৰ বংসৱালি' পঠিয়ায় । ১৮৫৪ত প্ৰকাশিত মফাট মিছনৰ ৰিপোৰ্টত অসমৰ স্কুল আদালতত অসমীয়া চলাব লাগে বোলা পৰামৰ্শকো এই ৰিভিন্সনেই কলিকতাত লাগি-মেলি নিবস্ত কৰে । মুঠতে, ৰিভিন্সন হ'ল পোহৰ "অবুনোদই"ৰ আন্ধাৰ ফাল । তেওঁৰ একেখনি ভাল গ্ৰন্থ *An Account of Assam*.

"অবুনোদই"ৰ নীতিৰ লগত একমত হ'ব নোৱৰা কিন্তু আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ এজন প্ৰধান দ্ৰষ্টা আৰু দ্ৰষ্টা হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই (১৮৩৫-১৮৯৬) পোনতে অবুনোদই-গোষ্ঠীৰ চক্ৰত সোমাব খোজা নাছিল, লাহে লাহেহে তাৰ পৰিধিৰ ভিতৰ সোমাইছিল । 'আৰ্চিৰ গচ' (জুন ১৮৫৭) লেখা H. Chunder, 'অনেক বিয়া কৰা অজুগুত' (এপ্ৰিল ১৮৫৬) আৰু 'দেশহিতৈষী শ্ৰীযুত অবুনোদয় সম্পাদক চাহাবলৈ চিঠি' (অক্টোবৰ ১৮৬১) লেখা শ্ৰীসোনাৰ চাঁদ আৰু 'স্ত্ৰী শিক্ষা' (মেই ১৮৬১) লেখা হ.চ. আমাৰ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই নিশ্চয় । এইবিলাক তেওঁৰ শ্ৰেষ্ঠ লেখা নহ'লেও তেওঁৰ বৈশিষ্ট্যবোৰৰ আগজাননী সিহঁতে দিয়ে । তেওঁ গুৰিবেপৰা "অবুনোদই"ৰ জাদুৰাম-ব্ৰাউনীয়া বৰ্ণবিন্যাসৰীতিৰ ঘোৰ বিৰোধী আছিল আৰু তাকে লৈ ব্ৰাউনে অসম আৰু "অবুনোদই" এৰি যোৱাৰ পিছত ব্ৰাউন-পন্থীসকলৰ লগত যুঁজ কৰিছিল । বিশেষকৈ, সেই প্ৰসংগত তেওঁ অগ্নিশৰ্মা হৈ উঠিছিল "অবুনোদই"ৰ প্ৰধান লেখক ফাৰোৱেলৰ প্ৰতি । সেই প্ৰসংগৰ কথা লেখোঁতে ফাৰোৱেলৰ কথাত 'সি', 'তাৰ' সৰ্বনাম লগাইহে অশোভন অৱজ্ঞা সূচাইছে । অসমীয়া ভাষাত তেওঁ তিনি হেজাৰ-বছৰীয়া সংস্কৃত বৰ্ণবিন্যাসৰ পক্ষপাতী । 'পৰিশেষত তেওঁৰ যত্ন সফল হ'ল' । ব্ৰহ্মনৰ ভাষাত Dr Carey's ridge-pole অসমলৈকে বাঢ়ি আহিল । এই প্ৰসংগতে এজন লেখকে লেখিছে বোলে, 'অবুনোদই'ত 'ৰ'ৰ সলনি 'অ' ছপা হৈছিল । অৱশ্যে, 'ৰ'টো সীহত কটাই অনাৰ পিছত 'ৰ' ব্যৱহাৰ কৰিব লগীয়া ঠাইত 'অ'ৰ ব্যৱহাৰ নোহোৱা হ'ল । সৰ্বসাধাৰণে যি শব্দ যিভাৱে উচ্চাৰণ কৰে বা কৰিবলৈ ভাল পায় আৰু যি দৰে কৰিলে সকলোৱে বুজে, শব্দৰ বৰ্ণবিন্যাসো ঠিক সেই মতেই ৰাখিব লাগে—এইটোৱেই আছিল পাদুৰীসকলৰ বা 'অবুনোদই' চলাওঁতাসকলৰ নীতি । তেওঁবিলাকে পোনেই 'ৰ' আখৰটো চলাব খোজা নাছিল । কিন্তু অসমীয়া ভাষাৰ ওজা হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ পৰামৰ্শমতে সেই আখৰটো আমেৰিকাৰপৰা পোনে পোনেই সীহত চলাই অনাইছিল" (ফুল-চন্দ্ৰ, ১৯৬৯, ২৯ পিঠি) । বুৰঞ্জীবিদ লেখকৰ (বেণুধৰ শৰ্মা) এই আখ্যানৰ অনুবৃপ ডিম্বেশ্বৰ নেওগ আদি আনসকলেও এনে উক্তি কৰা দেখা যায় । অৱশ্যে এওঁলোকৰ এনে ভ্ৰান্ত কথাৰ আলম হ'ল হেমচন্দ্ৰৰ উক্তি : "পৰিশেষত মোৰ যত্ন সফল হ'ল হয়, তথাপি 'ৰ' আখৰটোৰ ব্যৱহাৰ চলোৱা অসম্ভৱ যেন বোধ হ'ল । তাৰ কথাত নিধিয়ে জনচাৰেক প্ৰাচীন ডাঙৰীয়াৰো মত লৈছিল । সেই বিষয়ত ঘাই আপত্তি আছিল এইটো যে, সেই আখৰ আমেৰিকাৰপৰা চলাই আনিব লাগিব ; কিন্তু মিছন সভা অধিক ব্যয় কৰিবলৈ মান্তি নহয় । মই গুৱাহাটীলৈ অহাৰ পিছত পাদুৰী ডক্টৰ কম্পট চাহাবৰ সহায়তাৰ দ্বাৰা এই বিষয়ৰ সকলো আপত্তিৰ খণ্ডন হ'ল । আৰু 'ৰ'ৰ ব্যৱহাৰ চলিল ।" 'ৰ'ৰ এই কাহিনী সত্যনে ? "অবুনোদই সন্মাদ পত্ৰ"ৰ 'প্ৰথম চোআ, ১ নম্বৰ'ৰ পৰিহালা পাতৰ শীৰ্ষত 'সিৱসাগৰ' আৰু সেই পিঠিৰ প্ৰথম স্তম্ভতে 'দেৱতা' আৰু 'সেৱা' শব্দ দুটা বিবাজমান 'ৰ' আখৰটো লৈ । সেয়া হ'ল 'জানোআৰি ১৮৪৬ খ্ৰিষ্ট অঃ সঁক'ৰ কথা । গতিকে পোনৰপৰাই "অবুনোদয়ে" দেখোন 'ৰ' ব্যৱহাৰ কৰিছিল ! তেতিয়া হেমচন্দ্ৰ দহ-এঘাৰ-বছৰীয়া ল'ৰা ; 'অসমীয়া ভাষাৰ ওজা' হৈ তেওঁ তেতিয়াও উঠিব নো । অতএব দেখা যায়, তেওঁৰ পৰামৰ্শমতেহে "অবুনোদয়ে" 'ৰ' হৰফটো সীহত চলাই অনা কথাটো সত্য হ'বই নোৱাৰে । 'ৰ'ৰ লগত ব্ৰাউন আদিৰ বিৰোধো নাছিল, কাৰণ সেই বৰ্ণৰ ধ্বনি অসমীয়া ভাষাৰ এক

বিশেষত্বই। কিন্তু হেমচন্দ্র ববুৱাৰ নিৰ্ব্বিপিত পথে গৈ আমি য'ত 'ৱ' উচ্চাৰণ নোহোৱা ঠাইতো 'ৱ' লেখোঁ, ব্ৰাউন, ব্লান্ছন আদিয়ে তেনে নকৰিছিল। শিৱসাগৰৰ আমেৰিকান বোপ্টস্ট মিছন প্ৰেছৰপৰাই ১৮৬০ত (১৭৮১ শক) হেমচন্দ্রৰ যুগান্তৰকাৰী ১৭০-পিঠীয়া "অসমীয়া ব্যাকৰণ" ছপা হৈ ওলায়। সেয়া আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ এক নতুন যুগৰ পুনৰাবলম্বন, কাৰণ তাৰ শূভাৰম্ভ নতুন "অবুনোদই"ৰ ধলফাট মেলোঁতেই হৈছিল।

এতিয়া "অবুনোদই"ৰ অন্যান্য লেখক আৰু সম্পাদক, মুদ্ৰক, নক্চা লিখা খনিকৰ অৰ্থাৎ ব্লক-এনগ্ৰেভাৰ, পত্ৰ-লেখক আদিৰ তালিকা এটি লৈ সিসকলৰ কাৰ কি চিনাকি পোৱা যায় চোৱা যাওক। সবৰ্থাৰ্থনি নামকে অতি চমুকৈ আৰু কেতিয়াবা বিকৃত কৰি লিখা হৈছিল। এনেকৈ চমুকৈ লেখকৰ নাম দিয়া নিয়ম 'আসাম বান্ধৱ' কাকততো চলিছিল। সেই বাবে অনেক সময়ত মূল নামবোৰ পোৱাত অসুবিধা ওপজে। নক্চা লিখা খনিকৰসকলৰ নাম ১৮৪৬-৫০ বছৰবোৰৰ একেলগে বন্ধা পুথিৰ ইংৰাজী Index-অৰ লগতহে পোৱা গৈছে। সিসকলৰ ভিতৰত ইয়ঙ্গৰ ছবি জুলাই ১৮৪৮ সংখ্যাত আৰু জৰ্জ বৰ্কচিৰ 'শ্ৰীবৰ্চি' স্বাক্ষৰ জুন ১৮৪৯ সংখ্যাৰ ঘোঁৰাৰ ছবিৰ তলত দেখা পোৱা যায়। দয়াবাম চেটিয়াই শিৱসাগৰৰ মিছন ছপাশাল দোঁখি পয়াৰ কৰি তাৰ বৰ্ণনা লিখিছিল (ফেব্ৰুৱাৰী ১৮৫০)। নক্চা কটা খনিকৰৰ কথাও তেওঁ কৈছে : "অবুনোদই মध्ये নক্চা জত আছে, / দিনে দিনে চাৰিজনে তাহাক কাটিচে। / পাঁচ চই দিনে তাক তৈয়াৰ কৰই, / দুই এক বাৰ বিনে আৰু নি দিয়ই।" এনে আঠজন নক্চা-কটায়াৰ নাম পোৱা গৈছে। তাৰে দুজন ছাহাব—নাথান ব্ৰাউন আৰু চেপিঙ্গ ছাহাব। বহু-সংখ্যক ব্লক কটা ইয়ঙ্গ হ'ল খামটি ডেকা। জৰ্জ বৰ্কচি ক'ব, ক'ব পৰা নহ'ল। এইসকল স্থানীয় লোক : কানুবাম, তনুবাম, তুলেচৰ, মহিবাম।

অ. ?

অ.চ.ক. ?

অচমিয়া ল'ৰাৰ মিত্ৰ—আনন্দবাম ফুকন চাওক।

অবুনোদই পাঠক এজন ?

অ.ল.ম.—আনন্দবাম ফুকন চাওক।

অ.হ.দ. ?

আ.—আনন্দবাম ফুকন চাওক।

আ.ই.দ. ?

আনন্দবাম ফুকন—ওপৰত চাওক।

ইজা বি পাটন (১২.১২)—এখন গ্ৰাথোন ধৰ্মৰ বিষয়ে চিঠি লেখা (১২.১২) 'আমেৰিকা দেশৰ এজন পাদুৰি চাহাবৰ এটি ৬ বৰ্চিয়া জিয়েক।'

ইয়ঙ্গ—"অবুনোদই"ৰ নক্চা কটা খনিকৰ। এওঁৰ এটি দুৰ্মূল্য চিত্ৰ জুলাই ১৮৪৮ সংখ্যাত ছপা হৈছে। এওঁ খামটি ডেকা। কাকতৰ বহুতোখনি ছবিৰ ব্লক এওঁৰ কটা।

ই.হু.ব.—ইলাইজা হুইট্ৰি ব্ৰাউন। এওঁ ব্ৰাউনৰ (ওপৰত চাওক) পত্নী আৰু তেওঁৰ লগতে সদিয়ালৈ আহে। তাত আৰু জয়পুৰত থকাত আৰু শিৱসাগৰত থাকোঁতেও এওঁ শ্ৰীমতী কট্টাৰেবে ল'ৰা-ছোৱালীৰ বাবে অসমীয়া পঢ়াশালি কেইবাখনকৈও খুলিছিল। এওঁ অসমীয়া গণনৰ পুথি আৰু সাধুকথাৰ পুথিও লিখিছিল। এওঁ লেখা বাৰ্কাৰ চাহাবৰ মৃত্যুৰ বৰ্ণনা, বাখৰগঞ্জৰ বামগতিৰ কথাৰ ভাষা নিমজ্জ আৰু প্ৰাণত লাগি যোৱা বিধৰ।

উৎ ? কলিকতাৰ "উপদেশক" নামৰ বঙলা মাহেকীয়া আলোচনী ?

উৎসৱানন্দ গোস্বামী, শ্ৰী (১৬.৬)—এওঁ পঢ়াশালি-পৰিদৰ্শক আছিল।

এই সংসাৰৰ এজন লোক ?

এজন অচমিয়া লোক, কলিকতা নগৰত থকা—গুণাভবাম ববুৱা চাওক।

এজন মিত্ৰ (১২.১২) ?

এজন স্কুলৰ ছাত্ৰ (১২.১২, ১৬.৮) ?

ও.—উইলিয়াম ৱাৰ্ড (চাওক) ?

ও.ও.—উইলিয়াম ৱাৰ্ড (চাওক) ?

ওপৰ অচমত থকা এজন অচমিয়া লোক ?

ক. (২.৬, ১২.৮)—১০ জুলাই ১৮৪৫ত বুৰ পাই প্ৰায় দুকুৰি বছৰ ধৰ্মপ্ৰচাৰকৰ কাম কৰা আৰু বিখ্যাত গধুলা বুফাছ ব্ৰাউনৰ পিতৃ কলিবৰ (মোৰা) ? (পিছত কলিবৰ চাফৰ্ড ?)

ক. ভ. ?

কট্টাৰ, ওলিভাৰ টি.—"অবুনোদই"ৰ মুদ্ৰক। এওঁ শ্ৰীমতী কট্টাৰেবে মোলমেইনৰপৰা নাথান ব্ৰাউনৰ (চাওক) লগত এক ছপাশাল লৈ আৰু মিছনৰ ভৱিষ্যত ছপা আৰু প্ৰকাশন বিভাগৰ অধ্যক্ষ-ৰূপে সদিয়ালৈ আহে। "অবুনোদই"ৰ আৰম্ভৰেপৰা মুদ্ৰক আৰু প্ৰকাশক-ৰূপে এওঁৰ নাম সংবাদপত্ৰ আৰু গিয়ানভণ্ডাৰ তাঙৰণে বহন কৰিছিল। ১৮৫২ৰ সপ্তম বৰ্ষৰ অক্টোবৰ (আগষ্ট) সংখ্যালৈকে তেওঁ সেইৰূপে থকাৰ পিছত কাম এৰে। ১৮৪১ৰ ৮ ডিচেম্বৰত এওঁ শিৱসাগৰ পাই দিখোঁৰ পাবত কেণ্টনমেন্টৰ ওচৰত প্ৰেছ পাতিছিল। সেই স্মৃতিৰ অৱশিষ্ট খ্ৰীষ্টিয়ান মৰিণালিখন মাত্ৰ আছে।

কট্টাৰ, শ্ৰীমতী হেৰিয়েট বি. এল.—ওলিভাৰ টি. কট্টাৰৰ (চাওক) মেম। এওঁ স্বামী আৰু ব্ৰাউনসকলৰ লগত সদিয়ালৈ আহি তাত, জয়পুৰত আৰু শিৱসাগৰত বহুতোবোৰ অসমীয়া মাধ্যমৰ পঢ়াশালি খোলে। শিৱসাগৰতে তেওঁলোকৰ চৈধ্যখন স্কুল হৈছিল। ১৮৪০ত জয়পুৰৰ আমেৰিকান বোপ্টস্ট মিছন প্ৰেছৰপৰা এওঁৰ ২৫২-পিঠীয়া *Vocabulary and Phrases, in English and Assamese* (শব্দাৱলী আৰু খণ্ডবাক্য) ছপা হৈ ওলায়। ১৮৭৭ত এডোৱাৰ্ড ডাৰ্ৱিউ. ক্লাৰ্কৰ সম্পাদিত ৰূপত শ্ৰীমতী কট্টাৰৰ ১৮-পিঠীয়া *Phrases in English and Assamese* শিৱসাগৰৰ মিছন প্ৰেছৰপৰা প্ৰকাশিত হয়।

কনকচন্দ্র সৰ্মা, শ্ৰী (১২.৪) ?

কম্বুকণ্ঠ শৰ্মা, শ্ৰী (১২.৯) ?

ক.ব. চ.—? কান্দুৰা বলিন স্মিথ ?

ক. স. ?

কা.—? কান্দুৰা বলিন স্মিথ ? কৈৱৰ্ত-কুলীয়া কান্দুৰাই ১৮৪৭ ফেব্ৰুৱাৰীত নগাঁও অফেৰ্ন ইন্সটিটিউটত প্ৰবেশ কৰে, ১০ জুন ১৮৪৯ত বুৰ পায়, আৰু পিছত বহুত বছৰ মিছনেৰি-ৰূপে গুৱাহাটী মিছন চলায়। এওঁ তুতি-গীতো ৰচে।

কাতিবাম গোঁহাই, শ্ৰী ?

কানুবাম—"অবুনোদই"ৰ নক্চা-কটায়া খনিকৰ।

কিনাবাম সদিয়া = বোধ হয়, ১০.১ৰ শ্ৰী কিনাবাম দত্ত, সত্ৰ কমলা বাৰি।

কু.=৬ জুলাই ১৮৫১ত শিৱসাগৰত বুৰ পোআ কুস্তি কেৰলাইন চাইমন ? "অবুনোদই"ৰ আন এগৰাকী স্থানীয় লেখিকা সুভাদ্ৰি (চাওক)। কুস্তিয়ে ২৫ ডিচেম্বৰ ১৮৫১ত পূৰ্বতে ২০ ডিচেম্বৰ ১৮৪৫ তাৰিখে বুৰ পোৱা আৰু কাতিবাম দাস পেকৰ সম্পৰ্কীয় বামাচিঙ্গক বিয়া কৰে।

কেৰি—বাইবেলৰ কেইশাবীমানৰ অনুবাদ দিয়া (১১.৮) এইজন কোন ? ডক্টৰ উইলিয়াম কেৰিনেকি ?

ক্ৰিষ্ণকান্ত অধিকাৰ গোঁসাই, কমলা বাৰি সত্ৰ (১০.৪)।

ক্লাৰ্ক, এডোৱাৰ্ড ডাৰ্ৱিউ.—ক্লাৰ্ক আৰু শ্ৰীমতী ক্লাৰ্কে ১৮৬৯ত শিৱসাগৰত থকা পাদুৰি উইলিয়াম ৱাৰ্ড আৰু শ্ৰীমতী ৱাৰ্ডৰ ঠাই লয়হি আৰু তেতিয়াৰপৰাই সম্ভৱতঃ ১৮৭৬ত তেওঁলোকৰ-

পৰা এ. কে. গানিয়ে কাম চৰ্মাজি লোৱালৈকে শিৱসাগৰ কেন্দ্ৰৰ অধিকাৰ-ৰূপে থাকে। ১৮৭১ত ক্লাৰ্কে চাহ-বাগিচাৰ বনুৱাৰ মাজত ধৰ্মপ্ৰচাৰ আৰম্ভ কৰে আৰু গাৰ্বোসকলৰ মাজত কামত কৃতকাৰ্যতা লাভ কৰি আও নগাসকলৰ ফালে মনোযোগ দিয়ে। এপ্ৰিল ১৮৭২ : ক্লাৰ্ক-দম্পতি নগা পৰ্বতলৈ যায়। ২ মাৰ্চ ১৮৭৬ : শ্ৰীমতী ক্লাৰ্ক আমেৰিকাত থকাত ক্লাৰ্কে হাইমং নামে নগা-চাঙত ঘৰ লয়গৈ ; পিছৰ বছৰ শ্ৰীমতী তেওঁৰ লগ লাগেগৈ। এই দম্পতিয়ে আও ভাষাত পুথি লেখি উলিয়াইছিল। ১৮৭৩, ১৮৭৪, ১৮৭৫ৰ কোনো সময়ত সম্ভৱতঃ ক্লাৰ্ক "অবুগোদয়"ৰ সম্পাদক হৈছিল। ১৮৭৭ত এওঁ সম্পাদনা কৰি শ্ৰীমতী কট্টাৰ (চাওক) ৯৮-পিঠীয়া *Phrases in English and Assamese* শিৱসাগৰ মিছন প্ৰেছৰপৰা প্ৰকাশ কৰে।

খে.—পাওকৰাৰ বিষয়ে কেইশাবীমান (মাৰ্চ ১৮৫২) লেখা এই খে. সম্ভৱতঃ যোৰহাটৰ মিছনেৰি পঢ়াশালিত কাম কৰা খেটকেশ্বৰ পণ্ডিত। এওঁ "অবুনোদই"ৰ বাৰ্তাবিযোগনিয়াবো (ডিচেম্বৰ ১৮৫০)।

গ.—গুণাভিবাম ববুৱা চাওক।

গানি, এ. কে.—২৯ মেই ১৮৪৫ত আমেৰিকা মিল দেশত কামাবলৈওত জনমি, ১৮৭১ত গ্ৰেজুৱেট আৰু ১৮৭৪ত পাদুৰি হৈ সেই বছৰেই ডিচেম্বৰত দেশ এৰি এ. কে. গানিয়ে মাৰ্চ ১৮৭৬ত শিৱসাগৰৰ মিছন প্ৰেছৰ ভাৰ লয়হি। ১৮৭৮ ছনৰ এক বিপোৰ্টমতে কিছু দিনৰপৰা তেওঁ "অবুগোদয়"ৰ সম্পাদক হৈ আছিল। ১৮৭৯ৰ আন এটা বিপোৰ্টত গানিয়ে "অবুগোদয়"-সম্পাদনৰ জঞ্জালৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। সম্ভৱতঃ তেওঁ ১৮৭৬-৭৯ৰ ভিতৰত সম্পাদক আছিল। তেওঁৰ এখনি পুথি "কামিনীকান্ত" অসম সাহিত্য সভাৰপৰা উষ্টৰ প্ৰফুল্লদত্ত গোস্বামীৰ সম্পাদিত হৈ পুনঃপ্ৰকাশিত (১৯৬০), আন "এলোকেশী বৈশ্যৰ বিষয়" (১৮৭৭), ইত্যাদি, আৰু বাইবেলৰ বৃথ, বিচাৰকৰ্তা, যিহুচুৱা আদি খণ্ডৰ ভাঙনি (১৮৮০)। ১৮৮৩-১৮৮৫, এই কালছোৱা অসমৰপৰা অৰ্হাৰ্থৰ থাকি এওঁ ১৯০৭ পৰ্যন্ত শিৱসাগৰত বাস কৰিছিল আৰু নতুন এখন আলোচনীও উলিয়াইছিল। ইতিমধ্যে ব্ৰাউন, ফাবোৱেল, হোৱাইটিঙে আৰু ৱাৰ্ডে বহুতখিনি আগ বঢ়াই থোৱা বাইবেলৰ সম্পূৰ্ণ ভাঙনিৰ কাম এওঁ পূৰ কৰে, আৰু সেইখন ১৯০৩ত প্ৰকাশিত হয়।

গোবিন্দবাম ভূঞা, শ্ৰী (১২.১০ 'নগাঁও জিলাৰ বৰ্ণন')। এওঁ কলিয়াবৰপৰা আহি নগাঁও ছহৰত বসতি কৰা জনাৰ্দন ভূঞা মহাফেজৰ পুত্ৰ।

ঘ.—ঘি. চাওক।

ঘ. ল. প.—ঘি. চাওক।

ঘি. = ঘ. = ঘ. ল. প = G.L.P. = ঘিনাই লাইনচ পেক। নগাঁৱৰ মিছন পঢ়াশালিৰ ছাত্ৰ-ৰূপে ঘিনায়ে খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰে আৰু নগাঁৱতে ৪ জানুৱাৰী ১৮৫২ত ডাইৰালি ছাহাবৰপৰা বুৰ পোৱা ভুটকাৰি চূচন কোলাবিবে ব্ৰহ্মন ছাহাবে ঘিনাইৰ বিয়া সম্পন্ন কৰে।

চ. (১০.৪) ?

চ. অ. ক.—? ব্ৰহ্মন ছাহাবে নগাঁৱত ২৯ নবেম্বৰ ১৮৪৬ত বুৰ দিয়া আলিম চামুএল কালডোএল ? চিকা দাস—শ্ৰীচিকা দাস শিৱসাগৰতে বাস/আঠোহো কৰিয়া মই।' পিছৰ 'অবুনোদই'ত 'ইস্কুল পণ্ডিত' উপাধি সংযোজিত হৈছে।

চি. দ. (১০. ৪, ১০. ১০, ১০. ১২) = চিকা দাস ইস্কুল পণ্ডিত ?

চি. দ. প.—(১১.২, ১২.৯)—চিকা দাস (ইস্কুল) পণ্ডিত ?

জ. ট. ? জেমচ ট্ৰিপ ? জ. ত. চাওক।

জ. ত.—সম্ভৱতঃ জেমচ শিৱসাগৰ ট্ৰিপ। শিৱসাগৰ নগাঁও মিছন স্কুলৰ ছাত্ৰ আছিল। ব্ৰহ্মনে ২৯ নবেম্বৰ ১৮৪৬ত নগাঁৱত এওঁক বুৰ দিলে। ২৪ নবেম্বৰ ১৮৫১ : ডেনফোৰ্থে পণ্ডিত

নামে কন্যাৰে জেমচ ট্ৰিপৰ বিয়াহ সম্পন্ন কৰে। ১৮৫১তে নতুনকৈ গঠিত বেপ্টিষ্ট এছোচিয়েছনৰ দ্বাৰা Native Assistant নিযুক্ত হয়। এওঁ ধনিবামেৰে (ধ. ল. হ. চাওক) আমেৰিকা ভ্ৰমণ কৰিছিলগৈ ব্ৰহ্মনৰ লগত। দুয়োজনে তাতে হেমিলটন কলেজত পঢ়িছিল। ঘৰলৈ ঘূৰি আহি ট্ৰিপে মিছনৰ কাম সবহ দিন কৰিবলৈ নাপালে। ১৮ নবেম্বৰ ১৮৫৩ত ট্ৰিপৰ মৃত্যু হয়।

জ. ব (১১. ৩)—গুণাভিবাম ববুৱা চাওক।

জৰ্জ বকচি—"অবুনোদই"ৰ নক্চা লিখা খনিকৰ। এওঁক ১২ জুলাই ১৮৪৬ত ব্ৰাউনে বুৰ দিয়ে। এওঁৰ পূৰ্ব নাম হয়গৈ বক্ৰ্চি জৰ্জ কমিঙ্গ।

জাতিবাম গোঁহাই, (১১. ১১)—"লিখক শ্ৰীজাতিবাম গোঁহাই [দাস]। অচম দেশৰ মহা মিথ শ্ৰীজুত পাদুৰি। আৰু ব্লেণ্ড চাহাবৰ সৈতে। পুলিপেনাং মাজুলিত কৰিছিলো বাস।"—এয়ে তেওঁৰ আত্ম-পৰিচয়।

জি. (১০. ২, ১০. ৩, ১০. ৫, ১০. ৬)—গুণাভিবাম ববুৱা চাওক।

জি. ব. (১১. ১, ১১. ৫, ১১. ৭, ১১. ৮, ১১. ৯, ১১. ১০, ১১, ১২, ১২. ১, ১২. ৩, ১২. ৫, ১২. ১১, ১৩. ৩, ১৩. ৪, ১৩. ৭, আদি)—গুণাভিবাম ববুৱা ?

জে. ট. ?—জেমচ ট্ৰিপ ? জ. ত. চাওক।

জোব—?

ডেনফোৰ্থ, এপ্‌ল্টন হাও—মেই ১৮৪৮ : দেশৰপৰা ডেনফোৰ্থ-(দেনফৰ্থ, দেনপৰ্ত) দম্পতি গুৱাহাটী পায়হি। জানুৱাৰী ১৮৫৫ : শিৱসাগৰলৈ বদলি। ১৮৫৫, ১৮৫৬, আৰু জানুৱাৰী ১৮৫৭ৰ "অবুনোদই"ৰ সম্পাদক। ১৮৫৭ত গুৱাহাটীলৈ যাব লগীয়া হয়। ১৮৫৮ : 'চিপাহী-বিদ্ৰোহ'ৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত মিলিটেৰি পোছাক পিন্ধি দৈনিক কুচ-কাৱাজ। সেই বছৰতে নগাঁৱলৈ গৈ কাম আৰম্ভ কৰিয়েই সপৰিবাৰে স্বাস্থ্যৰ হকে অসম এৰি যাব-লগীয়া হয়। এওঁৰ অনূদিত এখন ট্ৰেট্ট "আপত্তিনাশক" (১৮৭০ ?) (জি. মাথিৰ Hindu Objection to Christian Religion Answered)।

ত. থ. (১২. ৯) ?

তনুৰাম—"অবুনোদই"ৰ নক্চা-কটীয়া খনিকৰ।

তুলেচৰ—"অবুনোদই"ৰ নক্চা-কটীয়া খনিকৰ।

তোমালোকৰ পৰম মিথ এজন (১৩. ২) ?

থ. (১০. ১, ১০. ২, ১০. ৩) ?

থ. ত. (১২. ১২) ?

দ.—দাইৰালি, গতলৰ চি. ? এওঁ আদিতে জাৰ্মান দেশৰ মানুহ, পোনতে জাৰ্মান লুথাৰান মিছনৰ পাদুৰি হিছাপে তেজপুৰত কাম কৰি আছিলহি, পিছত নগাঁৱলৈ আহি ১৮৫১ত (?) বেপ্টিষ্ট মিছনেৰি-ৰূপে আজ্ঞা লাভ কৰে। এওঁ ভাল ধৰণৰ স্কুল পাতি শিক্ষা-বিস্তাৰত যত্নপৰ হৈছিল। ২১ এপ্ৰিল ১৮৫৩ : মাউৰ লাগি বহুত কষ্ট পাই মৃত্যু।

দ. ক.—?

দয়্যাবাম চেটিয়া—'মোৰ জানা নিজ গ্ৰাম উতৰ পাৰত,/জন্ম ধৰি আঠো মই আহোম কুলত।' দুৰ্গাপ্ৰসাদ দত্ত দাবোগা—পুৰাণৰপৰা লৈ ভাৰতবৰ্ষৰ বজাসকলৰ ভোগৰ কালৰ পৰিমাণ দিওঁতা (জুন ১৮৫১)।

দে (৯. ৯, ১০. ১) = ডেনফোৰ্থ ? নে দেহিবাম আলফৰ্ড বেনেট, যাক ব্ৰহ্মনে গুৱাহাটীত ২৯ নবেম্বৰ ১৮৪৭ত বুৰ দিয়ে ? বেনেটে অসমীয়া তুতি-গীতৰ পুথিৰ বহুতোখনি গীত লেখে।

ধ.=ধনিবাম ? ধ. ল. হ. চাওক।

ধনিবাম = ধনিবাম লুচিএন হেইডন। ধ. ল. হ. চাওক।

ধৰ্মকান্ত গোহাঁই (১০. ৪)—'গুআহাটীৰ বিবৰন'ৰ পয়াৰ লেখি তাৰ ভাৰ্গতা দিছে এই বুৰি : 'কু'ৰই গঁয়া খেল বুৰা গোহাঁই বংসৰ,/এই নগৰৰ মধ্য দলঙ্গ পাৰে ঘৰ,/প্ৰকাৰেই বুজিও

কুলৰ পৰিচয়/ধৰ্মকান্ত গোহাঁই এই নিবেদন কই।'

খ. ল. হ. = ধ ? = ধনিবাম = লুচিএন হেইডন = ধনিবাম লুচিএন হেইডন। এওঁ সবুতে নগাঁও মিছন স্কুলৰ ছাত্ৰ আছিল। তেতিয়াই তেওঁ "অবুনোদই"লৈ (জানোআৰি ১৮৪৮) এজন ল'ৰা কাপোৰত জুই লাগি মৰাৰ বিৱৰণ পঠাইছিল। এওঁক ব্ৰহ্মচৰ্য ছাহাবে ২৯ নবেম্বৰ ১৮৪৬ত বুৰ দিয়ে। ১৮৪৬তে শিৱসাগৰ আৰু নগাঁও ছহৰত থকা পাদুৰি ছাহাব-মেমেৰে জাহাজে ধনিবাম আৰু তেওঁৰ লগৰীয়া সিব্বাম (জে. ত. চাওক) আমেৰিকা পায়গৈ। ১৮৫১ : নতুনকৈ গঠিত বেপ্টিষ্ট এছোচিয়েছন্ অফ আসামে এওঁক Native Assistant নিয়োগ কৰে। ১০ অক্টোবৰ ১৮৫২ : গুৱাহাটীত ডেনফোৰ্থ ছাহাবে বাৰবি মেৰি ইলাইচাবে খ্ৰীষ্টিয়ান বিধিৰে ধনিবামৰ বিয়া সম্পন্ন কৰিছিল। আগষ্ট ১৮৫৭ৰ 'অবুনোদই'ৰ গ্ৰাহকৰ তালিকাত দেখা যায় এওঁৰ নাম এনে-ৰূপে : Baboo Lucian D. Haydon, Sub Inspector of Govt. Schools.

ন. ল.—ওপৰত নিধি লিৰাই ফাবোৱেল চাওক।

ন. ল. ফ.—ওপৰত নিধি লিৰাই ফাবোৱেল চাওক।

নু.—নুৰ্মালি চাফৰ্দ (গোলাঘাট) ? ব্ৰাউনে ৭ নবেম্বৰ ১৮৪৭ত নগাঁৱত নুৰ্মালিক বুৰ দিয়ে।

পদাৰ্থ বিদ্যা (১০. ১১) বঙলা পুথি ? ফাবোৱেলৰ পুথি ?

পঞ্চাধৰ শৰ্মা, শ্ৰী—?

পঞ্চাধৰসম, শ্ৰী—? শ্ৰীপ্ৰেম (পদ্ম) ধৰ শৰ্মা ?

প. বা. স. (১১.১)—? 'শিৱসাগৰত সভা পতা কথা' লিখা ইজন শিৱসাগৰৰ লোক হ'ব। পূৰ্ণানন্দ শৰ্মা ডেকা ববুআ ?

প. স.—পূৰ্ণানন্দ শৰ্মা ডেকা ববুআ ?

পু. স.—পূৰ্ণানন্দ শৰ্মা ডেকা ববুআ ?

পূৰ্ণানন্দ দত্ত বাজখোআ দাবোগা মোকাম ডিব্ৰুগৰ (১১. ৩)—?

পূৰ্ণানন্দ শৰ্মা—"অবুনোদই"ত এওঁৰ প্ৰথম প্ৰকাশিত পয়াবত (চেপ্তেম্বৰ ১৮৫৩) এওঁ নিজকে 'সিব্বসাগৰ নিৱাসি শ্ৰীপূৰ্ণানন্দ সবমা, মহোৰিৰ ক্ৰিমিনল কউবট' বুলি চিনাকি দিছে : "এই পয়াবৰ সকলো সাৰিৰ প্ৰথম প্ৰথম আখৰ পাহিলেই বচনা কৰাৰ নাম ওলাব।" পিছৰ লেখাবোৰত তেওঁৰ স্বাক্ষৰ Sri Purnanond Sorma. এওঁ পূৰ্ণানন্দ চোট ছাহাব নামে পিছৰ ডোখৰত জনাজাত। ১৮৫৫ত Sri Purnanond Deka Borua নামত "অবুনোদই"লৈ এৰে' লিখিছিল।

প্ৰ. চ. দ.—প্ৰহালচন্দ্ৰ দাস ?

প্ৰহালচন্দ্ৰ দাস—গুৱাহাটীৰপৰা খবৰ-বাৰ্তাৰ পঠিয়াওঁতা (মাৰ্চ ১৮৫৩)।

প্ৰাণনাথ ববুৰা—?

ফ.—?

ফ. দ. (১০.৬, ১০.৮, ১১.১, ১১.২, ১১.৩)—?

ব.—বাতিবাম দাস পেক ? স্ব. চাওক।

বং—বাতিবাম দাস পেক ? স্ব. চাওক।

ব. দ.—বাতিবাম দাস পেক ? স্ব. চাওক।

ব. ন —? এই স্বাক্ষৰত যথেষ্ট লেখা প্ৰকাশ পাইছিল (বৰ্তমান সংকলনৰ বাহিৰেও চাওক ১০.১, ১০.৩, ১০.৫, ১০.৬, ১০.৭, ১০.৮, ১০.১১, ১০.১২, ১১.৫, ১১.৬, ১১.৭, ১১.১১, ১১.১২, ১২.১, ১২.৩, ১২.১০, ১২.১২, ১৩.৫)। সম্ভৱতঃ এওঁ এজন দেশীয় খ্ৰীষ্টিয়ান।

ব. ন. চ. (১২.৭)?

ব. প.—বাতিবাম=বাতিবাম দাস পেক ? স্ব. চাওক।

বাটলাব, কাপ্তান—নগাঁও জিলাৰ ভাবপ্ৰাপ্ত এইগৰাকী ইংৰাজ বিষয়ানো চিঠিৰে খবৰ পঠাইছিল (জুলাই ১৮৫৩)।

বি. দ. ম. (১৬.৮)?

বিদ্যালয়-পৰিত্যাগী ছাত্ৰ (১৩.৫)—?

বি. প. (১০.১২)=বাতিবাম দাস পেক ? স্ব. চাওক।

বিবিধাৰ্থ সংগ্ৰহ—কাৰ পুথি ?

বিং সং=বিবিধাৰ্থ সংগ্ৰহ। কাৰ পুথি ?

স্ব.=ব.=বং.=ব.দ.=ব.প.=বি.প.=বাতিবাম দাস পেক। এওঁ চতুৰ্থ অসমীয়া আৰু প্ৰথম কায়স্থ কুলীয়া অসমীয়া খ্ৰীষ্টিয়ান। এওঁ নিধিৰ দৰে সদিয়া মিছন স্কুলৰ ছাত্ৰ আছিল আৰু মিছন প্ৰেছত চাকৰি লৈ জয়পুৰলৈ আহে। তেওঁক মুখ্য মুদ্ৰক কৰা হয়। ১৮৪৩ত এওঁ শিৱসাগৰলৈ আহি হিন্দু সমাজত প্ৰতিপত্তি পাইছিল। কিন্তু এবাৰ বৰ অসুখত ভোগাৰ পিছত মন চলাত ৯ মাৰ্চ ১৮৪৫-ত তেওঁ খ্ৰীষ্টৰ নামত দিখৌ নৈত বুৰ লয়। এই কথাই হিন্দুসকলৰ মাজত গভীৰ চাঞ্চল্যৰ সৃষ্টি কৰে। ৪ এপ্ৰিল ১৮৪৯ : গুৱাহাটীৰ বেপ্টিষ্ট গীৰ্জাত চাইবাছ বাৰ্কাৰ ছাহাবে মইনা নামৰ কইনাবে খ্ৰীষ্টিয়ান বিধিৰে এওঁৰ বিয়া সম্পন্ন কৰে। ১৮৫১ত এওঁক Assist. Preacher First Class খিতাপ দিয়া হয় আৰু নৱ-প্ৰতিষ্ঠিত বেপ্টিষ্ট এছোচিয়েছনে তেওঁক ওলিভাৰ টি. কটোৰেৰে যুটীয়াৰূপে Writer নিয়োগ কৰে। এওঁ অন্ততঃ এখন Tract আৰু কিছু তুতি-গীত বচনা কৰে। এওঁৰ গদ্য লেখাখিনিও সলসলীয়া। ২৮ মেই ১৮৫৩ : পেকৰ মৃত্যু হয়। এওঁৰ মৃত্যুত নিধি লিৰাই ফাবোৱেলে শোক প্ৰকাশ কৰি 'অবুনোদই'লৈ টোকা লিখিছিল (পৃ. ৯৬৫)।

ব্ৰহ্মচৰ্য, ডক্টৰ মাইল্ছ। ওপৰত চাওক।

ব্ৰাউন, ডক্টৰ নাথান। ওপৰত চাওক।

ব্ৰাউন, শ্ৰীমতী ইলাইজা হুইট্‌নি—ই. হু. ব. চাওক

ব্ৰাউন চাহাব, শ্ৰীযুত, আৰু শ্ৰীমতী মেম চাহাব (১৬.১০)—ওপৰত ডক্টৰ নাথান ব্ৰাউন চাওক।

ভ.—৭ ছেপ্টেম্বৰ ১৮৫১ত খ্ৰীষ্টত বিশ্বাসেৰে হোৱাইটিঙৰপৰা শিৱসাগৰ জিলাত বুৰ পোৱা ভদ্ৰাম অৰ্মিয়া ? পিছত ভদৰাম হেনৰি জেকচন ? ভ. ম. স্ব. (চাওক) বা ভোআই মনৰো উড ?

ভ. ম. স্ব.—সম্ভৱতঃ ভোআই মনৰো উড (Monroe B Wood)-১৮৫১ত বেপ্টিষ্ট এছোচিয়েছনৰ Native Assistant-ৰূপে নিযুক্ত। আৰু সম্ভৱতঃ ৪ জানুৱাৰী ১৮৫২-ত নগাঁৱত গতলৰ চি. দাইবালি পাদুৰিৰপৰা বুৰ পোৱা বাতিবামৰ মৰ্গৰেত দৰ্কচৰ লগত ১০ ফেব্ৰুৱাৰী ১৮৫৪ তাৰিখে ব্ৰহ্মচৰ্য ছাহাবে ভোআইৰ খ্ৰীষ্টিয়ান বিয়া সম্পন্ন কৰিছিল।

ভ. শ. স. (১২.১৯)—'জ্ঞান প্ৰদায়িনি সভাৰ সম্বাদ' দিয়া ইজন তাৰ চাৰ্গে সম্পাদক।

ভোগাই—'অবুনোদই'ৰ নক্চা-কটীয়া খনিকৰ।

ম.—সৰু-ডাঙৰ বহুতোখিনি লেখাৰ লেখক এইজন খুব সম্ভৱ ডক্টৰ মাইল্ছ ব্ৰহ্মচৰ্য (চাওক)।

মনিবাম দত্ত, শ্ৰী (১০.১১)—মাজুলিত পোৱা আৰ্চিৰত ধৰণৰ এক ফুলৰ বিষয়ে লেখা চিঠিখন মণিবাম দেৱান বৰভণ্ডাৰ বৰুৱাৰে হোৱাটো অসম্ভৱ নহয়। দেৱানে অসমত সোণ কমোৱা সম্পৰ্কে এটা টোকা কালিকতাৰ এছিয়াটিক ছোচাইটিলৈ জেণিক্‌ছৰ যোগে প্ৰেৰণ কৰিছিল, আৰু সিসকলৰ Journal-অত প্ৰকাশ পাইছিল (Native account for gold in Assam. By MONEERAM, Revenue Sheristadar, Bar

Bundaree. Communicated by Capt. F. Jenkins, J.A.S.B.,
Vol. VII, July 1838)।

- ম. ফ. ক্র.—?
- ম. ব. (১২.৪, ১২.৭, ১২.১০, ১৬.৭, ১৬.৯, ১৬.১০)—সম্ভৱতঃ ডক্টৰ মাইল্ছ ব্ৰন্থন (চাওক)।
- ম. ব. ব. (১২.৬)—সম্ভৱতঃ ব্ৰন্থনৰ (চাওক) কন্যা, মেৰি আব্. ব্ৰন্থন। ২৯ নবেম্বৰ ১৮৪৪ত ব্ৰন্থনে নিজে নগাঁৱত বুব দিয়ে।
- মলুআ, কৰ্ণিবাজ চক্ৰবাৰ্ত, শ্ৰীশ্ৰী—? সমস্ত “অবুনোদই”ৰ মাজত বোধ হয় ছদ্ম লেখক ‘চক্ৰবাৰ্তী’ৰ চিঠিখনেই হাঁহিব একেটি সুবুঙা।
- মহিবাম—“অবুনোদই”ৰ ছবিৰ চাব-কটীয়া খনিকৰ।
- মা.—সম্ভৱতঃ মাইল্ছ ব্ৰন্থন (চাওক)।
- মাধব বাম সৰ্মা ঠাকুৰ, শ্ৰী (১০.১, ১০.১০)—কলিকতাৰপৰা চিঠি লেখা এইজন বোধ হয় ছদ্ম।
- মিৰ মজফ্ৰ হুচেন, শ্ৰী—এই কলিকতাৰ মোডিকেল ছাৱজনে সম্পাদকলৈ পত্ৰ লিখিছিল।
- মুক্তাবাম দাস—গুৱাহাটীৰপৰা “অবুনোদই”ৰ কামবুপৰ বাৰ্তাব-যোগনিয়াৰ (নবেম্বৰ ১৮৫২, আবু জানুআৰি ১৮৫৩)।
- মুন্শী কেফায়ৎ উল্লা, শ্ৰীযুত (১৬.৩, ১৬.১১)—এওঁৰ বিশেষণ ‘মুনসেফ, ক্ষমতাপন্ন সদবামীন, মোঃ শিৱসাগব’। সপ্তম দশকৰ “বঙ্গিনীৰ পুথি”ৰ ৰচয়িতা।
- মো.—?
- মো. স. (১৬.৩ পৰাৰ)—?
- যথার্থ বক্তা (১৬.৬ গবৰ্গাও নগৰৰ কথা)—?
- ব.—? Assam Code—অব বঙলাৰপৰা অসমীয়া ভাঙনি কৰা বৰিচন্দ্ৰ ববুৱা (গুৱাহাটী) ?
- বং দং প্ৰং—এয়া কিবা পুথি ?
- ব. ব.—‘গুৱাহাটী, আচাম’ৰপৰা পত্ৰ লিখোঁতা (১০.২)।
- বাবট ব্ৰেন্ড, শ্ৰীজুত—গুৱাহাটী মোকামত থকা পাদুৰি ছাহাব।
- বু.—? বাইবেলৰ মতে পূৰ্বকালৰ পৃথিৱীৰ ইতিহাস লিখা এইজন লেখকৰ বিষয়-বস্তুৰ উপলক্ষি দৃঢ় ভাষা সুন্দৰ।
- বু. দ.=বু. ? সম্ভৱতঃ কোনো দেশীয় খ্ৰীষ্টিয়ান।
- বু. এ. ক. (১৬.৩)—? নগাঁৱত ২৯ নবেম্বৰ ১৮৪৬ত ব্ৰন্থনে বুব দিয়া বুদ্ধবাম এবেনিজৰ কাৰো ?
- বু. বা. (১২.৮)—বুদ্ধবাম ববদলৈ (“বঙ্গাল-বঙ্গালনী”ৰ নাট্যকাৰ) ?
- বু. বা. ডে. (১৬.৯)—? বুদ্ধাম ডেকা দলৈ ?
- ল. দ. (১২.৮)—?
- ল. লে. দ.—?
- লৰাৰ মিত্ৰ—“অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ”। আনন্দবাম ফুকন চাওক।
- লক্ষ্মীলাল দত্ত—ইংৰাজীত লিখা নাম চাওক।
- লুচিএন হেইডন—খনিবাম লুচিএন হেইডন। ধ. ল. হ চাওক।
- ৱাৰ্ড, উইলিয়াম—বেপ্টিষ্ট পাদুৰি, এওঁ আমেৰিকা মিল দেশৰ শ্বেফিল্ড ওহায়োত ১ মাৰ্চ ১৮৪৩ত বুব পাই নবেম্বৰ ১৮৫০ত গুৱাহাটী পায়হি। এওঁ ৬ জুলাই ১৮৫১ত গুৱাহাটী জিলাৰ বেপ্টিষ্ট মণ্ডলীত গৃহীত হয়। ১৮৫৭-৬০ কালছোৱা স্বাস্থ্যৰ বাবে আমেৰিকা মিল দেশত থাকেগৈ। ১৮৬০ৰ অক্টোবৰত ঘূৰিলত তেওঁক শিৱসাগৰত কাম দিয়া হয়।

- ১৮৬১ৰপৰা সম্ভৱতঃ ১৮৬৪লৈ, হয়তো ১৮৬৯ত তেওঁ শিৱসাগৰ এৰালৈকে তেওঁ “অবুগোদয়”ৰ সম্পাদক আছিল। ১৮৭৩ৰ ১ আগষ্টত ৫২ বছৰ বয়সত তেওঁৰ মৃত্যু হয় বুলি তেওঁৰ সমাধি-ফলকৰপৰা জানিব পৰা যায়। এওঁ সম্পূৰ্ণ অসমীয়া বাইবেল কৰাৰ আঁচনিতে যোগ দিছিল। এওঁ বাহু প্ৰকাশ কৰিছিল, মৃত্যুৰ পিছত যেন তেওঁৰ দেহাৰশেষ আন স্থানীয় খ্ৰীষ্টিয়ানসকলেৰেহে সমাধিস্থ কৰা হয়। সেইমতে তেওঁৰ সমাধি শিৱসাগৰ নগৰৰ খ্ৰীষ্টিয়ান মৰিশালিত আছে—লোৰ বেবা দিয়া ধুনীয়া কবৰটি।
- ৱাৰ্ড, শ্ৰীমতী ছুছান আব্. বি.—উইলিয়াম ৱাৰ্ডৰ মেম ; তেওঁৰ লগতে আহি অসমত কাম কৰোঁহি। ৱাৰ্ডৰ মৃত্যুৰ পিছত ১৮৭৩-৭৪ত শ্ৰীমতী ৱাৰ্ড আবু এডোৱাৰ্ড ক্লার্ক মাথোন শিৱসাগৰত থকা মিছনেৰি (১৮৭৪ৰ শেহৰ ফালে মাথোন গানি-দম্পতিয়ে যোগ দিয়েহি)। সেই দুটা বছৰ তেওঁলোক দুইবোৰ এজনে “অবুগোদয়”ৰ সম্পাদকৰ কাম কৰিছিল। ১৮৬৪ত শ্ৰীমতী ৱাৰ্ডে বেপ্টিষ্ট প্ৰেছৰপৰা তেওঁৰ ১১০-পিঠীয়া *Brief Vocabulary in English and Assamese with Rudimentary Exercises* (ইংৰাজি আবু অসমীয়া বাক্যৱলী) প্ৰকাশ কৰে।
- সম্বাদ পত্ৰ পূৰ্ণচন্দ্ৰোদই—কলিকতাৰ আনুতলাৰপৰা ওলোৱা দৈনিক বঙলা কাকত “পূৰ্ণচন্দ্ৰোদয়”। সৰ্বগুণ্য ভট্টাচাৰ্য্য, শ্ৰী (১৬.১০)—বোধ হয় শিৱসাগৰ ছবকাৰী স্কুলৰ শিক্ষক।
- সিখ্যক—?
- সুভাদ্ৰি—বোধ হয় দেশীয় খ্ৰীষ্টিয়ান মহিলা। তেওঁ লেখিছেও ইংৰাজ এক খ্ৰীষ্টিয়ানৰ বিষয়ে।
- সু. স., শ্ৰী—?
- সো. চা. তা. (১০.১০)—?
- স্টোডাৰ্ড, ইছাকাৰ জি. (১১.২)—বেপ্টিষ্ট পাদুৰি ইবা জই স্টোডাৰ্ড। এওঁ নিউয়ৰ্কৰ বস্তাইত ৬ ডিচেম্বৰ ১৮৪৬ত বুব পাই মেই ১৮৪৯ত নগাঁৱলৈ আহে। এওঁ ঘাইকৈ গুৱাহাটী আবু গোৱালপাৰাত কাম কৰিছিল, ১৮৭১ত স্বাস্থ্যৰ বাবে দেশলৈ ঘূৰি যাব লগীয়া হয়।
- হ. চ. (১৬.৫)—হেমচন্দ্ৰ ববুৱা (চাওক)।
- হৰগোবিন্দ দত্ত—শ্ৰীশ্ৰীপাদুৰি চাহাব’ৰপৰা শিকি ঘূৰণীয়া মাটিৰ জোখৰ গণনা দিওঁতা (চেপ্তেম্বৰ ১৮৫১)।
- হ. স. (১০.১)—‘এজন অচমিয়া জুবা হ. স.’ বোলা হৈছে।
- হু.—? ১২ ছেপ্টেম্বৰ ১৮৪৭ত ৱাউনে শিৱসাগৰত ধৰ্ম দিয়া নগা ল’ৰা হুবে ? এওঁক কট্টাৰে জয়পুৰৰপৰা শিৱসাগৰলৈ আনিছিল ; কিন্তু বুব পোৱাৰ অলপ দিন পিছতে এওঁ চুকায়।
- হোৱাইটিং, এছ. এম.—১৮৫৭ ফেব্ৰুৱাৰীৰপৰা ১৮৬০ৰ শেষলৈ এওঁ “অবুনোদই”ৰ সম্পাদক আছিল। দেখা যায় এওঁ ৭ ফেব্ৰুৱাৰী ১৮৪১তে আবু এওঁৰ পত্নী শ্ৰীমতী মেৰি ইলিচবেত হোৱাইটিঙে মাৰ্চ ১৮৪৮ত হাৰ্টফোর্ডত বুব পায় আবু দুয়ো ৬ জুলাই ১৮৫১ত শিৱসাগৰ জিলাৰ বেপ্টিষ্ট মণ্ডলিত ভৰ্তি হয়হি। ডেনফোৰ্থে জানুৱাৰী ১৮৫৭ৰ সংখ্যা “অবুনোদই” সম্পাদনা কৰাৰ পিছত হোৱাইটিঙৰ হাতত তাৰ কাৰ্য্যভাৰ গতাই দিয়ে। ফেব্ৰুৱাৰী ১৮৫৭—ডিচেম্বৰ ১৮৬০, এই কালছোৱা হোৱাইটিং সম্পাদক-বুপে থাকে। আন কি, বগা মানুহৰ বাবে বিপজ্জনক ‘চিপাহী বিদ্ৰোহ’ কালছোৱাতো হোৱাইটিং-দম্পতি অকলে শিৱসাগৰত আছিল। জানুৱাৰী ১৮৬১ত এওঁলোক দেশলৈ ঘূৰে।
- Anondoram Phukon—আনন্দবাম ফুকন চাওক।
- C. H.—?
- D.=গতবল চি. দাইৰাল (চাওক) ?

G. D.=গভৰল চি. দাইবালি (চাওক) ?

G. L. P.=ঘিনাই লাইনচ পেক । ঘি. চাওক ।

H. Chunder=হেমচন্দ্ৰ ববুৰা (চাওক) ।

I. J. S (১১.২)=ইছাকাৰ জে. স্টোডাৰ্ড (চাওক) ।

Lakhmilal Dutt—শিৱসাগৰৰ লোক (আগষ্ট ১৮৫৪)

Podartho Bidya (১০.১১, ১১.৩)—"পদার্থ বিদ্যা"। এইখনি Physics-সম্পর্কীয়
কাৰ পুথি ? ফাবোৱেলৰ ?

Purnanond Deka Borua, Sri (১০.১০, ১০.১২) ;

Purnanond Sorma, Sri—পূৰ্ণানন্দ সর্মা চাওক ।

Young Assam=অচমিয়া লৰাৰ মিত্র ।

বেপিস্ট আৰু অবুনোদইৰ চৰম সঞ্জীৱনী-দান :

ঊনবিংশ শতিকাৰ মধ্যভাগৰ অসমৰ বেপিস্ট মিছন সমাজ আৰু "অবুনোদই"ৰ বিবিধ প্রচেষ্টাৰ ফলবোৰৰ ভিতৰত সবাতো প্রধান হ'ল—বান্দৰৰ মুখৰ কল সবুওৱাৰ লেখীয়াকৈ—কৌশলপূৰ্ণ আন্দোলনৰ যোগেদি কলিকতাস্থ ইংৰাজ ছবকাৰ বাহাদুৰবপৰা অসমৰ বিদ্যালয় আৰু ন্যায়ালয়ৰপৰা প্ৰায় দুকুৰি বছৰে নিৰ্বাসিত অসমীয়া ভাষাক পুনঃ স্বস্থানত স্থাপন কৰাৰ আদেশ উলিয়াই অনাটো । ছবকাৰে পঢ়াশালিবোৰত বঙলা চলোৱাৰ কি মৰাভাৱক ফল হ'ব পাৰে, সেই কথাৰ অসমত ভৰি দিয়ে নাথান ব্ৰাউনে বুজ পাইছিল আৰু ২৯ অক্টোবৰ ১৮৩৮ তাৰিখে তেওঁ এক পত্ৰত (journal) অসমৰ পঢ়াশালিত বঙলা-প্রচলনৰ কথা লৈ লিখিছিল :

This makes it pretty certain that the Assamese, as a distinct language, will, in the course of a few generations, become extinct, and Bengali supply its place. This project has been for some time in contemplation, and now that government have set about the work thus vigorously, there can be little doubt that they will ultimately succeed in effecting the change.

স্বয়ং মহামহিমাময় ছবকাৰৰ এই বিবাত ষড়যন্ত্ৰত মৃত্যুৰ ফালে ঢাল ল'বলৈ বাধ্য হোৱা অসমীয়া ভাষা শিকি বা সেই ভাষাত পঢ়াশালি চলাবলৈ লৈ কিবা লাভ আছে জানো?—এই কুটিল প্ৰশ্ন আমেৰিকান পাদুৰিসকলৰ সন্মুখত স্বাভাৱিকতে থিয় দিছিলহি । তেওঁলোকৰ ওচৰত অসমীয়া ভাষাৰ হৈ ওকালতি কৰা লোকে অসমত কোনোৱেই নাছিল । কিন্তু নিজ মনে জানি অসমীয়া ভাষাৰ নিজস্ব শক্তি আৰু সৌন্দৰ্যত আৰু স্বতন্ত্রতাত বিশ্বাস কৰি, ইংৰাজ কোম্পানি ছবকাৰৰ বিৰূপ মনোভাৱ সকলো সময়তে প্রকট হৈ থকা সত্ত্বেও এই পাদুৰিসকলে যি পঢ়াশালি পাতিলে তাত অসমীয়া ভাষাকেহে চলালে ; সেই পঢ়াশালিৰ বাবে যি যি প্ৰাথমিক পুথি উলিয়ালে তাকো অসমীয়া ভাষাতে বা সেই ভাষাৰ কথাৰেহে লিখিলে ; যি এখন সু-আৰ্হিৰ সংবাদপত্ৰ আৰু আলোচনী আৰম্ভ কৰিলে তাৰো ভাষা কৰিলে অসমীয়া ; ধৰ্ম্মৰ পুথি যি দুই-এখন বচিলে সিও হ'ল অসমীয়া ; যি অধ্যয়ন কৰিলে সিও অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-বুৰঞ্জীৰ কথাই । সিসকলে পোনতে স্থানীয় লোকসকলক (লোকসকল মানে বৰ সবহজন নহয় ; আনন্দ ফুকন, গুণাভি আদি সব লেখৰ দুজনমানকহে) অসমীয়া ভাষা পুনঃপ্রচলনৰ বাবে যুঁজ কৰিবলৈ লগাই, শেহস্তত নিজেই গা দেখা দি কঁকালত টঙালি আৰু হাতত হেংদান লৈ ভাষাৰ শৰাইঘাটত থিয় হ'ল । নিজৰ ভাষাৰ দুৰৱস্থা আৰু সম্ভৱপৰ আগন্তুক মৃত্যুৰ বিষয়ে নিজৰে চেতনা নোহোৱা এটা জাতিক এইদৰে আধা টোপনিত পৰি চলকুচিয়াই থকা অৱস্থাতে যুদ্ধক্ষেত্ৰত-নমালে । সেইখন যুদ্ধক্ষেত্ৰৰ বণজয়ৰ বিক্ৰন্দানৰ পৰ যোতয়া আহিল, তেতিয়া শেষ শৰাইঘাটৰ ঘাই বণুৱাজন—ব্ৰহ্মনু—মাথোন অসমত আনন্দ কৰিবলৈ আছিল । ইতিমধ্যেই এই পাদুৰিসকলে ব্যাকৰণ আৰু অভিধান লিখি ভাষাটোক আধুনিক প্ৰতিষ্ঠা দিছিল আৰু

গুণাভি-হেমচন্দ্ৰৰ দৰে ডেকাক অবুনোদই-গোষ্ঠীলৈ টানি আনি নৰ সৃষ্টিৰ সম্ভাৱনা সৃষ্টি কৰিছিল । তদুপৰি, আধুনিক এক সাহিত্যৰ কৰ্মঠ আৰু কলা-সুলভ মাধ্যম-ৰূপে সেই ভাষাক উপযোগী কৰি নৰ নৰ অনুশীলন কৰিলে । তাৰ যোগেদি ইংৰাজীৰ দৰে এটি আধুনিক আৰু স্থিতিস্থাপক ভাষাৰ গুণ-বৈশিষ্ট্যও কিছু আহৰণ কৰি অসমীয়া ভাষা সকলোপ্ৰকাৰ অভিনৱ সৃষ্টিৰ বাবে সাজু হ'ল ।

এইদৰে পুনৰ্জীৱিত হোৱা অসমীয়া ভাষাটোক এটা শূক্ৰ প্ৰাণৱন্ত সাহিত্য দিয়া কৰ্মটিৰ দায়িত্ব দেশীয়সকলৰ কান্ধৰ ওপৰতে ব'ল আৰু তাৰ বাবে হৃদয়ৰ জাগৰণ আহিল সেই বিক্ৰন্দানৰ ষোল বছৰৰ পিছত ;—সেয়া অসমত নহয়, কলিকতা ছহৰতহে, অসমীয়া-ভাষা-উন্নতিসাধিনী সভা আৰু "জোনাকী", এই দুই অনুষ্ঠানৰ যোগে । তাৰ বাবে যি প্ৰতীতি আৰু ভিত্তিৰ প্ৰয়োজন আছিল, তাক দুটি অনুষ্ঠানে আগে আগে আঁউটি থ'লে—বেপিস্ট সমাজ আৰু "অবুনোদয়ে" । আগতে কৈ আহিছে কেনেকৈ সেই দুই অনুষ্ঠানে অসমীয়াৰ মানসিক দিশলয় আধুনিক অৰ্থত প্ৰসাৰিত কৰিছিল ।

ঊনবিংশ শতকৰে বংগৰ নৱজাগৰণৰ ক্ষেত্ৰত শ্ৰীৰামপুৰীয়া ইংৰাজ বেপিস্টসকলৰ যি ভূমিকা তাৰপৰা অসমত আমেৰিকান বেপিস্টসকলৰ ভূমিকা কিছু দূৰ পৃথক আছিল । তদুপৰি সময়ৰ ক্ষিপ্ৰতা আৰু কাৰ্যক্ষেত্ৰৰ পৰিসৰৰ বিষয়তো বংগৰ নৱজাগৰণ আৰু অসমৰ সামাজিক-আধ্যাত্মিক পৰিৱৰ্তনৰ পাৰ্থক্য আছিল । উক্তৰ কেৰিয়ে বঙলা ভাষাৰ স্বতন্ত্রতা লৈ ওকালতি কৰিব লগীয়া হৈছিল যদিও খেদি থোৱা গৃহস্থক ঘৰ চপোৱাৰ নিচিনা আহুকলীয়া কামত সময় আৰু শক্তি খৰচ কৰিব লগীয়া কেৰিসকলৰ নহৈছিল । গতিকে সিসকলে পোনৰপৰাই মুকলিভাৱে সাহিত্য-বচনা, শিক্ষা-প্ৰসাৰ, প্ৰকাশন আদি কামত লাগি যাব পাৰিছিল । প্ৰশাসনৰ কামত, ব্যৱসায়-বাণিজ্য আদিৰ উদ্দেশ্যে গোট খোৱা ছাহাব-ছুহুৰৰ কলিকতাত তেতিয়া গিজ্জিগজনি । ভাৰতৰ বাবে ব্ৰিটিশ চিৰ্ত্তালয়ান সৃষ্টি কৰিবৰ উদ্দেশ্যে প্ৰতিষ্ঠিত (১৮০০) ফোর্ট উইলিয়াম কলেজৰ লগত বঙলা আৰু সংস্কৃতৰ শিক্ষক-ৰূপে উক্তৰ কেৰি জড়িত হ'ল । এই কলেজৰ ছাহাব আৰু সহায়ক পাণ্ডিত আৰু মুন্সীসকল মিলি যেন কলিকতা বহুছহৰত নতুন-পুৰণি-মহালি বিদ্যাৰ এক অবিৰত অভিনৱ উৎসৱৰ আয়োজন কৰিলে, যাৰ ফলত পুৰণি ধৰণ-ধাৰণা বহুতৰ খাঁজ লৰিবলৈ বাধ্য হ'ল । ১৭৮০ৰপৰা ১৮১০ কালছোৱাত কলিকতা আৰু তাৰ আশৰ-পাশৰ ঠাইত বিবিধ ইংৰাজী বিদ্যালয় প্ৰতিষ্ঠিত হৈ নব্য জ্ঞানৰ স্পৃহা প্ৰকট কৰি তুলিছিল । ১৮১২ত প্ৰাচ্য-পাশ্চাত্যৰ মিলন ঘটোৱাৰ উদ্দেশ্যে হিন্দু কলেজৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ যোগেদি ডেভিড হেয়াৰ আৰু বাজা বামমোহন বায়ৰ শিক্ষা-সংস্কৃতিৰ উন্নয়ন-কল্পে কৰা প্ৰচেষ্টাই বংগক বহুত আগুৱাই লৈ গ'ল । লৰ্ড মেকলেৰ ভাৰতক ইংৰাজী শিক্ষা দিয়াৰ যুগান্তৰকাৰী সিদ্ধান্তৰ সুফলৰ কলিকতাই আৰু বংগই আগভাগ পালে । মাথোন সোতৰ বছৰ বয়সত ইংৰাজী সাহিত্য আৰু ইতিহাসৰ শিক্ষক নিযুক্ত (১৮২৬) হোৱা এংলো-ইণ্ডিয়ান হেন্ৰি লুই ভিভিয়ান ডিভিজিঅৰ মুক্ত চিন্তা (free thinking) আৰু কৰ্মই কলিকতাৰ নতুন পুৰুষৰ মনত চঞ্চল দোলন জগালে ; তেওঁ ডেকাবোৰক বিপথে নিব বুলি ইমান আশংকাৰ সৃষ্টি হ'ল যে পাঁচ বছৰৰ ভিতৰতে তেওঁক বখাস্ত কৰাৰ কথা উঠিল, তেওঁ কাম ইস্তফা দিলে, মৃত্যুৰে তেওঁক আদৰি ল'লে । কলিকতাত 'যুৱা বাঙ্গালী'ৰ আন্দোলনৰ শিহৰণ উঠিছিল এই সময়তে ।' মুঠতে,

১এই সময়ত কলিকতাত সমাজ তল-ওপৰ লগোৱা যিবোৰ ঘটনা হৈছিল, সেইবোৰেহে দুবনিৰ দিখৌৰ পানীত এটাও বুববুৰি নোতোলাকৈ আছিল, এনে নহয় । 'অবুনোদই'ৰ আগষ্ট ১৮৬১ সংখ্যাত শিৱসাগৰ স্কুলৰ ওপৰ শ্ৰেণীৰ এজন ছাত্ৰই এখন চিত্তিৰে অসম দেশৰ লোকসকলক, বিশেষকৈ "অসম দেশৰ যুৱা সমূহ সকল"ক "সত্য হবলৈ নিবেদন" জনাইছিল । তেওঁ দুখ কৰি কৈছে, "আজি প্ৰায় ৩০ বছৰমান কম্পানী বাহাদুৰ এই দেশৰ অধিকাৰ হৈ যিমান উপকাৰ কৰিছে, কিন্তু অসম দেশৰ মানুহে সেই উপকাৰৰ একো ফল ভোগ কৰিবলৈ চেষ্টা ন কৰি, তাক কেৱল অপকাৰ হেন জ্ঞান কৰি, তাৰ পৰা মুকুত হবলৈহে সদা সৰ্বদায় যতন কৰে । .....আমাৰ দেশৰ মানুহে লৰাই ইংৰাজি পহিলে জাত যায় বুলি, উন্নত স্কুলত পহিবলৈ নি দিয়ে ; কিয়নো তেওঁবিলাকৰ মানত মানুহৰ জাত চুলিতহে থাকে, চুলি কাটিলেই জাত নে থাকে, আৰু ধৰ্ম কাপৰত থাকে ; এই কাৰণে যদি আমাৰ দেশৰ মানুহে চুবুৰীয়া নি পিঙ্কি, ঠেঙ্গা ইত্যাদি পিঙ্কি, তেনে হলে ধৰ্ম নষ্ট পায়, হায় হায়, কেনে দেশ !" ছাত্ৰজনে অলপ কঠোৰভাৱেই নিকপকপীমা সংস্কাৰ-বিৰোধীসকলক নিন্দা কৰিছে । তেওঁৰ যুৱা বাঙ্গালী আন্দোলনৰ উল্লেখ বিশেষভাৱে চকুত লগা । "চোৱাচোন, একে লগৰ বঙ্গাল দেশত কিমান উন্নতি হৈছে ! 'ইয়ং বঙ্গাল' অৰ্থাৎ ডেকা বঙ্গালী-বিলাক বৰ সভ্য ও সুশিক্ষিত, তেওঁবিলাকে এই 'চুপৰণ্ডিচ্যন' অৰ্থাৎ মিছা ভ্ৰান্তিৰ পৰা কেতিয়াবাই মুক্ত হ'ল । হে পৰম ঈশ্বৰ আমাৰ এই দুখিত অসম দেশক এই দুখিত অৱস্থাৰ পৰা কেতিয়া মুক্ত কৰিব ?" আনন্দবাম ফুকনৰপৰা এই ছাত্ৰজনেকৈ দেশৰ উন্নতিৰ বাবে সকলোৰে ভাৰসা জগদীশ্বৰৰ ওপৰত ! কিন্তু সেই উন্নতিৰ বাধা কোন ? "অসম দেশত গণক, বামুন, মঙ্গলতী এই সকলেই অনেক প্ৰকাৰে উন্নতিৰ পথ বাধা কৰিছে ; কিয়নো তেওঁবিলাকে 'গ্ৰহৰ দোষ, বুৰা ডাঙ্গৰিয়াৰ দোষ', এই বুলিয়েই মিছা মিছিকৈ ফাকি দি খাই । সেই সকল গুলিলেই তেও অলপ ভাল হোৱাৰ আগন্তুক থাকে ।" প্ৰসংগতঃ ছাত্ৰজনে হেমচন্দ্ৰ ববুৱাৰ সদ্যঃপ্ৰকাশিত "কানীয়াৰ কীৰ্ত্তনৰ" নামো লৈছে । গতিকে 'এজন স্কুলৰ ছাত্ৰ'ৰ নামত চিত্তিখন শিৱসাগৰৰ ডেকা হেমচন্দ্ৰ ববুৱায়ে লিখিছিল বুলি বহুতে ভাবিছিল । সেই দেখি অক্টোবৰ ১৮৬১ সংখ্যাত সেই 'শ্ৰীসোনাৰ চাঁদ' বৰুৱাই এখন চিত্তি লিখি জনালে, "যদিও সেই পত্ৰত লিখা কথাত আমি সম্পূৰ্ণ অমান্তি ন হওঁ, তথাপি সি আমাৰ লিখা নহয়" বুলি ।

পাদুৰি, বেপাৰী, দেশ শাসন কৰোঁতা, শিক্ষক ছাহাবসকলৰ সমাহাৰত কলিকতাৰ জীৱন দূত গতিত পৰিৱৰ্তিত হ'বলৈ ধৰিলে। অসমলৈ ব্ৰিটিশৰ দখলো আহিছিল বংগৰ বহুত পিছত, তাৰ পিছতে আকৌ পাশ্চাত্য জীৱনৰ প্ৰভাৱো আহিল অতি ধীৰ গতিত। গতিকে পৰিৱৰ্তনৰ হেঁচাও অসমে অতি কমহে অনুভৱ কৰিলে। ইংৰাজ প্ৰশাসক আৰু স্কুলৰ শিক্ষক আৰু আমেৰিকান আৰু ইউৰোপীয় পাদুৰিকে ধৰি অসমত 'ৰঙা টুনিনো কেইটা' হৈছিল? সেইসকলৰ আচাৰ-বিচাৰ, আহাৰ-বিহাৰ আদিৰ আকৰ্ষণে ব্যক্তিগত জীৱনৰ সীমাৰপৰা বাহিৰ ওলাই সামাজিক প্ৰদৰ্শনৰ বৃপ লোৱাৰ সুবিধা সবহ নাপাইছিল। সিসকলৰ জীৱন-বীক্ষা, জীৱন-পদ্ধতিৰ প্ৰভাৱো সেই বাবে অসমীয়া জীৱনৰ দৃৰতে সীমিত হৈ বৈ গৈছিল। যিসকল স্থানীয় লোকে ছৰকাৰী চাকৰি কৰিছিল সেইসকলে আয়মেৰে বাহিৰত মুকলি-হাকলিকৈ চলা-ফুৰা কৰিছিল; কিন্তু ঘৰলৈ ঘূৰিলেই তেওঁলোক 'নমো নমো পাৰিজাত' হৈ পৰিছিল। অসমীয়া সমাজৰ 'ওপৰ খাপ'ৰ লোকে খ্ৰীষ্টধৰ্ম গ্ৰহণ নকৰিছিলেই। বাতিৰাম দাস কায়স্থ যদিও শিৱসাগৰৰ সমাজত তেওঁ নতুন মানুহ; তেওঁ সেই ধৰ্ম লোৱাতে সমাজত চাঞ্চল্যৰ সৃষ্টি হৈছিল। আন যিসকল খ্ৰীষ্টিয়ান হৈছিল, তেওঁলোকক ভব্য সমাজে দূৰতো দূৰ বুলিহে ভাবিছিল। সমস্ত উনবিংশ শতিকাৰ প্ৰায় তিনি চতুৰ্থাংশ কাল দয়াময় ব্ৰিটিশ ছৰকাৰৰ তলত থাকিও অসমে কলেজ এখনৰ মুখ দেখা নাপালে; যিবা ইংৰাজী স্কুল পাইছিলো, তাৰো লেখ আঙুলিৰ মূৰত বোৱা। নিজৰ ভাষা নিশিকিবলৈ-নপাটুৱলৈ ছৰকাৰৰ তিনি কটপা; যিবা লোকৰ ভাষা এটা শিকাৰলৈ কৰ্তাসকলৰ যত্ন, তাকতো শিকাই হৈ নুঠে। গতিকে শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত অসমৰ গতি সাধুকথাত বৰ্ণোৱা পিছল বাটত এখোজ আগ বাঢ়িলে দুখোজ পিছুৱাই আহিব লগীয়া হোৱা গতি। এই সময় নিজৰ সংস্কৃতিক পাহৰাৰ সময়; তাৰ লগত ভাটীৰ সংস্কৃতিৰ সমন্বয় ঘটোৱাৰ চেষ্টা কৰাৰ স্বৰ্ণযুগ নহয়। আনন্দবাম ফুকনৰ দৰে দুই কি এজন যি অসমীয়া কলিকতাৰ হিন্দু কলেজত পাঠাছিলগৈ, তেওঁলোকে কোনো নতুন সামাজিক বিদ্ৰোহ আনি ঘৰ সুমুৱাবহি নোৱাৰিছিল; তেওঁলোকৰ ঘৰলৈ ছাহাব-ছুহুৰ আহিলে বহুৱাব-মেলিবৰ কাৰণে ছাহাৰী আদৰ-কায়দাৰ যি নতুন ব্যৱস্থা আছিল, দেশীয় বৰলোকসকলক সোধ-পোছ কৰিবৰ কাৰণে তাৰ নিলগত দিহা কৰিব লাগিছিল। এইদৰে দুটা সংস্কৃতিৰ সহায়স্থানৰ (অৱশ্যে শান্তিপূৰ্ণ সহায়স্থানেই) ব্যৱস্থাহে মাৰ কৰা হৈছিল।^১ বাজা বামমোহন বায়, ঈশ্বৰচন্দ্ৰ বিদ্যাসাগৰৰ নেতৃত্বত কলিকতাৰ বিধৱাৰ পুনৰিৱাহৰ উদ্যোগৰ বাৰ্তা তৰুণ ছাত্ৰ গুণাভিৰামে শিৱসাগৰীয়া "অবুনোদই"লৈ ঘনাই পঠিয়াই আছিল।^২ সেই লৈ তেওঁ দুখনকৈ নাটকো লিখিছিল। কিন্তু অসমত বিধৱা-বিৱাহৰ প্ৰশ্নই এটা আন্দোলনৰ বৃপ লোৱা নাছিল। গুণাভিৰামে নিজে তেনে বিয়া কৰি ব্ৰাহ্মধৰ্ম আঁকোৱালি ল'ব লাগিছিল; হেমচন্দ্ৰ বৰলা হৈ বিধৱা-অনুচা কাকো বিয়া নকৰি ধনাঙ্কতকৈও এক ঋণাঙ্ক অৱস্থানত বৈ গৈছিল। নতুন জীৱনৰ প্ৰভাৱত অসমত মদ্যপান আদি আধুনিক "বিভিচাৰ" সোমোৱাৰ সাক্ষ্য "অবুনোদই"ই দিব; সেইবোৰৰ বিবুদ্ধে "অবুনোদই"ই খীণকৈ হ'লেও মাত মাতিছিল।

^১ আদৰ্শবাদী-বৃপে আনন্দৰামে অসমত দ্বিতীয় এখন ইংলেণ্ডৰ স্বপ্ন দেখিছিল। কিন্তু ইংলেণ্ডৰ সেই সমৃদ্ধি এক সৰ্বব্যাপক উদ্যোগিক আন্দোলনৰ ফল। ভাপ নাও, ভাপ ৰথ চলা, খেতি-বাতিতো কল-কাৰখানা চলা সমস্ত ইংলেণ্ডৰ নিচিনা এখন ফুলবাৰীৰ স্বপ্ন হ'ল এক দূৰ-দূৰণিৰ এল্ ডোবাডো। মিছৰ ওচৰত দাখিল কৰা স্মাৰক পত্ৰতো ফুকনে কৃষিবৰপৰা ন্যায়ালয়ৰ বিধিলৈকে অসমৰ এক আদৰ্শবাদী বৃপৰ পৰিকল্পনা কৰিছিল— য়াৰ প্ৰতি শাসকসকল মনোযোগী বুলি সমূলে কোৱা নাযায়। গতিকে সি দূৰৰ বস্ত দূৰতে বৈ গৈছিল।
^২ গুণাভিৰামে 'কলিকতাত থকা এজন অচমিয়া লোক' নাম লৈ "বিবাহৰ সময়ত জি সকল নিয়ম প্ৰতিপালন কৰা কৰ্তব্য তাৰ কথা" (ডিচেম্বৰ ১৮৫৩) আৰু

'বিধৱাৰ বিবাহ' (জানুআৰি ১৮৫৪) আৰু জি. ৰ. নাম লৈ 'বিধৱা বিবাহ' নামে কেইবাটাও লেখা (জানুআৰি, চেপ্তেম্বৰ ১৮৫৬, মেই, নৱেম্বৰ ১৮৫৭) আৰু 'দুজনি বিধৱা চোআলিৰ বিবাহ হোআ কথা' (জানুআৰি ১৮৫৭) লিখিছিল। 'অবুনোদই'তে (মাৰ্চ, জুলাই ১৮৫৮) তেওঁৰ "বাম নৱমি নাটক" ওলাবলৈ ধৰে। তেওঁৰ বাহিৰেও একে বিষয়ত ব্ৰীসোনাৰ চাঁদৰ 'অনেক বিয়া কৰা অজুগুত', বৃ. বা.-ৰ (আগষ্ট ১৮৫৭), 'এজন সংসাৰৰ লোক'ৰ (এপ্ৰিল ১৯৫৮) আৰু ন. ল. ফ.-ৰ (ডিচেম্বৰ ৬১) 'বিধৱা বিবাহ'-শীৰ্ষক প্ৰবন্ধ প্ৰকাশিত হৈছিল। এইদৰে কাকতখনে বিধৱা-বিবাহৰ সপক্ষে এক অভিযানৰে সৃষ্টি কৰিছিল।

শিক্ষাৰ বিস্তাৰ, স্ত্ৰী-শিক্ষাৰ আৰম্ভণ, কুসংস্কাৰ-কুবিশ্বাস-পৰিহাৰ আদিৰ হকেও "অবুনোদই" পাঠসকলৰ মনৰ পৰিৱৰ্তন ঘটাবলৈ বিচাৰিছিল।^১ যি শিক্ষিত, কুৰীতি-কুসংস্কাৰ-মুক্ত সমাজৰ পৰিকল্পনা "অবুনোদই" অসমীয়াসকলৰ আগত দাঙি ধৰিবৰ প্ৰয়াস কৰিছিল, তাৰ আদৰ্শই হয়তো জাতীয় মানসত মৃদুভাৱে আলোড়ন সৃষ্টি কৰিছিল, কোনো বিপ্লৱ-উৎপন্ন হয়তো নজন্মাইছিল আৰু কাকো সমাজৰ বিদ্ৰোহী কৰিও তোলা নাছিল। এইভাৱেই ব্ৰেপ্টিস্ট আৰু "অবুনোদই"ৰ অসমীয়া ভাষা উদ্ধাৰ কৰাৰ যুগমীয়া কীর্তিক কোনো প্ৰকাৰ সন্দেহে ম্লান কৰি পেলোৱা নাছিল—যদিও সেই ব্ৰেপ্টিস্টসকল পৃথিৱীৰ সিলুটিব এখন দেশৰ, আমাৰপৰা পৃথক এক ভাষা সংস্কৃতিৰ লোক। বৰং তেওঁলোকে নিজৰ প্ৰাণৰ শক্তি আৰু সুখমা দি অসমীয়া ভাষাক আপদৰপৰা ৰক্ষা কৰি, লালন-পালন কৰি, নতুন যুগৰ যোগ্য মাধ্যম কৰি থৈ যোৱাত জাতিটো তেওঁলোকৰ প্ৰতি কৃতজ্ঞ ব'ল।

বৰ্তমান প্ৰকাশনৰ সম্পৰ্কত :

"অবুনোদই"ৰ বিবিধ বছৰৰ বিবিধ ভাগবোৰ আজি দেৱৰ দুৰ্ভ হৈ পৰিছে। প্ৰকাশকসকলে মাহে মাহে সংবাদপত্ৰ (newspaper) আৰু গিয়ানভণ্ডাৰ (magazine) বৃপত কাকতখন প্ৰকাশ কৰাৰ উপৰি গিয়ানভণ্ডাৰ কিছু কিছু ভাগ একেলগ কৰি বন্ধাই লৈ বিক্ৰী কৰিছিল। জানুআৰি ১৮৫১ সংখ্যাত প্ৰথম চাৰি বছৰৰ গিয়ানভণ্ডাৰ খণ্ডকেইটাৰ জাননী দিছিল, বছৰেকৰ এশ পিঠিত এটকাকৈ দামত। নৱেম্বৰ ১৮৫২ সংখ্যাত প্ৰথম চাৰি বছৰৰ একেলগ কৰি বন্ধা আৰু প্ৰথম দুবছৰৰ একেলগ কৰি বন্ধা কিতাপৰ বিজ্ঞাপন দিছিল। আমি অধ্যাপক বিৰাঞ্চকুমাৰ বৰুৱাৰপৰা ১৮৪৬ৰ জানুৱাৰীৰপৰা ১৮৫৪ ছনৰ আগষ্টলৈ সংখ্যাবোৰ এখন কৰি বন্ধা "অবুনোদই গিয়ান ভণ্ডাৰ" পাইছিলো।^২ তাত ১৮৫৩ৰ ডিচেম্বৰলৈকে ইংৰাজীত বিষয়-সূচী আৰু চিত্ৰ-সূচী (Index) সন্নিৱিষ্ট হৈছে, কিন্তু ১৮৫৪ বছৰটোৰ সংখ্যাবোৰ পূৰ্বা নহয় বাবে বোধ হয় সেই বছৰৰ সূচী দিয়া হোৱা নাই। এই বন্ধা "অবুনোদই গিয়ান ভণ্ডাৰ"কৈ বৰ্তমান সংস্কৰণৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। ১৮৫৪ৰ ইংৰাজী বিষয়-সূচী আৰু চিত্ৰ-সূচী আমি যোগ দিছো। তদুপৰি সমস্ত সংস্কৰণৰ অসমীয়াতে সংখ্যা-ক্রমত বিষয়-সূচী আৰু লেখক অনুসৰি বিষয়-সূচী নতুনকৈ তৈয়াৰ কৰি দিয়া হৈছে। এই বিষয়ত কিছু কাম উল্লেখ কৰিব লাগিব— "অবুনোদই"ৰ আৰম্ভণি লিখা ভূমিকাত কৰিয়ে থোৱা আছিল। বৰুৱাদেৱৰ স্মৃতি বৰ্তমান সংস্কৰণে বহন কৰিব লাগিব।

আমাৰ শ্ৰদ্ধেয় গুৰু উল্লেখ কৰা সূৰ্যকুমাৰ ভূঞাদেৱৰ ব্যক্তিগত গ্ৰন্থাগাৰত পোৱা গৈছিল পঞ্চমৰপৰা অষ্টম বছৰলৈকে বন্ধা "অবুনোদই"; কিন্তু সেয়ে শেহৰ ফালে আধবুৱা। এই গোটেই খণ্ড উপযুক্ত ১৮৪৬-৫৪ ছনৰ বন্ধা খণ্ডৰ পেটতে সোমাই পৰিছে।

জুলাই ১৮৬১ৰ "অবুনোদই"ত প্ৰথম পোন্ধৰ বছৰৰ (১৮৪৬-১৮৬০) গিয়ানভণ্ডাৰ অৰ্থাৎ আলোচনী তিনিটা কিতাপ কৰি চামৰাবে বাৰ্ষিক বিক্ৰীৰ জাননী দিয়া হৈছিল। কিন্তু বৰ্তমানে কোনো ঠাইতে কাকো হাততে তেনেভাৱে বন্ধা "অবুনোদই" থকা বতৰা আমি পোৱা নাই।

^১ সম্পাদক উইলিয়াম ৱাৰ্ডে (জুলাই ১৮৬১) অসমীয়া মানুহে 'অবুনোদই' পঢ়াৰপৰা কেনেকৈ উদাৰ ধৰণ-ধাৰণ আহৰণ কৰিছিল, তাৰ ইংগিত দি লিখিছিল—
 "The Editor believes that the natives read the Orunodoi with a gradually increasing interest....

"The Editor feels confident none will doubt that the Orunodoi has been useful to the natives of this secluded Province, in the diffusion of general information and more liberal ideas."

^২ এই কিতাপকৈ বন্ধা প্ৰায় ন বছৰৰ আলোচনীখনত প্ৰথম আঠ বছৰৰ মাথোন উল্লেখৰে এখন ছপা নাম-পাত (title-page) লগাই দিয়া হৈছে এই বুলি :
 ORUNODOI, / A / MONTHLY MAGAZINE / DEVOTED TO / RELIGION, SCIENCE, / AND / GENERAL INTELLIGENCE. / 1846-53 / SIBSAGOR, ASAM : / PRINTED AT THE AMERICAN BAPTIST MISSION PRESS. / 1846-53.

১৮৫৪ব ছেপ্টেম্বৰৰপৰা ডিচেম্বৰলৈ মুঠ ১৬ পিঠিব অসমত ক'তো সন্ধান পোৱা নগৈছিল। সেই পাতবোৰ ফটোস্টেট নকল এটি তেতিয়া যোৰহাটৰ ইস্টাৰ্ণ থিঅলজিকেল কলেজৰ মিস্টাৰ জৰ্জ জিলেপ্পিয়ে উপযাচি আমেৰিকাৰ যুক্তৰাষ্ট্ৰৰপৰা যোগাব কৰি আনি আমাক দিয়ে।

অসমত বেপ্টিষ্ট মিছনেৰিসকলৰ কাৰ্য-কলাপ আবু অসমীয়া সাহিত্যৰ হকে সিসকলৰ প্ৰযত্নৰ বিষয়ে আধুনিক পৰ্যায়ত প্ৰথম বহল অধ্যয়ন আমাৰ অগ্ৰজ ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ “আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী”ত (যোৰহাট ১৮৫৯ শক) সন্নিৱিষ্ট হৈছে। তেওঁৰ “অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত ভূমিকা”ত (যোৰহাট ১৮৬৩ শক) আবু *New Light on the History of Asamiya Literature*-অত (গুৱাহাটী ১৯৬২) আবু কিছু নতুন সমল সোমাইছে। এসময়ত গুৱাহাটীত থাকি বেপ্টিষ্ট সমাজৰ কাম কৰা ডক্টৰ ভিক্টৰ হিউগো স্বৰ্ভৰ *Baptists in Assam : A Century of Missionary Service : 1836-1936* (Chicago, Illinois, 1935) আবু ফ্ৰেডাৰিক এছ. ডাউলছৰ *The Mighty Works of God : A Brief History of the Council of Baptist Churches in North-East India : The Mission Period 1836-1950* (গুৱাহাটী ১৯৭১) পুথিত, ডাউলছৰ Bronson Papers-সম্পৰ্কীয় ‘Missionaries and the Language Controversy in Assam’ (প্ৰবন্ধটি ডাউলছ ছাহাবে আমালৈ পঠিয়াইছিল, তাক গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ *Journal*-অত প্ৰকাশ কৰা হৈছে) আবু মিস্টাৰ জৰ্জ জিলেপ্পিৰ কেইবাটিও বিভিন্ন পত্ৰিকাত প্ৰকাশিত প্ৰবন্ধত অসমৰ এই আন্দাৰ-পোহৰ-মিহলি যুগটোৰ ওপৰত আলোকসম্পাত কৰা হৈছে। আমাৰ এই ভূমিকাত এই মূল্যবান লেখাবিলাকৰ মুকলি সহায় লোৱা হৈছে; কিন্তু ভূমিকা লেখা সময়ত দুটামান অসুখে আমাক টানি-অঁজুৰি থকা বাবে পাদ-টীকা আদি আধুনিক উপায়েৰে আমি প্ৰমাণীকৰণ (documentation) কৰি যাব পৰা নাই। (সময়ত সেই কাম কৰা যাব।) আধুনিক দুই-এজন লেখকে এই এক শতিকাৰ আগৰ কথা লিখোঁতেই কল্পনাৰ সহায় সবহকৈ লোৱা বাবে সিসকলৰ লেখাত সত্য কিছু বিকৃত হৈ পৰা দেখা গৈছে। গতিকে মূল “অবুনোদই”-প্ৰকাশৰ নিচিনা কৰ্ম হাতত লৈ অসম প্ৰকাশন পৰিষদে ঐতিহাসিক অধ্যয়নৰ হক-বন্ধাৰ কামকে কৰিছে।